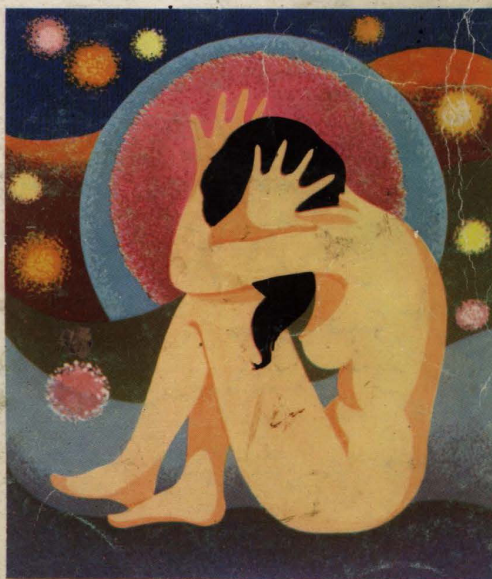

LEO BUSCAGLIA
Yaşamak, Sevmek
ve
Öğrenmek

ÇEVİREN: NESRİN KASAP

İnkılâp Kitabevi

LEO BUSCAGLIA

YAŞAMAK, SEVMEK

ve

ÖĞRENMEK

Türkçesi :
NESRİN KASAP

İnkılâp Kitabevi
YAYIN SANAYİ ve TİCARET A.Ş.
Ankara Cad. 95, İSTANBUL

© Copyright 1982 by Leo F. Buscaglia, Inc.
Türkiye’de yayın hakkı
KESİM ajansı aracılığı ile

Türkiye’de Yayın Hakkı
© **İnkılâp Kitabevi**

Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş.
Ankara Cad 95-İSTANBUL

1. basım: 1984, İnkılâp ve Aka
2. basım: 1985, İnkılâp Kitabevi
3. basım: 1986, İnkılâp Kitabevi
4. basım: 1987, İnkılâp Kitabevi

ANKA OFSET A.Ş.
Cağaloğlu Cemaînadır Sok. No. 24
İSTANBUL — 1987

İ Ç İ N D E K İ L E R

BİR DAVRANIŞ DEĞİŞTİRİCİ OLARAK SEVGİ	9
KENDİNİ BULMA	51
İŞİĞİN OLDUĞU YER	75
GÖZ, HİÇBİR ŞEYİN ÖZÜNÜ GÖREMEZ	99
ENGEL DEĞİL KÖPRÜ KURUN	127
BÜTÜNÜYLE İNSAN OLMA SANATI	145
YARININ ÇOCUKLARI	161
GÖNÜLDEŞLİK	175
YAŞAMI SEÇİN	185
YAŞAMI ÖĞRETİN	207
SEVGİYE GELİNCE	227
LEO BÜSCAGLIA İLE BİRLİKTE	249
KARŞIT KİŞİLİĞİN ARAÇLARI:	
ÖZYIKICI KİŞİLİK	271

**Bu kitapta yer alan konuşmaların başları,
ilk dinlediğiniz ya da okuduğunuz
biçimlerinden farklı gelebilir aize.**

**Bunun nedeni,
yinelenen birçok öykünün
konuşmalardan çıkarılmış olmasıdır.
Bu derlemenin kapsamındaki bilgiler
en az bir kez yinelenmiştir.**

**Umut ederim,
bu kitaptaki sunuları okumaktan,
benim yazılı metinlerini okumaktan ve
bantlarını dinlemekten
aldığım kadar zevk alırsınız.**

**Dr. Buscaglia'nın yapıtının
çok önemli olduğu kanısındayım,
çünkü çok içten,
sevgi ve umut dolu.**

**STEVEN SHORT,
Yayımcı**

Leo Buscaglia'nın Öteki Kitapları

Love

Personhood

The Way of the Bull

Because I Am Human

The Disabled and Their

Parents:

A Counseling Challenge

ÖNSÖZ

Nikos Kazancakis'e göre ideal öğretmen, öğrencisinin geçmesini istediği bir köprü olma işlevini üstlenen ve öğrencisinin bu köprüden geçmesine yardımcı olduktan sonra, sevinç ve coşkuyla çöküp aradan çekilerek öğrencisini kendi köprüsünü kurmak için yüreklendiren öğretmendir.

Bu kitapta yer alan çeşitli sunular bu tür köprüleri simgelemeyi amaçlamaktadır. Bunlar yalnızca, benim sevinç ve coşkuyla paylaştığım düşünceler, duygular ve kavramlardır. Kabul edilecekleri, çok beğenilecekleri, ya da önemsenmeyecekleri ve belki de tümüyle reddedilecekleri olasılıklarının bilincinde olarak yazdım onları. Nasıl karşılanacakları benim için önemli değildi.

Amacım, bu duygu, düşünce ve kavramları, ilk sunuluşlarında izleyememiş olanlar ya da yeniden tanımak isteyenler için bir kez daha anlatmaktır.

Ben bu düşünceleri paylaştığım için mutluyum. Yaptığım konuşmaları binlerce kişinin ilgiyle izlediğini anımsadıkça bugün bile korkuyla karışık bir saygı duyuyorum. Benim için bu düşünceler on yıllık coşkun bir gelişme ve paylaşma olgusunu simgelemektedir. Geriye baktığım zaman, hiçbir şey için pişmanlık duymuyorum ve gelecekte de, daha iyi ya da daha kötü, birçok gelişme ve paylaşma olgusu yaşayacağımı biliyorum. Çünkü ben, köprüler kurmayı sürdürmeye kararlıyım.

Leo Buscaglia

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ

İnsan, kendini bildi bileli, doğayla kıyasıyla savaşıp ona egemen olmaya, büyük bir tutkuyla gönenç ve mutluluğunu sağlayacağını umduğu araç-gereçleri yaratmaya çalışıyor. Bu gönenç ve mutluluk arayışı, dünyanın dışına taşıyor, uzayın sonsuz derinliklerine dek uzanıyor. İnsan bugün, uzayda yürüyebiliyor, ulaşabildiği gezegenleri inceleyebiliyor; yapay uydular dünya ile uzay arasında bağlantı kurabiliyor. Bilgisayarlar, yavaş yavaş günlük yaşantıya bile giriyor artık. Güçlü uçaklarla en büyük uzaklıklar göz açıp kapayıncaya dek aşıyor. Tüketim ürünleri, neredeyse gözle bile izlenemeyecek denli hızlı bir artış içinde. Ancak öte yandan, insan, kendini yok edecek güçte nükleer silahlar da yapıyor. Kısacası, evrensel oluşum ve gelişim sürecinin bir parçası olan insan, çelişkilerle dolu bir yarış içinde. Ama bu yarış onu tinsel değerlerinden uzaklaştırıp yalnızlığa itiyor, içinde yaşadığı topluma ve kendisine yabancılaşmasına kaynaklık ediyor; kuşku, korku, güvensizlik ve sevgisizlikle örülü küçük, ayrı dünyalarda yaşamasına yol açıyor. Bugün, dünyamız büyük bir nükleer savaş tehlikesi içinde. Birçok ülke ciddi boyutlara ulaşan işsizlik sorunuyla savaşılmaya çalışıyor. Suç oranları gitgide artıyor. Terör korkusu uluslararası düzeye ulaşmış durumda. Dolayısıyla, bunalıma giren insan sayısı da, ne yazık ki, gitgide artıyor. İşte bütün bunların arasında, bir ses olanca gücüyle «İnsan olağanüstü

güzel, olağanüstü güçlü bir varlıktır. İnsan olmaktan kıvanç duyun. Aradığınız her yanıt içinizdedir. Her biriniz dünyada bir eşi, benzeri olmayan bir varlıksınız. Kendinizi sevin, başkalarını sevin, yaşamı sevin. Çocuklara sevgiyi, saygıyı, yaşamı ğretin. Sevgiye zaman ayırın ve onu başkalarıyla paylaşın. Yaşam sevgi demektir; sevgi yaşam demektir.» diye haykırıyor. Yaşamını, başkalarına yardım etmeye adanmış bir eğitimci olan Leo Buscaglia'nın sesi bu.

Leo Buscaglia bir Don Kişot sanki. İçinde yaşadığı toplumu, iten, sevecen ve yapıcı bir yaklaşımla eleştiriyor. Kendi toplumunun sınırlarını aşıyor, sesini tüm insanlığa ulaştırmaya alışıyor.

Yaşamak, Sevmek ve öğrenmek, Leo Buscaglia'nın dilimize çevrilen ilk yapıtı. Yazarın çeşitli yerlerde yaptığı konuşmaların bir derlemesi olan bu kitabı dilimize çevirmeye çalışırken, sık sık «Böyle yürekli bir sesi dinlemek ne güzel. Günümüzde Leo Buscaglia gibi Don Kişot'lara çok gereksinmemiz var.» diye düşündüm.

Nesrin Kasap

BİR DAVRANIŞ DEĞİŞTİRİCİSİ OLARAK SEVGİ

Adımın nasıl söylendiğini bilen birisi tarafından sunulduğunu duymak bana büyük bir sevinç veriyor. Adımdan söz etmeyl çok severim, çünkü abecenin hemen her harfini içeren o güzel İtalyan adlarından biri benim adım. B-u-s-c-a-g-l-i-a harflerinden oluşuyor, ama o denli çeşitli biçimlerde söyleniyor ki! Adımın söylenişine ilişkin en ilginç olay, bir şehirlerarası telefon görüşmesi yapmak istediğimde olmuştu sanırım. O anda hat doluydu. Santral memuru hanım, hat boşalır boşalmaz bana bildireceğini söyledi. Bir süre sonra telefon çaldı, alıcıyı kaldırdım ve santral memuru «Dr. Box Car'*a telefonunun bağlandığını söyler misiniz, lütfen?» dedi. Ben «Acaba Buscaglia olabilir mi bu?» diye sorunca «Beyefendi, Allahın belâsı herhangi bir ad olabilir» diye çıktı.

Bugün, sizlerle sevgi konusunda konuşmak için buradayım. Ben buna «Sınıfta Sevgi» adını veriyorum. Buraya gelip sınıfta sevgi konusunda konuşma yapmama izin vermeniz gerçekten büyük yüreklilik. Genellikle benden bu sözcüklerl değiştirmem ya da başka sözcük-

* İngilizce'de boxcar yük vagonu anlamına gelir.

ler eklemem istenir. «Sevgi, virgül, Bir Davranış Değiş-tiricisi Olarak» gibi. Böyle deyince çok bilimsel oluyor ve hiç kimseyi ürkütmüyor. Çalıştığım üniversitede de durum aynı. Sevgi konulu derslerimi verdiğim günler-de, bütün öğretim üyeleri, kampüste benimle karşılaş-tıklarında «Hey, Cumartesi günü laboratuvarın var mı?» diye takılırlar, ben de olmadığına ilişkin güvence ve-ririm onlara.

Size, sınıfta sevgi düşüncesini geliştirmeme kay-naklık eden etkenleri anlatmak istiyorum biraz. Yakla-şık beş yıl önce, çalıştığım Eğitim Fakültesi'nin Dekan-ı, bir gün benimle görüşmek istedi. Kocaman, görkem-li bir masada oturan otoriter bir adamdı. Ben de, kı-sa bir süre önce, Kaliforniya'daki büyük bir okulun Özel Eğitim bölümünün yöneticiliğinden ayrılmıştım, çün-kü bende yöneticilik niteliği olmadığını, gerçekte öğret-men olduğumu ve sınıfa dönmek istediğimi anlamıştım. Yerime oturunca Dekan «Buscaglia, önümüzdeki beş yıl içinde neler yapmak istiyorsun?» diye sordu. Hiç durak-samadan «Sevgi konusunda ders vermek istiyorum» de-dim. Tıpkı şu anda sizde de olduğu gibi, bir duraklama, bir sessizlik oldu. Sonra Dekan gırtlığını temizleyerek «Eh, başka?» dedi.

Bu görüşmeden iki yıl sonra, böyle bir ders verme-yeye başlamıştım. Başlangıçta yirmi öğrencim vardı. Bu-gün, 200 öğrencim ve sırasını bekleyen 600 kişilik bir başvuru listem var. En son sınıf açışımızda, kayıt sü-resinin ilk yirmi dakikası içinde sınıf tümüyle dolmuş-tu. Bir sevgi dersi için ne denli istek ve coşkunun var-olduğunu kanıtlar bu bize.

Eğitim Siyaseti Komisyonu'nun, Amerikan eğitim ereklerini saptamak amacıyla her toplanışında, saptan-an ilk ereğin her zaman özgerçekleştirim olması beni hep şaşırtır. Ancak, ben de, ilköğretimden lisansüstü öğ-

retimine dek süren bir ders bulmak zorundayım, sözge-
lini «Ben Kimim?, I A;» ya da «Ben Ne İçin Burada-
yım?, I A;» ya da «Benim İnsanlara Karşı Sorumlulu-
ğum Nedir?, I A;» ya da dilerseniz «Sevgi, I A.» gibi.
Bildiğim kadarıyla, ülkemizde ve belki de dünyada,
«Sevgi, I A» adlı bir sınıfı olan tek okul bizimki ve böy-
le bir ders verme çılgınlığını yapan tek profesör de be-
nim.

Aslında, bu derste öğretmiyorum ben, öğreniyorum.
Öğrencilerimle büyük bir halının üzerinde oturup iki sa-
at süresince tartışıyoruz. Tartışmamız genellikle akşa-
ma kadar sürüyor, ama en az iki ders saati boyunca,
sevginin öğrenme yoluyla kazanıldığı savıyla, bilgi alış-
verişinde bulunuyoruz. Ruhbilimciler, toplumbilimciler
ve insanbilimciler, yıllardır, sevginin öğrenildiğini an-
latmaktadırlar bize. Sevgi, birdenbire, kendiliğinden
oluşan bir şey değildir. Oysa, bana kalırsa, hepimiz böy-
le olduğunu sanıyoruz ve dolayısıyla insan ilişkilerinde
bu denli çok sorunla karşılaşılıyor. Peki ama, sevmeyi
bize kim öğretiyor? Öğretenlerden birisi, içinde yaşadığımı-
z toplumdur ve toplum kesinlikle değişkendir. Ana
ve babalarımız da bize sevmeyi öğretmişlerdir. Onlar bi-
zim ilk öğretmenlerimizdir, ama her zaman en iyi öğ-
retmenlerimiz değildirler. Biz, ana ve babalarımızın ku-
sursuz insanlar olduklarını düşünebiliriz oysa. Çocuklar
daima ana ve babalarının kusursuz olduğu inan-
cıyla büyürler ve bir gün. bu zavallı insanların ku-
sursuz olmadıklarını anladıklarında düş kırıklığına
uğrayıp üzülür ve onlara büyük bir öfke duyarlar.
Yetişkin bir kişi olma aşamasına ulaşmak, belki,
bu iki insanı, bu kadın ve erkeği, oldukları gibi gö-
rebilmek, bizim gibi sorunları, yanlış düşünceleri, seve-
cenlikleri, coşkuları, üzüntüleri ve gözyaşları olan sıra-
dan insanlar olduklarını, yalnızca insan olduklarını an-

layabilmek demektir. Önemli olan şudur: Toplumdan ve ana babalarımızdan sevmeyi öğrenmişsek, öğrendiklerimizi unutup yeniden öğrenebiliriz; dolayısıyla çok umudumuz var. Hepimiz için çok umut var, ancak, bir gün sevmeyi öğrenmek zorundayız. Birçok şeyin kaynağının içimizde olduğuna inanıyorum ben. Bu akşam söyleyeceklerimin hiçbirisi sizi şaşırtacak kadar yeni olmayacaktır. Size yeni gelecek olan, birisinin kalkıp bunları açıkça söylemek yürekliliğini göstermesi ve belki böylece düşüncelerinizi özgürleştirip «Ben de böyle düşünüyorum, böyle duyumsuyorum. Böyle duyumsamak çok mu yanlış?» diye sorabilmeniz olacaktır.

Çok ilginç, ama beş yıl önce sevgiden söz etmeye başladığımda, ben de gerçekten çok yalnızdım. Başka bir üniversitede çalışan bir meslektaşım, sevgi karşısında davranış değişimi konusunda yaptığım tartışmayı anımsıyorum. O gün salonda olan dinleyicilerin kimisi bugün de buradalar. Ben sevgi konusunda bağırıp çağırarak söylev verdikten sonra bu kişi bana dönüp «Buscaglia, sen tümüyle uyumsuzsun» demişti. Sanırım, tanıdığım tek uyumsuz insan olma ayrıcalığına sahibim ben! Ne güzel, değil mi? Ancak bugün o denli yalnız değilim, çünkü sevgi gittikçe daha çok kişi tarafından önemseniyor ve inceleniyor.

Yaşamının en önemli olaylarından biri, Leonard Silberman'ın *Crisis in the Classroom* (Sınıfta Bunalım) adlı kitabını bulmamdır. Okumadınızsa mutlaka okuyun, çok güzel bir yapıt. Büyük olasılıkla, eğitim alanının en önemli kitaplarından biri olma düzeyine erişecektir. Şimdiden en çok satan kitaplar arasında yer alıyor. Çocukları sevenler, özellikle ana ve babalar Silberman'ın bu kitabını okumalı. Herkesin ilgisini çekebilecek bir kitap. Önemli bir toplumbilimci ve ruhbilimci olan Leonard Silberman'a, Amerikan eğitim düze-

ninin bugünkü durumunu incelemesi için üç yıllık Carnegie bursunun verilmesi sonucu oluşmuş. Silberman Amerika'da eğitimin herkese yönelik olduğu dikkate alınca, okuma, yazma, yazım ve aritmetik gibi konuların öğretiminde çok başarılı olduğumuz sonucuna varıyor. Evet, bu alanda oldukça başarılıyız. Ama, bireylerimize insan olmayı öğretmede hiç de başarılı olamıyoruz. Bunu anlamak için çevremize şöyle bir bakmanız yeter. Kesinlikle yanlış şeyi vurguluyoruz.

Güney Kaliforniya Üniversitesi'nde ders verdiğim ilk yıldır. Garip gelecek, ama konuşurken sizi izleyenlerden titreşimler alırsınız. Sanırım siz de bu düşüncemi paylaşıyorsunuzdur. Tepeden bakarak konuşmak yerine karşılıklı konuşmayı yeğlerseniz, sizinle dinleyicileriniz arasında bir şeyler oluşur. Üç beş kişi, büyük laflar etmek yerine, gerçekten söyleşip aramızda bağ kurabilsek ne güzel olurdu! Ancak yine de, biliyorsunuz, dinleyiciler arasında ötekilerden daha belirgin yüzler ve titreşimler gönderen kişiler olur. Siz onlara ulaşırsınız, onlar da size. Arasıra, birinin desteğine gereksinme duyduğunuzda, bu kişilere yönelirsiniz ve sanki «Devam et, başarıyorsun» demek isteyen bir gülümsemeyle karşılaşırsınız. İşte ondan sonra her şeyi başarabilirsiniz. Benim de sınıfımda böyle birisi vardı. Güzel bir genç kıydı. Her zaman altıncı sırada oturur ve ben konuşurken sürekli olarak başıyla beni onayladığını belirtirdi. Söylediğim her şeye «Aa, evet!» karşılığını verirdi. Notlar alırdı. «Olağanüstü!» dediğini duyar gibi olur ve «Gerçekten onunla iletişim kurabiliyorum; aramızda çok güzel bir şey oluşuyor; her şey yolunda gidecek; bu öğrencim öğreniyor» v.b. gibi şeyler düşünürdüm. Sonra birden derslere gelmemeye başladı. Ne olduğunu tahmin edemiyordum ve gözüm sürekli onu arıyordu ama o hiç gelmiyordu. Sonunda gidip kız öğrenciler scrumlusuna

sordum. «Olanları duymadınız mı?» dedi. Çok başarılı çalışmalar yapan, görülmemiş bir yaratıcılık yeteneği olan bu genç kız, denizin yüksek kayalarla çevrili olduğu Pasifik Palisades bölgesine gitmiş, arabasını park etmiş, dışarı çıkmış ve kayaların üstünden aşağıya atmış kendini. Bunu öğrenince kendi kendime «Her şeyden önce insan olduklarını unutup insanların kafalarına yığınla bilgi tıkmakla neler yapıyoruz?» diye sordum. Bugün bile olay aklıma geldikçe üzüntü duyuyorum.

Geçenlerde, Carl Rogers, böyle fırsatları kaçırmak konusunda şöyle demişti:

Bugüne dek, bir insanın bir başka insana herhangi bir şey öğretmiş olduğuna inanmıyorum. Öğretme uğraşının yararından kuşkuluyum. Bildiğim tek şey, öğrenme isteği duyan kişinin öğreneceğidir. Öğretmen de, belki bir yardımcı, öğrenci kişinin önüne bütün yemekleri koyup ne güzel ve coşku verici olduklarını anlattıktan sonra, öğrencinin bunları yemesini dileyen bir yardımcı kişi olabilir.

İşte yapabileceğiniz bu kadardır; hiç kimseyi, yenecek şey ne olursa olsun, yemeye zorlayamazsınız. Hiçbir öğretmen hiçbir öğrenciye bir şey öğretmemiştir. İnsan kendi kendine öğrenir. «Educator» (eğitimci) sözcüğünün kökeni, yol göstermek, yardımcı olmak anlamına gelen, Latince «educare» (eğitmek) sözcüğüdür. İşte gerçek anlamı budur bu sözcüğün; yol göstermek. kendi içimizde coşku duymak, kendimizi anlamak ve bilgimizi başka insanlara sunup «Bak ne güzel bir şey! Gel birlikte yiyelim» demektir. Mame Hala'nın sözlerini anımsayın: «Yaşam bir ziyafet sofrasıdır, ama kimi kahrolası yemekler insanı açlıktan öldürür.» İşte ben de böyle düşünmeye başladım. Silberman gibi birçok kişi

bu düşünceyi gitgide daha çok paylaştığı için işim kolaylaştı ve artık o denli yadırganmıyorum.

Ünlü toplumbilimci Sorokin, *The Ways and Power of Love* (Sevginin Yolları ve Gücü) adlı kitabının giriş bölümünde şöyle diyor:

Duyusal aklımız sevginin gücüne inanmamakta direnmiyor. Bize düşsel bir şey gibi geliyor sevgi; kendini kandırma, insan beynini uyuşturan bir şey, idealist bir düşünce ve bilimselliği olmayan bir düş gibi yakıştırmalar yapıyoruz. Sevginin, insan davranış ve kişiliğinin oluşumunda, biyolojik, toplumsal, ahlaki ve zihinsel evrimleşme sürecinin yönlendirilmesinde, tarihsel olayların yönünün değişiminde ve toplumsal kurumlarla kültürlerin biçimlendirilmesinde rol oynayan olumlu kuvvetler üzerindeki gücünü kanıtlamayı amaçlayan bütün kuramlara önyargılarımızla karşı çıkıyoruz.

Sorokin, kitabının sonraki bölümlerinde bilimsel incelemeler sunarak savını kanıtlamaya çalışıyor.

Eğer yalnızca istatistiksel olarak gösterilen şeylerin var olduğuna inanıyorsanız, çok utanç vericidir bu! Yalnızca ölçebildikleriniz sizi yönetiyorsa acırım size, çünkü ben ölçülemeyene ilgi duyuyorum. Salt şu anda burada var olana değil, düşlere de ilgi duyuyorum. Burada var olan hiç umurumda değil. Onu görebiliyorum. Evet, siz yaşamınızı burada var olanı ölçmekle geçirmek istiyorsanız, geçirin. Ama ben, **dışarıda, orada** olana ilgi duyuyorum. Görmediğimiz, dokunmadığımız, duymadığımız, anlamadığımız o denli çok şey var ki!

Gerçeğin, içine kapatıldığımız bir kutu olduğunu varsayarız. Ama inanın bana, yanlış bu. Arasıra kapıyı açıp dışarıya bakın ve dışarıda ne çok şey olduğunu görün. Bugünün düşü yarının gerçeği olacaktır. Oysa, düş kurmayı unutmuşuz artık.

Geçenlerde, Buckminster Fuller üniversitemize gel-

di. Bu yaşı, olağanüstü adam, elinde yalnızca küçük bir mikrofona —notlar, yazı tahtası ya da görsel-işitsel gereçler olmadan— karşımızda durup konuşmaya başladı ve salondaki üç-dört bin kişilik dinleyici kitlesini aralıksız üç saat on beş dakika boyunca büyüledi sanki. Gelecek ve umutla ilgili çok güzel şeyler söyledi. Son olarak «Yarın için çok umutluyum. Umudum üç şeyden kaynaklanıyor: Gerçek, Gençlik ve Sevgi.» diyerek mikrofona bıraktı ve kürsüden ayrıldı. Gerçek, Gençlik ve Sevgi. İşte yarınımızın umudu bunlardır.

Sanırım, artık sevgi denilen kavramla yavaş yavaş ilgilenilmeye başlanıyor şimdi ve utanç da duyulmuyor bundan. «Sevgiye dönmek zorundayız galiba» diyor. Silberman «Eksik olan sevgidir. Okullarımız, çocuklarımızı geliştirmeyen, yaratıcılık ve sevinci yok eden, özensiz, sıkıcı yerler» diyor. Aslında, okulların dünyanın en güzel ve sevinç veren yerleri olması gerekir, çünkü öğrenmek en büyük mutluluk kaynağıdır. Öğrenmek olağanüstü bir mutluluktur, çünkü her öğrendiğimiz şey kendimizi yenilememizi sağlar. Bildiklerinizi yeni öğrendiklerinize uyarlamak zorunda kalmadan hiçbir şey öğrenemezsiniz. Bu nedenle, kısa bir süre için, seven insan kavramına ilişkin düşüncelerimi anlatmak istiyorum. Seven öğretmen de diyebilirdim, ama hoşuma gitmiyor bu. Öğretmen de her şeyden önce insandır. Çocuklar insanla özdeşleşebilirler, ama öğretmenle özdeşleşmekte güçlük çekerler. Öğretmen davranışı içine girmeye başladığınızda, aslında söylemek istemediğiniz bir çok şeyi söylemeye başladığınızı farkediverirsiniz.

Öğretmenlerimizi eğitiyoruz. Her zaman, önce eğitip sonra çok güzel insanlar olarak meslek yaşantılarına gönderiyoruz. Sınıflara gönderiyoruz onları ve geri döndüklerinde ne diyorlar biliyor musunuz? «Öteki öğretmenlerin söyledikleri 'Mary'yi bekliyoruz', 'Johnny,

haydi seni bekliyoruz', 'Johnny'nin oturuş biçimi çok hoşuma gidiyor' gibi nefret ettiğim sözleri kendim de söylemeye başladığımı farkettim.» Mary'nin «Bekleyedur, moruk!» deyişini duyar gibi oluyorum. Gerçekten Mary'yi bekliyoruz. Ne var ki, oynadığımız rol bu. Öğretmen olduğumuz için, sınıfın önünde dolaşp en çok konuşan kişi oluveriyoruz. Üstelik, bir şeyler öğrettiğimiz yanlışına da düşüyoruz. Evet, çocuklar öğrenirler. Bütün yapmamız gereken onlara yol göstermektir; bu bizim birincil işlevimizdir.

Öğretmen okullarında başarılı olamıyoruz, çünkü yetiştirdiğimiz öğretmenlerin, öğretmenlik rolünden soyutlanıp her şeyden önce insan olmalarına ve salt yol gösterici olduklarını anlamalarına yardımcı olmuyoruz. Bu gerçeği kavradıkları ölçüde sınıfta başarılı olacaklardır, çünkü çocuklar yol gösteren bir kişiyi tanıyabilirler. Şimdi size, seven bir insanın kim olduğuna ilişkin düşüncelerimi anlatacağım. Anlatacaklarımı siz seven öğretmen kavramıyla bağdaştırmak isterseniz, bunda özgürsünüz tabii. Ama benim daha çok önemseydiğim şey, seven insanın nasıl bir insan olduğu.

İlkin, büyük bir olasılıkla, en önemli şeyin, bu seven insanın kendini seven insan olduğu inancındayım. Şimdi belki de kiminiz yerinde şöyle bir doğrulup «Allah Allah, bu adam ne demek istiyor?» diyecektir. Benlik doyumundan söz etmiyorum. Aynanın karşısına geçip «Ayna, ayna, güzel ayna, benden güzel var mı dünyada, söyle bana» demekten de söz etmiyorum. Kendini seven insan sözcükleriyle bunları demek istemediğimi biliyorsunuz. Ben, insanın yalnızca sahip olduğu şeyleri verebileceğinin bilinciyle kendini seven kişiden söz ediyorum. Böyle bir insan olabilmek için tüm gücünüzle kendinizi geliştirmeye, bir şeyler öğrenmeye çalışmanız gerek. Dünyanın en akıllı, en iyi eğitimi görmüş,

en ilginç, en yetenekli, en yaratıcı kişisi olmak istersiniz, ancak o zaman başkalarına verecek şeyleriniz olur; herhangi bir şeye sahip olmanın tek nedeni onu başkalarına vermektir zaten.

«Size bilmediğim bir şeyi öğretemem» demek çok kolay, saçma ve aptalca bir şeydir. Ne var ki, yine de bunu söylemek zorunda kalırız. Eğer bir topluluğun karşısında duracaksam, bir şeyler bilmem ya da söyleyeceklerimin olması gerekir. Eğer, sözgelimi, öğrenme yeteneksizliği konusunda ders vereceksem, bu konuda bilgi edinmem gerekir. Sınıfıma yalnızca bildiklerimi öğretebilirim. Dolayısıyla, öğrenme yeteneksizliği konusunda iyi bir öğretmen olacaksam, bu konuda bulabileceğim her bilgiyi öğrenmek zorunda kalacağım demektir. Bunun harika olan yönü de şu: Buradaki herkese bildiğim her şeyi öğretsem bile hiçbir şey yitirmiş olmam; bildiğim her şeyi yine biliyor olurum. Dolayısıyla, sorun başkasına vermek değil, başkasıyla paylaşmak sorunudur. Geçen akşam, Fuller, «Size bildiğim her şeyi öğretmek için yalnızca on beş saat yeter.» dedi. Düşünün, bu denli akıllı, olağanüstü bir insan, ünlü bir bilim adamı ve düşünür söylüyor bunu! «On beş saatte size bütün bildiklerimi öğretebilirim.» Ama, dediğini yapsa, bildiklerinin hiçbirini yitirmiş olmayacak, yine biliyor olacaktır.

Sevgi konusunda da geçerlidir bu. Sizleri tanıma olanağını elde etsem, tümünüzü aynı ölçüde sevebilir ve yine de şu anda sahip olduğum sevgiyi ve sevme gücünü hiç yitirmemiş olurum. Ama ilkin sevme gücüne sahip olmam gerekir. Sevgim dengesiz, sahip çıkıcı, hastalıklı ise, size öğreteceğim sevgi de bu tür olacaktır. Herhangi bir konuda çok geniş ve ayrıntılı bilgim varsa bunu size verebilirim. Öyleyse, benim sorumluluğum, kendimi geliştirerek bilgiyle, sevgiyle, anlayışla, dene-

yimle, her şeyle dolu bir insan olmaktır. O zaman bunları size verebilirim, siz de alıp geliştirebilirsiniz.

Sevgi dersim yalnızca bir yıl sürelidir. Öğrencim benim verdiklerimi alır, kendi bildikleriyle birleştirir, sonra gider ve güzel şeyler yapmaya başlar. Ben, kişilik olgusunu, ruhbilimcilerin, toplumbilimcilerin ya da insanbilimcilerin gördüğü gibi değil, uzun süredir yitirdiğimiz bir şey —benzersizlik— olarak görüyorum. Her insanı, içinde, daha iyi bir konum kazanma özlemine kaynaklık eden bir X etmeni olan, benzersiz bir birey olarak görüyorum. Benliğinizde salt size özgü ve başkalarından farklı olan, farklı görmenize, farklı duyum-samanıza ve farklı tepki göstermenize neden olan bir şeydir bu. Hepimizde bunun var olduğuna inanıyorum. Dilerim, yaşamınızda, kişiliğinizi geliştirmenize yardım eden birisine rastlamak şansını elde etmişsinizdir. Çünkü eğitimin özü, belki de, beyinlere bilgi yığmak değil, bireyin kendi benzersizliğini anlamasına yardımcı olup bunu nasıl geliştireceğini öğretmek ve sonra başkalarıyla nasıl paylaşacağını göstermektir.

Şimdi burada bulunan kişilerin tümü, birbirinden farklı, eşi olmayan bireyler olmak için yüreklendirilse, dünya nasıl bir yer olurdu, düşünebiliyor musunuz? Ama biliyor musunuz, bana öyle geliyor ki, bizim eğitim sistemimizin özü, bütün bireyleri birbirine benzetip aynı kalıba sokmak. Bunu başardığımızda kendimizi çok şanslı sayıyoruz. Her zaman böyle olduğunu görebilirsiniz. «Benzersizliğiniz beni ilgilendirmiyor. Ben, kendimi size yeterince sunmayı başarıp başarmadığımı öğrenmek istiyorum. Bana öykündüğünüz ölçüde başarılı bir öğretmen olmuşum demektir!»

Eğitimcilerin; son yıllarda dillerinden düşürmedikleri, çok sevimli bir hayvanlar okulu öyküsünü sık sık anlatırım. Bu öyküye gülüyoruz, ama verdiği dersten

yararlanmıyoruz. Tavşan, kuş, balık, sincap, ördek ve öteki hayvanlar bir okul kurmaya karar verirler. Her biri, birer öğretim izlencesi hazırlamaya koyulur. Tavşan, izlenceye koşma dersinin konmasında diretir. Kuş uçmanın, balık yüzmenin, sincap ağaca tırmanmanın ve öteki hayvanlar da kendi özelliklerinin öğretim izlencesine alınmasında diretirler. Böylece, öğretim izlencesine hayvanların tümünün önerdikleri dersler konur. Hayvanların tümünün, bütün derslere katılmasını zorunlu kılmak gibi büyük bir yanlışlığa düşerler. Tavşan koşma dersinde en başarılı hayvandır; hiçbiri onun gibi koşamaz. Ama öteki hayvanlar, tavşanın uçmayı öğrenmesinin iyi bir zekâ ve duygu eğitimi olacağına diretirler. Böylece tavşan uçma dersine katılmak zorunda kalır. «Haydi, uç bakalım tavşan» derler. Zavallı küçük tavşan havaya sıçrar, yere düşer, bir bacağı kırılır, kafatası çatlar. Beyni zedelendiği için, daha sonra iyi koşamaz bile artık. Dolayısıyla, koşma dersinden pekiyi yerine iyi alır. Uçma dersinden de, hiç olmazsa çabalayıp denediği için orta alır. İzlenceyi hazırlayan kurul sonuçtan memnundur. Benzer bir durum kuşun başına gelir. Uçma dersinde çok başarılıdır, havada taklalar bile atar ve pekiyi alır. Ama, onun da bir köstek gibi toprağı kazmasını isterler. Tabii, kuşun kanatları, gagası kırılır ve ondan sonra iyi uçamaz da. Kurul ona uçma dersinden orta verdiği için memnundur. Böylece sürer gider bu. Son sınıfın birincisi kim olur, biliyor musunuz? Akli pek gelişmemiş yılan balığı, çünkü her şeyi biraz becerebilmiştir. Baykuş okulu bırakır. Şimdi de, okullarla ilgili bir seçim oldu mu, «hayır» oyu kullanıyormuş!

Bu öyküde anlatılanların yanlış olduğunu biliyoruz, ama hiç kimse bu konuda bir şey yapmıyor. Büyük bir dâhi olabilirsiniz. Dünyanın en ünlü yazarlarından

biri olabilirsiniz, ama trigonometride başarılı olmazsanız üniversiteye giremezsiniz. Ne saçma! Filan dersi, falan dersi başaramazsanız liseden mezun olamazsınız. Filan dersi, falan dersi başaramazsanız ilkokulu bitiremezsiniz. Kim olduğunuz önemli değildir. Devam zorunluluğunu tamamladıktan sonra okulu bırakan şu kişilere bakın: William Faulkner, John F. Kennedy, Thomas Edison. Bu ünlü kişiler okula dayanamamışlardı. Okul berbat bir yerdi onlar için. «Ağaca tırmanmayı öğrenmek istemiyorum. Yaşamımda, hiçbir zaman ağaca tırmanmayacağım ki! Ben bir kuşum. Bir ağacın tepesine, tırmanmak zorunda kalmadan, uçarak ulaşabilirim.» «Aldırma, boş ver, iyi bir zekâ eğitimidir bu.»

Ayrı bireyler olarak, salt başkalarına benzemekle yetinmemeliyiz. Bu düzenle savaşmalıyız. Sözelimi sanat danışmanlarıyla. (Sanat danışmanlarına karşı değilim. Bu zavallı yaşlı adamlara çok acıyorum aslında.) İlkokulda sınıfımıza gelişlerini anımsıyorum. Eminim siz de anımsıyorsunuzdur. Resim dersinde, elinize birer kâğıt parçası tutuşturulur, öğretmen resmi karşınıza koyar, siz de coşkulanmaya başlardınız. İşte resim saatiniz gelmiştir. Bütün renkli kalemlerinizi önünüzde durur, siz de ellerinizi kavuşturarak öylece beklerdiniz. Çok geçmeden, o gün on dört sınıfa resim dersi vermiş olduğu için bitkin düşmüş zavallı öğretmen hanım koşarak sınıfa daldı. Şapkası yana çarpılmış, nefes nefese «Günaydın, çocuklar. Bugün bir ağaç resmi yapacağız» der, bütün çocuklar «Yaşasın, ağaç resmi yapacağız!» diye sevinirdi. Sonra, öğretmen kalkar, yeşil boya kalemiyle büyük, yeşil bir şey çizer, altına da kahverengi bir gövde ve birkaç ot eklerdi. Sonra dönüp «İşte ağaç bu» derdi. Çocuklar resme bakıp «Ama bu ağaç değil, lolipop» der, ama öğretmen resmin ağaç olduğunda diretirdi. Kağıtları dağıtıp «Şimdi bir ağaç çizin» der-

di. Gerçekte «Bir ağaç çizin» değil, «Benim ağacımı çizin» demek isterdi. Siz de, öğretmeninizin ne demek istediğini ne kadar kısa sürede kavrar, ona bu lolipodu çizip verirsiniz o kadar çabuk pekiyi alırdınız.

Oysa, işte, o küçük çocuk, o şeklin bir ağaç olmadığını bilmektedir, çünkü o, ağaçları öğretmenin hiç tanımadığı kadar yakından tanımaktadır. Ağaçlara tırmanmış, düşmüş, kabuklarını çiğnemiş, yapraklarını koklamış, dallarında oturmuş, rüzgârın yaprakları hışırdatmasını dinlemişti ve işte, öğretmenin çizdiği resmin bir lolipop resmi olduğunu bilmektedir. Onun için, kırmızı, turuncu, mavi, mor ve yeşil boyalarıyla kendi ağacını çizip kıvançla öğretmenine verir. Öğretmen resme bakıp «Aman Tanrım, zekâ geriliği-Özel Sınıfa» der!

Böyle kişilerin aslında «Sınıfınızı geçmeniz için benim ağacımın aynısını çizmenizi istiyorum» demek istediklerini anlamak ne kadar sürer ki! Bu böylece, birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü sınıftan taa lisansüstü seminerlerine dek sürer gider. Lisansüstü okulunda seminerler yönetiyorum. Öğrencilerin, bu aşamaya gelinceye dek, öykünmeyi ne denli iyi öğrenmiş olduklarını görmek insanı çok şaşırtıyor. Düşünmek mi? Ah, güldürmeyin insanı. Onlara öğrettiğiniz bilgileri, aynı sizin öğrettiğiniz biçimde, sözcüğü sözcüğüne yineleyebilirler size. Bu öğrencileri suçlayamazsınız, çünkü onlara öğretilen budur. «Yaratıcı olun!» dediğinizde ürkerler. «Öğretmen gerçekten böyle bir şey istemiyor. değil mi?» Öyleyse benzersizliğimize, ağacımıza ne oluyor? Bütün güzel benzersizlikler yitip gitmiş, herkes birbirine benziyor, herkes mutlu. R.D. Laing şöyle diyor: «Çocuklarımızdan, kendimize benzeyen insanlar —kırgın, hasta, kör ve sağır ama zekâ düzeyleri yüksek insanlar — yarattığımız zaman doyuma ulaşıyoruz.»

Seven kişi, salt benzersiz olmakla, benzersizliğini geliştirmek ve sürdürmeye çalışmakla yetinmez. En büyük olmak ister, çünkü bunun başkalarıyla paylaşabileceği bir şey olduğunun bilincindedir. R.D. Laing'in yapıtlarını içinizde kaç kişi okumuştur, bilmem. **The Politics of Experience** (Deneyim Siyasaları) adlı kitabı, size verebileceğim en güzel armağanlardan biri. Küçük ama inanılmayacak kadar değerli bir ep kitabı bu. Kitapta, insan gizilgcnden ve bu gücün gelişiminden söz ediliyor. Bu konuda bir önerme yapıyor Laing. şimdiye dek okuduğum en güzel önermelerden biri. Ne altı çizilmiş, ne de italik harflerle dizilmiş. Metnin sıradan bir bölümü yalnızca. şöyle diyor:

Düşündüğümüz bildiğimizden çok daha az. Bildiğimiz sevdiğimizden çok daha az. Sevdğimiz var olandan çok daha az. Böylece, gerçekte olduğumuzdan çok daha az kendimiziz.

Nasıl buldunuz?

Ülkemizin her yanında ilginç gelişmeler oluyor. Bir eyin insan yönünün geliştirilmesine yönelik kurumlar oluşturuluyor. Herbert Otto, Fitzgerald, Carl Rogers gibi kişiler, hiçbir kazan beklemeden, böyle kurumların kurulmasında öncülük ediyorlar. Kitaplarından edindikleri geliri, insanlara gizilgüçlerini yeniden geliştirme konusunda yardımcı olmak için harıyorlar. Yoksa yitip gideceğiz. Fuller «Kendimize dönelim» diye haykırıyor. Görme, duyma, dokunma ve koklama yeteneğimiz var, hem de dşleyemeyeceğimiz kadar. Ama bunları nasıl yapacağımızı unuttuk artık. Kendimizi önemsiyor ve seviyorsak, yapmak isteyeceğimiz şeyler bunlardır.

Yedi yıl kadar önce, çok ilginç bir deneyim yaşadım. Sahip olduğum her şeyi sattım. Herkesin tam bir

çılgınlık olarak nitelediği bir davranıştı bu. Kültürümüzce değer taşıyan her şey —müzik setimi, plâklarımı, kitaplarımı, sigorta poliçemi, otomobilimi— satıp topladığım parayla iki yıllık bir dünya turuna çıktım. İki yılın büyük bir bölümünü Asya ülkelerinde geçirdim; çünkü Asya, dünyanın en az bildiğim kıtasıydı. Dünyanın üçte ikisi, Batı dünyasının dışında yer alıyor. Bu üçte ikilik bölümde yaşayan insanlar, bizden farklı düşünüyor, farklı duyumsuyor, farklı algılıyorlar. Yaşadığımız Batı dünyasından çıkıp İsa'nın adını bile bilmeyen halklar ve yöreler olduğunu görünce, insan, kendisi ve insanlık hakkında çok şey öğreniyor. Bizim Batı kültürümüzün ne düşündüğü, ne yaptığı ve ne duyumsadığına ilişkin hiçbir şeyin bilinmediği yerler var; buna karşın, çatışmaya girdiğimiz insanlar bunlar. Sözcükleri bizim sözcüklerimiz, duyguları bizim duygularımız değil, bizden farklılar. Bununla birlikte, ben bu ülkelere yaptığım yolculuktan çok şey öğrendim.

Kamboçya'da olduğum sırada çok ilginç bir şey öğrendim. Bir gün, Angkor Wat'da durmuş, kalıntılara bakıyordum. Banyan ağaçlarının sarıp yuttuğu dev Buda başları, havada sallanan maymunlar, yabanıl güzellikler, düşte bile görülemeyecek güzellikte kalıntılar — bizim için bütünüyle yeni ve görkemli bir dünya. Orada, Fransızların Kamboçya'dan ayrılmasından sonra da ülkede kalan bir Fransız kadınla tanıştım. Bana «Bak Leo, eğer Kamboçya'yı yakından tanımak istiyorsan, burada, bu kalıntıların arasında oturup durma. Bunların tümü çok güzel şeyler, ama çık buradan, halkın arasına karış. Neler yaptıklarını öğren. Aslında çok iyi bir zamanda geldin, çünkü yakında Muson rüzgârları esmeye başlayacak ve o zaman bu ülkede yaşam epeyce değişecek. Tonle Sap gölüne git. (Coğrafya dersinden anımsarsınız sanırım, Kamboçya'nın yüzölçümünün en

büyük bölümünü oluşturan o büyük göl.) Çünkü, buranın halkı şimdi çok ilginç bir olaya hazırlanıyor. Muson rüzgârları esmeye başladığında gelen sağanak yağmurların yol açtığı seller evlerini ve sahip oldukları her şeyi sürükleyip götürür. O zaman, bu insanlar büyük sallara binerler. Birkaç aile biraraya gelip bir salı paylaşırlar. Yağmur yağınca sallar yükselir ve böylece yaşamlarını yine sürdürürler, ama bu kez topluluklar halinde.» dedi. Kendi kendime, yılın altı ayını birkaç kişi birlikte yaşayarak geçirsek ne güzel olurdu, diye düşündüm. Şimdi sizin, «Hele o komşumla birlikte yaşamak mı, Allah korusun!» diye düşündüğünüzü sezer gibiyim. Oysa, belki, bir komşuyla birlikte yaşayarak başka insanlara bağımlı olmanın nasıl bir şey olduğunu anımsamak ve birisine «Sana gereksinmem var» diyebilmenin mutluluğunu tatmak çok güzel olabilir. Hepimiz, büyümek için bağımsız olmak, başka hiç kimseye bağlı olmamak gerektiğine inanıyoruz. İşte bunun için de, hepimiz yalnızlıktan ölüyoruz. Bir insanın bize gereksinme duyması ne güzeldir! Gereksinme duymak, birisine «Gereksinmem var» diyebilmek ne büyük mutluluktur! Ben, tümünüze, her birinize gereksinmem olduğunu hiç ;ekinmeden söyleyebilirim. Ama, işin kötüsü, yaşamımızın yalnızca rastlantılara bağlı olarak geçip gitmesi. Oysa ben, kendi yaşamımda, en büyük deneyimlerimi, yaşamlar kesişip iki insan iletişim kurabildiği zaman kazanıyorum.

Kamboçyalılar bunu çok küçük yaşta, doğadan öğreniyorlar. Doğa, olağanüstü bir öğretmendir. Bunu anlamak için bütün yapmamız gereken Thoreau'nun Walden adlı yapıtını yeniden okumak. Şu güzel dizeyi anımsayalım: «Tanrım, ölüm noktasına erişip de aslında hiç yaşamamış olduğumuzu anlamak!» Bu sözcükler üzerinde düşünün biraz. Neyse, bir bisiklete atlayıp göle git-

tim, herkes oradaydı. Topluluklarına girebilmek için, onlara eşyalarını taşımada yardım etme isteği duydum. Fransız kadına düşündüğümü söylediğimde, gülerek «Evet, yardım et bakalım» dedi. Taşıyacakları hiçbir eşyaları yoktu ki! Doğa onlara sahip oldukları tek şeyi nesneler değil, yalnızca, tepeden turnağa kendileri olduğunu öğretmişti. Hiç eşya edinemiyorlardı, çünkü her yıl Muson rüzgârları geldiğinde eşya koyacak evleri olmuyordu. Kendi kendime, «Önümüzdeki hafta, Los Angeles'da bir Muson rüzgârı esse, ne yapardın Buscaglia? Hangi eşyanı kurtarmaya çalışırdın? Renkli televizyonunu mu? Otomobilini mi? Matilda teyzenden kalan tükürük hokkasını mı?» diye sordum. Birlikte götürülecek tek şey insanın kendisidir. Los Angeles'da depremler olduğunu duyuyorsunuzdur. İnanın bana, kendisinin ve evinin nereye gideceği konusunda hiçbir bilgi ve denetleme gücünün olmadığını anlamak, insanda çok garip bir duygu uyandırıyor.

Kısa bir süre önce, Los Angeles'da şiddetli bir deprem oldu. Evim çok zarar gördü bu depremde. Oturma odamın tavanı çöktü, şöminem yıkıldı, su kesildi v.s. Bu olay birdenbire bize nesnelerin değerini öğretmişti; nesnelerin anlamsızlığını, sahip olduğumuz tek şeyin kendi varlığımız olduğunu göstermişti. Çevremdeki her şey sallanıp yere düşerken dışarıya çıktım. Şafak yeni söküyor, gökyüzünden incecik bir ışık demeti uzanıyordu. Arka bahçemde çiçek açan büyük bir şeftali ağacım var. İşte orada, hiçbir şey olmamış, üstünde çiçekleriyle duruyordu. O anda, birdenbire bir gerçeği anladım: «Görüyor musun Leo, sen olsan da olmasan da bu güzel dünya varlığını sürdürecektir.» Bunun bana bir kez daha anımsatılmış olması depreme değerdirdi doğrusu.

Düşünürler ve ruhbilimciler bize şunu yıllardır söy-

ler dururlar: «Sahip olduğunuz tek varlık kendi varlığınızdır. Bu nedenle, kendinizi dünyanın en güzel, en sevecen, en ilginç ve en olağanüstü insanı yapın. O zaman her koşulda varlığınızı sürdürebilirsiniz.» Yunan tragedyasındaki Medea'yı anımsayın. Bu güzel oyunda, her şeyin yok olduğu ve kâhinin gelip Medea'ya «Medea, ne kaldı geride? Her şey yıkıldı, her şey yok oldu.» dediği bölümü anımsıyor musunuz? Medea da «Ne mi kaldı? Ben!» diye yanıt verir. İşte kadın dediğiniz böyle olur! «Ne demek ne kaldı? Her şey kaldı. **Ben kaldım!**» İşte, kendi benliğinizin önemini anlayıp kendinize sevgi ve saygı beslemeyi öğrendiğiniz ve her şeyin sizden kaynaklandığını anladığınız zaman başka insanlara vereceğiniz şeyler olabilir. O zaman çok önemli bir konuma ulaşmış olursunuz, çünkü kendinizi sevmiyorsanız bunu yeniden öğrenebilirsiniz. Kendinizden yeni bir insan yaratabilirsiniz. Evet, yapabilirsiniz bunu. İçinde bulunduğunuz ortamdan mı hoşlanmıyorsunuz, yıkın onu ve yenisini oluşturun. Çevrenizdeki insanlardan mı hoşlanmıyorsunuz, kurtulun onlardan ve yeni insanlar tanıyın. Ama bunu siz yapmak zorundasınız. Her şey size bağlıdır. Evet, bu birinci önerim. Yalnızca bunları söylemekle yetinsem bile, sizlerde bir istek—kendinize dönme isteği—oluşturduğuma içtenlikle inanıyorum.

Fransız düşünür Saint-Exupery, yazdığı o güzel kitapların birinde, olağanüstü güzel bir düşünce öne sürüyor: «Sevgi, (siz isterseniz sevgi yerine eğitim deyin) benim, kendi benliğinize dönmeniz için sevecenlikle size yol göstermem olsa gerek.» Benim sevgiye ilişkin bir tanımlamam yok, ama Saint-Exupéry'nin tanımını için, duyduklarımın en sağlıklısı diyebilirim. «Sevgi, benim, kendi benliğinize dönmeniz için sevecenlikle size yol gös-

terinem olsa gerek.» Benim olmanızı istediğim biçime değil, kendinize.

San Fransisko'da, Kent Işıkları adlı kitabevini kaçınız bilir bilmem. Çok ilginç bir yerdir. San Fransisko'ya giderseniz, mutlaka uğrayın oraya. Dükkânın üç katı da cep kitaplarıyla dolu. Dünyada bu kadar çok cep kitabı var mıymış, diye düşünüyor insan. Bir bölümü tümüyle özgün bir bölüm. Sizin, benim gibi kişilerin, düş kırıklığına uğramış yazar ve ozanların çalışmaları satılıyor bu bölümde. Bir bölümde de yalnızca şiirler satılıyor. Tek yapacağınız şey, şiirinizi bir kâğıda teksir edip zımbalayarak bir rafa koymak. Bir köşeye de «beş sent lütfen» yazılı bir kağıt parçası ilâştirebilirsiniz (kâğıt giderini karşılamak için). Dükkâna gelenler bunları alıp gerçekten okuyorlar.

Bir gün, bu dükkânda dolaşırken, bir kitabın adı beni çok etkiledi. Yalnızca beş yüz tane basılmıştı. Kitabın adı **Ben Ne Bir Ayrıcalık Ne De Günahım. Yeterli Ya Da Kusursuz Olmayabilirim, Ama Ben Varım**'dı. Bu sözcükler, sanki bir tokat gibi raftan yüzüme inmişti. Kendi kendime, oh olsun sana, diye düşündüm. Kitabı alıp açtım. Yazarı genç bir kızdı. Adını yalnızca Michelle olarak imzalamıştı. Şiirleri keşdisi yazmış, resimleri kendisi çizmiş. Her zamanki alışkanlığımla kitabın önsözünü ve ilk bölümlerini atlayıp orta bölümlerine göz attım. İlgimi çeken bir şiir bulup okudum. Şöyleydi:

Mutluluğum kendimde, sizde değil.
Yalnızca gelgeç olduğunuz için değil.
Olmadığım gibi olmamı istediğiniz için de.

Bu dizeleri bir eğitimci açısından inceleyin.

Mutlu olamam değişirsem,
Salt sizin bencilliğinizi doyurmak için.

Hoşnut da olamam eleştirdiğinizde beni,
Sizin gibi düşünmediğim
Ya da görmediğim için.
Uyuvsuz diyorsunuz bana.
Oysa inançlarınıza her karşı çıkışımda,
Siz de benimkilere karşı çıkıyorsunuz.
Aklınızı biçimlendirmeye çalışmıyorum.
Biliyorum kendinizi bulma savaşı veriyorsunuz.
Bana akıl vermenizi de kabul edemem
Çünkü kendimi bulma çabasımdayım ben de.

Bu dizeleri dinleyin şimdi:

Saydam olduğumu söylüyorsunuz
Ve kolayca unutulacağımı.
Öyleyse, kim olduğunuzu kanıtlamak için,
Yaşamımı kullanmaya kalkmanız niye?

Öğretmen olarak düşünün bu dizeler üzerinde. Seven kişiler olarak düşünün. Yurttaş olarak düşünün. Ana ve babalar olarak düşünün. Hepinize bir şeyler söyleyecektir. «Saydam olduğumu söylüyorsunuz ve kolayca unutulacağımı. Öyleyse kim olduğunuzu kanıtlamak için yaşamımı kullanmaya kalkmanız niye?»

Daha sonra, Michelle'in kim olduğunu öğrenebilmek için kitabın ilk sayfalarına döndüm ve giriş bölümünde şu yazıyı gördüm:

**Michelle! Yolunu sürdürmek için o sisli kıyıyı seçmen-
den önce o kadar kısa süre birlikte olmuştuk ki! Aylardan
1967'nin Temmuzuydu ve sen henüz 20 yaşındaydın.**

**Ardında bize yirmi beş şiir bıraktı. «Yalnızca ben» ol-
mak ona çok güç gelmişti.**

**Umarız bu şiirler senin istediğin gibi sunulmakta, Mic-
helle. Sen yazıyorsun, seni seviyoruz, sana gereksinme du-
yuyoruz ve yeniden buluşuncaya dek seni unutmayacağımı-
za söz veriyoruz..... San Fransisko, Temmuz 1969.**

Kanımca, seven insanın ikinci önemli özelliği, kendini sıfatlardan kurtarmasıdır. İnsan, olağanüstü şeyler başaran, gerçekten görkemli bir varlıktır. Olağanüstü yaratıcı bir beyni vardır. Sözelimi, zaman kavramını yaratmıştır. Ama sonradan zamanın tutsağı olmuştur. Örneğin, şimdi ben sürekli olarak saatime bakmak zorundayım, çünkü belli bir saatte kahve molası verilecektir. Belli bir saatte siz buraya geleceksiniz, belli bir saatte yemek yiyeceğiz. Saat on iki olunca aç olmasak bile yemek yeriz, çünkü saat on ikidir. Sınıfta otururken, kendinizi coşkuyla dersinizle verdiğiniz ve çok güzel şeylerin olduğu bir anda —ilk ve orta okullarda böyle olur— zil çalır, herkes dışarı fırlar. «Saat yedi olmuş. Kusuruma bakmayın, şimdi gitmek zorundayım» Büronuzda bir anne, dişlerini sıkarak ağlarken, dışarıda sizi bekleyen başka birisi varsa, bunu o kadıncağıza söylemek zorunda kalırsınız, «Özür dilerim, öykünüzü yarıda kesmek zorundayım. Sizinle yarın 8.04 de yeniden görüşürüm.»

Saatle yönetilen derslerimiz var — saatle yönetilen eğitim. Saat 9 dan 9.05 e kadar Dertleşme; 9.05 den 9.30 a 1. Okuma Grubu; 9.30 dan 9.45 e 2. Okuma Grubu. Birinci okuma grubu tam bir konuya gerçekten ilgi duymaya başladığı anda, öğretmen «Aman Allahım, saat 9.30 olmuş! Tamam. İkinci grup gelsin» der. Saatle öğrenme olmaz. Sınırlamayla öğrenme olmaz. Aritmetik zamanı olmaz. Yazım zamanı olmaz. Her şey bir arada öğrenilir. Ama yine de bu düzeni sürdürüyoruz. Şimdi yazımla uğraş, sonra Batı'ya Göç'ü öğren! Zamanı yaratıyor ve sonra onun tutsağı oluyoruz.

Sözcükler de yaratıyoruz. Bizli özgürleştireceklerini varsayıyoruz. İletişim kurmamızı sağlayacaklarını varsayıyoruz. Oysa bizli tutsak eden kafeslere dönüşüyor onlar. Buckminster Fuller'ın sözleri ne güzeldir: «Baş-

kalarının bana öğrettiği sözcüklerden öylesine bıkılmış-
tım ki, sonunda çevremden uzaklaşıp Chicago'da bir
gettoya gittim ve orada, ailemden, arkadaşlarımdan
uzakta, beynimi bu sözcüklerden arındırıp benim için
uygun sözcükleri bulmak için iki yıl geçirdim. İki yıl so-
nunda, konuşurken kullandığım sözcükler kendi sözcük-
lerimdi, bir başkasının değil.» İlginç bir açıklama. Şim-
di Fuller sözcüklere saygı duyuyor, ama bizler sözcükle-
rin tutsağıyız.

Timothy Leary, Harvard Üniversitesi'nde psikolen-
güistik konusunda başarılı çalışmalar yaptığı sırada, hiç
unutamayacağım şu sözleri söylemişti: «Sözcükler ger-
çeğin dondurulmuş biçimidir.» Sözcüklerin anlamları-
nı, çocuklarımıza, henüz anlama ve karşı çıkma düze-
yine gelmeden öğretiyoruz. Sözcüklerle korkuyu, önyar-
gıyı, her tür şeyi öğretiyoruz. Sözcüklerin ne denli dış-
layıcı etkenler olduğunu anlamak için, şimdi birinin
çıkıp size takılmak için «Bu Buscaglia denen adamdan
sakın. Adı kara listede, komünistin biridir» demesi ye-
ter. Ondan sonra başıma gelecekleri görün! Söylediğim
her şey, bu komünist sözcüğünün imbiğinden geçirile-
cektir. Doğu'da bir üniversite, ABD'de komünizm söz-
cüğünün anlamına ilişkin bir araştırma yapmış. Araş-
tırmacılar, sokakta yürüyen sıradan kişileri durdurup
«Komünizmi nasıl tanımlarsınız?» diye sormuşlar. Ken-
dilerine soru sorulanların kimisi korkudan ölecekmiş
neredeyse! Bu araştırma raporunu okumalısınız, çok
eğlendirici. Bir kadın «Eh, gerçekten ne anlama geldi-
ğini bilmiyorum, ama Washington'da hiç yoktur uma-
rım.» demiş. İşte size komünizmin iyi bir tanımı. Ya-
nıtların tümü aşağı yukarı bu türde. Bulunduğunuz
kentten kovulmak için komünist olmanız yeterlidir. Oy-
sa, anlamını bile bilmiyorsunuzdur belki. «Zenci», «Ka-
tolik», «Protestan», «Yahudi» v.b. gibi sözcüklerde de du-

rum böyle. Bir şeyin adını duymanız yeter, o konuda hemen her şeyi bildiğinizi sanırsınız. Hiç kimse «Bu insan ağlar mı? Duyguları var mı? Anlar mı? Umutları var mı? Çocuklarını sever mi?» diye düşünme sıkıntısına katlanmaz. **Sözcükler!**

Seven bir insansanız, sözcüklere egemen olur, onların size egemen olmasına izin vermezsiniz. Bir sözcüğün anlamını ancak deneyimle kavradıktan sonra kabul edersiniz, salt başkalarının verdiği açıklamaya inanarak değil.

Çocukluk yıllarımda çok ilginç bir deneyimim olmuştu. Los Angeles'da, İtalyan göçmeni bir ana ve babanın çocuğu olarak doğdum. Kentteki bütün öteki İtalyan ailelerle birlikte bir gettoda yaşıyorduk. Yaşam çok güzeldi. Sonra, bir yaşına geldiğimde, ailem İtalya'ya dönmek zorunda kaldı .Beni de götürdüler. İsviçre-İtalya Alpleri'nin eteklerinde, annemin ve babamın doğum yeri olan, Aosta adlı küçük kente gittik. Milano ya da Torino'ya giden birçok tren Aosta'nın küçük istasyonundan geçip gider, ama durmaz. Yalnızca bir tren durur. Küçük bir çocukken, istasyona gidip trenlerin vınlayarak geçip gitmesini izlediğimizi anımsıyorum. Bu küçük kentte herkes birbirini tanırdı. Başlıca geçim kaynağı şaraptı, dolayısıyla herkes, her zaman çakırkeyif dolaşırdı. Çok güzel bir şeydi bu. Ama asıl güzel olan, herkesin birbiriyle ilgilenmesiydi. Yakınlık vardı. Sözgelimi, Maria hastalanınca herkes bunu duyar, ona bir tavuk ya da kabak yemeği getirir, çocuklarına bakardı, çünkü insanlardan —gerçek insanlardan— oluşan bir toplumdur. Beş yaşına geldiğimde, annem ve babam Los Angeles'a dönmeye karar verdiler. Ve döndük. Tam bir kültür şoku! Birdenbire, kendimi, yaşasam da ölsem de aldırmayacak kocaman bir kentin

ortasında buluvermiştim. Sıfatlar konusunda ilginç bir şey daha: O sıralarda, Mafia örgütü adından çok söz ettiriyordu ve bütün İtalyanlar Mafia üyesi olarak görülüyordu. Bana da «Pis İtalyan» derler, çocuklar «Çekil yanımızdan leş kokulu İtalyan» diye bağırırlardı. Babama koşup «Baba, bana niye Pis İtalyan diyorlar?» diye sorduğumu anımsıyorum. Babam «Aldırma Felice. Canını sıkmasın bu. İnsanların adları vardır. Bize adlar takılır, ama hiçbir anlamları yoktur.» demişti. Oysa bu durum beni gerçekten üzüyordu, çünkü çok dışlayıcı bir davranıştı. Bana bu sıfatları yakıştıran benim hakkımda hiçbir şey öğrenemiyorlardı ki! Örneğin, İtalya' dayken, annemin bir opera şarkıcısı, babamın da bir garson olduğunu hiçbir zaman öğrenemediler. Bir operayı tümüyle oynayacak kadar kalabalık bir ailemiz vardı. Annem piyanoya geçip bütün opera ezgilerini çalar, biz de rolleri paylaşırdık. Hepimiz birlikte şarkılar söyler, çok mutlu olurduk. Sekiz yaşına geldiğimde, beş operayı ezbere biliyordum, her rolü oynayabiliyordum. Ama işte, onlar bana «Pis İtalyan» demekle bunları öğrenemiyorlardı.

Annemin, sarımsağın bütün hastalıklara iyi geldiğine inandığını da bilmiyorlardı. Annem her sabah bizi sıraya dizer, sarımsak sürdüğü küçük bir mendili boynumuza sarardı. Biz «Anne, n'olur, yapma» desek de o «Susun!» diye çıkışırdı. (Çok sevecen bir kadındı!) Biz bu mendillerle okula gönderirdi ve leş gibi kokardık. Ama size bir gizimi vereyim: Bir gün bile hastalanmazdım. Sanırım, bunun nedeni, hiç kimsenin bana mikrop bulaştıracak kadar yaklaşmamasıydı! İnanılmaz bir şey de olmuştu: İlkokulu bitirirken, okula gitmediğim gün hiç olmadığı için bir armağan vermişlerdi bana. Şimdi çok kültürlü bir insan oldum ve boynuma sarımsaklı mendil de takmıyorum, ama her yıl gribe yaka-

lanıyorum! Onlar bana «Pis İtalyan» dediklerinde bunu bilmiyorlardı işte.

Babamın çok ataerkil bir aile reisi olduğunu da bilmiyorlardı. Evde olduğu Pazar günleri büyük bir masanın çevresinde otururduk ve babam, ona o gün öğrendiğimiz yeni bir şeyi anlatmadan masadan kalkmamıza kesinlikle izin vermezdi. Masaya oturmadan önce, ellerimizi yıkarken, kızkardeşlerime «Bugün ne öğrendiniz?» diye sorardım. «Hiçbir şey» diye yanıt verdiklerinde «Evet ama bir şey öğrenmemiz gerekiyor!» derdim ve hemen gidip bir ansiklopedi karıştırır, herhangi bir şey, sözelimi Nepal'in nüfusunun bir milyon olduğu gibi bir şeyi öğrenir, masaya otururduk. Yemek boyunca da öğrendiğimiz şeyi düşünürdük. Ne nefis yemekler yedik! Annem, yaşamı boyunca yemek tarifleriyle ilgilenmemiştir. Pişirdiği taze fasulye, masanın ortasında öylesine kocaman bir yığın oluştururdu ki, karşımda oturan kızkardeşimin yüzünü göremezdim. Yemeğini bitirince babam tabağını iter ve bana dönerek «Felice, bugün ne öğrendin bakalım?» diye sorardı. Ben de «Nepal'in nüfusu bir...» diye başlardım. Hiçbir şey o adamın gözünde önemsiz değildi! Sonra aneme dönüp «Hanım, sen biliyor muydun...» derdi. Biz de onlara bakıp «Ne garip insanlar!» derdik. Arkadaşlarımıza «Annene ve babana Nepal'i anlatmak zorunda kalıyor musun?» diye sorardık. Onlar «Bizimkiler bizim bir şey bilip bilmemize aldırış etmiyorlar ki!» derlerdi. Ama size bir gizimi daha anlatmak istiyorum. Bugün bile Felice, yatağa girip çarşafın arasında keyifle kıvrılıp uyumak üzereyken, o gün belki yirmi dokuz saat çalışmaktan ne denli yorgun düşmüş olursa olsun, kendi kendine «Felice, bugün ne öğrendin?» diye soruyor. Bu soruyu yanıtlayamazsa, kalkıp bir ansiklopedi karıştırarak yeni bir şey öğrenme gereğini duyuyor. Eği-

tim bu demektir belki de. Kim bilir? Ama işte onlar bana «Pis İtalyan» demekle bunu öğrenemiyorlardı. Beni tanımak isterseniz kafamın içindekileri öğrenmek zorundasınız ve ben de sizi tanımak istersem, salt «Bu kişi şişman. Bu kişi zayıf. Bu kişi Yahudi. Bu kişi Katolik» diyemem. İnsan bu denli basit değildir. Özel Eğitim konusuyla ilgilenenler bu lânet olası sıfatları iyi bilirler. Kimi çocuklara zekâca gelişmemiş deriz. Ne demektir bu? Zekâsı gelişmemiş hiçbir çocuk görmedim ben. Yalnızca, birbirinden farklı çocuklar gördüm. Onlara öğrenci adını veriyor ve sınıfın karşısına geçip tümüne aynı biçimde öğretebileceğimizi sanıyoruz. Sıfatlar! Seven insan kendisini sıfatlardan soyutlar, «Yeter artık!» der.

Seven kişinin, gereksiz şeylerden hoşlanmayan ve ikiyüzlülüğe göz yummayan bir insan olduğu düşüncesindeyim. Rosten «Acımasız olan güçsüz olandır. Sevecenliği yalnızca güçlü olandan bekleyebiliriz.» der. Çok doğru. Eğitim alanında da «Bu ikiyüzlülüktür, bunu sürdürmeyeceğiz artık» demek yürekliliğini gösterebilecek güçlü kişilere gereksinmemiz var. Bu düşünceyi paylaşıp «Hayır! Değişmek zorundayız artık, yoksa kendi kendimizi yok edeceğiz» diyebilecek insanlara. Kötü bir yazgıya doğru ilerliyor gibiyiz sanki. Bugün için öğretiyoruz, ama şimdiden yarını da yaşıyoruz. Özyıkımımızı hazırlayışımıza hiç şaşmamak gerek.

İkiyüzlülükle ilgili küçük bir öykü anlatmak istiyorum size. Öğretmen yetiştiren bir okulda çalıştığım yıllardı. Bir an önce öğretmen olmak için can atan genç bir hanım öğrencim vardı. Öğretmen olmasının yanı sıra, yaşamımda tanıdığım en güzel insandı. Bir sınıfa ders vereceği günü o denli coşkuyla bekliyordu ki, sabredemiyordu. Sonunda bir sınıfı oldu. Büyük bir gündü bu onun için. Hepimizin gerliye dönüp anımsayabi-

leceği o büyük gün. İlkokul birinci sınıftı okutacağı sınıf. Genç öğretmen, sınıfa girince, Öğretim İzlenesi Rehberi denen o sevimli şeyi eline alır. Ben, kitapların kutsal olduğuna inanırım, ama elimden gelse, dünya-daki bütün İzlenesi Rehberi kitapçıklarını hiç duraksamadan yakardım. Neyse, bu genç öğretmen, Rehberde, Kaliforniya'nın bu bölgesinde, ilkokulların birinci sınıfının ilk dersinde market konusunun işlendiğini görür (bu yalnızca iki yıl öncesindeki durum). M-a-r-k-e-t. Çok şaşırır genç öğretmen «Olamaz. İnanmam. İlk derste marketin öğretildiğine inanamıyorum» der. Bu çocuklar bir marketi çok iyi bilirlerdi. Marketlerde büyüdüler denebilirdi. İki ya da üç yaşındayken, arabalarıyla marketlerde az mı dolaştırılmışlar, az mı konserve kutusu devirmişlerdi? Marketlerde her çeşit yaramazlığı yapmışlardı. Anneleriyle her gün gidiyorlardı markete. Oysa, o görkemli ders ünitesi süpermarkete gidilmesini gerektiriyordu.

Genç öğretmen «Olanaksız bir şey bu» der, ama işte İzlenesi Rehberi somut olarak önündedir ve her çeşit şeyin yapılacağını yazmaktadır. Kartondan market, kilden muzlar yapılacaktır. Oysa, çocuklar yaşamları boyunca gerçek muzlar yiyorlar, hem de Kimi zaman kabuklarının üstüne basıp kayarak düşüyorlardı. Ama okulda, kilden muz yapmak için altı hafta harcanıyordu. İnsan gücünün boşa harcanması. Neyse, öğretmen yerine oturur. Çok iyi bir öğretmendi ve her zaman öğrencilerinin tarafını tutardı. Öğrencilerine dönüp onların ilgisini uyandıracağını umarak «Çocuklar, market çalışması yapmaya ne dersiniz?» diye sorar. Çocuklar «Berbat!» diye yanıt verirler. Gördüğünüz gibi, bundan şimdiki çocukların bütün çocukluğumuzdaki gibi aptal olmadığı anlaşılıyor. McLuhan, yaptığı bir araştırma-yla, anaokuluna başlayınca dek, çocukların beş bin

saat televizyon seyretmiş olduklarını ortaya çıkardı. Çocuklar, renkli televizyonlarda, insanların ölmesini izliyorlar, yıkımlar, savaşlar ve kıyımlar izliyorlar şimdi. Ondan sonra biz bu çocukları alıp sınıfa getiriyoruz ve «Spot demiş ki..... **Aman**, ne hoş!» gibi şeyler okuyarak ilgilerini uyandırmaya çalışıyoruz.

Öğretmen sonra çok güzel bir şey söyler: «Peki öyleyse. Ne yapmak istersiniz?» Çocuklardan biri «Benim babam Jet Motorları'nda çalışıyor. Bize bir füze getirebilir. Biz de füzeyi sınıfa yerleştirip çalıştırabilir ve hepimiz birlikte aya uçabiliriz!» der. Çocukların tümü «Yaşasın!» der. Öğretmen biraz düşünüp «Peki, babana söyle» der. Ertesi gün, çocuk sınıfa minyatür bir füze getirir ve bir yere yerleştirir. Arkadaşlarına füzenin nasıl bir şey olduğunu, ne amaçla kullanıldığını ve ne gibi parçalardan oluştuğunu anlatır. Bunları anlatırken kullandığı terimleri tahtaya yazar. İlkokul birinci sıınıftır bu! Oysa, üniversiteye gelineceye dek füze konusu çalışılmaz. Öyleyse, bu çocuklar daha ilkokul birinci sınıfta böyle bir şey yapabiliyorlarsa, üniversitede ne çalışacaklardır? İzin veremeyiz buna! Korkunç bir şey bu! Bu çocuklar süpermarkete gitmek zorundadır! Ama, sınıfın hali görülmeye değerdir. İnanamayacağınız kadar çok matematiksel kavram öğrenirler. Bir Cumartesi günü, Jet Motorları Merkezi'ne bir gezi yaparlar ve orada gerçek füzeler görürler. Füzelere binerler; sevinçten çığına dönerler.

Görevleri olduğu için bu İzlençe Rehberini savunmak zorunda olan zavallı müfettişlere de acıyorum. Aslında, onlar da daha iyi şeyler yapmak istiyorlar, ama işte gerçek ortada. Sizin göreviniz bu izlenceyi uygulamak, onlarınki ise, bu kitapçıkları her yere taşıyıp desteklemek. Sözünü ettiğim bu sınıfa da bir gün bir müfettiş girer, çevresine şöyle bir bakınır. Ortada bir

füze, tahtada hiç görmediği, yarısını bile bilmediği bir sözcük listesi, duvarlarda formüller ve çocukların anlayıp gerçek bir coşkuyla uğraştıkları bir çok garip şey görür. Öğretmen Mrs. W'ye sorar: «Market nerede?» Mrs. W. «Eee, görüyorsunuz, çocuklar aya gitmek istediler, onun için bu füzeyi.....» der. Müfettiş, «Her neyse Mrs. W., İzlence Rehberinizi okudunuz mu? Rehberde, bu okulun birinci sınıfında, ilk dersin konusunun market olduğu belirtilir.» der. Sonra, bu sevimli müfettiş hanım, gülümseyerek «Mutlaka bir market yaptıracaksınız, değil mi canım?» der.

Daha sonra, Mrs. W., çocuklara «Çocuklar, Mrs. W' nin gelecek yıl yine bu okulda olmasını istiyor musunuz?» diye sorar. Çocuklar «Evet, tabii.» diye yanıtlayınca «Peki, öyleyse bir market yapmak zorundayız.» der. Çocuklar çok anlayışlı davranıp (siz gerçek bir insan olduğunuzda her zaman davrandıkları gibi), «Harika! Ama çok çabuk yapalım.» derler. Altı haftalık ders ünitesini iki günde tamamlarlar. O lânet olası kutulaları birleştirip bir market kurarlar, kilden muzlar yaparlar. Sonra, ikiyüzlülük üstüne ikiyüzlülük, müfettişin her gelişinde, kilden muzlarını gösterirler, otomatik kasaya gidip «Kilden muz almak ister misiniz?» derler, ama müfettiş, hoşnut bir halde sınıftan çıkar çıkmaz hemen ay yolculuklarına dönerler. Böyle şeylerin sürüp gitmesine artık izin veremeyiz. Bir öğretmenin çıkıp «Ben çocukları bir daha markete götürmeyeceğim. İstiyorsanız siz götürün.» demesi gerekiyor artık.

Seven insanın doğal olduğuna da inanıyorum. Dünyada en çok görmek istediğim şey, insanoğlunun başlangıçtaki doğallığına, duyumsadığını ve düşündüğünü olduğu gibi söyleyen, başkalarının duygu ve düşüncelerine kolayca uyum sağlayabilen küçük bir çocuğun doğallığına dönmesidir. Birbirimizle yeniden ilgi-

lenmemizdir. Başkalarının nasıl olmamız gerektiğini öğreten sözcükleri bize öylesine egemen oluyor ki, gerçekte kim olduğumuzu unutuyoruz.

Emily Post «Genç bir hânum yüksek sesle gülmez, yalnızca kıkırdar.» diyor. Aldırmayın. İçinizden kendinizi yerlere atıp haliyi yumruklayarak kahkaha atmak geliyorsa, yapın bunu; yararlıdır. «Öfkelenmemek gerekir; insanlar öfkelenmemelidir.» İyi ama, bütün öfkenizi içinizde saklayıp biriktirirseniz sonunda akıl hastanesini boylarsınız! Canınız bir şeye sıkıldığı gün, gün boyu, öfkeden gözleriniz yuvalarından fırlamış, gırtlığınızda sizi boğan bir yumruyla dolaşmaktansa, sınıfa girer girmez «Oturun! Bakın çocuklar, bugün çok sinirliyim, gürültü etmeyin.» demek çok daha iyidir. Böyle davrandığınızda, çocukların size anlayış göstereceklerini ve sınıfta gürültü yapmaktan kaçınacaklarını göreceksiniz. Çünkü, çocuklar gerçek bir insanla özdeşleşebilirler. Bir arkadaşları gürültü yaparsa, hemen onu dürtüp «Kes gürültüyü. Öğretmenimizin canı sıkkın.» diye uyaracaklardır. Ancak, öğretmenin onlara, kendisinin bir insan olduğunu göstermesi gerekir. İçinizden bir öğrencinin bir şakasına gülmek geliyorsa, gülün. Gittiğim okullarda, öğretmenlerin, sözgelimi, Johnny adlı bir öğrencinin söylediği bir şeye, yalnızca öğretmenler odasında gülüp o öğrencinin gülmelerini görmesine izin vermemeleri beni her zaman şaşırtır. Sınıfta «Johnny, yeter artık!» denir. Johnny'nin şakasına neden o anda gülünemez? Gülünç bir şeydir oysa. «Johnny, sen bir soytarısn. Şimdi otur yerine ve çeneni kapa!» Niçin içten davranılmıyor? Doğal olalım! Ama, her davranışımız için izin istemek zorundayız, çünkü kendi duygularımıza güven duyamıyoruz artık.

Resmi toplantılarda konuşma yapmak bana çok eğlenceli gelir. İçeriye girmeden önce, neler olacağını her

zaman tahmin edebilirim. İnsanlara dokunmak çok önemlidir benim için. Doğallığa inanıyorum ben. Birisine dokunduğunuz zaman, onun var olduğunu anlarsınız. Varoluşçuluk akımı «Kendi benliğinizi bulmak için, ya bir başkasını ya da kendinizi yok etmeniz gerekir, çünkü ancak o zaman var olduğunuzu anlarsınız.» derken doruğuna ulaşıyordu. Bir binanın tepesinden aşağıya atlamak için var olmanız gerekir. Birbirimize o denli yabancılaşmışız ki, hiç kimse birbirine bakmıyor, dokunmuyor, birbirini tanımıyor artık. Görünmez insan oluyoruz. İş bu dereceye götürmek de gerekmez. Birisine dokunun yalnızca. Güzel bir şeydir. Biliyorsunuz, Avrupa'da, herkes birbirine sarılıp öper. Benim ailemde de, Noel ve öteki tatillerin tümünde, herkes evimize gelir, herkes herkesi öper. Dededen toruna, hepimizin ilk işi bu olur. Birbirimize hastalıklarımızı da bulaştırırız belki, ama olsun, yine de mutluluk verir bu bize. Oysa, Emily hanım, bir bayla bayan karşılaştığında, tokalaşmak için önce bayanın elini uzatması (eğer isterse tabii) gerektiğini söylüyor. **Ne dışlayıcı bir davranış!**

Birbirimize ne denli yabancılaştığımızı anlamak için, büyük bir asansörün kapısı açıldığında, içinde duranlara bir bakın! Herkes, elleri iki yanında, gözleri dosdoğru kapıya dikilmiş, hortlaklar gibi duruyordur. «Sakin bu yana yaklaşayım deme, birine dokunabilirsin!» Tanrı korusun! Bu nedenle, asansörde hepimiz hazır ol-
da dururuz. Kapı açılır, birisi iner, bir başkası biner ve hemen dönüp yüzünü kapıya çevirir. Asansörde, kapıya dönük durmamızı kim söylüyor bize? Oysa beri, bir asansöre binince sırtım kapıya dönük durmaya bayılıyorum. Asansörde bulunan öteki kişilerin tümüne bakıp «Merhaba! Şimdi asansör bozulup kalsa ve biz de birbirimizi tanısak ne güzel olurdu, değil mi?» diyorum. İşte o zaman inanılmaz bir şey oluyor. Bir sonraki kat-

ta asansörün kapısı açılıyor ve herkes dışarıya fırlıyor! «Asansörde deli bir adam var. Bizi tanımak istiyor!»

Yeniden insan oluşa ve insan sevgisine dönün. İnsan olduğunuzu yeniden söylediğimizde çılgınlık etmiş oluruz. Ama çok güzel canlılarız. Dünyanın en güzel canlı varlıklarıyız. İnsan olmak güzel bir şey. Her resmi toplantıya gidişimde, beni kapıda karşılayan bir Mrs. Filanca olur ve «Dr. Buscaglia, sizi gördüğüme sevindim.» der. Selâmlaşmamız böyledir ve o kişinin elleri iki yanındadır. Ben, tokalaşmak için eline uzanırım. O «Ne yapıyor bu adam?» diye düşünür. Elimi uzatıp elini yakalar, sıkarım. Sonra o, çok sinirlenmiş olarak, beni öteki hanımların bir yarım daire biçiminde oturduğu oturma odasına götürür. Hepsi, bacak bacak üstüne atmış, elleri zarif bir biçimde kucaklarında birleştirilmiş, yüzlerinde belli belirsiz bir gülümsemeyle, 1 No'lu duruş biçimine uygun oturuyorlardır! Böye öğreniyorlar görüyorsunuz. Oysa, yere uzanıp dirseklerine dayanarak dursalar ne rahat ederler! Ama hiç böyle bir şey görmedim; görsem aklımı oynatırım zaten. Duruş No. 1. Herkes.

Neler oluyor bize; doğallığımıza neler oluyor? Mutluysanız bunu başkalarına da söyleyin. Sınıfa girip «Bugün çok sevinçliyim, günboyu çok eğleneceğiz.» deyin. Öğrencilere niçin söylenmesin bu? Gülün! Ağlayın! Ha, bir şey daha: Erkekler ağlamazmış. Kim söylemiş bunu? Ben her şeye ağlarım. Öğrencilerim, her zaman, ödev kâğıtlarını okumuş olduğumu anlarlar, çünkü beni etkileyen bir şeyle karşılaştığımda, kâğıtlarında küçük gözyaşı izleri bulurlar. Kendimi, Mançalı Don Kişot'a çok benzetiyorum. Bu güzel insan, yeldeğirmenlerine savaş açmıştı. Bir yeldeğirmeniyle savaşılmaz kuşkusuz, ama o bunu bilmiyordu. Yeldeğirmenine saldırır, ama

değirmenin kanatlarına çarpar. Vazgeçmez, kalkıp yine saldırır ve yine kanatlara çarpar. Kitabı bitirdiğimde, çok acımasız bir yeldeğirmeniyle karşılaşmış olabilir, ama bu adamın olağanüstü bir yaşamı olmuş, diye düşünmüştüm. Yaşadığının bilincindeymiş o. «Tanrım, ölüm noktasına erişip aslında hiç yaşamamış olduğumuzu anlamak!» Don Kişot için söylenemez bu. Yaşadığını biliyordu o! «The Man From La Mancha» (Mançalı Adam) adlı güzel bir müzikal sahnelenmişti. Müzikalin son sahnesinde, Don Kişot ölmek üzereyken, sevdiği kişilerin tümü, çevresinde toplanmış onun ölümüne ağlamaktaydı. Ama o kendi ölümüne ağlamıyordu, çünkü gerçekten yaşamıştı. Sonunda, yatağından kalktı ve o anda, sahnenin arkasından, ılık saçan bir merdiven geldi. Don Kişot, mızrağını aldı, sevdiklerinin hepsine son bir kez baktı, gülümsedi ve ışığa doğru yürüyerek yitip gitti. O sırada koro, orkestra eşliğinde «The Impossible Dream» (Erişilmez Düş) adlı şarkıyı söylüyordu. Ben, izleyicilerin arasında oturuyor, gözlerimden sel gibi yaşlar döküyordum. Yanımda oturan bir kadın, kocasını dürterek «Bak şekerim. Yanımdaki adam ağlıyor.» dedi. Ben de «Seni aptal... Şimdi hiç unutamayacağın ve arkadaşlarına da anlatacağın bir şey yapacağım.» diye düşünüp mendilimi çıkardım ve hüngür hüngür ağlamaya başladım. Bu onu iyice şaşkına çevirdi! O kadın Don Kişot'u unutabilir belki, ama beni hiç unutmayacağından eminim!

Seven insanın, doğallığa —birbirine dokunmaya, sarılmaya, gülümsemeye, ilgi ve sevgi duymaya— dönmesi gerektiğine inanıyorum. Bakın, şimdi buradaki dinleyicilerden beni kucaklamak isteyen olursa, bunda özgürdür, bana hiçbir şey olmaz! Eğer bu, yeniden kendimizi bulmamızı ve iletişim kurmamızı sağlayacaksa, bütün gün burada böylece durmaya razıyım ben. Ku-

caklaşmak güzel bir davranıştır, insana güzel duygular verir. İnanmıyorsanız, deneyin bir kez.

Son olarak, seven insanın, kendi gereksinmelerini de unutmayan bir kişi olduğu kanısındayım. Bunu söylemem sizi şaşırtabilir. Ama gerçekten bazı gereksinmelerimiz var. Fiziksel açıdan, sandığımız kadar çok gereksinmemiz yok. Buna karşın, zamanımızın büyük bölümünü, kendimizin ve çocuklarımızın fiziksel gereksinmelerini karşılama çabasıyla geçiririz. İyi beslenmeye özen gösterir, genellikle güzel evlerde yaşarız. Bütün bunları sağlamak için çaba harcarız. Hastalandığımızda doktora gideriz. Oysa, gereksinmelerimizin en önemlileri içimizde duyduğumuz gereksinmeler — görülme gereksinmesi, tanınma gereksinmesi, kabul edilme gereksinmesi, başarılı olma gereksinmesi, dünyamızdan tat alma gereksinmesi, yaşamın sonsuz güzelliğini görebilme gereksinmesi, yaşamanın ne denli güzel olduğunun bilincine varabilme gereksinmesidir. Ama, birbirimize nasıl bakacağımızı unutmuşuz artık. Birbirimize bakmıyoruz; birbirimizi dinlemiyoruz; birbirimize dokunmuyoruz, Tanrı korusun. Çocuklarımıza bile yapmıyoruz bunları. Biliyorsunuz, bizim kültürümüzde bir çocuk üç yaşlarına gelince, genellikle, artık onu kucağımızdan yere indirip «Böyle davranma artık; aşırı duygusallıktır bu. Bu yaşta, babana böyle davranmama'sın artık. İn kucağımdan, üç yaşında bir insan babasını öper mi hiç? Erkekçe davranmalısın artık. Erkekler birbirini öpmez.» deriz. Belki bilmiyorsunuzdur, Los Angeles'da, erkeklerin kucaklaşmasını hafif suç sayan bir kent yasası vardır. Ne dersiniz buna? Bugünlerde, gazetelerde, herkese sarıldığım için tutukevine gönderildiğim haberini okuyacaksınız! Bizim Dekana da sarılıyorum. Şaşkına dönüyor. Hiç kimse masasını aşip yanına ulaşamıyor; üç

km. uzunluğundadır çünkü masası. Asansörde karşılaştığımız zaman «Merhaba Dekanım» deyip sarılıyorum.

İlk varoluşçu düşünce biçiminin, bu kuşaktan, bizim zamanımızdan kaynaklanması hiç şaşırtıcı değil; bizim korkunç yabancılaşmamızın göstergesidir bu. Ben Gerçek miyim? Gerçekten Var mıyım? Çünkü hiç kimse bana bakmıyor. Hiç kimse bana dokunmuyor. Ben insanlarla konuşuyorum, ama onlar beni duymuyorlar. Beni önemsemeden, sanki başka birini görmek istercesine arkama bakıyorlar. Gözlerimin içine hiç kimse bakmıyor artık. Yalnızım, gerçekten çok yalnızım. Schweitzer'in dediği gibi: «Hepimiz, bu denli çok birlikte olmamıza karşın, çok yalnızız.»

Yıllar önce, Thornton Wilder, «Our Town» (Bizim Şehir) adlı güzel bir oyun yazmıştı. Wilder, oyunun bir yerinde inanılmaz bir şey söyler. Küçük Emily'nin öldüğü sahneyi anımsıyor musunuz? Emily mezarlığa gider ve ona «Emily, yaşamındaki tek bir güne dönebilirsin. Hangi güne dönmek istersin?» diye sorulur. Emily «On ikinci doğum günümde nasıl mutlu olduğumu anımsıyorum. O güne dönmek isterim.» der. Mezarlıktaki öteki kişilerin tümü «Emily yapma bunu. Yapma Emily» derler. Ama Emily kararında diretir. Annesini ve babasını yeniden görmek istemektedir. Sahne değişir. Emily on iki yaşına, hiç unutamadığı o mutlu güne dönmüştür. Üstünde güzel bir elbise, saçları uça uça merdivenlerden iner. Ancak, annesi onun doğum günü için pasta yapmaya öylesine dalmıştır ki, dönüp Emily'ye bakmaz. Emily «Anne, bana baksana. Ben doğum günü olan kızım.» der Annesi «Peki doğum günü olan kız. Şimdi otur ve kahvaltını yap.» der. Emily orada öylece durur ve «Anne bak bana.» der. Ama annesi bakmaz. Babası girer içeriye, ama o da kızı için para kazanmakla o denli uğraşmaktadır ki, bir kez bile bakmamıştır ona.

Erkek kardeşi de çantasıyla uğraşmakta olduğu için ona bakmaz. Sahne, ortada duran Emily'nin «N'olur biriniz bakın bana. Ne paraya ne de pastaya gereksinmem var. Lütfen bakın bana.» sözleriyle sona erer. Hiçbirinin ona bakmadığını görünce, bir kez daha annesine dönerek «Anne n'olursun!» der. Sonra arkasına dönerek «Beni geri götürün. İnsan olmanın nasıl bir şey olduğunu unutmuşum. Hiç kimse kimseye bakmıyor. Hiç kimse kimseyle ilgilenmiyor artık, değıl mi?» der.

Biz de bu duruma geldik. Çocuklar o denli hızlı büyüyorlar ki, onları görmüyorsunuz bile. Birdenbire başınızı kaldırıp baktığınızda, karşınızda bir genç ya da evlenmeye hazır birisini buluveriyorsunuz ve siz, sağa sola koşturup çocuklarınıza iyi yaşam koşulları sağlamak için öylesine uğraşmışsınızdır ki, onların yüzüne doyasıya bakma mutluluğunu tadamamışsınızdır. Biliyorsunuz, bizi sürekli olarak erkekler edinmeye yönelten bir kültürümüz var. Ama, size bir şey söyleyeyim mi? Asıl erkek, yaşam denen yolculuktur. Yaşam yolculuktur; yaşam süreçtir; yaşam ereğı varmaktır. Ereğimize ulaştınız diyelim. Ne kazanırsınız? Size imrenen bazı insanlar. Bir Cadillac arabanız olmuştur belki. Ama Cadillac soğıuk bir dosttur. Aranıza direksiyon ve kapılar girer. Birbirimize bakmanın, dokunmanın, birbirimizle ilgilenip dostluk kurmanın nasıl bir şey olduğunu unuştuk. Hepimizin yalnızlık çekmesine hiç şaşmamalı.

Okulda, o kısacık dertleşme süresini ben iyi değerlendirmeye çalışıyorum, çünkü sınıftaki çocukları tanımanın en güzel yollarından biri olabilir bu. Ama, çoğunlukla çok kötü kullanılıyor. Çoğı öğretmen, müdürünün ona kayıt işini, sözelimi 9.15'de tamamlaması gerektiğini söylemesinden dolayı dertleşme için bu saati seçer. Küçük bir Sally elinde bir taş parçasıyla içeri girer ve «Okula gelirken yolda bir taş parçası buldum.»

der. Öğretmen «İyi. Fen masasına koy.» der yalnızca. Oysa, o taş parçasını alıp bakarak «Taş nedir? Sally, taş nasıl oluşur? Taşları kim yaratmıştır?» diyebiliriz. O gün, her şeyi bir yana bırakıp o taş parçasıyla ilgilenabiliriz, çünkü var olan her şey, her şeydedir. Yapay saçmalıklar yaratmak zorunda değiliz. Bilinmesi gereken her şey bir ağaçtadır. Öğrenilecek her şey insanın içindedir. Küçük çocuk, sınıfın önünde durup «Dün babam anneme çekiçe vurdu. Ambülaans çağırdılar ve annemi götürdüler. Annem şimdi hastanede.» der ve öğretmen de «Tamam, şimdi sıra kimde?» der. Bu, çocuklarla görüşme saatidir ve aslında ne kadar kısa sürer biliyor musunuz? Bütün yapmanız gereken şey, başınızı kaldırmadan «evet» ya da «Elbisen ne güzel!» demektir. Küçük Sally, siz gördüğünüz için, yılın geri kalan her gününde aynı elbiseyi giyecektir.

Ellis Page, sevgi konusunda ilginç bir araştırma yaptı. Sınıfını, A, B, ve C olarak, üç gruba böldü. A grubunun her ödev kâğıdına yalnızca bir not verdi. Okuldayken, neredeyse kendinizden bir parça olan o güzel ödevleri nasıl yaptığınızı ve sonra size üzerlerinde yalnızca bir not verilmiş olarak geri verildiğini anımsıyorsunuzdur, değil mi? Ne saçmalık! Kâğıdınızın bir köşesinde, öğretmenin ödevi ilgiyle okuduğunu simgeleyen küçük bir kahve ya da yağ lekesi ararsınız. Ellis Page, B grubunun ödev kâğıtlarına, notun yanı sıra birer de sözcük ekledi: iyi, güzel, kusursuz, başarılı gibi. C grubunun her kâğıdına küçük birer mektup yazdı. Örneğin: «Sevgili Johnny: Sözdizimin çok kötü. Gramerin inanılmayacak kadar yanlış. Yazımın gerçek dışı. Noktalaman da neredeyse James Joyce'inkine benziyor. Ama biliyor musun, dün gece yatakta karımla konuşurken 'Sally, Johnny'nin ödevi çok güzel düşüncelerle dolu ve ben de bunu geliştirmesi için kesinlikle ona yardımcı

olacağım' dedim. Sevgilerle, Öğretmenin.» gibi. Ödevi çok başarılı olan bir öğrencisine de «Teşekkür ederim. Beni sürekli şaşkına çeviriyorsun. Çok güzel düşüncelerle dolu, başarılı bir ödev. Bu başarıyı sürdür. Bir sonraki ödevini sabırsızlıkla bekleyeceğim.» diye yazdı. Bir süre sonra, istatistiksel bir inceleme yaptı. A grubu öğrencilerinde hiçbir değişiklik olmamıştı. B grubu da aynı düzeyde kalmıştı. Ama C grubu çok gelişmiş, ilerlemişti.

«Pygmalion in the Classroom» (Sınıftaki Pygmalion) adlı incelemeyi okuyun. Bu da bir cep kitabı. Her eğitimcinin okuması gerekir. Beklentiden mi söz etmek istiyorsunuz? İşte, Harvard Üniversitesi'nden birkaç kişi okula gelip sizler gibi öğretmenlerin tümüne «Şimdi sınıfınıza girip Harvard Zekâ Eğrisi adlı bir test uygulayacağız. (Ben burada, söylenenlerin özetini aktarıyorum.) Bu test, sınıfınızdaki öğrencilerden hangilerinin önümüzdeki yıl süresinde zekâca gelişeceğini saptayacak, bu öğrencileri seçecek. Bu test hiç yanılmamıştır. Biz gösterebileceğiz bunu. Size ne denli yararlı olacağını bir düşünün.» derler. Sonra, öğrencilere eski, modası geçmiş zekâ testleri uygularlar. İşleri bittikten sonra testleri çöp sepetine atarlar. Sınıf listesinden rasgele beş öğrencinin adını seçerler ve öğretmenlerle görüşürler. Bir öğretmene «İşte, bunlar bu dönem zekâsı ilerleyecek öğrencileriniz: 1. Juanita Rodriguez.» derler. «Ama, Juanita Rodriguez bir topun ağzına koysanız bile ilerleyemez.» der öğretmen. Ama bu bilge kişiler «Ne olursa olsun, Harvard Zekâ Eğrisi testleri hiçbir zaman yanılmaz.» derler. Sonra ne olur, biliyor musunuz? Bu adamların adlarını listeye yazdığı çocukların tümü, her konuda başarılı olurlar. Bu bize, ne beklersek onu elde edeceğimizi gösteriyor. Bir sınıfa girerken ya «Bu aptal çocuklar hiçbir zaman bir şey öğrenemeyecekler» ya da

«Bu çocuklar öğrenebilirler ve öğreneceklerdir; onları bu ziyaret sofrasına getirip ne güzel olduğunu göstermek benim görevimdir.» diyebilirsiniz. Hepimiz, başarılı olma ve kabul edilme gereksinmesi duyarız. Bir şeyler yapabilme gereğini duyarız ve en önemli şey de yaptığımız işte sevinç duymaktır.

İnsanın yaptığı işi sevmemesi, özellikle bizim mesleğimizde çok kötü bir şeydir. Sabahları, küçücük çocukların, ıslıl ıslıl gözlerle, o ziyafet sofrasına ulaşmaları için kendilerine yardımcı olmanızı beklediği bir sınıfa girmek sizde coşku ve sevinç uyandırmıyorsa, **eğitim alanından çıkıp gidin!** Çocuklarla çalışıp onların yeteneklerini küçük yaşta öldürmeyeceğiniz bir işe girin. Yapabileceğiniz başka işler vardır ama çocukları rahat bırakın. Hepimiz yaptığımız işin kabul görmesini isteriz. Ara sıra, birisinin çıkıp «Çok başarılısın yavrum. İyi bir iş başardın. Çok güzel.» demesine gereksinme duyarız. Siz buna gereksinme duyarsanız, çocuklar da duyarlar, unutmayın. Ödev ya da sınav kâğıtlarını düzeltirken, salt yanlışları belirtmekten vazgeçmeye ne dersiniz? Yanlış. Yanlış. Yanlış. Bütün kâğıtları, yalnızca yanlışları çizerek öğrencilere geri vermek! Ya doğru olanları çizmeye ne dersiniz? «İkisini doğru yapmışsın Johnny. Bu çok iyi senin için. Çok iyi.» Öğrencilerinin salt yanlışlarını vurgulamak yerine, onlara bir şeyi iyi yapabildikleri inancını vererek bunu geliştirmeye ne dersiniz? Doğru ve başarılı olanı vurgulamak, yanlış olanı vurgulamak kadar kolaydır. Üstelik, eliniz daha az yorulur!

Hepimizin özgürlüğe de gereksinmesi vardır. Thoreau «Kuşlar kafeste hiçbir zaman şarkı söylemezler.» diyor. Biz de söyleyemeyiz. Öğrenmek için özgür olmak zorundasınız. Deney yapmak, araştırmak, yanlışlar yapmak için özgür olmalısınız. Öğrenme böyle olur. Ben

sizin yanlışlarınızı anlayabilir, kendi yanlışlarımdan da yararlanabilirim. İşin gizi, aynı yanlışını yinelenemektir. Ama denemek ve **araştırmak** için özgür olmalıyım. Bana bu olanağı verin. Var olmama, kendim olmama ve gereksinme duyma sevinicini bulmama izin verin. Kendi sorunlarınızı bana yüklemeyin. Bırakın, kendi sorunlarımı bulup çözümleyeyim!

Sözlerimi, Leo Rosten'dan bir alıntıyla bitirmek istiyorum. Leo Rosten, kendine özgü anlatımıyla şöyle diyor:

Ancak, hepimiz gizliden biraz deliyiz... Herkes aslında yalnızdır ve anlaşılacak ister; ama hiçbir zaman bir başkasını tümüyle anlayamayız ve hepimiz, bizi çok seven kişilere bile bir parça yabancı kalırız. Acımasız olanlar güçsüzlere; sevecenlik yalnızca güçlülerden beklenebilir. Korkuyu bilmeyenler gerçekte yürekli değildir, çünkü yüreklilik düşlenebilene karşı koyma gücüdür. İnsanları çocukmuş gibi görürseniz, onları daha iyi anlayabilirsiniz — ne denli yaşlı ya da etkileyici olurlarsa olsunlar. Çünkü, çoğumuz hiçbir zaman büyümeyiz; yalnızca boyumuz uzar. Mutluluğa ancak beynimizi ve yüreğimizi gücümüz yettiğince etkinleştirdiğimizde ulaşabiliriz... Yaşamın amacı önemli olmaktır-saygın olmak, bir şeyi savunmak, boşuna yaşamamış olmaktır.

KENDİNİ BULMA

Bu akşam, danışmanlık konusuna ilişkin düşüncelerimi anlatmak istiyorum size. Konuşmama «Kendini Bulma» başlığını verebiliriz sanırım. En çok özlem duyduğum şeylerden biri, dinleyici kitlesinin küçük olduğu günler. Dinleyici kitlesi küçük olsaydı sizlere yaklaşabilirdim, düşüncelerimizi paylaşabilirdik ve ben de sizden yönlendirici tepki alabilirdim. Salonun ışıklarının yakılmasını istedim, çünkü gözbebeklerinizi görmek istiyorum! Böylesine büyük bir dinleyici kitlesinde tek dayanağım sizden gelecek titreşimler olacak. Onun için, arasıra biraz sallanabilir misiniz lütfen?

Danışmanlık konusunda söyleyeceklerim tek bir önermede toplanabilir. İçinizden kaç kişi Saint Exupéry'nin **Wind, Sand and Stars** (Gece Uçuşu) adlı kitabını okumuştur, bilmem. Okumadınızsa, seve seve salık verebilirim bu kitabı size. Çok güzel bir kitap. Yıllar geçtikçe daha da değerleniyor. Saint Exupéry, kitabın bir bölümünde, sevgiden daha önce hiç duyulmamış bir biçimde —yalın, çocuksu deyişlerle— söz ediyor. Şöyle diyor: «Sevgi, benim kendi benliğinize dönmünüz için sevecenlikle size yol göstermem olsa gerek.» Ben sevgiyi tanımlamada her zaman duraksamışımdır, çünkü sevginin sınırsız olduğuna, sizinle birlikte bü-

yüdüğüne, daha güzelleştiğine ve daha geliştiğine inanıyorum. Dolayısıyla, sevginin bir tanımlamayla sınırlandırılması bana her zaman yersiz gelmiştir. Ama, Saint Exupéry'nin tanımı çok hoşuma gidiyor. Sanırım öğretmenlik budur. Danışmanlık kesinlikle budur; benim sizleri görmek istediğim biçimde değiştirmek istememden değil, kendinize, gerçek kişiliğinize, benzersizliğinize ve özgün güzelliğinize dönmenize yardım etmek istememden kaynaklanan bir süreçtir.

Birçok kişi, bizi kendi istedikleri biçime uydurma-ya çalışır ve bir süre sonra, bunun «uyum sağlama» denen şey olabileceğine karar veririz. Tanrı korusun! Arasına, birişi başkaldırarak «Hayır! Ben sizin istediğiniz biçime girmeyeceğim. Ben benim ve öyle kalacağım. Ben kendim olmak istiyorum.» der.

Bazen merak ederim: Nasıl başkaldırırsak kaldıralım, kişiliğimiz gerçekten kendi kişiliğimiz mi, yoksa yalnızca başkalarının bizde var olduğunu söyledikleri kişilik mi? Öğretmenler ve ruhbilimciler olarak, insan olmanın **öğrenildiğini** biliriz. Öğretenlerimiz kimlerdir? İlk öğretmenlerimiz ana ve babalarımız, ailemizdir. Eğer hâlâ çocuk değilseniz, artık onları hiçbir şeyle suçlayamayız, çünkü onlar da herkes gibi yalnızca insandırlar. Onların da kendi sorunları, kendi güçlülük ve güçsüzlükleri vardır. Bize yalnızca kendi bildiklerini öğretebilmişlerdir. Babanız olan o adama ve anneniz olan o kadına gidip «Sizi bütün kusurlarınızla birlikte seviyorum.» diyebildiğiniz gün gerçekten büyüdünüz demektir.

Bir gün, sevgi dersimden sonra, bir öğrencimin babası gelip beni görmek istediğini söyledi. Beni arka tarafa, park alanına götürdü ve boynuma sarılarak ağlamaya başladı. «Geçen gün, oğlum, yirmi bir yılın sonunda 'Biliyor musun baba, seni gerçekten seviyorum.'

dedi. Bunu içtenlikle söylediğinden eminim. Bu sevginin hep var olduğunu biliyordum, ama sevgisini söze dökmesini siz öğrettiniz oğluma.» dedi. Dolayısıyla, sevmenin bize öğretilmediğine ya da yeterince öğretilmediğine üzülmememiz gerekir artık. Çünkü bunu her zaman öğrenebiliriz.

Değişim olayının önemine yürekten inanıyorum. Öğretmen olarak, değişimin gereğine inanmalı ve gerçekleştirilmesinin olanaklı olduğunu bilmeliyiz, yoksa hiçbir şey öğretemeyiz. Çünkü eğitim sürekli bir değişim sürecidir. Bir insana her yeni bir şey öğretişinizde, öğrettiğiniz şey bazı işlemlerden geçerek sindirilir ve yeni bir insan ortaya çıkar. İnsanların öğrenme isteğinin neden yeterince güçlü olmadığını, öğrenmenin neden dünyanın en büyük serüveni olmadığını bir türlü anlayamıyorum. Çünkü öğrenme, kişiliğinizi bulma sürecidir. Her yeni bir bilgi kazanışımızda yenileniriz. Ben, bu gece burada olduğum için değiştiğim kanısındayım. Teksas'da gördüğüm konukseverlik beni çok mutlu etti. Bunları gönlünüzü almak için söylediğimi sanmayın, çünkü benim yapacağım bir şey değil bu. Bugün öğleden sonra, konuşmamın tümünü yeniden yazdım. İlk metni çöp sepetine attım ve sizler için yeni baştan bir konuşma metni yazdım, çünkü birincisi hiç uygun değildi. Çalışırken telefon sürekli çalıyor, dostlar «Bu gece toplanıyoruz, gel katıl bize.», «Fılan yerdeyiz, gelir misin? Seninle konuşmak istiyoruz.» gibi şeyler söylüyorlar, kapının altından küçük notlar gönderiliyordu. Ne güzel değil mi? İnsanlar insanlarla iletişim kuruyorlar. Yaşamın özü budur işte.

Dediğim gibi, ben de değiştim. Şimdi, artık bu sabah buraya geldiğim zamanki kişi değilim. Yenilendim, çünkü sizlerle yeni bir deneyim kazandım. Öğrenmek işte bunun için bu denli coşku verici bir şeydir, bunun

için sıkıcı olmaması gerekir. Her kitap sizi yeni kitaplara yöneltir. Dinlediğiniz her müzik parçasının size tanıtacağı binlerce müzik vardır. Beethoven'ın bir sonatını dinlediğinizde kendinizden geçersiniz. Bir şiir kitabı okuyup tadına vardığınızda kendinizden geçersiniz. Sonra, okunacak, görülecek, yapılacak, dokunulacak ve duyumsanacak binlerce şey sizi bekler. Bunların her biri sizi farklı bir insana dönüştürür. Öyleyse, siz gerçekten olduğunuz gibi misiniz, yoksa öğrendikleriniz ve başkalarının olduğunuzu söyledikleri gibi misiniz?

Saint Exupéry'nin, kişinin kendine dönmesine yardımcı olmak biçimindeki önermesi çok güzel, ancak, kendimize döndürülmemiz için, bir ölçüde, nasıl bir kişiliğin bize mutluluk vereceğini kararlaştırmamız gerekir. İnanın bana, kim olduğunuzu bulma çabasına girerseniz, bu, yaşamınızın en büyük serüveni olacaktır. Kötü değilsiniz. Şeytan değilsiniz. Oldukça iyi insanlarsınız. Bu sabahki konuşmamı düşünün. Söylediklerimiz hangisi yeniydi? Haydi kabul edelim, yeni hiçbir şey söylemedim. Ben yalnızca zaten içinizde olan şeyleri önerdim size. Bu önerilerin yarattığı tepki, genellikle, duyguların söze dökülüp «Doğru. Neden ben bunları içimde gizliyordum? Oraya gidip o insanları kucaklayacağım şimdi.» denmesi oluyor. Hepsi bu kadar. Var olanın açığa çıkarılması, kendin olmanın sakıncalı olmadığının söylenmesi, var olma ve gelişme izninin kendine verilmesidir bu. Birisinin çıkıp kendin olmanın kötü bir şey olmadığını söylemesini beklemek zorunda kalmamız ne garip değil mi?

Küçük çocuklara, ne olduklarını, kim olduklarını sözcüklerle anlatabilmenin doğru olduğunu biliriz. Wendell Johnson, sözcüklerle çocukları kekeme de yapabileceğimizi söylemiştir. Sözgelimi, küçük bir çocuk, coşku içinde içeriye koşup «Ay, a-a-anne, dışarda bir do-do-

dondurmacı var.» dediğinde, annesi onu durdurup «Bir dakika dur bakayım. Yeniden ve yavaş söyle. Kekeliyorsun.» der ve çocuk bu sözleri birkaç kez duyarsa, gerçekten kekeme olduğuna inanacak ve kısa süre içinde kekemeliği benimseyip kabullenecek, «Ben kekemeyim.» diyecektir. Bir kekeme yaratmış oluruz böylece. Birisine «Güzelsin, güzelsin, güzelsin» diyerek de aynı şeyi gerçekleştirebiliriz. Eğer yeterli sayıda kişi bunu size söylerse güzel olduğunuza inanmaya başlarsınız. Sırtınız dikleşir, kendinizle övünürsünüz. Ama «Çirkinsin, çirkinsin, çirkinsin» denmesi, ezilip büzülüp sonunda gerçekten çirkinleşmenize yol açacaktır. «Hata ediyorsun! Aptalsın!» sözleri, sizin hata etmenize, aptallık etmenize yol açacaktır.

Bu sabah «Sevgi öğrenilebilir.» demiştim. Gerçekten sevgi öğrenilir. Sevgi öğrenilir, korku öğrenilir, önyargı öğrenilir, nefret öğrenilir, sevecenlik öğrenilir, sorumluluk öğrenilir, yükümlülük öğrenilir, saygı öğrenilir, iyilik ve nezaket öğrenilir. Bunların tümü, bir toplum içinde, evde, bir ilişkide öğrenilir. Bir ve iki yaşlarında, sözcükler belirginleşmeye, duygusal ve ussal içerikler kazanmaya başladığında, dil öğrenme sürecimiz başlar. Bunlar, sizin, çevrenizi oluşturacağınız, yaşamınız boyunca birlikte yaşayacağınız ve sizi ya tutsak edecek ya da özgür kılacak sözcüklerdir. Bu çok önemlidir.

Kimlik kavramını —kim olduğumuzu— da genellikle ailemizden öğreniriz. Bu nedenle, ailenin sorumluluğu çok büyüktür. Ana ve baba olmayı bize kimse öğretmez. Bir bakarız ki, bir çocuğumuz oluvermiş. Duyacağınız sorumluluk duygusunu salt gerçek kişiliğinizden kaynaklandırabilirsiniz. Bu nedenle bu sabah, dünyada en önemli şeyin, kendinizi görkemli, kusursuz, sevecen ve sevgi dolu bir insan düzeyine getirmeniz oldu-

ğunu, çünkü çocuklarınıza ve karşılaştığınız herkese verebileceklerinizin yalnızca bunlar olduğunu söyledim.

Ben, insanın kendi yazgısını yönlendirebileceğine ve istediği gibi olabileceğine inanıyorum. Belki durup «Hayır, böyle yapmayacağım. Artık böyle davranmayacağım. Çok yalnızım ve çevremde insanlara gereksinme duyuyorum. Davranış biçimimi değiştirmem gerek belki.» diyebilir ve kendi isteğinizle bunu uygulamaya başlayabilirsiniz. Hiç olmazsa deneyebilirsiniz. Psikolengüistik dersimde, bir grup öğrencimle ilginç bir deney yaptım. Onlardan iki sözcük listesi oluşturmalarını istedim. Bir listede «sevimsiz, kötü» diye nitelediğimiz sözcükleri topladık. Bunlar, bir daha kullanmamaya karar verdiğimiz sözcüklerdi-«nefret», «umutsuzluk», «hayır» gibi sözcükler. Bütün olumsuz anlamlı sözcüklerin bir listesini oluşturduk. Öteki listeye ise, sevgi gibi olumlu sözcükleri yazdık. İnsanlar, dünya ve kendimiz hakkında düşünüp konuşurken yalnızca bu sözcükleri kullanmaya karar verdik. Kararımızı uygulamaya başladık. Değişim görülmeye değerdi; duygularımız, başkalarında uyandırdığımız duygular, aramızdaki iletişim, her şey bambaşka olmuştu. Yalnızca olumlu sözcükler kullanmakla!

Sorunu olmayan, korku ve önyargıyı tanımayan aile yoktur. Sözgelimi, sıradan sorunları olan, sıradan bir aileyi ele alalım ve bu ailede, farklı, güçsüz ve sakat bir çocuk doğarsa ne olur, onu düşünelim. Daha ilk günden çok garip şeyler olmaya başlar. Bu konuda UCLA Tıp Merkezi'nde çok güzel bir çalışma yapılıyor. Sakat bir çocuk doğar doğmaz —bir hafta ya da bir yıl sonra değil— ana ve babaya hemen bir danışman gönderiliyor ve bu danışman, ana ve babayla konuşarak onlara kaygılanmamalarını, çocuk için eğitim olanaklarının var olduğunu söyleyip umut vermeye, o sönmekte

olan mumu canlandırmaya, bozulma tehlikesi içindeki o ince dengeyi sağlamlaştırmaya çalışıyor.

Kusursuzluğu önemseyen bir kültür içindeyiz. Doris Day-Rock Hudson okulunda yetişmiş bir kuşağız. Güzel ve iyi kavramlarını ve korkarım sevgi kavramını da Metro Goldwyn Mayer öğretti bize. Böyle de oldu gerçekten. Şimdi çevremizdeki insanlar, sevginin, altı film makarası boyunca bir dışının peşinden koşmak olduğuna inanıyorlar. Hepiniz izlemiştinizdir bunu: Rock sürekli Doris'in peşinde koşar, Doris bağırıp çağırarak bir şeyi —ne olduğunu hiçbir zaman anlayamadığım bir şeyi— korumak için kaçır durur. Neyse, son makarada, Rock, Doris'i kandırır, kollarına alır ve kucaklayarak eşikten geçirir, perdede «Son» yazısı görülür. Ben asıl «Son» dedikten sonra neler olduğunu öğrenmek isterim, çünkü eminim, altı makara boyunca kaçan kadın soğuktur ve bu kadını kovalayacak kadar çılgın olan adam da güçsüzdür!

UCLA'daki çalışmada dakikaya bile önem veriliyor. Örneğin, normal bir çocuk ne kadar sonra annesinin yanına getirilir? Bebek sakat olursa, anneye oldukça uzun bir süre sonra getirildiği görülmüş. Hemşirelerin hiçbirisi, sakat bebeği içeri götürmek istemezler, ama normal bir bebek olunca içeriye koşup «Bakın Mrs. Jones burada kim var!» derler ve herkes mutlu olur. Sakat bir çocuk doğduğunda hastaneye sanki kara bir bulut çöker. Bunun, çocuğunu henüz görmemiş olan anne için anlamı ne midir? Kendisinin dışlandığı, bir şeylerin ters gittiğidir. Dünyada, doğum yapma mutluluğuna erişince kundağı açıp bebeğin el ve ayak parmaklarını saymayan kadın yoktur. Anneler doğumun bir ödül olduğunu söylerler: «Dünyaya bir şey veriyorum, kocama, aileme bir şey veriyorum.» Onun için hemen bir korku oluşur: «Bu çocuğun nesi var?» Suçlu-

luk duygusu oluşur: «Bu benim suçum mu acaba?» İnsanlar.

Bu kusursuzluk kavramı beni çok korkutuyor. Kusursuz yapamayacağımız için, neredeyse hiçbir şey yapamaz duruma geldik artık. Maslow'a göre, hepimiz, sözelimi, seramik bir vazo ya da yağlıboya bir resim yapmak ve sonra yapıtımızın karşısına geçerek «Bu benim bir uzantım» demek gibi olağanüstü deneyimler yaşamalıyız. Bir başka varoluşçu kuram da «Var olmalıyım, çünkü bir şey yaptım. Bir şey yarattım, öyleyse varım.» der. Ama, yine de bunu yapmak istemeyiz, çünkü kusursuz olmayacağından, beğenilmeyeceğinden korkarız. İçinizden bir duvara mürekkep püskürtmek geliyorsa, yapın! O anda içinizden gelendir bu, gerçek kişiliğinizdir. Yaptığınızla övünün! «Ben yaptım bunu, ben yarattım. Benim bu. Ne de güzel!» deyin. Ama korkuyoruz hep, çünkü her şeyin kusursuz olmasını istiyoruz. Çocuklarımızın da kusursuz olmasını istiyoruz.

Kendi yaşadığım deneyimlerden kaynaklanarak —zaten yapabileceğim tek şey bu— ortaokul ve liselerdeki Beden Eğitimi dersini anımsıyorum. Aranızda Beden Eğitimi öğretmeni varsa, beni ilgiyle dinleyeceklerini umarım. Söyleyeceklerimin tümü içtendir ve bunları söylediğim için hiç üzüntü duymayacağım. Bu dersdeki kusursuz olma savaşımını çok iyi anımsıyorum. Beden Eğitimi dersinin, herkese olanak verildiği bir çalışma olması gerekir. Top atmasını bilmiyorsak, en iyi biçimde atmayı öğrenebilmemiz gerekir. Oysa, durum böyle değildi bu derste; kusursuz olmaya çalışıyorduk. Başımızda hep o iriyarı çocuklar dururdu. Yıldızdı onlar. Bense, bir deri bir kemik, boynumda sarımsaklı bir mendil, üstüme uymayan bir şort ve sıska bacaklarımla orada olurdum. Takıma seçilmek için sırada bekler ve her gün sanki ölüp ölüp dirilirdim. Anımsayacaksınız, her-

kes sıraya dizilir, o iriyarı çocuklar «Sen», «Sen» diye kimilerini seçerler ve sıra küçülür. Bir de bakardım ki, en sonunda, bir ben ve bir de başka bir sıksa çocuk kalmışız sırada. Sonra takımlar «Peki, ben Buscaglia'yı alıyorum» ya da «Ben İtalyanı alıyorum» derlerdi ve ben de başım eğik sıradan çıkardım, çünkü bir atlet imgesi, onların ulaşmaya çalıştıkları bir kusursuzluk imgesi değildim ben. Bu hep böyle sürüp giderdi. Şimdi okulumuzda Beden Eğitimi uzmanı olan bir öğrenci var. Geçen yıl, neredeyse Olimpiyat oyunlarına seçiliyordu. Bir ayağı sakat. Ama başka yönlerden düşünemeyeceğiniz kadar kusursuz bir genç. Herkesi kışkındıracak bir vücudu, iyi işleyen bir kafası, güzel saçları ve pırıl pırıl, zeki gözleri var. Ama o, kendisinin güzel olduğuna inanmıyor, çünkü total. İşte yaşamın akışı içinde fırsatlar kaçırılan bir insan. Yolda yürürken duyduğu tek şey bir ayağın aksaması. Oysa ondan başka hiç kimse görmez bunu. Ama o görüyorsa, gerçekten total demektir. İşte bu nedenlerle, kusursuzluk kavramı beni gerçekten öfkeliendiriyor.

Sakat bir çocuk doğar doğmaz ya da aile böyle bir çocukları olduğunu görür görmez hemen birçok şey ortaya çıkar. İdeal imgenin yok olması, geleceğe yönelik korkular. Bu çocuğu gelecekte neler beklemektedir? Bir meslek edinebilecek midir, bir şey öğrenebilecek midir, hiç olmazsa okumayı öğrenebilecek midir? Bunlar gerçek korkulardır. Suçluluk duygusu: «Ben ne yaptım? Böyle olması için ne yaptım? Yediklerimden mi oldu, kendime iyi bakmadım mı acaba?» Asıl önemlisi şaşkınlık: «Ne yapacağım şimdi?»

Altı yıl, özürlü çocukların ana ve babalarına danışmanlık yaptım. Ne yapacağını bilmeyen bu insanlardan en çok duyduğum şey, başvurdıkları uzman sayısyıdı. Şu uzmana, bu uzmana gitmelerine karşın, ço-

cukları konusunda hiç bilgi edinememişlerdi. Korkunç bir şey bu! Çocukla, ana ve babasının kuracağı ilişkiden daha yakın bir ilişkiyi hiç kimse kuramaz. Çocuğunu en iyi tanıması gereken kişiler ana ve babadır. Ama, uzmanlar arasında gizli bir anlaşma vardır sanki. «Onların bilmemesi gerek. Johnny için ne yapılması gerektiğini biliyorum ama annesine söylememeliyim.» Oysa, Johnny'ye bakacak olan annesidir ve çocuğu için yanlış şeylerin yanı sıra, doğru şeyler de yapabilecektir. Bunu anlayanın ve ana-babalara öğretmenin zamanı gelmiştir artık. Benim danışmanlık konusuna ilişkin görüşüm, ağzımı hiç açmamak, ama onlara yapılması gerekeni göstermektir. Bir annenin, oturup bir öğretmenin bir çocuğa nasıl davrandığını izleyebileceği tek yönlü bir ayna kullanalım. Sonra, öğretmen dışarı çıkarak anneye «İşte çocuğa ben böyle davranıyorum, onu böyle güçlendirmeye çalışıyorum; bunu siz evde sürdürebilirsiniz belki.» desin. Bir takım halinde, birlikte çalışmalıyız; başka türlü başarılamaz bu. Gizlilik olmamalı artık. Johnny'nin iyiliği için birlikte çalışmalıyız. Johnny'nin ulaşabileceği herkese gereksinmesi vardır. Öyleyse işbirliği yapalım. Her kere-sinde bu şaşkınlık duygusu yinelenmesin. Doktor A bana bunu dedi, Nörolog B şunu dedi, Öğretmen C bunu dedi

Birçok anneye «Onu yalnız bırakın, atlatacaktır bunu, iyileşecektir. Çok üstüne düşünüyorsunuz Mrs. Jones» dendiğini biliyorum. Oysa, onu hiç kimse Mrs. Jones kadar iyi gözlemleyemez. «Sık sık düşünüyor, çok uyumsuz, öteki çocuklar gibi davranmıyor, aksayan bir şeyler var, birisi bana yardım etse.» Böylece ana ve babalar kapı kapı dolaşmaya başlarlar.

Pearl Buck'ın, küçük kızı hakkındaki kitabını kaçınız okumuştur bilmem, ama her eğitimcinin okuması

gereken çok, çok önemli bir kıçap. İyi bir öğrenim görmüş bu duyarlı kadın, çocuğunu neredeyse yüz farklı kişiye götürür. Gerekli yardımı bulmak amacıyla dünyayı dolaşır. Sonunda bir gün, birisi ona doğruyu söyler: «Bak Pearl, çocuğunun gelişmesi önemli ölçüde geri kalmış, ama gel, onun için elimizden geleni yapalım. Öğrenebileceği her şeyi öğrenmesine yardım edelim, ama onun üstün yetenekli olacağını düşünmekten vazgeç. Hemen işe başlayalım ve bu çocuk için yapabileceğimizin en iyisini yapalım. Onu hiç sınırlamayalım. Öğrenemeyeceğini söylemeyelelm; çok saçma bu. Ama bütün gücümüzü ona yardım etmeye yöneltelim. Dünyayı dolaşmaktan da vazgeç artık.» Pearl «Peki» der ve o andan başlayarak durum düzelir. Görüldüğü gibi, birinin çıkıp ana ve babalara içtenlikle gerçeği söylemesi gerek.

Sakat çocuğu olan, düzenli, «sıradan» bir aile, karşılaştığı güçlük ve sorunların yanı sıra, başka birçok sorunla da karşılaşır. Bunu, geçen yıl, bir anne bana «Be-yin felci olan bir çocuğum var ve doğduğu andar beri, beş dakika için bile evden ayrılamıyorum. Gittiğimiz her yere onu da götürmek zorundayım. Ona bakacak birisini bulamıyorum; korkuyorlar ondan.» dediğinde anlamıştım. Nasıl bir yaşantıdır bu? Ana ve babalar da insandırılar ve arasıra bir yerlere gitme gereksinimleri vardır; bunu unuturuz bazen. Bu öyküyü öğrencilerime anlattım. Çok öfkelenmişim, tahtaya yumruklar indiriyor, bağırıp çağırıyordum anlatırken Bir öğrencim «Niye çocuk bakıcılığı yapmıyoruz?» dedi. Böylece, öğrencilerim, hiç ücret almadan sakat çocuklara bakmaya başladılar. Bu çocuklardan korkmuyorlardı ve ana-babaların, arasıra bir akşam yemeğine gide-rek evden uzakta, başbaşa kalarak insan olmanın nasıl bir şey olduğunu anımsamalarına olanak veriyorlardı. Bu çok önemlidir, çünkü er geç çocuklar yuvadan

ayrılacaklardır. O zaman, kadının, kocasının karşısına oturup yabancı gözlerle onu süzdükten sonra «Kuzum kimsiniz siz?» demesi pekâlâ söz konusu olabilir. Çünkü birbirlerine ayıracak zamanları olmamıştır.

Ana ve babaların yardım istemelerine hiç şaşmamak gerekir öyleyse. Başka birisine yardım edecek bir kişi —kim olursa olsun— bazı temel şeylerin bilincinde olmalıdır. Her şeyden önce, insanın bir nesne olmadığını hiç unutmamalı ve çevremizdeki insanlara nesneymişler gibi davranmaktan vazgeçmeliyiz. Biz, ince, kolay incinip kırılabilir, güçsüz yaratıklarız; kolayca kızdırılırız, korkutuluruz. Güçsüz olduğumuz için, bir insanda bir yara açıp ona acı çektirmek çok kolaydır. Ama, bu yaraya neden olan aynı elle onu iyileştirmek de aynı ölçüde kolaydır. O kişiye ne yapmak istediğinize bağlıdır her şey.

İnsan çok ilginç bir canlıdır. Kendimizi korumak için savunma mekanizmaları oluştururuz. Örneğin, ülseri tepen, aşırı yorgun bir işadamına bilinçaltından bir ses, sanki «Biraz yavaş ol ahbab.» der. Çok sıkkın olduğunuzda, derdinizli bir başkasına açmadığınızda, içinizden bir ses bu kez de «Dikkat et arkadaş! Bu kadarı da fazla. Çık biraz hava al!» der. İnsanların kullandığı akıl almaz savunma mekanizmaları olduğunu öğrendim ve birine yardım etmek isteyip de «Aklını başına topla. Durumun öyle olmadığını biliyorsun.» diyorsanız yazıklar olsun size. Bana danışmaya gelen bir anneyi anımsıyorum. Karşımda oturup tüm içtenliğiyle şöyle demişti: «Sonunda anladım. Sonunda, neden farklı bir çocuğum olduğunu, neden eve bağlanıp kaldığımı, neden kocamla birlikte bir şeyler yapamadığımızı ve öteki sorunların da gerçek nedenini içgörümle anlayabildim. Bütün bunların nedeni, Tanrı'nın, bu çocuğa, dünyadaki insanların tümü içinden en iyi benim bakı-

bileceğimi bildiği için beni seçmesi.» Bu da bir savunma mekanizması! Bu kadına «Haydi, Mrs. Jones, aklınızı başınıza toplayın.» dersiniz, anlayışlı davranmış olmazsınız.

Bazen destekleniriz. Albee buna duyarlı denge diyor. Seviyorum bu terimi. Bazen yalnızca ince bir denge kurmaya çalışırız ve birinin kendisini, bu dengeyi bozabilecek, bir savunma mekanizmasını yok edebilecek denli güçlü sanması düşünülemez. Bir gün, bir danışman bir anneye «Olağandışı bir çocuğunuz olduğunu kabullenmelisiniz. Kesinlikle gerekli bu.» demişti. Anne de «Ne münasebet! Niçin kabullenecekmişim?» demişti. Duyduğum en iyi yanıtı bu. «Kabullenmelisin» sözcüğüyle ne demek istiyorsunuz? İnsan bir nesne değil olağanüstü bir varlıktır ve ona saygılı davranılmalıdır.

İkincisi, insanın değişme yeteneği de vardır. Buna inanmıyorsanız yanlış meslek seçmişsiniz demektir. Her gün, dünyaya yeni bir kişi olarak bakmalısınız. Evinizin önündeki ağaç, hiçbir zaman aynı ağaç olarak kalmaz. Öyleyse **bakın** ona! Evrenin oluşmasından bu yana, hiçbir günbatımı bir ötekinin tümüyle aynısı olmamıştır. Öyleyse **bakın** ona! Sizinle birlikte her şey sürekli bir değişim süreci içindedir. Geçen gün, birkaç öğrencimle birlikte deniz kıyısına gittim. Bir öğrencim, bulduğu kurumuş bir deniz yıldızını suya atarak «Kupkuru olmuş, ama ıslanınca yumuşayıp canlanacak.» dedi. Sonra, biraz düşündü ve bana dönerek «Biliyor musun Leo, belki de oluşum süreci budur. Belki, neredeyse tümüyle kurduğumuz bir noktaya varıyoruz ve bu noktada gereksindiğimiz tek şey, bizi yeniden canlandıracak bir damla su.» dedi. Kumdan kalktığımda «Hayret!» dedim. Belki de her şeyin yanıtı buydu.

Yaşamda giriştiğiniz her yatırım değişime yönelik

bir yatırımdır ve ben bugün yaşamla öylesine doluyum ki ölümle ilgilenemem! Bırakın, ölüm kendi kendisiyle ilgilenir! Hiçbir zaman dinginliğe ulaşacağınızı sanmayın; yaşam dingin değildir çünkü. Sürekli değişim sürecine girdiğinizde, kendinizi sürekli olarak değişim olgusuna uyarlamanız gerekir ve bu da sürekli olarak yeni engellerle karşılaşacaksınız demektir. Ama yaşama sevinci budur işte. Bir kez oluşum sürecine girdiniz mi artık duramazsınız. Yazgınız belirlenmiştir! Bu yolda yürüyeceksiniz artık! Ama ne olağanüstü bir yolculuktur bu! Her gün yeni bir gün, her çiçek yeni bir çiçek, her yüz yeni bir yüz olur. Yaşamınızın her sabahı, dünyadaki her şey yenilenir. Yaşamı zorunlu bir sürüklenme olarak düşünmeyi bırakın artık. Japonya'da, suyun akışı törensel bir olaydır. Bir kulübede izlediğimiz çay töreninde, ev sahibi bir kepçeye su doldurup çaydanlığa dökerken herkes suyun sesini dinliyordu. Dökülen suyun sesi çok güçlü bir coşku veriyordu. Her gün, duşta, lavaboda akıttığı suyun sesini duymayan kaç kişi vardır kim bilir! Su sesini en son ne zaman dinlediniz? Çok güzel bir sestir! Bu gece eve gidince bir musluğu açın ve dinleyin.

Herbert Otto «Değişme ve büyüme, kişi kendini tehlikelere sokup yaşamını deneyimlerle yönlendirme yürekliliğini gösterdiğinde gerçekleşir.» diyor. Ne ilginç değil mi? Kişinin, kendine güven duyarak tehlikelere girip yaşamını deneyimlerle yönlendirmesi! Bunu gerçekleştirmek, yaşamı deneyimlerle yönlendirmek çok ilginç, sevinç ve mutluluk verici bir şeydir, ancak yine de tehlikelerle doludur. Bunun yanı sıra, bilinmeyenle uğraşıldığı ve gönül rahatlığı paylaşıldığı için korkutucudur da. Arkanıza yaslanıp «Benim hiç sorunum yok. İyi bir işim, güzel bir arabam var.» diyebilirsiniz, ama sonra, değişebileceğinize, bunların sizin gerçek değeriniz ol-

madığına karar verebilirsiniz ve böylece gönül rahatlığınızı sarsmış olursunuz.

Sevginin karşısının nefret değil duyumsamazlık olduğuna inanıyorum. Aldırmazlık. Birisi benden nefret ediyorsa, bana yönelik bazı duyguları var demektir, yoksa benden nefret edemezdi. Öyleyse, o kişiyle ilişim kurma umudum var demektir. Ama bana hiç aldırmıyorsa işim bitik demektir; ona ulaşmam tümüyle olanaksızdır. İçinde bulunduğunuz sahneyi sevmiyorsanız, mutsuzsanız, yalnızsanız, tekdüzelik içinde yaşadığınızı düşünüyorsanız değiştirin sahnenizi. Yeni bir dip perdesi boyayın. Çevrenizdeki oyuncuları değiştirin. Yeni bir oyun yazın. O da iyi bir oyun değilse inin sahneden ve başka bir oyun yazın. Milyonlarca oyun var; insanlar kadar çok.

İnsanın bir yol göstericiye de gereksinmesi vardır. Öğretmen —ana ve babayı da kapsar bu— bir yol göstericidir. Bana profesör yerine eğitimci denmesini yeğlerim. Profesör denmesinden nefret ediyorum. Profesör mesleğini uygular. Meslek uygulama da o denli çok ki! Eğitim (education) ise, yol göstermek, önderlik etmek anlamlarını içeren, Latince «educare» sözcüğünden kaynaklanır ve böyle olması gerekir. Eğitim, kişileri harikalarla dolu bir masaya götürme işlemidir. Masayı süsleyip üzerine dünyanın tüm yiyeceklerini koyabilirsiniz, ama hiç kimseyi bunları yemeye zorlayamazsınız. Carl Rogers «Hiç kimse, hiç kimseye hiçbir şey öğretmemiştir.» diyor. Bu doğrudur; yalnızca kendinize bir şey öğretebilirsiniz. Her şeyi bildiğini sanan öğretmen dünyanın en akılsız insanıdır. Bir lise öğrencisinin, öğretmenine çok akıllıca bir soru yöneltmesi ve öğretmenin de «Çok güzel! Yanıtı bilmiyorum, ama haydi gel, birlikte araştırıp bulalım.» demesi ne hoş olurdu değil mi? Belki bu, birisine «Öğrenmek coşku verici bir

şeydir. Her şeyi bilmek zorunda değilsiniz. Birbirimize yardım eder, yol gösteririz.» anlamına gelir.

Benim bir başka kuramım var. Akıl hastanelerimize başvuranların sayısı gittikçe artıyor. Los Angeles'da, bir süre İntihar Önleme Servisi'nde çalıştım. Sürekli olarak bir yerlerde bir şeyler olur, telefonum gece gündüz hiç durmadan çalardı. Birçok fırsatı kaçıırıyoruz. Sanırım, bunun nedenlerinden biri «Seni severim, ama eğer...» düşüncesi. Herkes yaşamında, «Ne olursan ol, seni seveceğim. Aptal olsan bile, kayıp yüzükoyun yere düşsen, yanlışlar yapsan, yanılırlara düşsen bile, eğer gerçek bir insan gibi davranırsan, ne olursa olsun seni seveceğim.» diyen tek bir kişiyle bile karşılaşsa akıl hastanesine düşmeyiz. Evlilikte de yaklaşım böyle olmalıdır. Ama öyle midir? Aile topluluğunda da böyle olması gerekir, ama öyle midir? Toplum, kesinlikle böyle olduğunu söyleyemez. Toplumun, birçok kişiye karşı büyük sorumlulukları vardır. Yaşamınızda sığınacağınız tek bir kişi olsa! Robert Frost'un aile tanımlaması çok hoşuma gider: «Yuva, kapısına gittiğinizde sizi içeri almaları gereken bir yerdir.» Bir yuva böyle olmalıdır. Sözgelimi, «Haydi gir içeriye. Evet, akılsızca davrandın, ama ben bunu sana söylemeyeceğim. Seni severim, seni olduğun gibi kabulleneceğim.» gibi. Sözü nü ettiğim, bu tür bir yol göstericiliktir işte.

İnsanın kendisiyle ilgilenen birisine gereksinmesi vardır. Yineliyorum, yalnızca tek bir kişi, ama gerçekten ilgilenen bir kişi. Çok büyük sevgi gösterilerinden söz etmiyorum. İlgiyi belirtecek küçük şeylerden söz ediyorum. Ne denli kolayca doyuma ulaştığımızı daha önce söylemiştim; tek bir parmak bir yarayı onarabilir.

İnsan başarıya gereksinme duyar. Hepimiz bu gereksinimi duyarız. İyi yaptığımız bir şey olduğuna çevremizi inandırmak isteriz. Birisinin çıkıp bize bunu söy-

lemesini isteriz. Bazen, birisinin gelip omuzumuzu okşayarak «Çok iyi. Çok hoşuma gitti.» demesi gereklidir bizim için.

Bunların yanı sıra insanın, öğrenmek, değişmek ve dolayısıyla oluşmak için özgürlüğe gereksinmesi vardır. Öğrenmek için özgür olmalısınız. Lolipop ağacı değil, sizin kendi çizdiğiniz ağacı önemseyen insanlara gereksinmeniz vardır. Sizin de onların ağacıyla ilgilenmeniz gerekir. «Bana ağacını göster Johnny. Kim olduğunu bana göster. O zaman nereden başlayabileceğimi öğrenmiş olurum.» **Yaratmak için özgür olmak gerekir.**

Geçenlerde ilginç bir olay yaşadım. Kaliforniya'da bir okulda, pırıl pırıl, yetenekli bir grup öğrenciye bir konuşma yaptım. Ben her zamanki gibi atıp tutarken onlar sanki büyülenmiş gibi ilgiyle izliyorlardı beni; aramızdaki titreşimler çok güçlüydü. Sabah konuşmasından sonra fakülte yetkilileri beni yemeğe götürdüler. Geri döndüğümde, çocuklar beni karşılayıp «Dr. Buscaglia, çok kötü bir şey oldu. Tam önünüzde oturan öğrenciyi anımsıyor musunuz?» diye sordular. Ben «Evet. Konuşmamla o denli ilgileniyordu ki onu hiç unutmayacağım.» dedim. «İşte o öğrenci, iki haftalık okuldan uzaklaştırılma cezası aldı.» dediler. Sordum: «Neden?» Sabahki konuşmamda, bir şeyi tanımanın, gerçekten öğrenmenin tek yolunun o şeyi denemek olduğunu söylemiştim: «Eğer, sözgelimi, bir ağacı tanımak istiyorsanız, o ağaca tırmanmalı, dallarına oturup rüzgârın yaprakları hışırdatmasını dinlemelisiniz. İşte o zaman o ağacı tanıdığınızı söyleyebilirsiniz.» demiştim. O öğrenci de «Evet, haklısınız, hiç unutmayacağım bunu.» demişti. Öğle tatilinde, bu delikanlı bir ağaç görmüş, üstüne tırmanmış. Ama, müdür yardımcısı tam o sırada oradan geçerken onu görmüş, tutup aşağıya çkmış ve okuldan kovmuş.

Ben «Bir yanlışlık olmalı; bir yanlış anlama olmuş. Şimdi gidip müdür yardımcısıyla görüşeceğim.» dedim. Nedendir bilmem, ama erkek öğrencileri'denetleyen müdür yardımcılarının tümü eski 'Beden Eğitimi' öğretmenleridir. Bürosuna gittiğimde, müdür yardımcısı, kasları yumru yumru, masasında oturuyordu. «Ben Dr. Buscaglia'yım» diye kendimi tanıttım. Başını kaldırıp bana baktı. Çok öfkeli olduğu belliydi. «Demek bu okula gelip çocuklara ağaçlara tırmanmalarını söyleyen adam sensin ha! Sen bir baş belâsısın!» dedi. Ben «Bakın, yanlış oluyorsunuz. Sanırım bir yanlış an—» derken bu kez bağırdı: «Bir baş belâsısın sen! Çocuklara ağaçlara tırmanmalarını söylemek ha! Çocuklar zaten yeterince başkaldırıyorlar.» Onunla iletişim kurup anlaşmam olanaksızdı. Ben de kalkıp ceza alan öğrencinin evine gittim. Şimdi, ağaçlara serbestçe tırmanmak için iki haftası vardı! Bana «Bu olaydan öğrendiğim şey, ağaçlara ne zaman tırmanılıp ne zaman tırmanılmayacağı oldu. Çünkü, bu toplum, her şeyi ne zaman yapmaz, ne zaman yapmamamız gerektiğini söyleyen ve bunu tabelalarla belirleyen bir toplum. Bunun doğru olduğunu biliyorum. Sanırım, yalnızca yanlış bir karar verdim, değil mi?» dedi. Sorunu kavramıştı ve bundan böyle bürodaki adama göre kendini ayarlayacaktı ve yine ağaca tırmanacaktı. Toplumun gereklerini yerine getirmenin yolları olduğu gibi kendi isteklerinizi gerçekleştirmenin de yolları vardır.

İnsanın bakıma da gereksinmesi olduğuna inanıyorum. Bunu yürekten söylüyorum. Sevmeye gereksinmemiz vardır. Duyumsanmaya, dokunulmaya, şu ya da bu tür bir sevgi gösterisine gereksinmemiz vardır. Özel eğitim alanında çalışanlarımız, Skeels'in, bir kimsesiz çocuklar yurdunda yaptığı o harika incelemeyi mutlaka bilirler. Skeels, yurda getirilen terkedilmiş çocukların gün

geçtikçe canlılıklarını yitirip duygusuzlaştıklarını ve sonunda, yalnızca bir yerde oturup durduklarını saptar. Bu çocuklar yurda geldiklerinde zekâ düzeyi açısından normal çocuklardır, ama yaklaşık bir buçuk yıl kadar sonra zekâları gerilemekte ve bu gerileme ciddi boyutlara ulaşmaktadır. Skeels bunun nedenini merak eder. On iki çocuğu örnek olarak alır. Öteki çocukları oldukları gibi bırakır. Ancak, epeyce gürültü kopar, çünkü yetkililer bunu yapmasını istemezler. Bu on iki çocuğu, zekâca iyi gelişmemiş genç kızların olduğu bir yurda götürür ve çocukların her birini kızlardan birine verir. Kızlar zeki değildirler ama sevecendirler. Bir sürü çok zeki çocuk, zekâdan başka şeyleri olmadığı için bir yere ulaşamazlar. Buna karşılık, sıradan ama sevecenlik dolu, insana coşku veren, iyi yürekli ve güvenilir bir çok çocuk tanıyorum. Bunlar başarılı olmaya adaydır. Skeels'ın bu terkedilmiş çocuklara verdiği kızlar, çocukları içtenlikle severler ve günün bitiminde çocuklar ayrılp otobüse binerken üzüntüyle ağlarlar. Değişen tek şey sevecenlik olmuştur; bu çocukların ilgiyle karşılanması, sevilmesi, kendileriyle oyunlar oynanması ve bağımsız bireyler olarak görülmelerinin dışında hiçbir şey değişmemiştir. Skeels geçenlerde «Head Start on Head Start» (Öncelikten de Önce) başlıklı bir yazı yazdı. Hepsiniz okumalısınız bunu. Yazıda, bu on iki çocuk üzerinde yaptığı incelemeden söz ediyor. Yurtta bırakılan denetim grubundaki çocukların her biri, bugün, ya akıl hastası ya da geri zekâlı bir durumda bir hastanede tedavi altında bulunuyormuş. Oysa, zekâca geri olan kızların ilgilendiği çocukların tümü evlenmiş, yalnızca biri boşanmış, hiçbirli devletten yardım almıyor ve hepsi kendi geçimlerini sağlayabiliyormuş. Değişen tek şey, birisi beni gördü, birisi bana dokundu, birisi beni duyumsadı, birisi bana birazcık ilgi gösterdi olgusuydu.

Bir başka nokta da, herkesin yaşamda kendine özgü bir yolu olduğudur. Kendinizi bulmaya, oluşmaya götüren binlerce yol vardır. Herbiriniz kendi yolunuzu kendiniz bulursunuz. Başkalarının kendi yollarını size kabul ettirmelerine izin vermeyin. Castaneda adlı bir insanbilimcinin yazdığı **Teachings According to Don Juan** (Don Juan'ın Öğretileri) adlı çok güzel bir kitap var. Kitapta, Castaneda incelediği Yaqui Hintlilerini anlatıyor. Don Juan adlı bir adam vardır ve şöyle der:

Her yol, milyonlarca yoldan yalnızca biridir. Dolayısıyla, bir yolun, yalnızca bir yol olduğunu hiç unutmayın. Bu yolu izlememeniz gerektiğine inanıyorsanız, hiçbir koşul sizi o yolu izlemeye zorlayamaz. Bir yol yalnızca bir yoldur. Eğer yüreğiniz istiyorsa, o yolu bırakmanızın ne size ne de başkalarına zararı olur. Ama, o yolu izlemek ya da terketmek yönünde vereceğiniz karar korku ve tutkulardan soyutlanmış olmalıdır. Uyarıyorum sizi: Her yolu dikkatle ve bilinçli olarak inceleyin. Gerekli olduğuna inandığınız kadar deneyin. Sonra, kendinize, yalnızca kendinize bir soru yöneltin: Bu yolun bir yüreği var mı? Bütün yollar birbirine benzer. Hiçbir yere ulaştırmazlar insanı. Bunlar ormanın ya kıyısından, ya içinden, ya da altından giden yollardır. Bu yolun bir yüreği olup olmadığı en önemli sorudur. Yüreği varsa, o yol iyidir. Yoksa o yola girmeyin.

Eğer insanlara yardım etmeye başlayacaksanız, şimdi söyleyeceklerimi yapmanız gerekecek. Her şeyden önce, kendi kişiliğinizi ve değer yargılarınızı başkalarına kabul ettirme çabasından vazgeçmelisiniz. İçten olmayı ve dinlemeyi öğrenmek zorundasınız. Bir sürü simge vardır. Sözel dil bunlardan yalnızca biridir. Bazen, ağzımızı açtığımızda korkunç yanlışlar yaparız. Aslında, çoğunlukla, bir insana yalnızca bakarak fletler alıp göndermek çok daha iyidir. Karar verdim, bir gün bütün işlerimi bırakıp insan titreşimlerini inceleyeceğim.

Çünkü bunların, şu anda sesimi size ileten titreşimler kadar gerçek olduklarına inanıyorum. Bu gizi bulduğumuz zaman, sözcüklerden daha uygun bir iletişim yolu bulabiliriz belki. Dinlemenin son derece önemli olduğuna inanıyorum. Oysa, sessizliği hiç sevmeyiz. Hatta korkarız bile sessizlikten. En güzel iletişim sessiz olduğumuz zaman kurulabilir. Eğer bir danışmansanız ve insanların konuşmasını isterseniz, yalnızca dinleyin. Bir dakika sonra, size her şeylerini anlatmaya başlayacaklardır.

İçten olmalısınız. Yapmacık olmayın. Olduğunuz gibi görünün. Dünyanın en güç işi, olmadığınız bir kişi olmaktır. Gerçek kişiliğinize doğru yaklaştıkça o kişiliği benimseyin ve her zaman öyle kalın. Bunun kolay bir yaşama yolu olduğunu göreceksiniz. En zor şey, başkalarının olmanızı istediği kişi olmaya çalışmaktır. Onların sizi bu duruma getirmelerine izin vermeyin. «Kendinizi», kim olduğunuzu bulun, olduğunuz gibi görünün. O zaman sade bir yaşam sürebilirsiniz. Richard Alpert'in deyişiyle «Karabasanları kovmak için» gerekli enerjiyi bu yolda kullanabilirsiniz. Kovalanacak karabasan da kalmayacaktır artık. Artık oyun oynamayacaksınız. Hepsini bir kenara itip «İşte ben buyum. Beni güçsüz yanımla, aptal yanımla, olduğum gibi benimseyin. Benimseyemezseniz, rahat bırakın beni.» deyin.

Bir başka önemli şey: Hiç kimseye bir şey yapması için buyruk vermeyin. Tanrı değilsiniz. Başka bir insanın kafasının içinde neler olduğunu bilemezsiniz. Başkalarına yol gösterebilirsiniz, ama buyruk veremezsiniz. İletişim kurmaya, anlamaya çalışın. Uzmanın karşısına, sık sık, çantasına sımsıkı yapışmış, korkudan ölecekmiş gibi görünen küçük bir anne oturur. Uzman: «Çocuğunuzun durumuna tam bir tanı koyduk ve çocuğunuzda, beynin yetersiz çalışmasına bağlı olarak

okuma güçlüğü olduğuna karar verdik. Anlıyor musunuz?» der. Bu anne ne diyebilir? Gülümseyerek «Yaaa?» der. Zavallının eve gidişini ve kocasıyla neler konuştuğunu tahmin edebiliyorum. Kocası «Eeee, uzman ne dedi, şekerim? Billiyorsun, adama yüz doksan dolar ödedik.» diye sorar. Karısı «Şey, oğlanın okuma güçlüğü varmış, çünkü kafasında bir aksaklık varmış.» der. Kocası «Yüz doksan doları bunun için mi verdik?» diye sorar. Özürlü çocukların ana ve babalarının bu denli dayanıklı olmalarına şaşmak gerek. Onlarla iletişim kurmak zorundayız.

Son olarak, bir takım olduğunuzu unutmayın. İnsanlarla ilişkileriniz yalnızca birlikte olursanız başarılı olacaktır. Yapmak istediğiniz bir şeyi birisiyle birlikte tasarlamalısınız, çünkü iki kişide, tek kişide olduğundan daha çok kaynak ve güç vardır. Bazen, iki kişinin bir araya gelmesi için küçücük bir çaba yetebilir. Ancak, bir takım oluşturmayı amaçlıyorsanız, yapmanız gereken birçok şey vardır: Ana ve babalara, en azından şu anda gördüğünüz biçimde, gerçekleri olduğu gibi anlatmalı, her şeyi öğrenmelerine yardımcı olmalı, hiçbir şeyi saklamamalısınız. Johnny'nin bulunduğu yer şurası, onu ulaştırmak istediğimiz yer burası, onun için gerçekleşmesini istediklerimiz bunlar. Ondan sonra, bunları adım adım gerçekleştirecek bir izlençe tasarlamalısınız.

Her şeyden önce, Johnny'nin şu anda nerede, ne durumda olduğunu saptayın. Çözümlemeye çalışacağımız sorun budur. Beyninde işlevsel yetersizlik olduğunu bilmeniz bir yararı olmaz. Beyni için hiçbir şey yapamazsınız; yalnızca bir anne, bir baba ya da bir öğretmensiniz çünkü. Zaten böyle bir yetersizlik onarılmaz. Sonra atılacak ilk adımı saptayın. Çocuğun yıllar sonra ne yapacağını değil, ivedilikle atabilmesini istediğiniz ilk adımı saptayın. Oturması mı? Dinlemesi

mi? Bir kalemi yerinden oynatması mı? Bir sözcüğü okuması mı? Sonra, üçüncü aşamada, bu amaca nasıl ulaşacağınızı tasarlayın. «Bir anne ya da baba olarak sizin göreviniz şudur, bir öğretmen ya da danışman olarak benim görevim budur ve birlikte çalışacağız. Siz kendi görevinizi yapın, ben de kendi görevimi.» Daha sonra, birlikte başarınıza bakıp «Amacımıza ulaştık mı? Evet ulaştık. Artık sürekli bu işi yapabiliyor. Tamam, bundan sonra ne yapmak istiyoruz?» deyin. Bu böylece sürüp gitsin. İşte eğitsel danışmanlık böyle olur. İnsanların iç dünyasına girip ne tür cinsel sorunları olduğunu bulmaya çalışarak değil. Aşamalı bir çalışma sürecidir danışmanlık. Bu dediklerimi yaparsanız ve bunları birlikte gerçekleştirirseniz, ana ve babaların «Yardım edin bana» dediklerini duymazsınız artık. Çünkü onlara böylece zaten yardım edilmiş olur.

Sizlerle paylaşmak istediğim bir şey daha var. Cleveland'da, Gestalt Enstitüsü'nde çalışan, Zinker adında olağanüstü bir kişinin yazdığı bir yazı. On **Public Knowledge and Personal Revelation** (İnsanları Tanıma ve Kişisel Açıklama) adını verdiği yazının sonucunda şöyle diyor:

Sokaktaki bir adam, kendini aramak durumunda olsa, varlığını değiştirme konusunda ne tür yol gösterici düşünceler öne sürerdi? Belki de beyninin henüz ölmediğini, vücudunun kurumadığını ve şimdi nerede olursa olsun, hâlâ kendi yazgısının yaratıcısı olduğunu farkedecektir. Bu yazgıyı, kesinlikle değiştirmeye karar vererek; değişime karşı koyması ve değişime korkusuyla savaşıyor; aklını daha iyi tanımaya çalışarak; gerçek gereksinimlerini karşılayacak davranış biçimlerini deneyerek; kavramlarla uğraşmak yerine somut eylemler gerçekleştirerek değiştirebilir.

Bu düşünceye yürekten katılıyorum. Lafı bırakıp eyleme geçmek gerek artık.

Görme, işitme, dokunma ve duyma duyularını daha önce hiç yapmadığı gibi kullanarak; kusursuzluk savı gütmenden, kendi elleriyle birşeyler yaratarak; özyıkıcı davranışlardan kaçınarak; karısına, çocuklarına ve arkadaşlarına söylediği sözlerle özen göstererek; kendisini dinleyerek; konuşan kişilerin söylediklerini gözlerinin içine bakıp dinleyerek; kendi yaratıcılık sürecine saygı duymayı öğrenerek ve bunların kendisini kısa sürede bir yere ulaştıracığına inanarak bu yazgıyı değiştirebilir.

Ancak, kendimizi de uyarmalıyız: Çok çalışmadan ve ellerimizi kirlletmeden hiçbir değişimi gerçekleştiremeyiz. Gelişim ve kişilik oluşturma konusunda ezberlenecek hiçbir formül ya da kitap yoktur. Yalnızca şunları biliyorum: Yaşıyorum, varım, buradayım, gelişıyorum, yaşamımı başkaları değil kendim oluşturunuyorum. Kendi kusurlarımı, yanlışlarımı, suçlarımı açık yüreklilikle kabullenmeliyim. Yokluğumun acısını hiç kimse benim kadar duyamaz, ama yarın yeni bir gün ve yatağımdan çıkıp yeniden yaşamaya başlamaya karar vermeliyim. Başaramazsam, sizi, yaşamı ya da Tanrı'yı suçlamanın kolaylığına sığınmamalıyım.

İŞİĞİN OLDUĞU YER (KENDİNİ ARAYIŞ)

Bu gece, burada olmasını istemediğim bir şey var. Bunun ne olduğunu size açıklamak istiyorum, ondan sonra hemen söyleşimize başlayabiliriz. Öğrenmenin birçok yolu vardır. Ben, Asya'da, bir Zen manastırında geçirdiğim bir yıllık süre içinde bu yollardan birini öğrendim. Çok ilginç bir Japon öğretmenim vardı. Olağanüstü, sevecen ve başka insanlarla paylaşabileceği birçok güzelliği olan bir insandı. Bütün yaşamı, paylaşma üzerine kuruluydu. Ben de bütün yaşamımın böyle olmasını istiyorum ve umarım siz de kendi yaşamınızın böyle olmasını istiyorsunuzdur. Ben, bu nedenle sürekli olarak gelişmek istiyorum, çünkü böylece, sizlerle her birlikte oluşumda, gitgide daha çok paylaşacak şeyim olacaktır.

Öğretmenimle birlikte, dev bambu ağaçlarıyla dolu bir bahçede gezindiğimiz o güzel günü anımsıyorum. Japonya'ya gitmiş olanlarınız bunun ne güzel bir şey olduğunu bilirler. Bahçede bir aşağı bir yukarı dolaşıyorduk ve ben, nedendir bilmem, sürekli olarak gevezelik ediyordum. Bildiğim olağanüstü şeylerden, erişilmez bilgelikten söz ediyor, «İşte benim bildiklerim bunlar» diyerek onu gerçekten etkilemeye çalışıyordum. Birden-

bire, bu kibar adam bana döndü ve ağzıma vurdu! Ne iyi bir öğrenme tekniği değil mi? Elim kanayan dudak-
gımda, gözlerim faltaşı gibi açık, sordum: «Neden yap-
tınız bunu?» Onda o güne dek hiç görmediğim büyük
bir öfkeyle «Kirli ayaklarıyla kafamın içine girme!» de-
di. Size yemin ederim, bu akşam, buraya gelmeden ön-
ce ayaklarımı iyice yıkayıp temizledim! Hiç kimsenin
kafasına girmeyi de amaçlamıyorum. Bu akşam sizler-
le aramda olmasını istediğim tek şey sevgi dolu bir pay-
laşma. Size sunduklarımdan **kendinize** uygun olanları
alır, uygun olmayanları bırakırsınız. Ne bir çıkar
kaygım, ne de satacak bir şeyim var. Yalnızca, payla-
şacak çok şeyim var ve paylaşmak bana coşku veriyor.
Paylaşmayı birlikte gerçekleştireceğimizi umut ediyο-
rum. Bu akşam, birbirimizden ayrılmadan önce, öyle
ya da böyle bu olanağı bulabiliriz belki.

Sanırım, birçoğunuz, kitaplarım ya da bantlarım-
dan, öğretilen bir olgu olarak sevginin incelenmesine
önem verdiğimi biliyorsunuzdur. Hepimizin büyük bir
sevgi gizilgücüne sahip olduğuna içtenlikle inanıyorum.
Ancak, bu salt bir gizilgüçtür ve gizilgüçlerin tümü gi-
bi, anlaşılmadıkça, **sız** de bu konuda çaba harcama-
dıkça ortaya çıkmayacaktır. Yıllarca önce «Sevgi» adı-
nı verdiğim bir ders —bir sevgi dersi— vermeye baş-
layan o garip kişilerden biriydim. Başlangıçta, bir sı-
nıfta 15 ya da 20 kişi vardı. Bu gün, 400 ya da 500 kişi
alsak gelirler. Ama, ben, biraraya gelip kolayca ileti-
şim kurabilmemiz için bu sayıyı 50 ile sınırlıyorum.
Ben bu dersi **öğretmiyorum**. Kolaylaştırıyorum. Ger-
çekleşmesine olanak sağlıyorum. Katılanlarla birlikte
oturuyor, onlardan birçok şey öğreniyorum. Birlikte öğ-
reniyoruz. Sevgi **öğrenildiğine** göre, her biriniz onu fark-
lı biçimlerde öğrenmişsinizdir ve dolayısıyla, benim **siz**e
öğreteceklerim kadar sizin de **bana** öğretecekleriniz var-

dır. İşte bu nedenle sevgi, özünde bir paylaşma olgusudur.

Bu sınıfı oluştururken, gereksinme duyan kişilerin bize gelip gereksinmelerini anlatabileceğini düşünmüştüm; bir psikoterapi değildi bu! Ben bir eğitimciyim, psikoterapist değilim. Yaşamın hangi aşamasında olursanız olun ve yaşamı nasıl öğrenmiş olursanız olun, eğer onu **farklı biçimde** öğrenmek isterseniz, her şeyin öğrenilebileceğine, unutulabileceğine ve yeniden öğrenilebileceğine inanıyorum. Dolayısıyla, umuda her zaman yer vardır ve oturup geçmişte birisi size kötü davrandı diye, ya da sevgiyi yanlış öğrendiniz diye, ya da yalnızlık çekiyorsunuz diye ağlamanıza gerek yoktur.

Geçenlerde çok ilginç bir şey geldi başıma. Ülkenin her yanına sık sık yolculuk ederim ve her yolculuğa çıkışında, yanımda yığınla iş götürürüm, çünkü ancak yolculuklarda çalışmak için gerekli dingin ortam ve zamanı bulabiliyorum. Gördüğünüz gibi, temel ilkem «Önce insanlar, sonra iş». Büromda hiç boş zamanım olmaz. Evde olduğum zamanlar da, telefon sürekli çalar, çevremde bir sürü insan olur. Aslında bu, benim istediğim, gerçekleştirmeye çalıştığım ve çok hoşuma giden bir şey. Ama, bir uçakta olduğum zaman, sanki özel büromda sanırım kendimi. Bulutların içinde kaybolursunuz, hiç kimse de tanımaz sizi. Görevlilere «Yanımdaki koltuğu da kullanabilir miyim, Yapacak çok işim var.» derim. Uçak kalabalık değilse bu isteğimi kabul ederler ve genellikle, yanımdaki koltuğa kitaplarımı, notlarımı yayararak çalışır, düşünürüm. Çalışmamı bitirdiğim zaman da, uçağın penceresinden bulutları seyredip evrenin görkemli güzelliğini düşünürüm.

O gün, yanımdaki boş koltuğun ötesinde, iyi giyimli, mücevherler takmış, orta yaşlı, çekici bir kadın oturuyordu. Ben, notlarımı yanımdaki koltuğa yayar-

ken sessizce beni izledi, ama gönderdiği titreşimlerden benimle konuşmak istediğini sezdim. Kendi kendime «Hay Allah! Hoş kadın, ama düzelterek bir sürü sınav ve ödev kâğıdım var.» diye düşündüm.

Kadın «Mesleğinizin ne olduğunu tahmin edebileceğimden eminim.» dedi.

«Nedir peki?» diye sordum.

«Sanırım avukatsınız.» dedi.

Hayır, dedim, avukat değildim.

«Öyleyse öğretmensiniz.» dedi.

«Evet doğru, öğretmenim.» dedim.

«Ah, ne iyi!» dedi ve ben de işime döndüm. Ama o, konuşmaya başladı ve ben birdenbire kendi yanlışımın bilincine vardım: «Ne yapıyorsun? İnsanların her şeyden önemli olduğunu söylersin hep. Buna içtenlikle inanıyorsan; işte, bu kadının sana gereksinmesi var. Seninle konuşmak istediği apaçık. Bir süre konuş onunla, ondan sonra çalışman gerektiğini anlatabilirsin ona belki.» dedim kendi kendime.

Ancak, işler umduğum gibi yürümedi... ama olağanüstü bir iletişim oluşturduk ve o, gitgide büyüyen bir çığ gibi, bana her şeyi anlatmaya başladı! Bilirsiniz, insan bazen, yaşamında en yakın olduğu kişiye bile anlatamadığı şeyleri bir yabancıya anlatır. Bu kadın da, Los Angeles'a vardığımızda birbirimizden ayrılacağımızı ve benimle bir daha karşılaşma tehlikesinin hiç olmadığını biliyordu. Bana dört çocuğu olduğunu ve Bahama Adaları'ndan yeni döndüğünü v.s. anlatmaya koyuldu. «Eğlendiniz mi?» diye sordum. «Hayır, ne gezer, berbattı.» diye yanıtladı.

«Yalnız mıydınız?» diye sordum.

«Evet» dedi.

Yalnızca «Yaaa!» dedim. Durum bana ilginç gelmişti, ama nedenini sormayacaktım. O hemen anlatı-

verdi. Tek başına tatile gitmiş. «Kendimi toparlamaya çalışıyorum.» dedi.

«Öyle mi?» dedim.

«Evet, iki ay önce kocam beni terketti.» dedi.

«Öyle mi?» dedim.

Hemen yaşam öyküsünü anlatmaya başladı!

«Ben ona en güzel yıllarımı, yaşamımın en güzel yıllarını verdim.» dedi.

Böyle sözlerin artık söylenmediğini sanırdım! «Ona yaşamımın en güzel yıllarını verdim. Ona güzel çocuklar verdim! Ona görkemli bir yuva verdim ve bu yuvayı her zaman temiz tuttum. Hiçbir yer tozlu değildi!»

Eh, bundan hiç kuşku yoktu.

Konuşmasını sürdürdü: «Çocuklarım okula hiç geç kalmazlardı.» Lafı uzattıkça uzattı. «Çok iyi yemekler yapardım, arkadaşlarını hep iyi ağırlardım, istediği her yere gitmeye her zaman hazırdım. Ben...» anlattı, anlattı, anlattı! Kadının haline gerçekten üzülmüştüm. Çünkü, temel saydığı her şey, kocasının parayla elde edebileceği şeylerdi.

Aslında, bu kadın kendi kişiliğini yitirmişti! Kocasına, kişiliğinin önemli yönlerini... olağanüstülüğünü, güzelliklerini, gizliliklerini vermemişti. İyi yemekler pişirmişti; oysa kocası bir lokantaya da gidebilirdi. Çamaşırlarını yıkamıştı; kocası bir çamaşırhaneye de gidebilirdi. Çok korkunç bir şey bu!

«**Kendiniz** için neler yaptınız?» diye sordum.

«Ne demek istiyorsunuz? **Kendim** için demekle ne demek istiyorsunuz?» diye sordu.

«Yani, **kendi kişiliğiniz** için neler yaptınız demek istiyorum.» dedim.

«**Kendim** için herhangi bir şey yapmaya hiç **zamanım** olmadı ki!» dedi. Bir suskunluk oldu, sonra ben, «Neler yapmış olmayı isterdiniz?» diye sordum.

«Hep kapkacağı sağı sola fırlatıp kırmak istemişimdir.» dedi.

Keşke kırabilseymiş... Ama, bunun ne denli önemli olduğunu bilmiyor ki! Acı mıştım kadına, çünkü yaptıkları, temel olduğuna **inandığı** şeylerdi. Bunlar, içinde yaşadığı kültürün ona temel olduğunu **öğrettiği** şeylerdi. Bu kadın, yalnızca ona verilen rolü oynamıştı! Rolünü oynarken de kendi gerçek kişiliğini yitirmişti! Öykünün sonunda «Koca Bürosunda Çekici Bir Kadınla Karşılaşır.» Bu kadın, ne tozu önemsemektedir ne de çarşafların temizliğini!

O gün, bu kadınla neyin temel olduğuna ilişkin uzun uzun söyleştik. Biraz o ağladı, biraz ben ağladım. Ayrılırken kucaklaştık, o kendi yoluna gitti, ben kendi yoluma. Ama, biliyor musunuz, ilginç olan şey, bu kadının kendine «**Benim** için temel olan nedir?», «**Benim**, değerim nedir?», «**Benim** gereksinimlerim nelerdir?» diye sormayı hiç akıl edememiş olması.

Seven insan olarak, bunları henüz bilmiyorsanız, biraz düşünün bu konuda. Eğer gerçekten seven bir insansanız, en iyi yanlarınızı vermek istersiniz. Bu da, bütün yeteneklerinizi, benzersiz bir insan olarak geliştirmeniz gerektiği anlamına gelir. Gerçekten de, size başka türlü öğretilmiş olsa bile, şu anda burada bulunan her birey benzersizdir. İşin güzel yanı da budur. Hiçbirimiz bir başkasına benzemeyiz. Herkes birbirinden farklıdır. Bu kadına, benzersiz olduğunu ya da bunu nasıl geliştirebileceğini ve başka insanlarla paylaşmanın **mutluluğunu** zamanında öğretebilseydik, ne iyi olurdu.

Sizi sınırlayan hiçbir şey olmadığına göre her zaman ilgi çekici olabilirsiniz. Her zaman paylaşacak bir

şeyiniz olabilir. Oysa bu kadın, kendini bulma savaşımına girmemiş, başkalarının kendisine verdiği rolü üstlenmiş ve bu süreç içinde kişiliğini yitirmişti.

Ancak, güzel olan bir şey var: İnsan, hiçbir zaman kişiliğini tümüyle yitirmez. Yalnızca geçici bir süre için yitirebilir. Eğer kendinizi bulmak isterseniz, hâlâ oradasınızdır! İnsan, bir kez sahip olduğu bir şeyi hiçbir zaman yitirmez. Arasına, içinizde büyük bir boşluk, karınızda ezici bir sancı, dışarıya çıkmak için çırpınan bir şey duyarsanız, anlayın ki o olağanüstü benzersizliğiniz şöyle diyordur size: «Hâlâ buradayım! Hâlâ buradayım! İçindeyim! Bul beni! Geliştir beni! Paylaş beni!» Ondan sonra, temel olanın ne olduğunu biraz anlamaya başlarsınız. Ama, temel olanın mutlaka «dışarıda, orada» olması gerekir bizce. «İçeride, burada» **olamaz!**

İçinizden kaç kişi küçük Sofi kitaplarını biliyor acaba? Bunlar, Sofilik mezhebinden kaynaklanan nefis kitaplar. İçeriklerini, zevkle okunan, inanılmaz kusursuzlukta, kısa alegorik öyküler oluşturuyor. Öykülerde, «Molla» denilen, birazcık çılgın, küçük bir adamın serüvenleri anlatılıyor. Bir tanesi çok etkileyici bir öykü: Bir gün, Molla, yolun ortasında, dizleri üstünde oraya buraya gidip bir şey aramaktayken bir arkadaşı onu görür. «Molla, ne arıyorsun?» diye sorar.

Molla «Anahtarımı yitirdim.» der.

«Vah vah, çok kötü. Aramana yardım edeyim.» der arkadaşı ve o da dizlerinin üstüne çökerek aramaya başlar. «Molla, nerelerde düşürdün anahtarını?» diye sorar.

Molla «Evde.» der.

«Peki öyleyse ne diye **burada** arıyorsun?»

«Çünkü burası daha aydınlık.» diye yanıt verir Molla.*.

Evet, gülünç bu, ama biz de yaşamımızda böyle davranmıyor muyuz? Aradığımız her şeyin, dışımızda bir yerde, kolayca bulabildiğimiz o aydınlıkta olduğunu sanıyoruz. Oysa, sizin için gerekli olan bütün yanıtlar **içinizdedir**. Aramaya başlayın ve arayın, arayın, arayın, arayın, ama onları dışınızda bulamayacaksınız. Hiç kimse aradığınız yanıtları size veremez; yanıtlarınızı yalnızca kendiniz bulabilirsiniz. Bunun yanı sıra, eğer bavullarınızı toplayıp kendinizden kaçabileceğinizi sanıyorsanız, çok yanılıyorsunuz demektir. Nepal'e gidip bir dağın tepesine çıkın. Böyle ilginç bir ülkede bulunmanın ilk şaşkınlığını atlattıktan sonra aynada kiminle karşılaşacaksınız? Kendinizle! Bütün güçsüzlükleriniz, korkularınız, şaşkınlığınız, yalnızlığınız, sizi siz yapan herşeyinizle birlikte. Artık, aradığımız şeyi, aramak gereken yerde aramanın zamanı gelmiştir. Temel olan dışınızda değil **içinizdedir**. Ama, içerisi karanlıktır ve karanlıkta aramak kolay değildir. Nasıl arayacağımızı da hiç kimse öğretmez bize. Öğrenim yıllarınızın tümünde, size kendinizi öğreten kaç dersiniz oldu? Ama, matematik öğretilmiştir mutlaka. Gereksiz olduğunu söylemiyorum, ama matematik olmadan da yaşayabilirsiniz. Biliyor muydunuz bunu? Matematik bilmek hoş bir şeydir! Okuyabilmek hoş bir şeydir, ama matematik ya da okumayı bilmeseniz de mutlu yaşamınız olmayacak iş değildir! Birçoğunuzun okumayı öğrenmek için yıllarca çalışmış olmasına ve şimdi hiçbir şey okumasına karşın, yine de ben sizi okuma öğrenmemek için yüreklendirmiyorum. Şaşıracaksınız ama, istatistikler,

Bu öykü, bizde Nasreddin Hoca fıkraları arasında yer alır (Çev.)

sıradan bir üniversite mezununun, öğrenimi bittikten sonra, yılda ortalama yalnızca bir kitap okuduğunu belirtiyor.

Yaşam konusunda, sevgi konusunda ders yoktur. «Çok Yalnızım. Ne Yapabilirim? 1 A» diye sınıf yoktur. Böyle konuları öğretmeye kalkıştığınızda, herkesin, aptal olduğunuzu düşüneceğinden kuşkunuz olmasın. Başında bana «Sevgi Doktoru» dendi. Desinler! Bana sunulan en büyük onur, sanırım, «Mesleğim Nedir?» adlı bir TV programına çağrılmam oldu. Doğru söylüyorum! Yemin ederim! «Mesleğim Nedir?» Programa çıkmamı öneren görevli «Mesleğinizi bulmaları olanaksız!» dedi.

Bir kitaplığa gidip bütün kutsal kitapları alın ve ortak yönlerini inceleyin. O kadar çok ortak yön bulursunuz ki! İsa «Yaşamı bulmak istiyorsanız kendi içinize bakmak zorundasınız.» der. Buda da aynı düşüncede. Tevrat da aynı şeyi söylüyor, Kuran da. Gita da, Tibet Ölüler Kitabı da, Tao da bu görüşü paylaşıyorlar. Dışınızda yapacağınız yolculukların değeri yoktur. Bunlar, sizi yitip gideceğiniz karanlık bir ormana sürükleyen yolculuklardır. Sorularınıza yanıtlar arıyorsanız, bunlar dışınızda değil, içinizdedir.

Ama, bize göre temel olan nedir? Her şeyden önce, temel olduğuna inandığımız şeylerden biri, yaşamımızın büyük bölümünde onun için çalıştığımız **bedenimizdir**. Bedenimiz için o denli zaman ve para harcıyoruz ki, Madison Avenue'yu zengin ediyoruz. Binlerce dış macunu çeşidi! Milyonlarca şampuan çeşidi! Çocukluğumda, beyaz sabunla yıkanırdık. Oysa şimdi, yumuşak saç, ince telli saç, kalın telli saç, düz saç, kabarık saç, saçsızlar için özel şampuanlar var! Çocuklar için, yetişkinler için, yaşlılar için ayrı, özel saç tonikleri var! Birbirimizin saç toniğini bile paylaşamıyoruz! Bir düşü-

nürsek, bunun ne yabancılaştırıcı bir olgu olduğunu görebiliriz.

Bütün bu saçmalıklar gerçekten bıkkınlık vermiyor mu size? Önce bu yapılacak, sonra şu yapılacak, sonra filan şey. Ondan sonra giyinip o gün için hazırlanırsınız. Akşam olunca da, eve döndüğünüzde, sabah yaptıklarınızın tam tersini yapmaya başlarsınız. Giysilerinizi çıkarır yatarsınız. Ertesi sabah yine giyinirsiniz! Ama bunları yapmak zorunluluğunu duyarız, çünkü sözgelimi, iyi cins bir deodoran kullanmazsak, çevremizdeki insanların bizden kaçacaklarından korkarız. O deodoranı kullanırsak bize yaklaşacaklardır. Bu nedenle kullanırız.

Beden, yalnızca bir araçtır. Çok görkemli bir araçtır üstelik, çünkü temel olanı taşır, ama kendisi temel değildir.

Öyleyse temel olan nedir? Biz, öğrenmenin temel olduğunu düşünürüz ve öğrenmeye tutkun oluruz. Olguları bilmenin bilgelik olmadığını unuturuz hep. Olguları öğreniriz ve yaşamımızı, temel olduğunu varsaydığımız olgularla kafalarımızı doldurmakla geçiririz. Oysa, bu olgular çoğunlukla yararsız ve duraldır. Biz de bu durallığın tutkunu oluruz. Beynimize sızmaya çalışan her yeni şeyi kesinlikle bu durallığın, bu eski ve yararsız bilginin süzgecinden geçiririz. İşte bundan ötürü, kimilerimiz için değişmek çok güçtür.

Karşılaştığım kişilere sık sık sorarım: «Kişiliğiniz gerçekten kendi kişiliğiniz mi? Yoksa başkalarının size yakıştırdığı kişilik mi?» Çevremizdeki insanlar, yaşamlarının tümünü bize kim olduğumuzu öğretmekle geçirirler, bazıları da bilinçsizce yaparlar bunu. Sözgelimi, süpermarkette, elinden tuttuğu çocuğu için arkadaşına «Bu aptal olanı. Erkek kardeşi çok akıllı. Ama, aptal çocukların da olması gerekli, hem sonra bu da öyle kö-

tü bir çocuk değil. Bana hiç sorun yaratmıyor.» diyen bir anneyi ele alalım. Peki ama, bu anne bu çocuğa neler de söylemektedir böyle? Onun sağır olduğunu mu sanmaktadır? Herkes herkese, her zaman, ne olduğunu ve kim olduğunu öğretiyor. Herkes öğretmen sanki. Sevgi dolu bir insan olarak, başkaları için kullanacağınız sıfatlara, adlara çok özen göstermeniz gerekir.

Öğreniminizin hangi aşamasında olduğunuz beni ilgilendirmiyor, çünkü hâlâ bir yere varmamış olduğunuzda eminim. Etkileyici ünvanları olan kişiler bizi çok etkiler. Bir tıp doktoru ya da doktora derecesinin kişiyi bilge kıldığına inanırız. Size ilginç bir şey söyleyeyim öyleyse! Tanıdığım en aptal kişilerin bazıları doktora yapmış! Buna karşılık, tanıdığım en bilge kişilerin kimisi de doktoranın ne olduğunu bile bilmiyor!

Hiç unutmayın ki, bildiklerinizin gerçek olduğuna inanır ve dolayısıyla yeni bilgileri bu süzgeçten geçirip elerseniz, öğrendikleriniz sizin için büyük bir engel oluşturacaktır. Böyle bir durallık içinde hiçbir zaman gelişemez, değişemezsiniz. Hâlâ 20 yıl önce kullandığı yöntemlerle öğretmenlik yapan kişiler tanırım. Dokuz yıl boyunca dördüncü sınıfı okutan öğretmenler tanıdım. Örneğin, her Batıya Göç konusu —çok önemli bir konudur bu— öğretilceğinde, bu öğretmenler dolaplarının çekmecesini açıp dosyalarının arasından artık yıpranmaya başlayan Batıya Göç dosyasını çıkarırlar. Dosyadaki resimlerin her birinde göreceğiniz dokuz içine deliği dokuz yıldır kullanıldıklarını belirtir!

Bilgi, bilgelik değildir! Salt öğrenme, bilgelik değildir. Bilgelik, bilgi ve olayların uygulanmasıdır. Bilgelik, hiçbir şey bilmediğimizin bilincine varmaktır. Bilgelik «Kafam her şeye açık. Hangi düzeyde olursam olayım, henüz işin başındayım. Bildiğim şeylerin yüz katı ka-

dar çok şey var daha öğrenilecek.» diyebilmektir. Bilişimin başlangıcı budur.

Kuşkusuz, biz öğrendiklerimizle özdeş değiliz. Kültürümüz çoğu kez, sürekli neşenin temel olduğunu vurgular. Zevk öğesini bu denli vurgulayan bir başka kültür olduğunu sanmıyorum. Kendimizi zevk arayışına o denli kaptırırız ki, başka şeyler olduğunu unutturabiliriz. Birazcık mutsuz olduğumuz an, hemen ya bir yatıştırıcı hap alır ya da bir mutluluk şerbeti içeriz. Kim acı çekmek ister ki! Bizim kültürümüz acıyı küçümser ve acıdan korkar. Bakın, «Acı çekme konusunu gündeme getirelim» dediğimi sanmayın sakın. Beni yanlış anlamayın! Ben de neşeyi öğrenmeyi ve öğretmeyi yeğlerim. Neşe büyük bir öğretmendir. Ama, umutsuzluk da büyük bir öğretmendir. Merak büyük bir öğretmendir, ama şaşkınlık da! Umut büyük bir öğretmendir, ama düşkünlük de! Yaşam büyük bir öğretmendir ama ölüm de! Bunların herhangi birini kendinizden esirgemeniz, yaşamı tam olarak yaşamamanız demektir. Dünyada, bu denli çok insanın yaşamı tam anlamıyla yaşamadan tükettiği başka bir kültür bilmiyorum. Çoğumuz yaşamın ne olduğunu bile bilmiyoruz! Yaşamdan uzak tutuluyoruz sanki! Paranın, eşyanın, açlığın değerini bilmiyoruz. Acıyı anlamıyoruz ve Allah gecinden versin, ölümü de anlayamıyoruz. Çocukların ölüm sözcüğünü duymalarına bile izin vermiyoruz.

Çok basit, ama çok sevecen bir göçmen ailenin çocuğu olduğumu çoğunuz bilirsiniz. İtalya'nın kuzeyinde, bağlarla dolu bir yörede yaşıyorlardı. Biz çok sade bir biçimde yetiştirildik, ama yaşamın dışında tutmadılar. Her zaman, her şeyin bir parçasıydık. Evdeki sevinç, evdeki müzik, evdeki güzellikler bizimdi. Ama evdeki acı ve umutsuzluk da bizimdi. Hiçbir şeyden soyutlanmıyorduk.

Ailemiz çok garip bir aileydi, çünkü bazen bulutlarda dolaşırdık, istediğimiz her şeye (ravioli, gnocchi, spagetti, sosıs, v.b.) sahip olurduk, bazen de hiçbir şeyimiz olmazdı. Öyle durumlarda kocaman bir polenta yapardık. Polenta'nın ne olduğunu bilir misiniz? Polenta, İtalya'nın kuzey yörelerine özgü, mısır unuyla yapılan, çok doyurucu bir bulamaçtır. Beş, altı lokma yediniz mi tıkanırverirsiniz, ama hiç olmazsa midenizin gurultusu diner! Ancak, acıdan hiç soyutlanmadık, çünkü babam ne zaman eve asık bir yüzle gelip «Paralar suyunu çekti. Ne yapacağız şimdi?» gibilerden bir şeyler söylese, hepimiz «biz» olarak bir araya geliverirdik. Kızkardeşim «Ben pazara gidip tavşanlar için yere düşmüş yaprakları toplarım.» derdi. Ben de dergi satardım. Kapı kapı dolaşıp dergi sattığımız günleri anımsıyor musunuz? Ne güzel bir eğitimdi o! Evde herkes bir katkıda bulunmaya çalışırdı. Böylece birliktelik olgusunu yaşırdık.

Böyle günlerde annem harikalar yaratırdı, çünkü babamın somurtmasıyla nasıl başa çıkılacağını bilirdi. Cankurtaran şişesi dediği bir şişesi vardı. Bir şişeye biraz para koyar, parasız kaldığımızda kullanmak amacıyla şişeyi bahçeye gömerdi. Sonra bu parayla akıl almaz bir şey yapıverirdi! Sözelimi, birdenbire içeriye kocaman bir tavukla giriverirdi!

Ama, umutsuzluk bize çok şey öğretti. Açlık da çok şey öğretti. «Biz»e katılmaktan, ailenin bir parçası olmaktan da çok şeyler öğrendik.

Bazen sahip olmanın temel olduğunu sanırız. Büyük evlere, yığınla paraya. Başka insanlara. Erekler, büyük ve önemli erkekler temeldir. Yaşamlarımızı, kapımızın hemen dışında bizi beklediğine inandığımız kötü yazgıya karşı korumaya çalışmakla geçiriyoruz. Böyle davranarak içinde bulunduğumuz anı yaşamıyoruz. Eğer

seven bir insan varsa, tek gerçeğin «**şu an**» olduğunun bilincine varabilen bir kişidir bu. Dün geçip gitmiştir artık, yapabileceğiniz bir şey yoktur. İyi bir şeydir bu, çünkü sizi **şu anda** bulduğunuz yere getirmiştir. Başkaları size ne söylemiş olursa olsun, bulunmaya değer bir yer burası! Ama **dün** konusunda yapabileceğiniz bir şey yoktur artık, **gerçek** değildir çünkü. Yarın mı? Yarın çok güzel bir düştür. Yarını düşlemek güzeldir, ama o da **gerçek** değildir. Zamanınızı, dünü ve yarını düşlemekle geçirirseniz, **tam şu anda**, bende ve kendinizde olanları göremezsiniz. Asıl gerçek budur; **şu anı** yaşamaktır. Yarın çok uzaktadır.

Geçenlerde, okulumuzda iki öğrenci öldürüldü. Çok eğlendikleri bir toplantıdan ayrıldıktan sonra kampüste yürürken; çok anlamsızca, ikisinin de kafalarına ateş edilmiş. Bunu kimin, neden yaptığını hâlâ bilmiyoruz. İkisi de bir zamanlar benim öğrencim olmuşlardı; biri güzel bir genç kız, ötekisi de yakışıklı bir delikanlıydı. Haberi okuduğumda çok sarsıldım ve düşünebildiğim tek şey, onlara, hiç olmazsa, sahip oldukları zamanı gerçek anlamda **yaşamayı** öğretmiş olmayı dilemek oldu. Yaşamak için yarını beklememiş olmalarını diledim. Birçok insanın yarına bu denli büyük yatırım yapması çok üzücü. Bir dakika sonra ne olabileceğini hiçbirimiz bilmiyoruz ve bu dakika sonsuza dek yitirilebilir.

Bana bir genç kız, bir şiir verdi. Sizinle paylaşma da izin verdi. Size bu ilginç şiiri okumak istiyorum, çünkü sürekli geç kalmamızdan —özellikle gerçekten sevdiğimiz kişilere ilgi göstermekte gecikmemizden— söz ediyor. Genç şair adının bilinmesini istemiyor, ama şiirine «Yapmadığın Şeyler» adını vermiş. Şiir şöyle:

Anımsıyor musun yeni arabayı
ödünç alıp çarptığım günü?

Öldüreceğini sanmıştım beni, öldürmedin oysa.
Anımsıyor musun seni zorla sahile götürdüğüm,
yağmur yağacağını söylediğin ve
yağmurun yağdığı günü?
«Söylemiştim sana» demeni beklemiştim, demedin oysa.
Anımsıyor musun kıskandırmak için seni
başka oğlanlarla oynadığımı ve
senin kıskandığın günleri?
Terkedeceğini sanmıştım beni, terketmedin oysa.
Anımsıyor musun çilekli pasta düşürüp
arabanın paspasını kirlettiğim günü?
Tokatlayacağını sanmıştım beni, tokatlamadın oysa.
Anımsıyor musun dansın resmi giysili olduğunu
söylemeyi unuttuğum ve
senin kot pantolonla geldiğin günü?
Bırakacağını sanmıştım beni, bırakmadın oysa.
Evet, yapmadığın çok şey vardı.
Ama dayandın bana, sevdin beni
ve korudun beni.
Çok şey vardı
benim de senin için yapmak istediğim,
Viet Nam'dan döndüğünde,
Dönmedin oysa.

Evet, sizi bilmem; ama ben, temel olanın bedenim olduğu düşüncesinde değilim. Sizi bilmem, ama ben, temel olanın öğrenimim olduğunu da sanmıyorum. Benim için temel olan şeylerin, **evim**, **arabam** ya da **giysilerim** olduğunu da düşünmüyorum. Nedir öyleyse benim için temel olan? Kanımca temel olan, yaşıyor olmam ve yaşama, **tam** şu **anda**, bulunduğum yerde sarılmamdır. Yaşamı kollarımla sımsıkı tutuyorum! Dün için ağlamakla zaman harcamayın; dün geçip gitmiştir artık! Ben geçmişimi bağışlarım! Beni üzen kişileri de bağışlarım. Yaşamımın geri kalan yıllarını, parmağımı uzatıp sağı solu suçlamakla geçirmek istemiyorum. Ana ve babalarının kendilerine neler yaptıklarını

yakınarak anlatan kişileri dinlemek içime sıkıntı verir, hasta eder beni. Ana ve babalarınız size ne yaptılar biliyor musunuz? **Yapabilecekleri en iyi şeyi. Nasıl olduğunu bildikleri en iyi şeyi, çeşitli koşullarda nasıl olduğunu bildikleri tek şeyi. Eğer akıl hastası değilse, hiç kimse çocuğunu bile bile üzmemeyi amaçlamamıştır.**

Bağışlayabilir misiniz? Unutabilir misiniz? «Tamam, aldırma» diyebilir misiniz? «Onlar da insan» deyip insanları kollarınıza alıp kucaklayabilir misiniz? Bunları yapabilirseniz, kendinize de sarılın öyleyse. Özel olduğunuzu, benzersiz olduğunuzu, olağanüstü olduğunuzu, bütün dünyada tek olduğunuzu yeniden öğrenin! Kucaklayın kendinizi, o tatlı, eski dostu! Kimi zaman sinirlenir, kimi zaman saçma şeyler yapabilir ve insan olduğunuzu unutabilirsiniz kuşkusuz, ama varlığınızın en güzel yanı, nerede olursanız olun, gelişmek için gerekli gizilgüce sahip olmanızdır. Daha yeni başlıyorsunuz. Şu anda, varlığınızın yalnızca şu andaki bölümünü biliyorsunuz, oysa bulup aydınlığa çıkaracağınız sonsuz sayıda özelliğiniz var! Zamanınızı yakınmakla geçirmeyin! **Başkalarını bağışlayın! Kendinizi bağışlayın! Kusursuz olmamanızı bağışlayın ve kendi yaşamınızın sorumluluğunu kabullenin.**

Nikos Kazancakis, «Fırçanız var, boyalarınız var, bir cennet resmi yapın ve girin içine.» diyor. Turuncuyu, kırmızıyı, maviyi, moru... yeşili, sarıyı alın ve oluşturun cennetinizi. **Yapabilirsiniz bunu! Hemen şimdi yapabilirsiniz. Temel olan yaşamınızdır.**

Arthur Miller'ın «After the Fall» (Düşüş) adlı güzel oyununu kaç kişi okumuştur, bilmem. Bu oyun, Amerikan yazınının, hakettiği değer en azını gören yapıtlarından biri. Arthur Miller, bir zamanlar evli olduğu Marilyn Monroe'nun intiharından hemen sonra yazdığı bu oyunda, benim daha önce kendi kendime sordu-

ğum ve belki sizlerin de kendi kendinize sorduğunuz bir soruyu sormaya çalışıyor: Yaşamımda, bir insanı kurtarabilmek için neler yapabilirdim? «Bağışlamayı öğrenmem gerek, hem başkalarını hem kendimi» diyen bir oyun bu. Sizlerle paylaşmak istediğim çok güzel bir bölümü var. Sağlıklı karakterlerden birisi şöyle der:

İnsanın kendi dışında umut araması yanlış bence. Eviniz, bir gün taze ekmek kokabilir, bir başka gün duman ve kan. Bir gün, bahçıvan parmağını kestiği için bayılabilirsiniz, bir hafta sonra, metroda, bombalanmış çocukların cesetlerine basabilirsiniz. Gerçek buysa, ne umudumuz olabilir ki? Savaşın sonlarına doğru, ölmeye çalıştım. Her gece aynı düşü görüyordum. Sonunda uyumaktan korkar oldum ve hastalandım. Bir çocuğumun olduğunu görüyordum düşümde. Düşte bile, çocuğun benim yaşamım olduğunu seziyordum. Çocuk geri zekâlıydı. Kaçıyordum ondan. Ama o, eteklerime tutunarak kucağıma tırmanıp duruyordu. Sonunda onu, onda bana ait olan şeyi öpebilirim yeneden uyuyabileceğimi düşündüm. O zavallı yüze eğildim, çok korkunç bir şeydi. Ama öptüm onu. **Quentin, sanırım, insanın, eninde sonunda, kendi yaşamını kollarına alarak öpmesi gerekiyor.**

Olağanüstü güzel bir önerme. Kimi üzmüş olursanız olun, bir daha üzmemeyi öğrenirseniz önemi yoktur. Nasıl hatalar yapmış olursanız olun, aynı hataları yinelemezsенiz önemi yoktur. Öğrendiğiniz sürece, yaşamınızı, avuçlarınıza alıp öperek sürdürmeye istekli olduğunuz sürece, önemi yoktur bunların. İşte o zaman gelişme var olacaktır. İşte o zaman yaşam var olacaktır!

Temel olan bir başka şey, ölümü kabullenmemizdir. Sizi ürkütmek istemem, ama yaşamı kabul etmenin tek yolunu ölümü kabul etmek olduğu düşünce-sindeyim ben. Ölüm, bir sınır olduğunu öğretir bize. Sınıfta bazen bir ödev veririm: Yalnızca beş günlük ya-

şam süreniz kalsa, bu beş günü nasıl geçirirdiniz? Kılm-
lerle geçirirdiniz? diye sorarım. Aldığım yanıtlar genel-
likle çok basit olur. Ben de, ödev kâğıtlarına uzun not-
lar —uzun uzun mektuplar— yazarım, «Bunları neden
şimdi yapmıyorsunuz?» diyerek.

«Yalnızca beş günlük yaşamım kalsa, filanca kişi-
lere onları sevdiğimi söyledim.» Ben de onlara, **şimdi**
söyleyin bunu, diyorum. «Beş günlük yaşamım kalsa,
sahilde bir yürüyüşe çıkıp günbatımını izlerdim.» **Bu-
nu yapmak için ne bekliyorsunuz?**

Ama, yaşamdan uzak tutulduğumuz gibi, ölümden
de uzak tutuluyoruz. Çoğumuz, ölüm karşısında nasıl
davranacağımızı bilmeyiz ve her an ağlamaya hazır bir
halde, bu âlbatrosu yaşamımız boyunca boynumuzda
taşırız.* Ölümün, yalnızca, yaşamın bir başka görünü-
mü olduğunu öğrenmek zorundayız. Ölüm, bedenden
ayrılıştır yalnızca, sürekliliktir. Ölüm devam etmeyi
öğretir bize.

Biliyorsunuz, annem daha iki yıl önce öldü. Son
gününe dek, bana çok güzel şeyler öğretti. Doktor, an-
nemin komada olduğunu söylediğinde ona inanamadık.
«Onun için üzülmeyin, sizin yanında olup olmadığını-
zı anlayacak halde değil. Hastanede boşuna bekleyip
durmayın, ayak altında dolaşmış olursunuz yalnızca.»
dedi. **Nasıl bilebilirdi bunu? O hiç ölmemişti ki!** Hepi-
miz, sırayla, saatlerce, günlerce, ölünceye dek yanında
oturduk. Sürekli olarak elini tuttuk. Hiç kimse yalnız
ölmemeli!

Bir gece nöbet sırası bendeydi. Odada annem ve

- * Yazar burada İngiliz şairi Samuel Taylor Coleridge'in «The
Rhyme of an Ancient Mariner» adlı şiirine bir gönderme yap-
maktadır. Ölü bir albatrosu yaşam boyunca boyunda taşımak,
bir korkuyu, bir acıyı yaşam boyunca duymak anlamına gelir.
(Çev.)

benden başka kimse yoktu. Annem birdenbire gözlerini açtı. Çok güzel, kocaman, kahverengi gözleri vardı. Biraz önce «Onu çok özleyeceğim. Olağanüstü bir hanımefendiydi. Birlikte her zaman mutluyduk, her zaman bana verecek bir gülücüğü ya da çikolatası olurdu. Her zaman şaşırtıcı şeyler yapardı. Sarımsağını da özleyeceğim.» diye düşünüyordum. Söylediğim her şeyde «ben» sözcüğü olduğunu farkettiniz mi? «Ben bunu yapacağım, ben şunu özleyeceğim ve terketme beni!»

Annemin bana söylediği son sözler neydi biliyor musunuz? O kocaman, güzel İtalyan gözlerini açtı ve benim ağladığımı görünce «Felice, nedir vazgeçemediğin?» diye sordu. Düşünün!

Neydi vazgeçemediğim? Ölüm insana neler öğretebiliyor, görüyor musunuz? Ölüm korkunç bir şey değildir. Ölüm zamanın değerini öğretir bize. Zamanın ne denli değerli olduğunu anlarız ölüm sayesinde. Sonsuzluğa sahip olmadığımızı anlarız! Ölüm, bize bakmayı ve görmeyi öğretir... sevdiğimiz kişilerin her zaman aynı olmayacağını öğretir. Birbirimize bakmıyoruz artık! O denli yoğun uğraşlar içindeyiz ki, durup birbirimize bakmak için zaman ayıramıyoruz. Sonsuza dek bu dünyada kalmayacaksınız. Yarın sabah aynı kişi olmayacaksınız. İçinizde, evlenme çağına gelmiş çocukları olan kim bilir kaç kişi, çocukları evden ayrılırken, onların büyümelerini görmek için hiç zamanı olmadığını, ya da onlar için çalışmaktan onlara bakmak için hiç zaman ayıramamış olduğunu farketmiştir!

Bunu bir konferansta söylediğimde, iki kadın dinleyicim, gözleri yaşlarla dolu, birbirlerine bakmışlar ve birisi «Biliyor musunuz, çocuğuma o denli uzun bir süredir bakmıyorum ki, şu anda yüzünü gözümün önünde canlandıramıyorum.» demişti. Öteki hanım «Ben de. Haydi gidelim.» demiş ve ikisi de konferanstan ayrılıp

arabalarıyla 65 km. uzaklıktaki evlerine dönmüşlerdi. Gecenin yarısında, coşku dolu bir halde eve girip çocuklarını sarsarak uyandırmışlar! Çocuklar «Ne yapıyorsun, ne var?» diye sorunca bu anneler «Sus, sana bakmak istiyorum!» demişler. Tanrım! Kaçırmayın böyle şeyleri!

Yarın sabah, ne sevdiğiniz kişilerin yüzleri ne de kendi yüzünüz aynı olacaktır. Kaçırmayın bunu. Dışardaki ağaçlar olağanüstü şeyler yapıyorlar. Adım adım izleyin onları; büyü gibi bir şeydir bu. Bir gün, birisine «Ne güzel ağaçlarınız var!» demiştim de o «Hangi ağaçlar?» diye karşılık vermişti. Kaliforniya'da, bir valimiz «Bir tane sekoya ağacı gördünüz mü, hepsini gördünüz demektir!» demişti. Bu adamı Wisconsin'a götürmek isterdim! Tanrı esirgesin! İnanın, beni en çok üzen şey, birisinin «Ah, keşke.....saydım.» demesi. Oysa yapabilirsiniz, biliyor musunuz? O adam şimdi yanınızda mı oturuyor? **Bakın** ona. O kadın şimdi yanınızda mı oturuyor? **Bakın** ona, dokunun eline. Her şey farklı olacaktır o zaman. Neden korkuyorsunuz?

«Tanrım, hiç yaşamadan ölüm noktasına ulaşmış olmak!» der Thoreau. Ölüm bunu öğretir bize. Ölüm bilinmesi gerekli bir şeydir. Asya'da ölüm sokaklardadır. Çocuklar ölümle burun buruna büyürler. **Korkmazlar** ölümden; korkulacak bir şey değildir ölüm. Biliyorsunuz, her şeye karşı sigorta var. Ama, hiç kimse üzüntüye karşı bir sigorta oluşturmamıştır. Ölüme karşı sizi hiç kimse sigortalayamaz. Ölüm, en kaçınılmaz olgudur ve herkesin, hepimizin kapısını çalacaktır. Ölüm, sevginin ne olduğunu öğretir bize. Açılmış bir kucaktır sevgi. Özgürlüktür. Kollarınızı açık tutun ve bırakın, insanlar gelip gitsin; zaten yapacakları budur. Denetleyemezsiniz bunu. «Ölmene izin vermek istemiyorum!»

Nedir vazgeçemediğiniz? Yaşamı duyumsayın; acı çekin, bağırıp çağırın. Sonra salıverin gitsin acı.

Öyleyse, sanırım, temel olan, yaşamı coşku içinde yaşamaktır. Çevremizde bunca büyü var, ama biz bunun yitip gitmesine izin veriyoruz! Asya'da, yaşamın büyük bir ırmak olduğu, yaptıklarımız ve yapmadıklarımız ne olursa olsun, bu ırmağın akmasını sürdüreceğine inanırlar. Irmakla birlikte, ona koşut olarak akmaya karar verip barış, neşe ve sevgi içinde, ya da ona savaş açmaya karar verip acı ve umutsuzluk içinde yaşayabiliriz. Ama ırmak umursamaz bunu. Yaşam da umursamaz. Her iki koşulda da ırmaklarımızın tümü aynı denize dökülecektir. **Karar sizindir.**

Son bir nokta: Temel olan, yaşamdan yalnızca almak değil, aldığının karşılığında, sizin de ona bir şeyler vermeniz gerektir.

Vermek sorumluluğumuzu unutmuşuz. Ben bazı bağışlar yapıyorum, ama bunları «başka ülkeler»e gönderdiğim için gelir vergimde indirim yapamıyorum. Bana «Sen delisin.» diyorlar. Ne üzücü bu! Nasıl verileceğini gerçekten unutmuşuz. Ben, sevdiğim için sevgi veririm, karşılığında sevmeyi umduğum için değil. Sevgimi karşılık bekleyerek veririm, mutsuz olacağımdan hiç kuşku yok. Birisine günaydın dediğinizde, söylemek istediğiniz için söylersiniz bunu, karşılığında bir şey umduğunuz için değil. Karşılık beklerseniz ve bu karşılık verilmezse canınız sıkılır. «Biliyordum böyle olacağını, günaydın demeseydim keşke.»

Ne hale gelmişiz, bakın: Ara sıra dışarı çıkıp karşılaştığım kişilere günaydın diyorum. Kimileri dönüp «Tanışıyor muyuz ki?» diye soruyor. Ben de «Hayır, ama tanışsak iyi olmaz mı?» diyorum. Bazen hayır, diyorlar. Bu onların hakkı aslında. Ama ben içimden geleni yapıyorum. Ben onlara selâm veriyorum. Onlar da

selâmıma karşılık vererek ya da vermeyerek kendi içlerinden geleni yapıyorlar.

Beklentilerimiz olmazsa her şeye sahip oluruz, der Buda. Sevmek istediğiniz için sevin. Vermek istediğiniz için verin. Çiçekler açmaları gerektiği için açarlar, onlara sevgi gösterilerinde bulunan insanlara karşılık vermek için değil! Yaşamak ve sevmek istediğiniz için yaşayın ve sevin. Yaşamamız ve sevmeniz gerektiği için yaşayın ve sevin.

Geçtiğimiz hafta, büroma gelen bir kız öğrenci, oturup yaklaşık bir saat boyunca «ben, ben, ben». diyerek konuştu. Söylediklerinden biri şuydu: «Yaşamdan ne istediğimi bilmiyorum» Sonunda, bendeniz - bu iyi, yaşlı güdümsüz danışman - öfkeyle patladım: «Peki ama sen yaşama ne veriyorsun!? Topraktan, havadan, güzellikten, her gün bir şeyler alıyorsun. Karşılığında sen ne veriyorsun?» dedim. Karşılık olarak ne verdiğimizizi hiç düşünmüyoruz değil mi?

Danışmanlık konusunda bir kitap yazdığım dönemde, Kaliforniya'nın kuzeyinde, küçük bir kulübede üç ay tek başıma yaşadım. Her gün, Smith nehri boyunca, sekoya ağaçlarına doğru, saatler süren uzun yürüyüşler yapardım. Bir gün, çok büyük sekoya ağaçlarından oluşan bir koruluğa girdiğimde, ağaçlardan birinde, olasılıkla bir korucunun, belki de gerçekten ne denli güzel bir iş yaptığının bilincinde olmadan karaladığı ve bir sekoyanın yaşam döngüsünü açıklayan bir levha gördüm. Levhada, sekoya şu uzunlukta olduğunda Buda'nın doğduğu, bu uzunluğa ulaştığında İsa'nın doğduğu, filan ölçüde büyüdüğünde Anibal'ın Alp dağlarını aştığı vs. anlatılıyor ve yazı böylece sürüp gidiyordu. Son paragrafta «Bir ağaç ölüp yere devrildiğinde bile her şey bitmiş demek değildir. Çözücüler, yavaş yavaş ağacı parçalama işlevlerine başlarlar. Yıllar geç-

tikçe ağaç eriyerek toprağa karışır ve böylece başka ağaçların yaşaması için topraktan aldıklarını geri verir» Ne ilginç değil mi? Birdenbire, bunun insanlara da uyarlanabileceğini düşündüm. En azından, sonunda verecek bir şeyimiz olacak! O olağanüstü güzel, sürekli döngüyü! Leo Rosten, yaşamın amacının, yalnızca, önemli olmak, saygın olmak, boşuna yaşamamak olduğunu söylerken haklıydı belki. Temel olan da budur belki.

Son olarak, sözcüklerin beni çok eğlendirdiğini söylemek istiyorum. Sözcüklerle oynamayı çok severim. Temel olana yol gösterebileceğini düşündüğüm bir sözcük listesi oluşturdum:

1. **Doğru Bilgi**, size, yaşam yolculuğunuz için gerekli olan gereçleri sağlamak için.

2. **Bilgelik**, geçmişin bilgi birikimini, varlığını, «şimdi»nizi bulmanızda en iyi biçimde kullanmanızı sağlamak için.

3. **Sevecenlik**, yolu sizinkinden farklı olan başka insanları, kendi yolunuzda, onlarla birlikte ya da onların yardımıyla ya da onların çevresinde ilerlerken, incelik ve anlayışla kabul etmenize yardımcı olmak için.

4. **Uyum**, yaşamın doğal akışını kabul edebilmek için.

5. **Yaratıcılık**, yolculuk sürecinde, yeni seçeneklerin ve bilinmeyen yolların varlığını anlayıp farketmenize yardımcı olmak için.

6. **Güçlülük**, bir güvence ya da bir karşılık olmadan, korkuya karşı koyup belirsizliğe karşı ilerlemek için.

7. **Barış**, huzur içinde yaşamanız için.

8. Neşe, yaşam boyunca şarkı söyleyip gülmeniz ve dans etmeniz için.

9. Sevgi, insanın varabileceği en yüksek bilinç düzeyine ulaştıran sürekli yol göstericiniz olması için.

10. Birlik, bu bizi başlangıç noktamıza —kendimiz ve dışımızdaki her şeyle bir bütün oluşturduğumuz yere— döndürür.

Böylece, sevgiyi incelemem yaşamı incelememe kaynaklık ediyor. Sevgi dolu yaşamak, yaşamı yaşamaktır, yaşamı yaşamak ise, sevgi dolu yaşamaktır.

Ben, yaşamın Tanrı'nın size bir armağanı olduğuna inanıyorum. Yaşamı yaşama biçiminiz de, sizin Tanrı'ya armağanınızdır. Öyleyse, onu çok güzel bir yaşam haline getirin.

GÖZ, HİÇBİR ŞEYİN ÖZÜNÜ GÖREMEZ

Işıkların tümünün yakılmasını istedim, çünkü daha önce söyletiğim kişiler bilir, gözbebeklerinize gereksinme duyuyorum ve nedendir bilmem, bu akşam onlara daha çok gereksinmem var. Çok büyük bir topluluk bu ve ben öyle güçlü bir sorumluluk duygusu içindeyim ki, kendimi tümüyle size sunmak istiyorum.

Her konuşmama, adıyla ilgili yeni bir öykü anlatarak başlamak hep hoşuma gider ve beni tanıyanlarınız, her zaman yeni bir öyküm olduğunu bilir. Şimdi anlatacağım öykü öyle ilginç ki kulaklarınıza inanamayacaksınız. Yine Asya'daydım. Vizemin yenilenmesi gerekiyordu ve bunun için de, Tayland'dan Kamboçya'ya geçmem gerekiyordu. Çok gergin bir dönem yaşıyorduk. Hiçbir zaman tam olarak anlayamadığım bir nedenden ötürü, Kamboçya'yı bombalıyorduk (bombayı atan taraftan olmak çok garip bir yazgı!). Neyse, sınırı geçtim. Sınırdaki görevli çok şaşırmişti, çünkü turistler genellikle Poi Pet adındaki bu küçük kasabaya gitmek istemiyorlardı. Oraya gitmek için, Bangkok'tan bir trene binip altı saat yol almak gerekiyordu. Tam sınır üstünde, küçücük bir kasabaydı. Görevliye pasaportumu gösterdim, o da bana çok garip bir kişiymişim gibi bak-

tı, yanlış sayfayı açtı ve bu çok resmi deftere adımı **Mr. Scar-Above-Right-Eye*** olarak kaydetti!

Ben gerçekten çok şanslı bir insanım, çünkü dünyanın her köşesindeki birçok ülkeye gidebiliyorum ve olağanüstü ilginç şeylerle karşılaşıyorum. Sizlerle, ülkemizin her yanında gördüğüm bir olguyu paylaşmak istiyorum. Kafalarımızda gerçekleşen bir şey gibi görünüyor bu. Görüyorum ki, birçoğumuz «dış yolculuklar» da yitip gidiyoruz. «Dışımızdaki» bu yolculuk, eşya edinme ve en zengin, en büyük, en iyi olma savaşıdır, şimdi, «gönenç» için gerekenlerin çoğuna sahibiz, ama bunlar bize pek fazla şey kazandırmıyor. Gerçekte, hâlâ çok yalnızız, birçoğumuz yitmiş ve çoğumuz şaşkın durumdayız.

Oysa, bir başka doğrultuya yönelme eğilimi de söz konusu sanırım. İç yolculuğa. Bana gerçekten coşku veriyor bu, çünkü yaşamı boyunca çocuklarla çalışmış bir kişi olarak, çocuklara verebileceğimiz en değerli şeyin. sahip olduklarımız değil **kendi varlığımız** olduğunu anlıyorum. Oysa, genellikle, onlara yalnızca dışsal şeyler veriyoruz. **Ama**, yaşlanıp akıllandıkça bunların en önemli şeyler olmadığını öğreniyoruz. Çocuklarla ilişkilerimizde onlara vermek zorunda olduğumuz en gerekli şey, **kim ve ne olduğumuzdur**. Bunun anlamının ne olduğunu bulmaya çabalayan insanlarla karşılaştığımda **sevinç** duyuyorum. Dolayısıyla, bu akşam konuşmam istenince «Göz, Hiçbir Şeyin Özünü Göremez» başlıklı bir konuşma yapmaya karar verdim.

Bu başlığı duyunca çoğunuzun gözleri parıldadı, tanıdınız çünkü. Saint Exupéry'nin yazdığı **The Little Prince** (Küçük Prens) adlı o güzel kitaptan bir alıntı

* Bay Sağ Göz Üstünde İz (Çev.)

bu. Kitap, bir yıldızda yaşayan küçük bir erkek çocuğun öyküsü. Yıldızda, büyük bir baobap ağacı ve birkaç yanardağdan başka hiçbir şey ve hiç kimse yoktur. Çok ince, duyarlı, olağanüstü bir çocuktur bu. Sözelimi, hem güzel hem de biraz hüzün verici olduğu için günbatımlarını çok sever. Gezegen çok küçük olduğu için, sandalyesini her oynatışında bir başka günbatımı görebilmektedir ve böylece günde kırk dört günbatımı izleyebilmektedir. Ne güzel değil mi?

Günlerden bir gün, küçük bir tohum gelir gezezene. Çocuk, tohumunu bir güle dönüşmesini izler. Bitkinin tomurcuklanıp göz kamaştırıcı bir güle dönüşmesini bütün dikkatiyle gözler. Yaşamında hiç gül görmemiştir. Gül, güzelleştikçe kibirli olmaya da başlar (güzel şeyler çoğu kez kibirli değil midir?). Gül, kendisini sürekli över ve çocuğa, «Beni güneş'ten koru», «Beni rüzgârdan koru» gibi şeyler söyler. Çocuk çok kızar buna ve sonunda gülü hiç anlayamadığı sonucuna varır. Çiçeği terkeder. Sevgiyi, yaşamı ve insanları öğrenerek bilgelik kazanmak amacıyla başka gezegenlere uçar gider. Oldukça ilginç şeylerle karşılaşır. Yeryüzünde, çok akıllı biriyle, bir tilkiyle karşılaşır. Küçük tilki, küçük prens «Beni evcilleştir» der. Küçük prens «İyi ama bunun ne demek olduğunu ben bilmiyorum ki! Evcilleştirmek ne demek?» diye sorar. Bunun üzerine tilki ona insanların arasına nasıl karışılacağını, onlarla nasıl bağlantı kurulacağını, nasıl sevilleceğini anlatır. Yeterli zamanımız olsaydı, özellikle, bilgelikle ilgili bu güzel bölüm üzerinde durmak isterdim, ama nasılsa kendiniz de okuyabilirsiniz. Küçük prens «Eğer seni evcilleştirirsem, unutma ki seninle uzun süre kalamayacağım. Uzaklara gitmek zorundayım.» der. Tilki «Doğru. Gittiğin zaman çok üzülüp ağlayacağım.» diye yanıt verir. Prens «Peki ama sana acı verecekse, seni evcilleştirmemli ne-

den istiyorsun?» diye sorar. Tilki «Buğdayların rengi yüzünden.» der. Prens «Anlamadım» der.

...ben ekmek yemem. Buğday benim hiç işime yaramaz. Buğday tarlaları bana hiçbir şey anımsatmaz. Üzücü bir şey bu. Ama senin altın renkli saçların var. Onun için, sen beni evcilleştirdiğin zaman çok güzel bir şey olacak! Tıpkı saçların gibi altın renginde olan altın taneleri bana seni anımsatacak ve ben başaklardaki rüzgârın sesini çok seveceğim...

Böylece evcilleştirme törenine başlarlar. Güzel bir yakınlaşma törenidir bu. Uzun bir süre arkadaşlık ettiği küçük prensin ayrılma zamanı gelince, tilkinin prene söylediklerini anlatan küçük bir bölüm okumak istiyorum size...

Bunun üzerine, küçük prens tilkiyi evcilleştirdi. Ayrılma zamanı yaklaştığında

'Ah', dedi tilki 'Ağlayacağım.'

'Suç senin', dedi küçük prens 'ben sana kötülük etmek istemiyordum. Ama seni evcilleştirmemi kendin istedin.'

'Evet, doğru' dedi tilki.

'Ama şimdi ağlayacaksın!' dedi küçük prens.

'Evet, doğru' dedi tilki.

'Öyleyse bir şey kazanmış olmadın.'

'Kazandım', dedi tilki 'buğdayların rengi yüzünden.' ve sonra ekledi:

'Git, güllere bir daha bak. Göreceksin ki, senin gülün dünyada bir tanedir. Sonra vedalaşmak için gerl dön; ben de sana bir giz armağan edeceğim.'

Küçük prens gidip güllere bir kez daha baktı.

'Siz hiç de benim gülüme benzemiyorsunuz.' dedi.

'Daha hiçbir şey değilsiniz. Kimse sizi evcilleştirmiş değil, siz de kimseyi evcilleştirmemişsiniz. Benim tilkim, onu ilk tanıdığımda nasılsa öylesiniz siz. O da, yüz bin başka tilkiden değişik bir yanı olmayan bir tilkiydi. Ama ben onu kendime dost edindim ve şimdi dünyada bir eş daha olmayan bir tilkidir.'

Güller çok utanmışlardı.

‘Sizler güzelsiniz ama içiniz boş.’ diye sürdürdü sözü-
nü küçük prens. ‘İnsan ölemez sizin için. Evet, rasgele ge-
lip geçen birisi benim gülümü —bana ait olan gülü— siz-
lerden ayırt etmeyebilir. Ama benim gülüm, tek başına si-
zin tümünüzden önemlidir, çünkü o benim suladığım çiçek-
tir. Çünkü o benim kavanozun altına koyduğum çiçektir.
Çünkü o benim paravanla örttüğüm çiçektir. Çünkü o be-
nim tırtıllarını ayıkladığım (kelebek olması için ayırdığı-
mız birkaç tırtıl dışında) çiçektir. Çünkü o benim, yakın-
malarını ya da böbürlenmelerini, hatta arada susuşlarını
dinlediğim çiçektir. Çünkü o benim gülümdür.

Sonra, tilkiyle vedalaşmak için gei döndü.

‘Allahaismarladık’ dedi.

‘Güle güle’ dedi tilki. ‘İşte sana vereceğim giz. Hem de
çok basit: Kişi ancak yüreğiyle görür. Göz, hiçbir şeyin
özünü göremez.’

Küçük prens, unutmamak için tekrarladı:

‘Göz, hiçbir şeyin özünü göremez.’

«Göz, hiçbir şeyin özünü göremez.»

Birkaç yıl önce, Cornwall’a giderken, yanımda gö-
türmek için, bulabildiğim kutsal kitapların tümünü sa-
tın aldım. Bu kitapları aylarca inceleyip aralarındaki
ortak noktaları bulmaya çalıştım. Tümündeki ortak
nokta şuydu: Yaşamın ve insanın salt dış görünümüne
bakarsanız, temeldeki özü göremezsiniz. Yine söylüyo-
rum: Ben bir öğretmenden söz ettiğim zaman, yalnızca
bir sürü sıkıcı ders gördüğünü belirten bir diploması
olan bir kişiden söz etmiyorum. Ana ve babalardan söz
ediyorum, sorumlu kişilerden söz ediyorum. Köşede don-
durma satan kişiden söz ediyorum. Herkes, her zaman
bir şeyler öğretir, dolayısıyla hepimiz, özü bilirsek, neyin
olanaklı olduğunu bilebiliriz. Bütün bunların güzel ya-
nı, özün çok engin ve görkemli, oysa gözle görülebile-
nin çok sınırlı ve küçük olmasıdır.

Hayran olduğum kişilerden biri Buckminster Ful-
ler’dır. Bu küçük, yaşlı adam, geçenlerde üniversitemi-

ze geldi. Görülmeye değer bir insandır. Kocaman, ağır bir gözlük takar, iki kulağının arkasında da işitme aygıtı vardır, ama o denli yaşam dolu bir insandır ki, bir yazı tahtası ve bir parça tebeşirle herkesi büyüleyebilir. Bunu nasıl başardığını insan merak ediyor doğrusu. Daha geçenlerde, o da başka birçok değerli kişi gibi, aynı soruyu soruyordu: İnsanın özü nedir? Bedenimiz mi? Aklımız mı? Kollarımız mı? Bacaklarımız mı? Yoksa parmaklarımız mı? Gerçekten temel olan nedir? Kimim ben? «Benim özüm» kimdir?

Fuller'ın **Saturday Review/World**'da çok güzel bir yazısı yayımlandı. Yetmiş sekiz yaşında bile, insanı neyin eşsiz ve olağanüstü kıldığı sorusuna ilgi duyan Buckminster Fuller'a özgü bir yazıydı bu. Hepimizin neden bu denli büyüleyici olduğunu, neden insanı gerçek anlamda tanımaya başladığımızda, ne denli eşsiz, benzersiz olduğunu görünce onu sevmeden yapamadığımızı merak ediyor Fuller. Yaşamınıza katılmasından kaçındığınız bir kişinin benzersizliğini bir başkasında kesinlikle bulamazsınız. Sözelimi, ben, sizlerin yaşamıma girmenizi istiyorum, çünkü siz olmadan yaşamım hiçbir zaman bütünlüğüne ulaşamayacaktır. Ama, benim kendi gerçek benliğimi bulmak zorunda olduğum gibi, siz de ancak kendi gerçek benliğinizi bulduğunuzda bana verecek bir şeyleriniz olacaktır. Ben neden okuyorum? Neden gezilere çıkıyorum? Neden dinliyorum? Neden ilgileniyorum? Sizlerle gittikçe daha çok paylaşacak şeyim olsun diye; bir şeye sahip olmanın tek amacıdır bu.

Yetmiş sekiz yaşında olmasına karşın gözleri hâlâ ıslıl ıslıl yanan Fuller, bu yazısında, o kendine özgü biçimiyle şöyle diyor:

Yetmiş sekiz yaşındayım. Bu yaşı kadar, 1000 tondan faz-

la su, besin ve hava tükettiğimi hesap ettim. Bunlar değişik zaman süreleri boyunca, kıl, deri, et, kemik, kan v.b. olarak kullanılıp sonra vücuttan atılmışlardır. Önce 3 kilo ağırlığındaydım, sonra 33, sonra 77 ve hatta 99 kilo bile oldum. Sonra 30 kilo zayıfladım ve o zaman kendi kendime sordum: Ben burada olduğuma göre, bu giden otuz kilo kimdi acaba? Üzerimden attığım bu otuz kilo, 1895 yılında bedenimde bulunan et ve kemik yığınının on kat fazlasıydı.

Bir bölümü, ayda iki kez kestireceğim saçlarıma dönüşecek en son yediğim yemeklerin tartı birimi olmadığıma eminim. Bu otuz kiloluk organik kimya kesinlikle «ben» değildi, tıpkı şimdilik geriye kalan birleşik atomların da «ben» olmamaları gibi. 'Ben' ve 'Sen'i, bu gerçekten geçici ve dolayısıyla duyuşal açıdan saptanabilir kimyalar olarak tanımlamakla büyük bir yanlış yapmaktayız. Birçok kişinin, ölümlerinde ağırlıkları ölçülür. Birçok kanserli, yoksul hasta yataklarının tartı aletine konmasına razı olur. Ölüm öncesindeki ve sonrasındaki tek belirgin ağırlık farkı, akciğerlerden atılan hava ve vücuttan boşaltılan idrardan kaynaklanır. Yaşam her ne ise, hiçbir ağırlığı yoktur.

Fuller yazısını aklımızdan söz ederek sürdürüyor. Düşüncelerimizin sürekli değiştiğini söylüyor. Bir çocuğun aklı yetişkin bir kişinin aklı değildir. Bu geceki aklınız gelecek hafta ya da ondan sonraki hafta sahip olacağınız aklın aynı olmayacaktır, dolayısıyla değişken aklınızın temel öğe olmadığı açıkça ortadadır. Nedir kişiliğinizin özü? Fuller'ın ölümsüz dediği bu olağanüstü, belirsiz şey nedir?

Fuller yazısını şöyle bitiriyor:

...insanlığın çevrende önemli bir işlevi vardır: büyük bir tasarımın makro ve mikro alanlarıyla bunun zaman içinde gerçekleştirilmesinde. bireyin bütünlük ve ölümsüzlüğüne yönelik bir sezgi oluşur içimizde. Bilinç sınırlıdır ama bilgi ölümsüzdür. Beyin geçicidir, akıl ölümsüz. Bilinçli olmak ve anlamak geçici ve sınırlıdır. Oysa, kavramak ve bilmek ölümsüzdür. Küçük çocuklar bunu sezgisel olarak bilirler.

Çocuklarla çalışanlar, kendi özlerini yalnızca bu küçüklerle paylaşmak amacıyla bulmaları gerektiğini bilmelidirler. Onların da kendi özlerini bulmaları, bu özü geliştirip başkalarıyla paylaşmaları için onlara yardımcı olmalı, onları özgür kılmalıdır.

Sözgelimi, ancak, kendi özünüzle ilgilendiğiniz zaman çocukların özünün ne olduğuna karar verebilirsiniz. Şu da bir gerçektir ki, biz profesyoneller, çocukları genellikle kendilerinin dışı vurmuş parçaları ve bölümleri olarak görmek eğilimindeyiz. Onları sınıflara ayırmak eğilimindeyiz. Birbirimizi de, dışımızdaki bütünümüz yerine kendi parçalarımız ve bölümlerimiz olarak görmek eğilimindeyiz.

Çocuklara bakma biçimimiz öteden beri ilgimi çeker. Yaşamım boyunca, anımsayabildiğim ilk günden bu yana eğitim alanında bulunuyorum ve bu süreç içinde şunları gördüm: Dil patoloğu çocuğu bir peltek, bir kekeme ya da bir dil sorunu olarak görür. İşle iyileştirme uzmanı devimsel bir sorun olarak görür. Okul ruşnbilimcisi bir öğrenme ya da duygu sorunu olarak görür. Fizik tedavici bir kas sorunu olarak görür. Sinir uzmanı bir merkezi sinir sistemi bozukluğu olarak görür. Davranışbilimci bir davranış tepkisi olarak görür. Okuma danışmanı bir algılama sorunu olarak görür. Okul yöneticisi bir örgütsel sorun olarak görür. Öğretmen de bir bilmece, hatta sık sık sinir bozucu bir kişi olarak görür! Öte yanda, onu tam bir bütün olarak görmeye çalışan ana ve baba vardır. Biz, onları kısa bir süre içinde böyle olmadığına inandırırız. Sonra, onlar da çocuğun olağanüstü gizilgücünü göremez olurlar ve çocuk onların gözünde bile bir «sorunlu çocuk» haline gelir. Bana kalırsa bu, gerçekten özü görememek demektir.

Bu insanların tümü, özü görmek için yalnızca göz-

lerini kullanırlar. Oysa göz, gerçekte vücudumuzun en çok yanılan, en tutarsız ve en önyargılı organıdır. Bu kişiler çocuğa bakarlar, ama onu aslında görmezler. Çocuk belki de, kesinlikle gördükleri her şeydir, ama o bundan çok daha değerlidir. Çocuğun özü gerçekten gözle görülmez.

Dikkatli davranmazsak, Maslov'un çok sevdiğim şu sözleri gibi davranmış oluveririz: 'Sahip olduğunuz tek araç bir çekiçse, her şeyi bir çivi olarak görmeye başlarsınız.' Eğer çocuğu görecekseniz, onu birçok yönüyle —görülebilir ve görülemeyen— görmek ve kullanacak çok araca sahip olmak zorundayız. İşte, makinelerle çalışmanın tersine, insanlarla çalışmanın coşkusu, savaşçılığı ve olağanüstülüğü budur.

Özü görmemize engel olan etkenlerden bazıları nelerdir? Birincisi, sanırım öğrenimimizdir-öğrendiğimiz şeyler, dilimiz, algılama yetimiz ve merkezi sinir sistemimizin bizim için yaptığı işlerdir. Durağan aklımızdır. Geçenlerde, algılama konusunda ilginç bir kitap dizisi okudum ve sonunda kendi kendime, merkezi sinir sisteminin asıl amacının, bizim öğrettiğimiz biçimde algılamak değil eleyip dışlamak olduğu sonucuna vardım (hiç kuşku yok ki, çeşitli yerlerde, binlerce kişi bu sonuca varmıştır). Buna «seçmeli algılama» deniyor. Bu nedenle, çevremizdekilerin yalnızca küçük bir bölümünü görebiliyoruz. Kuşkusuz, ilgilenmek için yabancı uyarıları eleyip dışlamak yetisine gereksinmemiz vardır. Şu anda, bu odada birçok şey olmakta. Siz, istençli olarak dikkatinizi bana yöneltmeyi seçebilirsiniz. Çok güzel bir davranış olur bu, çünkü birbirimizle iletişim kurmamız çok önemlidir. Böylece, öksürükleri, içeri giren kişileri ve yanınızdaki kişinin midesinin guruldayıp «Acıktım, şu adam biraz acele etse!» demesini duymazsınız. Bunların tümünü duymazsınız, çünkü

istençli olarak dikkatinizi bana yöneltip başka her şeye duyularınızı kapatmışsınızdır. Böyle yapmazsanız, düşler kurabilir, evinizi, sevdiklerinizi düşünebilir ya da istediğiniz başka herhangi bir şeyi yapabilirsiniz. LSD konusunda yapılan son araştırmalar, LSD kullananların bu maddeyi, nasıl bir zarar göreceklarını hiç düşünmeden, duyularının tümünü açıp her şeyi bir anda algılamalarına yol açan böyle bir deneyime hazır olmadan kullandıklarını ve sonunda akıl hastanesine gitmek zorunda kaldıklarını göstermektedir. Ama işte, merkezi sinir sistemimiz, eğittiğimiz biçimde eleyip dışlamak, dışarıya atmak eğilimindedir. Dolayısıyla, öğrenimimiz gerçekten çok sınırlıdır.

Şu anda sizinle benim aramda, salt bu çılgın sözleri üreten hava titreşiminden başka şeyler de oluyor. İnanıyorum ki, bir gün, birçoğumuz o denli güçlü titreşimler gönderebileceğiz ki, ben ya da bir başka konuşmacı, kürsüden sizlere, sizi sandalyelerinizde sallayacak güçte titreşimler gönderebilecektir. Sözcükler gerekmecektir artık. Ne mutlu bir gün olur bu! Bildiğiniz gibi, dünyada sahip olduğumuz en büyük engellerden birisi sözcüklerdir. Nasıl olup da iletişim kurabildiğimize hep şaşarım zaten. Sözgelimi, «sevgi» gibi bir sözcük kullansam ve size «Lütfen bunu tanımlayın» desem farklı tanımlar oluştururuz. «Ev», «ilgilenmek», «korku», «merak» sözcüklerinde de aynı şey olur. Demek ki, aklımız çok sınırlı olup yalnızca, önceden süzgeçten geçirilmiş deneyimlerin deposudur.

Gerçek olarak algıladıklarımızın her şeyi kapsadığına inanıyoruz gerçekten. Oysa, nerede olursanız olun, işin başındasınız henüz! Evreni ve kendinizi henüz bulmaya başlıyorsunuz. Duyarlı birkaç kişiyle birlikte olduğunuzda, birkaç dakika içinde hiç düşleyeme-

diğınız duygulara ve algılama yetisi, koklama yetisi, tat alma yetisi gibi sizde hep var olan, ama daha önce hiç açığa çıkmamış olağanüstü yetilere sahip olduğunuzu farkedersiniz. Ama bu yetilerin geliştirilmesi gerekir. Büyüsel bir şey değildir bu; bunları öğrenmek ve geliştirmek zorundasınız. Ama bilgisiz ve sınırlı dünyamızda her şeyin bu kadar olduğunu sanıyoruz.

Algılama konusunda, babamdan dünyanın en iyi dersini aldığınızı o zamanlar anlayamamıştım. Babamdan sık sık söz ediyorum, çünkü büyük bir insandı o. Çocukken, bize şarabın tadına nasıl bakılacağını öğretmişti. Ne güzel değil mi? Özellikle Amerika'da, bir lokantada otururken garson gelir ve «Şarabın tadına bakmak ister misiniz?» diye sorar. Biz de utana sıkıla «Teşekkür ederim» deriz. Garson kadehe birazcık şarap doldurur ve biz de alıp bir yudum içeriz, sonra kadehi masaya koyup «Nefis!» deriz. Sirke de olabilir bu!

Babam «Şarap bir törendir; kutsal bir ayin gibidir.» derdi. Şarap bütün duyuları uyarır. Önce, ışığa doğru kaldırıp tutun. Rengine bakın. Değişik şarapların değişik renkleri vardır. Garsonu şaşırtın! «Ah, şu renge bakın! Ne güzel değil mi?» deyin ve sonra kadehi herkesin görmesi için dolaştırın. Garsonlar, şarabı hemen içmemize alışmışlardır, üstünü doldurmak için beklemezler bile. Siz şarabı tatmadan, onlar masada oturanların kadehlerini doldurmuşlardır bile. Şarabın kokusuna da doyum olmaz! Kadehi şöyle biraz döndürüp burnunuza yaklaştırdığınızda o nefis üzüm kokusunu alırsınız. Sonra dilinizi, ama dilinizin tam ucunu şaraba değdirin. Dil son derece de duyarlı olduğundan, şarabın değdiği yerin önde ya da arkada olması değişik tepkiler uyandırır sizde. Dilinizi ağzınızın içinde döndürün. Ancak o zaman şarabın iyi olup olmadığını

söyleyebilirsiniz. Böylesine ilginç, çok yönlü bir deneyimdir bu.

Benliğimizin, kendi oluşturduğumuz bu kişiliğin de özümüz olduğunu sanırız. Ama bu kişiliği sizin oluşturmadığınızı söylememe izin verin. Onu birisi oluşturmuştur sizin için. Kim olmanız ya da olmamanız gerektiğini, nasıl davranmanız, nasıl koklamanız gerektiğini ve yaptığınız birçok şeyi nasıl yapmanız gerektiğini size hep çevrenizdeki insanlar söylemiştir. Şöyle biraz duraklayıp Asyalıların dediğini yapmak ne güzel olur: «Benliğinizi masanın üzerinde bırakın.» Kimliğinizin dışına çıkın, onu ardınızda bırakın. «Sen burada bekle biraz.» deyin ona. Yeni iletiler alabilmenin tek yolu budur. Kimlik, «kimliğini» korumak için çevresinde kocaman duvarlar örer ve bunlara gerçeklik adını verir. Bu duvarlar, kafes içindeki kimliğe uygun olmayan bir şeyin içeriye alınmasına izin vermez. Dolayısıyla, yeni bir algı içeriye girdiğinde kimliğin istediği biçime dönüşür. Böylece, çoğumuz yaşamımızı, görmek istediğimizi görerek, duymak istediğimizi duyarak, koklamak istediğimizi koklayarak geçiririz, başka her şey görülmez olur. Oysa her şey oradadır. Onları görebilmek için yapmamız gereken, onların içeri girmesine izin vermek, onlara dokunmak, onları tatmak, çiğnemek, kucaklamak (en güzeli de bu), kısacası duyumsamaktır (bizim istediğimiz gibi değil oldukları biçimde).

Ayrıca, alışkanlıklarımızı da özümüz gibi görürüz. Bunlara «alışkanlıklarımız» diyorum, çünkü birçok saçma düşünceye gerçekten alışırız ve kendimizi bunlardan nasıl kurtaracağımızı da bilemeyiz. Her çeşit garip kavram var kafalarımızda. Bir gün, La Paz yakınlarında bir sahilde tek başıma otururken, bütün özyıkıcı alışkanlıkların bir listesini oluşturdum. Ben de insanım ve benim de alışkanlıklarım var. Kusursuz deği-

lim. Ben de yalnızım, ben de ağlarım. İnsanların beni dinlemeye gelmesi çok etkiliyor beni. Her zaman şaşarım buna. Birinin, New Jersey'den uçağa binerken telefon edip «Leo orada mı? Çünkü değilse gelmek istemiyorum!» dediğini söylediler. Ne korkunç bir sorumluluk bu benim için! Ne diyebilirim ki? Bu konuşmayı on yedi kez ~~hızlı~~ yazmamın nedeni bu sanırım.

Sahilde, yetmiş üç tane özyıkıcı alışkanlık saptadım. Bunlara, Paul Reps'in dediği gibi «karşıt-kişiliğin araçları» adını veriyorum. Ne ilginç değil mi? Bu «özyıkıcı kişilik»le, bize öğretilen ve bizim de inandığımız bu saçma düşüncelerle yaşayıp yeni şeyler oluşturmaya çalışırız ama bu düşünceler izin vermez buna.

Bunların yanı sıra, özü görmemize engel olan en kötü şey **duyumsamazlıktır**. «Hiç aldırış etmiyorum.» «Ben halimden memnunum.» «Titreşimler kimin umurunda?» «Leo Buscaglia duysun titreşimleri!» «Kim umursar ki?» «Çiçek çiçektir.» «Ağaç ağaçtır.» «Kırk dört günbatımını kim görmek ister ki!» **Love** (Sevgi) adlı kitabımda dediğim gibi, sevginin karşıtının nefret değil duyumsamazlık olduğuna inanıyorum. İnsanları duyumsamazlıktan uyandırmak için her şeyi, gerçekten her şeyi yapabilirim, çünkü ölümden de kötü bir durum bu. Nefretle savaşılabirim, öfkeyle savaşılabirim, bir şeyler duyabilen herhangi bir kişiyle iletişim kurabilirim, ama **hiçlikle uğraşamam**. Geçen gün, gerçekten çok üzücü bir mektup aldım. Şöyle diyordu: «Faulkner'ın **Wild Palms** (Yabanıl Palmiyeler) adlı yapıtından söz ettiğiniz bir bantınızı dinledim. 'Eğer acı ile hiçlik arasında bir seçim yapmak zorunda kalsam, acıyı yeğlerim.' diyorsunuz.» Mektup şöyle sürüyordu: «Bana çok saçma geldi bu. Ben, kesinlikle, acıyı hiçbir şeye yeğlemem.»

Sık sık sözünü ettiğim ruhbilimci R.D. Laing. «Doğduğunuz andan başlayarak, insan olmak için prog-

ramlanırsınız, ama her zaman, içinde yaşadığınız kültürün, ana ve babalarınızın ve eğitimcilerinizin saptadığı biçimde.» diyor. İşin korkunç yanı, bizim de bu öğrenimin tutsağı olup bunu **kendimizle** özdeşleştirme-mizdir. Kişiliğimize, aslında bize değil, ailelerimize, kültürümüze, arkadaşlarımıza v.b. özgü olan binlerce şey yükleriz. Bunları benimseriz ve sonra bunlar bizimle özdeş olurlar. Biz de, bu «kişi» yi ölürcesine savunup yeni bir kişilik oluşturma-nın getireceği savaşımdan kaçınmak için duyumsamazlığa sığınırız.

Kusursuzluk örnekleri de yaratırız. Yaşamımız boyunca, dış dünyayı, kafamızdaki kusursuzluk kavramına uydurmaya çalışırız. Gerçekten böyle yapıyoruz! Sözelimi, kusursuz bir gün nasıl olur bizce? Gereksinmelerimizin tümünün karşılandığı, tam bizim istediğimiz gibi geçen bir gün, değil mi? Tatsız bir gün nasıldır peki? Bizim istediğimiz gibi geçmeyen bir gün. Eh, işimiz oldukça güç! Eğer gün, istediğimiz gibi olmazsa çok kötüdür, oysa aslında gün kusursuzdur; kusursuzluğu bozan **biziz**.

Bu beklentiler, bir yandan da kendi kendilerini beslerler. Bunlar, alışkanlıklarımıza uymayan yeni bir şeyin bize ulaşması olasılıklarının tümüne kapıyı kaparlar. Buna milyonlarca kez tanık oldum. Ana-babalar, çocuklarına güzel bir yuva sağlamak için gece gündüz demeden çabalarlar, ama onların bu güzel yuvada yaşamalarına izin vermezler: «Koltuğa oturma.» «Salonda oturma.» «Ayakkabılarını çıkar.» «Hayır, o odada yapma!» Alışkanlıklar, herkesin üniversiteye gitmesi gerektiğini söyler; gidilmemesi çok utanç verici bir şeydir. İşte böylece, insanları bu değirmene girmeye zorlarız ve bunun öncesinde yok olmazlarsa, mutlaka sonrasında yok olurlar.

Bir kez, bir aileyle, çok yakın ilişkiler içinde çalışmışım. Çok üzücü bir deneyim olmuştu bu benim için. Onaltı yaşındaki erkek çocuklarının, önemli ölçüde öğrenme yetersizliği vardı, okuyamıyordu, ama tanıdığım en güzel çocuklardan biriydi. Her gün, bütün gücüyle çalışıyordu. Bedensel olarak aslında çok güzel bir çocuktü, insanları seviyordu, dünyaya —ana-babasının değil, kendi özgün dünyasına— sürekli bir ilgi ve merak duyuyordu. Bütün gücüyle öğrenmeye çalışıyordu gerçekten. Eğitimciler, ona okumayı öğretemiyorlardı, ama ana ve babası öğrenmesi gerektiğinde diretiyorlardı. Sürekli diretiyorlardı, çünkü herkesin okumak zorunda olması olgusuna tutsaktılar. Çocuk için asıl temel olanı önemsemiyorlardı. Çocuk şimdi akıl hastanesinde bulunuyor. Gerçekte, aklımız bir deneyim aracından başka bir şey değildir. Bu çocuk, günde, alışkanlıklarımızın yirmi tanesini hoşnut etse bile, hoşnut etmediği bir tek alışkanlık, bizi kuşkulandırır, mutsuz kılardı. İşte gerçekten böyle davranıyoruz! Günboyu, bize, güzel, olağanüstü ve her şeye değer bir insan olduğumuz söylene bile, sonradan birisinin çıkıp bizden hoşlanmadığını söylemesi bizi yıkıverir!

Geçenlerde, Orenstein'ın, bilinç üzerine yazdığı kitabı okudum. Gerçekten okumanız gerekir bu kitabı. Çok güzel bir yapıt. Kitapta, Orenstein, ilginç bir şey söylüyor:

Bizi, duyularımız sınırlar; merkezi sinir sistemimiz sınırlar; kişisel ve kültürel sınıflarımız sınırlar. Bu seçimlerin ötesinde, bilimsel kurallar da bizi doğru bilgi seçimi yapmaya yöneltir ve bu bilgi de bizi sınırlar.

Hangi yöne baksak her şey bizi sınırılıyor. Ama, bütün bunlar değişebilir. İçinizdeki programlamayı değiştirebilirsiniz. Çok da kolay bir iştir bu, ama bu kararı

siz vereceksiniz. Hemen şimdî, şu anda, kendinize «Duyumsamaya başlayacağım artık. Yediklerimin tadına varmaya başlayacağım! İnsanları duyumsamaya; gökyüzüne bakmaya; havayı koklamaya; nesneleri duyumsamaya; yatağa hemen girip uyumak yerine, çarşafLARımı duyumsamaya; bedenimi duyumsamaya; başka insanların duygularını anlamaya; komşuma dokunmaya; değişimin, gelişimin, varlığımın bilincine varmaya başlayacağım.» deyin. Bu denli çok şey olması, ama bizim bu denli az şeyle doyuma ulaşmamız çok **kor-kunç** bir şey. Böylesine küçükçük bir boşluğun bilincindeyiz yalnızca ve her şeyin bu kadar olduğuna inanmak bize yetiyor.

Bedenimizin de özümüz olduğunu düşünürüz. Olamaz! Bedensel kimliğimizin bakımı için, dünyadaki başka her şeyden daha çok zaman harcarız. Sabah kalktığımızda, duş yaparız, kokular sürünürüz, taranıp saçLARımıza biçim veririz, deodoranımızı sürer giyiniriz. Bütün bunları yaptıktan sonra, günün bitiminde de bu kez tam karşıt işlemleri yaparız. Tam bir çılgınlık bu! Asya'ya gitmeden önce, çok zamanımı aldığı için bedenime çok kızdığım anlar olmuştu. Çok sevimli öğrencilerle yürüttüğüm seminer çalışmalarım var. Bu öğrencilerle, benim evimde oturup konuşuruz. Bir akşam, onlara, bedenime nasıl büyük bir öfke duyduğumu anlattım. Bazıları çok kaygılandılar, çünkü bedenimi yok etmek istediğimi söylemeye çalıştığımı sanmışlar. Asla! Ben kendimi severim! Çok ilginç bir kadın yoga öğretmenim vardı. Bana «Hey, biraz dur bakalım. Bu beden senin aracındır. Eğer doğru yere, doğru zamanda ve doğru biçimde ulaşmak istersen, onu en iyi biçimde korumalısın. Saygı göster bedenine, çünkü beden, en azından şimdilik, özünü taşıyan bir araçtır.» demişti. Birdenbire, kendime bambaşka bir gözle bakmaya baş-

lamıştım. Şimdi, arasıra kendimi okşuyorum bile! Pa-ul Reps'in sözleri, her şeyi özetliyor: «İnsan, eskiden aklını sürekli olarak işine verirdi, şimdi ise aynasında yitiriyor.»

Dolayısıyla, özümüz, bedenimiz değildir. Kuşkusuz, bedenimiz, düşüncelerimiz ve programlanmamız önemli şeylerdir. Şu anda, nerede olduğumuz önemlidir. Nerede olursanız olun, bulunduğunuz yeri sevin, çünkü her şey orada başlar, düşüncesini çok severim. «Kendimi, bulunduğum yerde, bütün alışkanlıklarım ve sınırlamalarım ile birlikte seviyorum. Ama bu, yarın da mutlaka burada olacağım anlamına gelmez; yalnızca, kendimi şu anda, bulunduğum yerde seviyorum anlamına gelir.» diyerek başlamalısınız işe. Bunları söylemezseniz, yolunuzda ilerleyemezsiniz. Elimde büyümlü bir değneğim ve tek bir dileğim olsaydı, değneğimi hepinizin üstünde dolaştırıp «Kendimi, şu anda, tam şu anda bulunduğum yerde seviyorum. Olağanüstüyüm ben.» demenizi ve buna inanmanızı sağlardım.

Asya'da olduğum sırada, Lao Tzu'nun Tao mezhebinde önde gelen bilge kişilerden biri olan Dr. Wu ile çalışma şansını elde ettim. Dr. Wu, bana, insanlara daha büyük bir saygı duymamı sağlayan çok güzel bir şey öğretti. Bu olağanüstü, kibar, bilge insan, herkesin kendi kusursuz biçimi olduğunu söyledi. Biz zaten kusursuzuz. Dünya zaten kusursuzdur. Kusursuzluğu biz kurcalayıp bozuyoruz ve sorunlarımız da bundan kaynaklanıyor. Kendi kusursuz biçimimiz olduğumuz gerçeğini bir benimseyebilsek, ne güzel olur! Çok mantıklı bu, değil mi? Kim sizden daha kusursuz bir sizdir? Komşunuz mu? Sizin kusursuz biçiminizin ne olduğunu başkaları nasıl söyleyebilir size? Kusursuz biçiminizi yalnızca siz bilebilirsiniz. Siz, kusursuz sizsiniz; siz, dünya tarihine bu biçimde geçecek tek kusursuz sizsiniz.

Başkaları, sizi kusurlu yapmaya çalışacaktır belki, ama biz, e.e.cummings'in önerdiği gibi davranmalıyız: Son-
suza dek, «ben» olma savaşımı verin, çünkü bu, yaşa-
mınız boyunca vermek zorunda olacağınız en büyük
savaşımıdır; savaşmaya degecek tek şey de budur. Do-
layısıyla, başlangıçta da söylediğim gibi, insanların,
kendilerini önemsemeyi, gerçek kimliklerinde zaten var
olan kusursuzluğa sevgi duymayı amaçlamaya başladık-
ları bir süreçten geçmekteyiz.

Özün, hiç durmayan zihinsel ve bedensel etkinlik-
lerimiz olduğunu sanırız. Ben, buna ne ad vermeye baş-
ladım, biliyor musunuz? Durallık! Gerçekten de, bir ço-
ğumuz salt durallık doluyuz. Paul Reys, **Be (01)** adlı
kitabında «Aynı anda, beş ya da altı düşünceyi düşü-
nerek, sürekli olarak gergin olmayı öğretiyoruz. Ger-
ginlik eğitimi her yerde bulabiliriz, ama rahatlık ve
mutluluk eğitimi hiçbir yerde bulamıyoruz. Bütün
canlılara yardım etmek için yaratılan zavallı insan, ken-
dine bile yardım edemiyor.» diyor.

Sürekli yarışır, çözümleriz. Sürekli düşünürüz. Ya-
tağa, kafamız bir sürü düşünceyle dolu olarak gireriz
ve bu düşünceleri kafamızdan nasıl atacağımızı bilme-
diğimiz için de, bir türlü uyuyamayız. Bundan ötürü,
şimdi gitgide daha çok kişi, bu durallığı azaltmaya ça-
lışıyor. Ama, kimi kişiler de uzaktan izleyip «Alıklar!»
diyor! Zihninizi nasıl boşaltacağınızı öğrenmeniz gere-
kir, yoksa durallık yüzünden aklınızı yitirebilirsiniz.
Günün yirmi dört saatini, oturup oğlunuz için kaygı-
lanmakla geçiremezsiniz. Arasına, her şeyi doğal akışı-
na bırakmalısınız. Böyle yaptığınızda, çok güzel bir şey
de olur: «Hiçlik»ten çok «her şey»i bulursunuz, ancak
bu kez, süzgeçten geçirilmemiş bir halde ve çaba har-
camadan elde edersiniz bunu. Hiç benzeri olmayan bir
duygu verir insana bu.

Bugün artık, yitirme korkusu duymadan, zihnimizi özgür kılmayı öğreniyoruz. «Öneribilim» gibi şeyler öğreniyoruz. Biliyor musunuz, Demirperde ülkelerinde yeni bir bilim dalı oluşturulmuş: Zihin boşaltılınca, öğretmenin, bütün ders bilgilerini, iki ya da üç hafta içinde boşaltılan zihine yerleştirebileceğini ortaya çıkarmışlar. Şimdilik bir giz gibi saklanıyor bu, ama yakında açığa çıkarılacaktır.

Asya'da olduğum sıralarda, bir manastırda, çok ilginç bir deneyim yaşadım. Yaptıkları ilk şey, bana Zen Budizmi'ne özgü, Zen-zihin-boşaltma uygulamasını öğretmek oldu. Zen-zihin-boşaltma ne midir? Bu, tümüyle karanlık ve dış etkenlerden uzak bir odaya tek başına kapatılarak öğrenme yöntemidir. Bu odada «kendiniz»le başbaşa oturursunuz. Ancak yaşamınızı sürdürmeye yetecek kadar yiyecek getirilir size. Tam bir karanlık ve boşluk içinde yaşarsınız. Ne okuyacak bir kitabınız, ne seyredecek bir televizyonunuz, ne de konuşacak birisi vardır odada, yalnızca siz oradasınızdır. Salt değişiklik amacıyla, insanın kendisiyle karşılaşması ve olacakları gözlemesi ne büyük bir sevinç kaynağı! Oda da otururken ilk düşündüğüm şey neydi biliyor musunuz? «Düşünmeyi sürdürmeliyim. Durallığıma sıkı sıkıya tutunmalıyım. Kendi kendime 'Durallığım burada işte' demeliyim» diye düşünmeye başladım. Böylece, kendi kendime konuşmaya başladım. Gerçekten! Oturup «Mary'nin küçücük bir kuzusu vardı» gibi şeyler söylemeye başladım. Çünkü susarsam, çıldıracağımı sanıyordum.

Bazı kutsal kitaplar, şöyle diyor: «Kimliğinizi bulmanız için, kimliğinizi yitirmeniz gerekir.» Üzerinde düşünün bu sözün. O odada, bir süre sonra, «boş ver git-sin» deyip zihnimi başıboş bırakarak arkama yaslanıp her şeyi oluruna bırakınca ne de keyiflenmiştim!

Dinginlik içinde, bir süre için kafamdan soyutlanmak, yorgun zihnimi dinlendirmek, huzur dolu bir an yaşamak ne güzeldi! Bir deneyin bunu. Olağanüstü ilginç bir teknik de öğretiler bana. Zamanınız olduğunda, siz de denemek istersiniz belki bunu. Şöyle diyorlar: «Düşüncelerini tümüyle burnuna yönelt. Gözlerini kapa. Zihnini ve bütün gücünü burnunun tam ucunda topla. Kafadaki her şeyi sil. Sonra, bırak burnunun ucu düşün!» Ne büyülü, değil mi? Bir gece, yatmadan önce deneyin bunu, hemen uykuya daldığınızı göreceksiniz. Neyse, öz olduğunu düşündüğünüz bu sonsuz durallık, aslında çok saçma bir şey! Kurtulun bu durallıktan. O zaman, ne denli çok yeni şeyin size ulaştığını görünce şaşıracaksınız.

Kahala adlı çok güzel bir kitap buldum. Gizemsel bir İbrani kutsal kitabı bu. Bu kitap, bana çok ilginç bir şey öğretti. Bunu sizlerle paylaşmak istiyorum. Şöyle deniyor kitapta:

İnsan, hiçbir şeyin gerçek olmadığını, her şeyin sürekli olarak oluştuğunu ve değiştiğini anlamalıdır. Her şey, doğar, büyür ve ölür. Her şey doruğuna ulaştığı an, gerilemeye başlar. Uyum yasası sürekli etkinlik içindedir. Gerçeklik diye bir şey yoktur. Hiçbir şeyde, süreklilik, duraganlık, ya da gerçeklik yoktur. Hiçbir şey kalıcı değildir; her şey değişir. İnsan, her şeyi, başka şeylerden evrimleşen ve onu başka şeylere yönelten sürekli bir eylem ya da tepki; içakiş ya da dışakiş; kurmak ya da yıkmak; yaratmak ya da yok etmek; doğum, büyüme ve ölüm olarak görmelidir. Hiçbir şey gerçek değildir, hiçbir şey sürekli değildir, her şey değişir.

Bunu kabul etmek için, durallığı ardınızda bırakmak zorundayız. Kendinizi bulmak için, kendinizi yitirmelisiniz. Aklınızı bulmak için, aklınızı yitirmelisiniz.

Güvenlik gereksinmelerimizin de öz olduğunu dü-

şünürüz. Kültürümüzde çok önemli bir şeydir bu; bir çok güvenlik gereksinmesini öz kabul ederiz. Bu alışkanlıkları, kendileri de bu gereksinmelere tutsak olar başka yetişkin kişilerden öğreniriz. Nesne biriktirmenin gerekli olduğunu sanırız. İnsanları, etki ve yetkeyle çevremizde toplamanın gerekli olduğunu sanırız. Ereklrimizin olması bize güven verir. Para, çok para bize güven verir.

Asya'ya gitmeden önce, çok ilginç bir şey geldi başıma. Evim, iki ay içinde üç kez soyuldu. İlkinde, polis çağırdım. Bir memur gelip evi inceledi. Birlikte, çalınan şeyleri saptadık. Ben «Eh, bu eşyalara o adamların benden daha çok gereksinmesi vardı belki.» dedim. Bunu duyan memur, bana çok öfkelen-di: «Baş belâsısın sen, ne biçim bir düşünce bu?» diye çıkıştı. Ben de bir daha böyle bir şey söylemedim. İki hafta sonra, bir gün eve döndüğümde, bu kez saatlerimin çalınmış olduğunu gördüm. Bundan üç ya da dört hafta sonra, evim yeniden soyuldu. O zaman, oturma odasının ortasında yere oturup «Eh, her gelişlerinde bir şey alıyorlar ve böylece benim de gitgide çalınacak daha az şeyim kalıyor. Belki de, her şeyi alırlarsa, çalınacak bir şey de kalmaz ve ben de böylece tek başıma bir suçla son vermiş olurum.» diye düşündüm.

Ve para... *The Way of the Bull* adlı kitabımın yayımlanmasından sonra, Asya'ya ilk gidişimde, günde otuz beş sentle geçiniyordum. Bu son gidişimde ise, yirmi dolarla geçiniyordum, ama koşullarım hiç de düzelmiş sayılmazdı. Yalnızca biraz kilom arttı! Para gerekli değildir. Para tatlıdır, ama gerekli değildir. Tek güvence kaynağınız sizsiniz. Hepsi bu kadar. Para her gün değer yitiriyor, bu nedenle herkes altın alıyor. Ama bakın, Budistlerin ilginç bir sözü daha var: «Melek olarak uyanıyor, ama sonra, günboyu güvenlik arayışı içinde

koşuşturduğumuz için, şeytan olarak uykuya dalıyoruz» Sürekli çabılıyor, koşuyoruz, çünkü böyle yapmamız gerektiğine inanıyoruz, **çünkü** korku içindeyiz, ya da durup neyin gerçekten öz, neyin önemli olduğunu düşünmek aklımıza gelmiyor. Güvenlik kendi içinizdedir. Tek güvenceniz **kendinizsiniz**.

Duyumsal gereksinimlerinizin doyurulmasının da öz olduğunu sanırsınız. Ne denli çok şeye sahip olursanız, o denli çok şeye daha sahip olmanız gerekmektedir. İyi bir şeye hiçbir zaman doymazsınız. Size yöneltilen ilgiyi hiçbir zaman yeterli bulmazsınız. Size verilen gücü, desteği hiçbir zaman yeterli görmezsiniz. Bunlarda doyum aramak sizi sürekli uğraş içinde tutar. Ancak, ne denli çok şey alırsanız alın, **kendiniz** yeterli oluncaya dek hiçbir şey yeterli olmayacaktır.

Sürekli olarak üstünlük arayışı içindeyiz. Acı çekmek istemeyiz. Oysa, acı çekmenin bize öğreteceği çok şey vardır. Kuşkusuz, ben de neşe içinde öğrenip öğretmeyi yeğlerim, ama acı çekmenin değerini yadsımak çok büyük bir yanlış olur. Ne acıya sınımsız sarılın, ne de acı çekme isteği duyun. Acıyı önce duyun, avuçlarınızın içine alın ve sonra salıverin gitsin. Ama gerçekten tadın acıyı, çünkü çok şey öğretebilir size. Hiçbir şey öğrenmeden acı çekmek, tam bir aptallıktır. Birçoğumuz için yaşamın anlamı, güzel, dengeli bir konuma ulaşma çabasıdır. Üstünlük olgusunu yaşamak çok güzel bir şeydir ve olabildiğince sık gerçekleştirmeliyiz bunu. Gizilgücünüze dayanarak üstünlükler üzerine kurun yaşamınızı ve gitgide daha çok üstünlük kazanıp geliştirin. O zaman, güçsüzlükleriniz bile yalnızca üstün güçsüzlükler niteliği alır ve onları kabullenip dışlamak kolaylaşır.

Öyleyse biz ne değiliz? Biz, zihinsel durallığımız değiliz. Bedenlerimiz değiliz. Programlanmamız değiliz.

Öğrenimimiz değiliz. Şu anda var olan aklımız değiliz. Bedensel kimliğimiz değiliz. Duyularımız değiliz. Algılarımız değiliz. Gücümüz değiliz. Var olan duygularımız değiliz. Var olan tepkilerimiz değiliz. Evet, bunlar bizim bir parçamız, ama aslında bunlardan daha çok şeyiz biz! Ama, bunlara alışmışsanız, sonsuza dek onlarla birlikte yaşayacaksınız demektir. Şunu iyice anlayın: Bunlar, şu anda siz olabilirler, ama olabileceğinizin yalnızca küçük bir bölümüdürler. Henüz anlaşılmamış yönleriniz, anlaşılmış olanlardan daha çoktur. Aslında, anlaşılmış olan, anlaşılmamış olana oranla yok denecek kadar azdır.

Hayranlık duyduğum bir başka kişi, Dag Hammarskjöld'dür. Söylediği şeyler, benim söylediklerime tümüyle uyuyor:

Her an kendinizi seçersiniz, ama gerçekten kendi kimliğinizi mi seçersiniz? Beden ve ruh, birçok 'Ben' oluşturmazını sağlayacak binlerce olanak içerirler. Ama, bu olanakların yalnızca birinde, seçen ile seçilen arasında bir uyum vardır. Merak, şaşkınlık, ya da açgözlülük yüzünden önemsemediğiniz, yaşamın gizemine, size bağışlanan yeteneğin bilincine, gerçekten içinizdeki 'Ben'iniz olan olağanüstülüğüne ulaşmanızı, bunlarla bağlantı kurmanızı engelleyen bütün bu yüzeysel var olma ve eylem olasılıklarını, duygularını dışlayınca dek, hiçbir zaman anlayamayacağınız tek olanaktır bu.

Bu sözler, Hammarskjöld'un, **Markings** (İmler) adlı yapıtında yer alıyor.

Öyleyse, kendimizle nasıl bağlantı kurabiliriz? Her şeyden önce, bilincine vararak. Ne güzel sözcükler değil mi? Bilincine varmak. Sorunun tam can alıcı noktasını belirtiyor, değil mi? Bilincine varmak. Her şeyin bilincine varmak. Yaşamın bilincine varmak. Büyümenin bilincine varmak, ölümün bilincine varmak,

güzelliğın bilincine varmak, insanların, ağaçların, çeklerin varlığının bilincine varmak. Aın zihnini, görmeye ve duyumsamaya başlayın. Duyumsayıp denemeye başlayın ve yaptığınızdan utanmayın. Daha önce hiç yapmadığınız gibi dokunun, çiğneyin, duyumsayın. Sürekli büyüyün! Hiç duraklamadan büyüyün! Büyüdüğünüz her dakika değışeceksiniz. Kafanızı aın, yüreğinizi aın, kollarınızı aın ve her şeyi iinize alın. Sürekli olarak alabilir, alabilir, alabilirsiniz, ama yine de alacağınız şeyler hiç bitmeyecektir. Her zaman, alacağınız bir şeyler vardır. Bir ağaçta ne denli çok şey görürseniz, daha o denli çok görülecek şey vardır. Beethoven'ın bir sonatını dinlemek sizi sonsuzluğā ulaştırır. Bir şiir kitabı sizi güzelliğē ulaştırır. Seveceğiniz bir kişi sizi binlerce başka sevgiye ulaştırır. Sürekli büyüyün.

Seçenekler bulun. İçinde bulunduğunuz düzen, olanakların yalnızca bir tanesidir. Her şey için binlerce olanak vardır. Buster diye birinden telefon bekleyen genç kızın öyküsünü sık sık örnek olarak anlatırım. Genç kız telefon beklemektedir. Buster saat dörtte telefon edeceğini söylemiştir, ama onun yüreğē daha saat birde telefon beklemeye başlar. Yurttaki kız arkadaşlarının hepsine telefondan uzak durmalarını söyler. Bekler, bekler. Saat dört olur, ama telefon almaz. Genç kız beklemeye devam eder. Saat dört buçuk olur, beş olur, altı olur, ama Buster'dan telefon gelmez. Saat dokuz olduğunda, genç kız iyice umutsuzluğā kapılır. Banyoya gider ve bileklerini keser. Neden? Çünkü o, bunun tek seeneğē olduğunu sanmaktadır. Ben, belki de, gerçekten akıl sağılığē en güçlü olan kişinin, en çok seeneğē, en geçerli seçeneklere sahip olan ve «Bu işe yaramazsa, başka ne, başka ne, başka ne olabilir?» diye sorabilen kişi olduğuna inanmaya başlıyorum.

Sözgelimi, bu genç kızı ele alalım. Başka ne yapabiliirdi? Düşünün biraz, yaratıcı olun. Bileklerini kesmenin dışında başka neler yapabiliirdi? Efendim? Evet! Buster'a telefon edebiliirdi. Tabii haklısınız. Ona telefon edip «Ne oldu Allah aşkına Buster? Parmağın mı kırıldı yoksa?» diye sorabiliirdi. Başka ne yapabiliirdi? Haydi düşünün. Daha iyi bir şey? Evet, bir pizza yapabiliirdi kendine, soğuk bir duş alabiliirdi ya da bana telefon edebiliirdi. Yalnızca bir tek seçeneği olduğunu düşünmesi çok üzücü. Binlerce seçeneğin yanı sıra, daha düşünmemiş niceleri vardır.

İyi, kötü, doğru, yanlış, normal, anormal v.b. gibi ikili öbeklendirmeler vardır. Ne saçma! Salt sınıflandırmalar, olasılık ve yaratıcılık ürünleridir bunlar. Sınıfımda gözleri görmeyen bir kız öğrencim var. Benden çok daha normal bir insan. Gerçekte görüyor, kesinlikle görüyor. Bana «Benim kör olmam, sizin görmeniz kadar normal bir şey.» diyor. Normal olan nedir? Doğru olan nedir? Yanlış olan nedir? Özgür olduğunuz sürece ve özgür olmanın sorumluluğunu kabul etmeye istekli olmanız koşuluyla, seçenek denemekte özgürsünüz. Seçeneğinizi denediğinizde işler umduğunuz gibi gitmezse, beni suçlamayın. Kendi seçiminizi suçlayın ve bir başka seçeneği deneyin.

Kararı siz verin, boya fırçanızı siz alın, renklerinizi siz seçin, cennet resminizi siz yapın ve içinde siz yaşayın. Ya da isterseniz cehennem resmi yapın, ama bunun için beni suçlamayın. Var olmamanızın tek sorumlusu yalnızca kendiniz olabilirsiniz. Geçmişte olanı unutun. Şu anda olana sınımsız sarılın. Yaşam, soyut bir görüngü değil, evrensel yaşamın, her an, sürekli olarak etkileyen ve etkilenen bir parçasıdır. Bulduğunuz yeri sevmiyor musunuz? Öyleyse değiştirin yerinizi. Başka bir kişi olun. Bir değişiklik olsun diye, araya içinizden ge-

leni yapın ve o zaman olacaklardan bir şeyler öğrenin.

Bir şey daha: Olumsuz koşullardan kaçınmayın. Olumsuz koşullar, size çok şey öğretebilir. Sizde olumsuz koşullar yaratan kişilerden kaçınmayın. Genellikle, böyle kişilere arkamızı dönüp uzaklaşma eğilimimiz vardır, oysa bu kişiler, size, kendinizi yeniden değerlendirip değişik bir gözle görme gereğini duyuracaklardır. Sizi filan kişi üzmez aslında. Sizi, siz kendiniz üzerisiniz. Filanca kişi, sizi olumsuz bir koşula sürüklerse, sizin beklentilerinize uygun davranmadığı içindir bu. Eh, işiniz hiç de kolay değil! Üzüntünüzün kaynağı, o kişi değil, sizsiniz. Olumsuz koşullarınızdan da bir şeyler öğrenin.

Asya'da öğrendiğim ve şimdi size söylemek istediğim bir şey daha var. Kımlerinize çok aşırı ve olanaksız gelebilir, o zaman önemsemeyin isterseniz. Şöyle bir söz bu: Kendinizi beklentilerden kurtarın. Buda, çok ilginç bir şey söylemiş. Buda'nın, kendine özgü, olağanüstü şeyleri çok yalın bir biçimde söyleme biçimi var. «Ummaktan vazgeçtiğiniz zaman her şeye sahip olursunuz.» diyor. Çok güzel sözler bunlar. «Ummaktan vazgeçtiğiniz zaman her şeye sahip olursunuz.» Beklentileriniz olmadan, kendi içinizden gelen şeyleri yaparak yaşarsanız, zaten gereksindiğiniz her şeye sahipsiniz demektir. Karşılık olarak size bir şey verilirse, kollarınızı açarak kabul edin bunu. Böyle bir şey, her zaman bir sürpriz olarak karşılanmalıdır. Ama, hep karşılık umar ve umduğunuz karşılığı alırsanız, sürpriz niteliği olmaz bunun, can sıkıcı bir şey olur. Beklentileri bir yana bırakın ve her şeye sahip olun. İnsanlar size ne verirse onu alın. Verileni beğenirseniz, sevinç içinde kucaklayıp öperek alın onu, ama ummayın. Eğer acı çekmek isterseniz, beklentiler edinin. İnsanların görevi, sizin beklentilerinizi gerçekleştirmek değildir.

Son söz olarak: Gereksindiğiniz her şey zaten içindedir. Bunu anlamak için bütün yapacağınız şey bunu kabul etmektir. Siz kendi kusursuz biçiminizsiniz. Kusursuzlukla oynamak acı getirir. Kusursuzluğunuza ulaşın.

Sözlerimi, Bynner'ın çevirdiği, Lao Tzu'nun **The Way (Yol)** adlı yapıtından bir alıntıyla bitirmek istiyorum. Bu kitap, benim söylemeye çalıştığım şeyleri özetliyor, ama çok daha güzel bir biçimde. Bilgelikle ilgili kitapların tümünün, her zaman çok küçük boyutlarda olması ne ilginçtir, değil mi? Benim bir saat, on beş dakikada anlatmaya çalıştığım şeyleri birkaç tümcede özetliyor:

Varoluş, sözcüklerin tanımlama gücünün çok ötesindedir. Varoluşu tanımlamak için birçok terim kullanılabilir, ama hiçbirisi yeterli değildir. Gökyüzünün ve dünyanın başlangıç evresinde hiç sözcük yoktu. Sözcükler maddeden kaynaklanırlar. Bir insan, ister dinginlikle yaşamın özünü görsün, isterse tutkuyla salt yüzeyi görsün, öz ve yüzey aynıdır. Sözcükler bunları yalnızca dış görünüşlerini değiştirerek farklılaştırırlar. Eğer bir ad gerekiyorsa, mucize olsun bu. Böylece, mucizeden mucizeye, varoluş doğacaktır.

Eğer bir ad gerekiyorsa, mucize sözcüğü ikisini de adlandırır. Mucizeden mucizeye, varoluş doğar.

İçinizdeki öz sınırsızdır. Onlara ne ad verirsek verelim, birlikte çalıştığımız çocukların içlerindeki ölümsüz öz sınırsızdır. Çocuklarla çalışmış olanlarınız, ne kadarını anlamış olurlarsa olsunlar, onların sınırsız bir gizilgüçleri olduğunu bilirler. Bizim bütün yapmamız gereken şey, onların bunu kendilerine özgü biçimde tanımlamalarına olanak sağlayıp, yardıma, desteğe ve yüreklendirilmeye gereksinme duyduklarında yanlarında olmaktır. «Eğer bu ad mucize olursa» hepsi başarıya ulaşacaktır.

ENGEL DEĞİL KÖPRÜ KURUN

Bu konferansın konusu, bana coşku verdi. Sıze de vermiştir belki. «Yarına Yönelik Köprüler.» Çocukluğumdan beri, köprüler beni büyüler hep. Onun için, konuyu öğrenince hemen sözlüğü açıp köprü sözcüğünün karşılığına baktım. Şöyle deniyor: «Bir aralığı dolduran bir şey; bir bunalımı ya da engeli aşan bir geçit.» Ne güzel, diye düşündüm, çünkü ben de, son dört ya da beş yıl boyunca, bütün gücümle aralıkları, boşlukları doldurmaya, bunalımları, güçlü engelleri aşan geçitler kurmaya ve çevremdeki insanlar için yaşamı daha kolay hale getirmeye çalıştım.

Çocuklara tanım sormayı çok severim. Çok ilginç yanıtlar verirler çünkü. Biraz neşelenmek isterseniz, bir çocuğa «Şu, şu ne demektir?» diye soruverin. Beş yaşındaki kız yeğenim, henüz el yordamıyla dünyayı tanımaya çalışıyor. Her şeye dokunuyor, her şeyin tadına bakıyor; onu gözlemek çok hoş oluyor. Bir gün, ona, «Köprü nedir?» diye sorduğumda, uzun bir süre düşündükten sonra «Köprü, şey, altındaki yer çökünce, kırık parçaları birleştirmek için bir şey kurulur.» diye yanıt verdi.

Yarına köprüler kurma yürekliliğini kazanabilsek ve bu konferansı kırık parçaları birleştirmeye, boşluk-

ları doldurmaya ve engelleri yıkmaya ayırsak ne güzel olurdu, değil mi? Birlikte ne güzel birkaç gün geçirirdik! Ama bu, sizin, hepinizin, kendinizi tam anlamıyla tanımanız gerektiği anlamına gelir. Grup halinde de gerçekleştirilebilir bu, ama her şey bireyle başlar. Grup olarak bunu gerçekleştirebilmemiz için, önce bir şeylerle başlamak zorundayız işe ve bana öyle geliyor ki, kurmanız gereken ilk köprü, kendinize giden köprüdür.

Kendimize ne denli az saygı ve inanç duymayı öğrenmiş olmamıza çok üzülüyorum. On bir yıldır, sevgi konulu bir ders verdiğimi çoğunuz biliyorsunuzdur. Ne şaşırtıcı, değil mi? Sevgi 1 A sınıfı! İlk yıllardan bu yana, B, C, D, ve sınıflarını okuttum. Sevgi 1 Z sınıfını okutma düzeyine ulaştığım zaman bir yere vardığımı düşünebileceğim belki. Bir gün, sevgi dersimde, öğrencilerime, seçme olanakları olsaydı kim olmak ve nerede olmak isteyeceklerini sordum. Yanıtları beni çok şaşırttı, çünkü bu güzel, duyarlı insanların yüzde sekseni bir başka kişi ve yerde olmak istediğini söyledi. «Kim?» diye sordum. Jackie Onassis olmak istiyorlardı! Evet, Jackie Onassis olmak kötü bir şey değil ve aslında, şöyle bir durup Jackie Onassis'i incelesek, onun gerçekten en iyi Jackie Onassis olduğunu görürüz. Ama, eğer siz Jackie Onassis olmaya çalışırsanız, başarısızlığa uğramanız kaçınılmazdır ve bu başarısızlığı da hak etmiş olursunuz.

Erkek öğrenciler de Burt Reynolds olmak istiyorlardı! Bir tane Burt Reynolds yeter bize. Burt Reynolds'un, Burt Reynolds olması güzel bir şey ve varlığı bana sevinç veriyor. Jackie Onassis'in varlığı bana sevinç veriyor. Ama, sizin varlığınız da bana sevinç veriyor. Bir aynanın karşısına geçip «Ayna, ayna, güzel ayna, kim dünyanın en olağanüstü insanı?» diye sorup «Sensin tabii, dostum.» diye yanıt alınca, buna gerçekten inana-

bilme aşamasına ulaşmanız gereklidir. İstedığınız kadar uzun boylu olmayabilirsiniz ya da kilonuz istediğinizden biraz fazla olabilir, ama varlığınız sahip olduğunuz en iyi şeydir. Bunu anladığınız gün kendi yolunuzda yürümeye başlarsınız. Hiç kimse de sizi yolunuzdan alıkoyamaz.

Özsaygı öğreten pek fazla okul yoktur. Ayağa kalkıp «Kendimi gerçekten seviyorum. Salt sahip olduğlarımı değil, büyümü ve gizilgücümü de seviyorum.» diyebilen fazla örnek de yok. Siz, yalnızca gerçeklik değil, gizilgüçlülüksünüz de. Bilinmeyen daha nice özelliğiniz var. Bir yolunu bulup çocuklara «Salt bir okuyucu olmanın ötesinde daha birçok şey vardır. Salt sıradan bir algılayıcı olmanın ötesinde daha birçok şey vardır. Sınırsızsınız siz.» dememiz gerekir. Buna kendileri de inanan ve bunu öğretebilecek kişilere gereksinmemiz var. Yoksa düzmecilik olur bu ve bir işe yaramaz.

Öğretmenlik mesleğimin en ilginç anlarından birini, Güney Kaliforniya Üniversitesi'nde göreve başladığım gün yaşadım. Daha önce, üniversite düzeyinde hiç ders vermemiştim. İlk ve orta öğretimde çalışmış ve işimi severek yapmışım. Sonra, Asya'ya gittim ve orada iki yıl kaldım. Döndükten sonra, kendimi üniversite düzeyinde sınamaya karar verdim. O kocaman üniversite sınıfına girip öğrencilerin karşısında durduğum ilk gün, duyumsamaz, öğrenmekten bıkmış ve onlarla paylaşacağınız birçok şey olduğu için coşkulu bir halde sınıfa girdiğinizde, yalnızca sıralarına eğilmiş başlarıyla karşılaştığınız ya da söylediğiniz her şeyi otomatik olarak not eden bir yığın insan yaratmış olduğumuzu anladım. Sınavda yanıltıcı bir soru olmasından korkan insanlar. Kimi zaman «Bırakın şu lânet olası kalemlerinizi de beni dinleyin!» demek zorunda kalıyorum. (Ben gerçekten güdümsüz bir danışmanım. Öğrencile-

rime portakal attığım da bilinir. Eh, öyle ya da böyle, onları uyandırmak gerek, değil mi?)

Çoğunuzun bildiği gibi, gözlere çok önem veririm, oysa kültürümüzde pek önemsenen bir şey değil bu. Birinin gözlerine baktığınızda hemen şu ifadeyi görürsünüz: «Bu adam ne istiyor benden acaba?» Hiçbir şey istemiyorum. Yalnızca, insanca bir ilişki kurmak istiyorum. Benden korkmanız gerekmez hiç! Ben okşar, kucaklarım. Deneyin beni. Bir dinleyici kitlesinin karşısına çıkıp konuşmaktan korkan biriyle karşılaştığım zaman, ona şunu öneririm: «Biraz durun ve benim 'sevecen gözler' dediğim bazı gözler arayın.» Ne denli çok sevecen göz olduğunu görünce şaşıracaksınız. Böyle bir çift göz bulunca, sıkı sıkıya sarılın onlara, çünkü aptalca bir şey söylerseniz ya da sözdiziminiz bozulursa, bu gözlere sığınabilirsiniz. Onlar size «Önemi yok dostum, devam et.» diyeceklerdir. Üniversitedeki sınıfımda da ilk işim böyle sevecen gözler aramak oldu, ama pek fazla göremedim. Ama eğilmiş başlar? Evet! İşleyen kalemeler? Evet! Gözler? Hayır! Ama, beşinci sırada oturan genç bir kızın gözlerinde aradığımı buldum sonunda. Bu gözlerin benim aradığım gözler olduğunu anlamıştım, çünkü bu genç kız, söylediğim her şeye bir karşılık veriyordu. Hiç olmazsa bir kişiyle iletişim kurabildiğimi biliyordum ve bu bir başlangıç olmuştu. Çok sevmiştim o kızı.

Derslerimde, «istençli zorunluluklar» dediğim birçok işlemlerim var. Bu istençli zorunluluklardan birisi, her öğrencimin en az bir kez büroma gelip benimle görüşmesi. Ben salt bedenlere bir şey öğretmem. Yalnızca insanlarla bağlantı kurabilirim. Bu nedenle öğrencime «Gir içeriye. Şöyle karşılıklı oturalım. Dersler hakkında konuşmak istemiyorum, başka zaman yaparız bunu. Ben yalnızca, en son ne zaman tek boynuzlu bir at

(unicorn) gördüğünü ve balta girmemiş ormanların varlığına hâlâ inanıp inanmadığını öğrenmek istiyorum. İçeriye geldiğinde sana **dokunacağım**. Eğer bu seni sınırlendirirse, **yatıştırıcı hapını al!**» derim. Birisi çıkıp «Sana dokunmak istiyorum.» deyince, bu denli çok insanın ürkmesi çok ilginç bir şey. Çoğunuzun bildiği gibi, ben bir İtalyan ailede yetiştim. Bizde herkes herkese, her zaman sarılır. Tatil günlerinde herkes biraraya gelir ve merhaba demek kırk beş dakika, güle güle demek kırk beş dakika sürer. Bebekler, ana-babalar, köpekler, herkesin sevilmesi gerekir! Dolayısıyla ben, o var olma duygusunun acısını hiç tatmadım. Eğer sizi görmezlikten gelmeyen, varlığını kabul edip size sarılabilen bir kişi varsa, varsınız demektir. Bir gün deneyin bunu.

Yaklaşık iki yıl önce, büroma genç bir kadın geldi. Bir sorunu olduğunu hemen anlamıştım. Gözleri cam gibi donuktu ve sürekli başını sallayıp duruyordu. «Sorun nedir?» diye sordum. «Ah, Dr. Buscaglia, size gelme yürekliliğini bulabilmek için bir şişe içki içtim ve galiba mideme dokundu.» dedi. Düşünün, bana gelme yürekliliğini bulmak için bir şişe içki içme gereğini duymuş! Oysa, benim bütün yaptığım, ellerimi uzatıp «Merhaba» demektir. Bana gelen kişileri, ellerini ellerimin içine alarak büroma götürürüm ve işte o zaman yüzlerinde apaçık bir korku ifadesi oluşur. «Bu adam bana ne yapacak acaba?» Size hiçbir şey yapmayacağım! Yalnızca, sizin, benim de ağladığımı, duyumsadığımı, sevdiğimi, her şeyi bilmediğimi bilmenizi istiyorum. Böylece, iki insan arasında ortak bir algı dayanağı oluşturarak işe başlayabiliriz. Benimle «guru*yu izle» oyunu oynamayı düşünenler olursa, yanılacaklarını ve yi-

- * Guru: Hitli dinsel lider; düşünceleri örnek alınıp izlenen kişi. (Çev.)

tip gideceklerini bilmelidirler, çünkü ben de onlar kadar şaşkın durumdayım. Tek farkımız, benim bunu bilmem olabilir. Budist bir öğretmen, bir gün bana «Niye koşturup duruyorsun? Zaten oradasın.» demişti. Birdenbire anlayıvermiştim: Tanrım, evet oradaydım!

Bütün dünyada bir benzeriniz olmadığını anladığınız gün, olağanüstü bir şey gerçekleşecektir. Raslantıya dayanan hiçbir şey yoktur. Siz, bir amaca yönelik özel bir bireşimsiniz (sentez). Hiç kimsenin size bunun tersini söylemesine izin vermeyin, bu amacın bir yanılısama olduğunu söyleseler bile. (Eğer gerekirse yanılısamayı da yaşayın.) Böyle bir bireşim olduğunuza göre, ne yapmanız gerekliyse onu yapabilirsiniz. Verecek bir şeyiniz olmadığını hiçbir zaman düşünmeyin. Dünya, dokunması henüz tamamlanmamış, olağanüstü güzellikte bir duvar halısadır ve size ait olan o küçük boşluğu yalnızca siz doldurabilirsiniz.

«Tanrım, ölüm noktasına erişip, aslında hiç yaşamamış olduğumuzu anlamak!» diyor Thoreau. Hiçbir şey yapmamış olmak! Yoğun duygular tatmamış olmak! Hiç gülmemiş olmak! Hiç ağlamamış olmak! Hiç umutsuzluk duymamış olmak! Bunların tümünü yadsıyıp bir yana iterek var olmayan, salt bir yanılısama olan Olmaz-Olmaz Diyarında yaşamak! Oysa, siz varlığınızın en iyi biçimisiniz. Siz **teksiniz**. Verecek bir şeyiniz var! Verin onu! Bu derneği sevmemin bir nedeni, buna önem veren birçok ana-babanın olması. Ama, bir ana ya da babanın «Ben **yalnızca** bir ana ya da babayım.» dediğini duyunca büyük bir korku duyarım. Ne demektir bu? Ana-babalar olarak her şeyi olanaklı kılabilirsiniz. Bunu yapacak güçtesiniz. Öğretin bize, çünkü biliyorsunuz.

İnsan olmanızı kutlayın. Çılgınlığınızı kutlayın. Ye-

tersizliklerinizi kutlayın. Yalnızlığınızı kutlayın. Varoluşunuzu kutlayın. Ben, yalnızca ne isem o —bir insan— olmak isterim, başka bir şey değil. İnsan olmayı gerçekten seviyorum ben. İnsan olmak, unutmak demektir; duvarlara çarpmak demektir; yanlış odalara girmek demektir; asansörden yanlış katta inmek demektir. Asansördeyken, kapı açılır, dışarı çıkarım ve üçüncü kat yerine altıncı katta indiğimi görünce «Hay Allah! Yine yanıldın ahabap.» diye düşünürüm kendi kendime. Dün gece çok resmi bir kokteyle çağrılıydım. Birisi bana yakut gibi kıpkırmızı, nefis bir şarap sundu. Şarap düşkünü olduğum için, kadehi büyük bir özenle elime aldım. Derken, tam o anda birisi atılıp «Leo!» diye bağırarak bana sarılınca, o güzelim şarap havaya saçılıverdi! Bunu görünce, çok uzağımdaki kişiler bile çığlık attılar, oysa şarap yalnızca benim üstüme dökülmüştü. Ben, birisi şarap döktüğü zaman İtalyanların dediği gibi «Allegría!» diye bağırdım. Sevinç anlamına gelen bir sözcüktür bu, ama oradakilerin hiçbirisi böyle düşünmemişti. Bu olayın geceme renk kattığını da hiçbirisi anlamamıştı.

Gerçek anlamda öğretmen olanlarınız ve işini önemseyenleriniz, çocuklardan her zaman bir şeyler öğrenirsiniz. Kafanız, yüreğiniz açıktır çocuklara. Sınıfın karşısına geçip «Sally'yi bekliyoruz.» diye homurdanan öğretmenlerden değilsinizdir. Sally'nin «Bekle bakalım, moruk...» demesine hiç şaşmamak gerekir. Düşünün, bütün sınıfın sizi beklemesi ne kıvanç verici bir şeydir! Sanırım, öğretmenin, Sally'nin söylemeyi bu denli gerekli bulduğu şeyi merak etmesi ve onu dinlemesi gerekir. Büyüklerin, çocuklarla sürekli «tepeden» konuşması beni şaşırtır hep. Kendi söylediklerinizi dinleyin bir kez. Konuşmalarınızın yüzde doksanı, tepeden konuşma biçimindedir, karşılıklı konuşma değil. Çocuk-

larla söyleşmiyorsunuz, yalnızca kafalarına sürekli olarak bir şeyler dolduruyorsunuz.

Güney Dakota eyaletindeki Sioux Kızılderilileriyle görüşmeye gittiğimde, kıızılderili bir aile beni havaalanında karşıladı ve hep birlikte büyük bir kamyonu binerek Badlands yolundan gitmeye başladık. Önde, anne, baba, küçük David ve ben oturuyorduk. Biz büyükler, yaptığımız önemli şeyleri birbirimize anlatırken birden David'le hiç ilgilenmediğimizi farkettim. David'e dönerek (esinlenme!) «David, sen neler yapabilirsin?» diye sordum. «Birçok şey!» diye yanıt verdi. «Ne gibi şeyler?» diye sordum. «Tükürebilirim.» dedi. Bakın şuna! Benim gibi, yaşamı boyunca özürlü çocuklarla çalışmış olanlarınız, orbicularis oris* işlevini yapmadığı zaman, biriné istençli olarak tükürebilme mucizesini gerçekleştirebilmek için dudaklarını büzmeyi öğretmenin yıllarca sürebildiğini bilirler. Ancak yine de, sıradan, olağan bir şey gibi görürüz bunu. «Başka ne yapabilirsin David?» «Parmağımı burnuma dokundurabilirim.» Kuşkusuz yapabilirsin! Parmağınızı burnunuza değdirmek istediğinizde elinizi kaldırabilmeniz ve parmağınızın burnunuza doğru yükselebilmesi bir çeşit mucize değil midir? Kutlayın olağanüstülüğünüzü.

Her şey sizinle başlar ve sizi başka insanlara ulaştıran köprü **sizin** köprünüzdür. Önemli olan köprü budur. Eğer ben sürekli büyür, gelişirsem, kendimden gitgide daha çok şey verebilirim size. Ben, size daha çok şey öğretebilmek için öğreniyorum. Gerçekliğinizi yüreklendirebilmek için bilgelik kazanmaya çalışıyorum. Sizin duyarlılığınızı ve bilinçliliğinizi daha iyi kabul edebilmek için, daha duyarlı ve bilinçli olmaya çalışıyorum.

Orbicularis oris: Ağız çevresinde bulunan ve dudakların öne uzanmasını sağlayan kas. (Çev.)

Salt insan olduğunuzu bana gösterdiğiniz zaman sizi daha iyi anlayabilmek için kendi insanlığımı anlamaya çabalıyorum. Sizin de yaşamınızı kutlamanızı kabullenabilmek için sürekli yaşam coşkusu içinde yaşıyorum. Kendim için ne yapıyorsam sizin için yapıyorum. Siz de kendiniz için yaptıklarınızı benim için yaparsanız, bencillik diye bir şey olmaz hiç. Öğrendiğiniz her şeyi çevrenizdeki insanlar için öğrenirsiniz.

«Ben» in dışına çıkın, «biz»e katılın. Kendinizi tanımanın ve başkalarının da kendilerini tanımasına yardımcı olmanın en güzel yolu budur. Güçlülük bundan kaynaklanır. Dolayısıyla, önce sizi kendinize bağlayan köprüler kurun, ama bununla yetinmeyin. İkinci adım, başkalarına ulaşan köprüler kurmaktır.

Altmışlı yıllar çok ilginç yıllardı. Herkes her şeyi soruyordu ve o yıllarda yaptığım öğretmenlik, meslek yaşamımın unutamayacağım dönemlerinden biriydi. Öğrencilerim, yalnızca oturup not almıyorlardı; söylediğim her şey için bir açıklama istiyorlardı. O yıllarda, öğrenmek ve öğretmek çok güzeldi. Aslında altmışlı yıllar, bir anlatım, dışavurum, karşı çıkış ve soru sorma dönemi olarak nitelendiriliyordu. Şimdi de, yetmişli yıllara dönüp o yıllarda neler olduğunu değerlendirmeye çalışıyoruz. Ne ortaya çıkmaya başlıyor biliyor musunuz? Yetmişli yılların bir içebakış dönemi olduğu. Dingin bir dönemdi bu. Artık yapacak hiç dışsal yolculuk kalmadığını anladığımız için içimize döndüğümüz bir dönemdi. Gerçekten bir yanıt bulmamız gerektiğinde, bunu kendi içimizde aramamız gerekiyordu. On yıldır kendi içimize bakıyoruz ve bu içebakış, ben-içinci (egosantrik), dışındaki dünyayla bağlantı kurmakta güçlük çeken bir insan kitlesi yaratmışa benziyor. Ne dersiniz, yirmi yıl yitirdik diyebilir miyiz?

Şimdi, dışa açılmanın zamanı gelmiştir artık. Şimdi, başka insanlara ulaştıran köprüler kurma zamanıdır. Bu kuracağımız ikinci köprüdür. Kurtuluşumuzu, dargörüşlülükle ayrı kutuplar oluşturup «Ben haklıyım» diye diretmek yerine, ortak amaçlar için birlikte çalışmamız sağlayacaktır. Son birkaç yıl içinde, bilincine vardığım en önemli gerçeklerden biri, her zaman haklı olmamın gerekmediğidir. Ne güzel değil mi? Bunu anlamak, insana arasına haklı olma özgürlüğünü verir. Anladığım bir başka şeyi daha öğrenmek ister misiniz? Ben de haklı olabilirim, siz de. Her ikimiz de haklı olabiliriz. İki haklı vardır her zaman. Ayrıca, iki yüz haklı kişi daha olabileceğini, aslında akla kara gibi bir doğru ya da yanlışın olamayacağını, buna karşılık kocaman, çeşitli tonlarda gri bir alan olduğunu anladım. İkili öbeklendirmeler yabancılaştırıcı şeylerdir. İlk önce, ortak yönlerimizin neler olduğunu bulalım. Bu salonda bulunanlar arasında birbirine benzeyen iki kişi bile yoktur, ama yine de ortak birçok yönümüz vardır ve başlangıç noktamızı bu ortak yönler oluşturacaktır. Bunlarla bağlantı kurabilirsek yola çıktık demektir.

Bugün, dünyada, yirmi saatte gidemeyeceğimiz hiçbir ülke kalmamıştır artık. Kaşmir ve Nepal Vadileri ya da Tibet'in en kıyıda kösedeki köyleri gibi çok uzak yerleri için de geçerlidir bu. Aslında hepimiz birbirimize komşuyuz. Her Pazar günü, hava ister yağmurlu ister güneşli olsun, Buscaglia kabilesinin Long Beach'e gidişini anımsıyorum. Şimdi, Los Angeles'ın merkezinden Long Beach'e yirmi beş dakikada gidiliyor, ama o günlerde oturduğumuz yerden oraya gitmemiz üç saat sürerdi. Şimdi her şey birbirine çok yakın.

Her birimizi etkilemeden tek bir yaprağın düşmesi olanaksızdır artık. Saklanacak hiçbir yer kalmamıştır artık. Hepimiz birbirimizi etkileriz. Her yöne dağılan

çok güçlü, tek bir titreşimdir bu. Köprülerimizi kurmaya başlamamız gerek artık, yoksa uçurumlar o denli derinleşecek ki onları birleştirmeye gücümüz yetmeyecek hiç.

Tayland'ın ortasında, Malezya sınırına yakın, Chayah adında uzak bir yer var. Büyük bir gölün tam ortasında bulunan küçük bir ada bu. Adada bir Budist manastırı var. Adada hiç su olmadığı için anakaradan sandallarla su taşıyıp büyük bir fıçıda saklıyorlar. Bir gün, oradaki Budist öğretmenim, bana dargörürlülüğü açıklamaya çalışırken bir de güzel bir öykü anlattı: «Günboyu çalışıp didirirsin ve akşam olunca büyük bir iştahla, damlasını bile boşa harcamaman gerektiğini bildiğin bu değerli sudan içmek istersin. Fıçının kapağını kaldırırsın, kepçeni uzatırsın ve bir de bakarsın ki fıçıda bir karınca vardır. Çok öfkelenirsin. 'Hangi yüreklilikle, benim adamda, benim ağacımın altında, benim gölgeliğimde, benim fıçımda olan benim suyuma girersin?' der, karıncayı eziverirsin. İşte iyeliğe bağımlılıktır bu! Ya da, karıncayı ezmeden önce biraz düşünüp 'Bugün hava çok sıcak ve burası adanın en serin yeri. Suyuma da zarar vermiyorsun.' der, kepçeni karıncaya değdirmemeye özen göstererek suyunu alır içersin. İyeliğe bağımsızlıktır bu. Bir de, iyelikten arınma diye bir şey vardır. Bunun ne olduğunu biliyor musun? Fıçıyı açıp karıncayı gördüğün an, iyi, kötü, doğru, yanlış gibi şeyler düşünmeden hemen karıncaya bir parça şeker uzatırsın.» İşte sevgi! Bana gereksinme duyduğum şekeri yalnızca sizin verebileceğinizi ve sizin için de aynı şeyi yalnızca benim yapabileceğimi kabul etmemiz gerek artık. Birbirimize çok yabancıyız. «Yarına yönelik köprüler» konusu çok güzel, ama ben yarından çok bugüne, şu ana ilgi duyuyorum. Bu öğretmenim bana, çoğumuzun bir yanılısama içinde yaşadığını

söylerdi. Sürekli dünü yaşar, dün olanlar için üzülrüz. Oysa, dün için yapabileceğiniz bir şey yoktur artık ve hâlâ dün olanları ya da başka insanları suçlarsanız, hiç büyümemişsiniz demektir. Bırakın dünü, geçip gitsin, çünkü bırakmazsanız ölü bir albatros gibi boynunuza dolanıp yere sarkarak sizi çökertecektir. «Ana - babam yüzünden, onlar yaptılar bunu bana.» Ana - babalarınız size ne yaptılar biliyor musunuz? Size, ne biliyorlarsa onu verdiler. Tanrı esirgesin onları! Kusursuz olmaya-bilirler. Asıl üzücü olan şey ve sizin de düşkırıklığına uğramanızın nedeni, onları kusursuz sanmanız ve onların da sizin böyle düşünmenize izin vermeleridir. Çocuğuna «Bak bana! Ağlıyorum. Yalnızım. Yararı olacak mı bilmiyoruz, ama bu konuyu seninle konuşmak istiyoruz.» diyen ana-babalar bilge insanlardır. Babamın, o büyük masamızın çevresine minik yavrularını toplayıp «Bakın çocuklar, her şeyi yitirdim. Buscaglia ailesini yaşatmak için el ele verip hepimiz birlikte çalışmalıyız.» dediği günleri anımsıyorum. Annemin ve babamın, birlikte arka odaya kapanmaları ve benim de bir şeyler sezinleyip neler olduğunu tam anlayamadığım için kaygılanmam yerine, Buscaglia ailesini yaşatmak için «birlikte çalışmak» ne güzel bir ayrıcalıktı!

Kapı kapı dolaşıp dergi sattığım günleri anımsıyorum. Bu işten çok şeyler öğrenmiştim. Kimi kapılar yüzüme kapanır, kimi kişiler söverek kovalarlardı beni. Ama hiç önemi yoktu bunların. İnsan öğrendiği sürece, öğrendiği her şey yararlıdır. Annem, babama «Üzülme Tulio, başaracağız. Bir bahçemiz var. O güzel turtayı da her akşam yapabilirim.» derdi. Biz de «İhh!» derdik. Lahana, ekmek ve su! İnsan doymaz mı hiç? Bunlar midenize girince öyle bir şişerler ki açlık duymazsınız hiç. Ama, birarada olmak, birlikte çalışmak çok güzeldi. Hep şimdiyi düşünüyorduk. Annem, gerçekten çılgın bir ka-

dındı. Her zaman satacak bir şeyler bulurdu ve lahayla ekmek yiyeceğimizden emin olarak eve döndüğümüz kimi akşamlar, nefis yemeklerle donatılmış bir masayla karşılaştık. Babam «Ne oldu? Aklını mı kaçırdın sen?» diye çıkıştırdı anneme. O da «Hayır, ama neşelenmeye gereksinme duyduğumuz an şimdidir.» diye yanıt verirdi. Hepimiz masaya oturur, karnımızı tıka basa doyururduk. Birinden çok ilginç bir söz duymuştum: «Dün, bozdurulmuş bir çek, yarın ise bir bonodur. Yalnızca bugün elde nakit paradır.» Çılgınlar gibi harcayın bu parayı! Bugün bir daha yinelenmeyecektir! Paranızı harcayacağınız kocaman bir dünya var.

Size, çok hoşuma giden bir yazıyı okumak istiyorum. Journal of Humanistic Psychology adlı dergide buldum bu yazıyı. Yazıyı, ölmek üzere olduğunu öğrenen 85 yaşında bir adam yazmış. Şöyle diyor: «Yaşamımı yeni baştan yaşayabilseydim, bu kez daha çok yanlış yapmaya çalışırdım. Kusursuz olmaya bu denli çabalamazdım.» Hepimiz kusursuzluğa tapırız. Çevrenizdeki insanlar kusursuz olmadığınızı bilseler ne farkeder sanki? Sizinle özdeşleşebilirler o zaman. Oysa kusursuzlukla hiç kimse özdeşleşemez.

Yazı şöyle sürüyor: «Daha çok dinlenir, eğlenirdim. Bedenimi daha çok çalıştırırdım. Bu ilk yaşam yolculuğumda olduğumdan daha az akıllı olurdum. Bu denli önemseyeceğim çok daha az şeyim olurdu. Daha çılgın bir insan olurdum. Temizliğime daha az özen gösterirdim.» Ne hoş değil mi?

85 yaşındaki bu adam «Şansımı daha çok denerdim, daha çok yolculuğa çıkardım, daha çok dağa tırmanırdım, daha çok nehirde yüzerdim, daha çok günbatımı izlerdim, bilmediğim daha çok yere giderdim. Daha çok dondurma ve daha az fasulye yerdim.» diyor. Gerçekten de, kendimizi yadsımdan zevk alırız. Bir

çeşit kendini cezalandırmak bu sanki. Kuşkusuz, istediğimiz her şeyi yapamayız, ama arasıra da olsa, çılgınca bir şey yapınak b1r gereksinmedir. Süpermarkette, ağzının tadını bilenlere özgü bir bölüme gittiğinizde, hep istediğiniz bir şeyi görürsünüz ve raftan bir kavanozu alıp fiyatına bakarsınız. Çok pahalı olduğunu görünce «Aman Tanrım!» deyip kavanozu yerine koyar ve gider fasulye alırsınız. Bir kez olsun «Ne güzel!» deyip o istediğiniz şeyden bir kavanoz alın. Hakkınız dır bu.

Yaşlı adam, yazısını şöyle sürdürüyor: «Daha çok gerçek sorun, daha az düşsel sorun sahibi olurum.» Kaygı duyduğumuz şeylerin yüzde doksanı nasılsa gerçekleşmez, ama yine de her konuda kaygılanmayı sürdürürüz. Bundan ötürü, Amerika'nın en zengin şirketleri sigorta şirketleridir. Her şeye karşı sigortalanırız. Çöken tavanlara karşı! Yükselen tavanlara karşı! «Gördüğünüz gibi, her gün, her saat korunan, ölçülü ve akıllıca yaşayan insanlardan biriyim ben de. Ama, kendimce mutlu anlarım da oldu ve eğer bir kez daha yaşayabilseydim, böyle anları daha sık yaşamaya çalışırdım. Aslında, hiçbir şeye sahip olmaya çalışmazdım, yalnızca güzel anlara sahip olmaya çalışırdım.» Bilmiyorsanız söyleyeyim, yaşam budur işte. Yalnızca dakikalardır. Şu anı kaçırmayın. «Yanına, bir derece, bir sıcak su torbası, bir gargara ilacı, bir yağmurluk ve bir paraşüt almadan hiçbir yere gitmeyen kişilerden biriydim ben de. Yeniden yaşayabilseydim, daha hafif bir bavulla yolculuk yapardım.»

Buda'nın çok ilginç bir sözü var: «Ne denli az şeyiniz olursa, kaygılanacak o denli az şeyiniz olur.» Herkes bunu duyunca «Aa, evet, çok doğru bu.» diyor, ama sürekli biriktiriyor, biriktiriyor, biriktiriyoruz. Dolaplarımız belki bin yıldır kullanmadığımız şeylerle dolu-

dur. Matilda Teyzenin, Mayflower* gemisiyle getirdiği tabakları çıkarın dışarıya artık! Onları yapan kişiye bir hakarettir bu! Kullanın onları; kullanmak için yapılmışlardır çünkü. Hiçbir şey ölümsüz değildir.

Yaşlı adam, son olarak «Her şeyi yeni baştan yaşayabilseydim, ilkbaharın daha ilk günlerinde çıplak ayakla yürümeye başlar, sonbaharın son günlerine dek öyle dolaşırdım. Atlıkarıncaya daha sık binerdim, daha çok gündoğumu izlerdim, daha çok çocukla oynardım, yaşamımı yeni baştan yaşayabilseydim eğer. Ama görüdüğünüz gibi olanaksız bu.» Ne ben, ne de siz ölüm sonrasında olanı biliyoruz, ama burada olanı iyi biliyoruz. Bu, Tanrı'nın size armağanıdır ve bunu değerlendirme biçiminiz de sizin Tanrı'ya armağanınızdır.

Yaşam, ellerinizin içindedir. İsterseniz mutluluğu seçebilirsiniz, isterseniz baktığınız her şeyde umutsuzluk görebilirsiniz. Her şey, tümüyle size bağlıdır. Kimi insanlar, başkalarının güzel bir şey ya da yer bulmakta güçlük çekmesine karşın, çevrelerinde neden her zaman güzel gökyüzleri, güzel otlar, güzel çiçekler ve olağanüstü insanlar görürler? Kazancakis «Fırçanız var, renklerin var. Bir cennet resmi yapın ve içine girin.» diyor. Şu anda hangi renkleri kullandığınız önemli değildir. İstedığınız zaman yeni renkler kullanmaya karar verebilirsiniz.

Son bir nokta: Bizi çılgınlığa ulaştıracak yeni köprüler kurmamızı istiyor gönlüm. Akıllılıktan, özellikle akıllılığı tanımlama biçimimizden bıkmış durumdayım artık. Çılgınlık sözcüğünün, sözlük anlamına baktığımda, «coşkunluk», «tutku» ve «gülme» anlamlarını içerdi-

Mayflower: 1620 tarihinde, İngiltere'den Amerika'ya ünlü bir göçmen topluluğunu götüren geminin adı. (Çev.)

ğini gördüm. (İnanmazsanız kendiniz bakın sözlüğe.) Kalıplaşmış, cansız gülüşlere sığınan bir toplum haline gelmemiz üzüyor beni. Birisi televizyona çıkıp suya sabuna dokunmayan bir espri yaptığında, herkes gülmekten kırıılırken, ben öylece oturup «Bende bir eksiklik mi var acaba? Bana hiç de gülünç gelmiyor bu.» diye düşünüyorum. Herkesin, yerlerde yuvarlanıp halıya yumruklar atarak katıla katıla güldüğü, kahkahaların bütün evi çınlattığı günler anımsıyorum ben. Hiçbir yerde göremiyorum bunu artık! Emily Post, kadınların kahkaha atmaması gerektiğini söylüyor; yalnızca kıkırdayabilirmiş kadınlar. Eh, Emily'nin işi çok zor, zavallı! Bırakın, o kendisi kıkırdasın. Siz kahkaha atın! Büyük sevinçler yaşayıp coşmayı bilmiyoruz. Ama sürekli olarak da «tutku» yaratmaktan söz edip duruyoruz. Çok gülünç bu.

Şimdi, Budist öğretmenimin bu konuda kullandığı sözcüğü duyunca şaşıracaksınız: «Coşu» Evet, coşu! Bir insan olarak, acı, umutsuzluk ve kaygının yanı sıra, bu da sizin hakkınızdır. Bir insan olarak, ölmeden önce, coşu deneyimini yaşamak hakkınızdır. Kimileriniz büyük sevinçler, büyük mutluluklar yaşamışsınızdır, ama ya coşuyu? Assagioli, ruhsal bireşim (psikosentez) konulu yapıtında, sorunlarımızın çoğunun göreneklere, hiç bitmeyen bir tekdüzeliğe tutsak oluşumuzdan kaynaklandığını söylüyor. Her gün, aynı şeyleri aynı biçimde yaparsınız ve sonunda sıkıntıdan aklınızı kaçırarak duruma gelirsiniz. Can sıkıntısı duymanın sonucunda da, kendiniz can sıkıcı bir kişi haline gelirsiniz. Assagioli «Uzaklaşın göreneklerinizden; vazgeçin eski alışkanlıklarınızdan.» diyor. Bir düşünün bunu. Birçoğumuz, yaşamımızı her gün, ama her gün aynı biçimde yaşarız. Her gün, yatağın aynı tarafından kalkarız. Sonra banyoya gidip diş macununu alır diş fırça-

sının üstüne sıkarsız ve aynada kendimize bakıp «Aman Tanrım!» diye sızlanırsız. Duşa girer çıkarırsız, çayımızı içip kahvaltımızı yaparsız ve aynı kapıdan aynı sokağa çıkarırsız. Hiç olmazsa bir gün, karınıza ya da kocanıza doğru sürünerek gidin. «Hey, ne yapıyorsun?» «Hiç, yaşıntımı değıştiriyorum!» Ya da, yatak giysilerinizle kapıyı açıp dışarıya fırlayın ve evin çevresinde yedi tur koşun. «Ne yapıyorsun?» Neşeyle yanıt verin: «Sağlıklı yaşam koşusu yapıyorum!» İçeriye girip karınıza, o güzel kadına, «Haydi gel, bu sabah kahvaltımızı dışarda yiyelim.» deyin. Karınız «Ama bugün Pazar filan değıl ki!» diyebilir. Ona «Evet, ama boş ver.» diye yanıt verebilirsiniz. Böyle bir kahvaltının ne harika olacağını göreceksiniz.

Son köprü: Bu köprülerin tümü sevgiyle kurulmalıdır. Bunu en güzel ve en öz biçimiyle Thornton Wilder dile getiriyor: «Bir canlılar bir de ölüler ülkesi vardır ve aralarındaki köprü sevgidir. Tek kurtuluş ve tek amaç budur.»

Sizlerden şu sözle ayrılmak istiyorum: Hindistan'da, her karşılaşma ve vedalaşmada, eller önde kavuşturulup «Namaste» denir. Bu «İçinizde olan ye tüm evrenin yaşadığı o yeri saygıyla selamlarım. İçinizde olan ve siz içinizdeki o yerdeyseniz, ben kendi içimdeki o yerdeysem, yalnızca birimizin var olduğu o yeri saygıyla selamlarım.» demektir. Namaste.

BÜTÜNÜYLE İNSAN OLMA SANATI

Buscaglia adının nasıl söyleneceğini bilen bir sunucu tarafından sunulduğumda çok seviniyorum. Adımı çok severim. Verdi'nin bir operasını çağrıştırıyor sanki. Birkaç yıl önce, Asya'dayken, bir konuşma yapmam istenmişti. Kara Kuvvetleri ve Donanma kamplarına gideceğim için, Federal Hükümet izni gerekiyordu. Hükümet Binasına gittim, gerekli formları doldurup her şeyin tamam olup olmadığına bakması için görevli memura uzattım kâğıtları. Memur işini bitirdiği zaman ,form sahibini adıyla çağırıyordu. Bunun bir sorun yaratacağını biliyordum, çünkü tam adıma bir baksanıza: Felice Leonardo Buscaglia! Verdi'nin bir arya-sına çok uygun belki, ama bir Joe Smith için değil. Memur, Sally Jones, James Brown gibi adları anons etmede hiç güçlük çekmedi, ama bir kâğıdı alıp durak-sayınca sıranın benim adıma geldiğini anladım. Memur, derin bir soluk aldı ve ilk adımı söyledi: «Phyllis?» İnanın, her şeye yanıt veririm, ama Phyllis'e hayır! Phyllis adını sevmediğimden değil; çok güzel bir ad üstelik, ama bana yakışmıyor. Hiç yakışmıyor.

Konuşmama nereden başlayacağım konusunda her zaman biraz duraksarım, çünkü bana yazdığınız o güzel mektuplardan, kimlerinizin kitaplarımı okuduğunu,

kimilerinizin de bantlarını dinlediğini biliyorum. Düşüncelerimin neler olduğunu oldukça iyi biliyorsunuz. Kimileriniz de, beni hiç tanımıyorsunuz. Böyle olması çok doğal. Bu da iyi bir şey, çünkü bu akşam tanışabiliriz. Yaşamımın belki en güzel anlarından birini, bir ulusal körler konferansında konuşma yaptığım gün yaşadım. Konuşmadan sonra, çok güzel bir kör adam, gelip «Dr. Buscaglia, sizi parmaklarımla duyumsayabilir miyim?» dedi. Hiç kör bir insan elleriyle sizi duyumsadı mı? Sanki, derimin üzerinden geçen serin bir esinti ya da elektrik dalgası gibi bir şeydi bu. Biz de sözlü olarak birbirimizi duyumsayabiliriz ve daha çoğunu isterseniz, ben burada, aşağıda dururum, sürdürürüz bunu. Kucaklaşmayı çok seven bir İtalyan olduğumu bilirsiniz. Annem «Bir şeye dokunduğun zaman, onun gerçek olduğuna inanabilirsin.» derdi. Onun için, gerçekliğinizle inanılmasını isterseniz, biliyorsunuz...

Bu akşamki konuşmamın konusu, benim yürekten önemseydiğim bir konu: Bütünüyle insan olma sanatı. Gerçekten bir sanattır bu. Sizi bilmem, ama ben, insan olmaktan, insan olmak için gerekli bütün gizli güce sahip olmaktan büyük mutluluk duyuyorum.

Halm Ginott'un bir kitabında okuduğum bir bölümün beni çok duygulandırdığını anımsıyorum. Çok dokunaklı bir bölümdü. Bir okul müdürü yazıp vermiş bunu Ginott'a. Şöyle diyor:

Bir toplama kampından sağ kurtulmuş bir insanım. Gözlerim, hiçbir insanın görmemesi gereken şeyler gördü. Bilgili mühendisler tarafından yapılan gaz odaları. İyi öğrenim görmüş doktorlar tarafından zehirlenen çocuklar. Eğitilmiş hemşireler tarafından öldürülen bebekler. Lise ve yüksek okul mezunları tarafından vurularak öldürülen kadınlar ve bebekler. Bu nedenle, öğrenim olgusuna kuşkuyla bakıyorum. Sizden tek dileğim şu: Öğrencilerinize insan olma-

yı öğretin. Çabalarınız bilgili canavarlar, yetenekli ruh hastaları ya da eğitilmiş Eichmannlar yaratmamalı. Okuma-yazma, yazım, tarih ve matematik, ancak öğrencilerimizin insan olmasını sağlarlarsa önem kazanırlar.

Bunu okuyunca neyi anladım biliyor musunuz? İnsanlara, en gerekli şey —yaşam— dışında her şeyi öğretiyoruz. Yaşamı hiç kimse öğretmez size. Bildiğiniz varsayılır. İnsan olmayı, insan olmanın anlamını ve «Ben bir insanım» demenin kıvancını hiç kimse öğretmez size. Herkes, bunun, sahip olduğunuz ya da etki-leşim yoluyla kazandığınız bir şey olduğunu varsayar. Evet ama, etkileşimle olmaz bu iş!

Konuşma gösterileri yapmak çok hoşuma gider, çünkü birçok güzel insanla karşılaşırım. Herkes bir tanım ister benden. Ne ilginç, değil mi? «Dr. Buscaglia, sevgiyi tanımlar mısınız?» Ben de «Hayır! Ama eğer yakınımda olup beni izlerseniz, sevgiyi yaşamaya çalıştığımı görürsünüz.» derim.

Sevginin tanımlanması çok güçtür, çünkü çok geniş kapsamlı bir kavramdır. Ne denli çok sevinç ve güzellik içinde yaşarsam o denli çok seven bir insan olurum. Her gün, gitgide daha çok seven bir insan haline geliyorum. Sevgiyi tanımlamak, onu sınırlandırmak olur. Ancak hiç olmazsa, yaşam sürecinde nerede olduğumu biraz biliyor sayılırım. Ama, elimi uzatırsam, bana yeni tanımlar, yeni sevme biçimleri, yeni düşünceler verebileceğinizi ve birlikte büyüyebileceğinizi de biliyorum.

Bu akşam, burada, belki iki bin kişi var. Aranızda, yalnızlığı tatmamış tek bir kişi bile yoktur. Ne güzel, değil mi? Umutsuzluğu tatmamış tek bir kişi bile yoktur. Ne güzel değil mi? Hiç ağlamamış tek bir kişi bile yoktur. Ama, bunların yanı sıra, hiç gülmemiş,

mutluluğu tanımamış fazla kişi de yoktur. Bu olguların tümü aracılığıyla iletişim kurabiliriz. Birbirimize benziyoruz, çünkü bunları ben de yaşadım. Hepimiz aynı savaşım içindeyiz: bütününü insan olma savaşımı. Olabileceğimiz en iyi şey! Ne güzel bir erek! Ne görkemli bir erek!

Bana göre, dünyanın en coşku verici şeyi, tam anlamıyla insan olma gizilgücüne sahip olduğumu anlamamdır. Bir Tanrı olamam, ama bütün işlevlerini yerine getiren bir insan **olabilirim**. Şimdi, bütününü etkin bir insan olmak için gerekli olan bazı şeyler konusunda konuşmak istiyorum.

Yeniden ana konuya dönmeliyiz şimdi; birçok kişiyi şaşırtacak bu ve belki de hoşunuza gitmeyecek. Ama bu riski göze alacağım ben. Çok önemsedğim bir şey bu benim: Yeniden «Kendimi seviyorum» deme riskini göze almalıyız. Dünyada hiç kimseye sahip olmadığınız bir şeyi veremezsiniz. Bu nedenle, bütün gücünüzü **gelişmeye** vermelisiniz. Kendiniz, dünyanın en güzel, en duyarlı, en olağanüstü, en büyüğü, en benzersiz, en ilginç insanı olun ki, bu nitelikleri başka insanlarla paylaşabilirsiniz. Bir düşünün bunu. Benim bilgeliğim yoksa size yalnızca bilgisizliğimi öğretebilirim. Sevincim yoksa size yalnızca üzüntüyü öğretebilirim. Özgürlüğüm yoksa size yalnızca tutsaklığı öğretebilirim. Oysa, sahip olduğum her şeyi verebilirim. Bir şeye sahip olmanın tek amacı onu vermektir. Ama önce ona sahip olmam gerekir. Dolayısıyla, bütün gücümle, dünyanın tanıdığı en iyi Leo olmaya çalışıyorum.

Ben en iyi Leo olursam, sizi, en iyi siz olarak sevebilirim. Hiç kimsenin beni izleyip bana öykünmesini istemem. Çünkü, bana öykünmeye başladığınız zaman, bu sizi bana ulaştırır ve siz kendiniz yok olursunuz. İzlenecek tek yol kendi yolunuzdur. Siz, bir benzeri dün-

yaya bir daha gelmeyecek o büyülu bireşimsiniz ve kim olduğunuz, kendinizi ne denli önemsediuğiniz ya da ne denli yalnızlık duyduğunuz benim için önemli değil. Her biriniz, bir benzeri olmayan, özel birer varlıksınız. Çocuklara bunu çok küçük yaşıta anlatabilsek keşke. O zaman, bunu öğrenebilmek için, **yaşamları boyunca** çaba harcamazlar. Paylaşacak eşsiz bir dünyanız var.

Algılama ve duyumsama olgularını inceleyen kişiler, her bireyin dünyayı farklı gördüğünü bilirler. Oysa, dünya aynı dünyadır. Bir ağacı hepimiz aynı biçimde görmeyiz. Oysa ağaç aynı ağaçtır. O ağacı paylaşıp onu iki farklı biçimde görsek ne güzel olur değil mi? Bunu düşünmek bile beni sevinçten havalara uçuruyor! Kimi kişilerin, sürekli olarak «Sunacak neyim var ki?» dediğini duyarım sık sık. Sunacak neyiniz var biliyor musunuz? Çapraz sözcük bilmecesinin bir orta bölümü. Sorumluluğunuzu üstlenmezseniz, bilmece hiçbir zaman tamamlanmaz. Ben de sizin ağacınızı hiçbir zaman göremem. Dünyamızda, hâlâ acı, umutsuzluk, keder gibi şeylerin olmasının nedeninin, insanların kendilerini gerçekleştirmemeleri ve dünyalarını paylaşmalarına inandığuna inanıyorum. Çünkü, bunu yapsalar, dünyamız daha aydınlık olurdu. O halıya çizeceğiniz ya da işleyeceğiniz ve yalnızca size özgü olan bir şeyleriniz var. Bu fırsatı kaçırmayın. Olağanüstüsünüz. Büyölüsünüz. **Teksiniz**, benzeriniz yok.

Bir daha aynaya bakarken, kendi kendinize «Tanrım! Evet doğru. Ben tekim!» deyin. Bunu bir anlayabilsek! Güzel olan şey de, bizim, bu «siz»in içinde nerede olduğumuzun hiç önemli olmamasıdır. Henüz işin başındasınız. Çünkü, şimdiye dek hiç kimse, insanlığa, insan gizilgücüne bir sınır koyamamıştır. Biliyor muydunuz bunu? Siz **sınırsız bir olanak** kaynağısınız.

Erich Fromm, bugün, yaşamda en üzücü şeyin, bir çoğumuzun henüz tam olarak doğmadan ölmesi olduğunu söylüyor. Var olma şansınızı kaçırmayın! Elisabeth Kübler-Ross da, ölürken en çok bağırان kişilerin, hiç yaşamamış kişiler olduğunu söylüyor. Böyle kişiler, yaşama etkin biçimde katılmak yerine gözlemci olarak yaşama yolunu seçmişlerdir. Hiçbir riske girmemişlerdir. Yaşamın dışında kalmışlardır.

Elimizi insanlara uzattığınız zaman, tokatlanma riskine gireriz. Ama aynı zamanda, yüzde elli olasılıkla (Las Vegas'takinden daha yüksek!) birinin elini uzatıp bize sevgiyle dokunması şansını da elde edebiliriz.

Gördüğüm en güzel şeylerden biri bir parkta olmuştı. Parkta, bütün bu çılgın günlük koşuşturmalar arasında biraz zaman ayırıp küçük çocuklarını parka getirmiş bir ana ve baba vardı. Küçük çocuk göle doğru yürüyordu. Baba bunu görünce, onu durdurmaya çalıştı. Anne, eşsiz, sevimli bir insandı mutlaka, kocasını kolundan tutup «Bırak gitsin!» dedi. Henüz yeni yürümeye başlamış bu küçük insan, yalpalaya yalpalaya yürüyüp gitti. Bu öykünün mutlu bir sonu var: Çocuk göle düşüp boğulmadı. Eminim, annenin de yüreği güm güm atmıştır. Ama büyüme, riskleri de içerir.

Ben, herkesin, onları gördüğümü bilmelerini isteyen çılgın insanlardan biriyim. Tanrı bilir ya, çoğumuz hiç kimse bizi görmediği için yalnızız. Var olmadığımıza inanırız. Bazen kampüste dolaşıp karşılaştığım herkese «Günaydın. Merhaba, nasılsınız?» derim. Yarattığım tepki çok ilginç olur. Kimileri «Merhaba» diye karşılık verir, kimileri de tam tersine, sanki özel yaşamlarına dil uzatmışım gibi (belki de uzatıyorum) öfkeyle «Tanışıyor muyuz?» diye sorarlar. Ben de «Hayır, ama tanışsak iyi olmaz mı?» derim. Bazen «Olmaz tabii» derler.

Benim, artık hiçbir şeye üzülmeyeceğim kanısındaysanız, çok ilginç bir özelliğimi söyleyeyim: Üzüntülerimi yenen çok güçlü savunma mekanizmalarım var benim. Beni duysa, Freud'un kemikleri sizler! Yürürken, kendi kendime «Çok yazık, beni tanımak istemediler, oysa ben çok hoş bir insanım. Onun için, yarın onları yeniden gördüğümde, yeniden günaydın deyip onlara bir şans daha tanıyacağım» derim. Biliyor musunuz, bu çok işe yarıyor.

Bu kişilerle yeniden karşılaştığımda, yine «Merhaba!» derim. Yine «Tanışıyor muyuz?» diye sorduklarında «EVET. Dün tanışmıştık ya!» diye karşılık veririm.

Riske girmeyi yeniden öğrenin. Bütün dünyanın, anlamanız gereken görkemli ve olağanüstü güzel bir gizem gibi görüldüğü o çocukluk yıllarına dönün. Sıkı sıkıya tutunun buna. Kendi kendinize «Her şeyi öğrenmek istiyorum. Her şeyi duyumsamak, her şeyi tatmak, her şeye dokunmak ve her şeyi anlamak istiyorum. Yaşam sürem bunların tümünü yapmama yetmeyecek, onun için hemen şimdi başlamalıyım.» deyin. Her dakikanızı son dakikanızmış gibi değerlendirin, çünkü pekâlâ son dakikanız olabilir de.

Birçok kişi, ölümü bir düşman gibi görür. Ama ben, çok şükür, ölümle barış yapma aşamasına ulaştım. Ben ölümü olumlu bir güç olarak görürüm, çünkü ölüm bana zamanımın sınırlı olduğunu söyler ve hiç kandırmaz da insanı. Ölüm bunu doğduğumuz an söylemeye başlar bize. Hiç saklamaz kendini zaten. Eğer saklanmışsa, onu biz saklamışız demektir. Hiç kimse bu dünyadan canlı olarak ayrılmayacaktır. Ama biliyor musunuz, kimlerimiz buna gerçekten inanırız. Sanki sonsuza dek zamanımız varmış gibi davranırız! «Yarın yaparım bunu.» «Her zaman bir dağa tırmanmak istedim. Yarın tırmanırım.» Tırmanamıyabilirsin z oysa.

Öğrencilerim «Okulu bitirdiğim zaman, okumak için bol zamanım olacak» dediklerinde «Hayır, olmayacak! Eğer şimdi okumazsanız, hiçbir zaman okumazsınız.» derim.

Her şeyin zamanı şu andır. Sevdiklerinize, onları sevdiğinizi söylemek için yarını beklemeyin, şimdi yapın bunu. Şaşırtın onları. Şehirlerarası telefon açıp «Hey, anne! Ben Felice. Biliyorum, saat sabahın üçü, ama sana söylemek istediğim bir şey var. Seni çok seviyorum.» deyin.

Anneniz, eğer kalp krizinden ölmezse, yaşamının en önemli anlarından biri olabilir bu. «Evet, ama o zaten onu sevdiğimi bilir.» diyenler de çıkıyor her zaman. Biliyordur belki, ama siz sevdiğinizizi duymaktan bıkar mısınız?

Şimdi söyleyin sevdiğinizi. Sevgiyi anlatmanın birçok yolu vardır. Uzanıp dokunun ona. Sarılın ona. Anlatın sevginizi. Eve gidip çocuklarınızı uyandırın: «Hey! Sizi çok seviyorum. Sizi çok seviyorum.» deyin.

«Annem çıldırdı!»

«Tabii ya çıldırdım!»

Dolayısıyla, her şeyin sizinle başladığını ve kendinizi kutlayıncaya dek, başka hiç kimseyi kutlayamayacağınızı unutmayın. Kutlayın ilginçliğinizi! Kutlayın unutkanlığınızı! Başkalarını üzme yeteneğinizi bile kutlayın!

Sahip olduğumuz en önemli özelliklerimizden biri, bağışlayıcılığımızdır. Kusursuz olmamanızı bağışlarım ben. Ben, ancak kendim kusursuz olduğum zaman başkalarının da kusursuz olmasını isteyebilirim. Dolayısıyla hepiniz güvenlik içindesiniz! Kendinizi, insan olmanızı, sevinç, coşku ve büyü ile kutlayın. Sonra, kendinizle birlikte başkalarını da kutlayın. Sizi yüceltip kutlamak ne büyük mutluluktur benim için!

Beni tanıyanlarınız, yaprakları ne denli sevdiğimi bilirler. Sonbahar yılın en sevdiğim mevsimidir. Benim için, sonbahar tam bir büyüdür. Bayılırim yapraklara. Bana çok anlamlı gelirler. Dolayısıyla, sonbahar gelip çevremdeki çınar ağaçları yapraklarını dökmeye başlayınca düşen yaprakları oldukları yerde bırakmak çok hoşuma gider. Ayrıca, yaprakları sınıfa getirip öğrencilerimin sıraları üstüne koymak da hoşuma gider. «Ne olağanüstü değil mi? Bir mucize bu değil mi?» derim onlara. Sonra, bir yaprağı örnek olarak ele alıp duyumsama ve algılama konusunda konuşmaya başlarım. O zaman, yaprakları sıralarından atanların tümü, yere eğilip toplamaya başlarlar yapraklarını. (Bunun dersin bir bölümü olduğunu bilmezler önceden.) Şimdi yaprağın bir önemi olmuştur. Oysa, o yaşlı yaprağın daha önce de, kendince bir önemi vardır.

Sınıfta, harika bir kör kız öğrenci olduğunu anımsıyorum. Öğrencilerimle yapraklara ilişkin duygularımızı paylaşırken, birisi «Ne güzel bir görünümü var değil mi? Şu küçük damarlara bakın.» dedi. Biz, gördüklerimiz konusunda konuşurken, o kör öğrenci hiçbirimizin aklına gelmeyen bir şey söyledi: «Kuru bir yaprak ne de güzel kokuyor, değil mi?»

Ben yaprakları severim ve yere düştükleri zaman onları oldukları yerde bırakmayı yeğlerim, ama temizliğe düşkün, çok titiz komşularım var. Çok temiz-temiz-temiz-temiz bir ev. Sonra, Buscaglia'nın pis-pis-pis-pis-pis (bu onların düşüncesi tabii) evi ve sonra yine temiz-temiz-temiz-temiz-temiz bir ev. Anlıyor musunuz? Komşularımın birinde, yaprakları toplayan bir makine var-Rrrrrrrrr diye topluyor yaprakları. Yaprakların da AAAAAAH diye makinenin içine girişini görebilirsiniz. Ben bunu izlemeye dayanamıyorum. Neyse, benim yapraklarım güvenlik içindeler.

Bir gün, evimde bir seminer çalışması yaparken, komşularım geldiler. Gerçekten çok iyi, çok güzel ve çok temiz insanlardır.

Kapı çalındı, ben de semineri bırakıp kapıya bakmaya gittim. Komşularımdı. «Leo, bütün hafta üniversitede çalıştığını, hafta sonlarında seyahat ettiğini ve bunun için yerdeki yaprakları toplamaya zamanın olmadığını biliyoruz. Bak, çok iyi bir makinemiz var. Bahçeni temizleyelim.» dediler. Bana yardım etmeyi düşünmeleri çok güzel bir şeydi. «Hayır, bırakın. Yapraklarımın sizi rahatsız ettiğini bilmiyordum. Ben kendim çıkar toparım onları.» dedim. Birkaç dakika daha konuştuktan sonra gittiler. Öğrencilerimin yanına döndüm, olanları anlatınca çok kızdılar: «Oyunbozanlık ettiniz! Onlara 'Bu benim evim ve istediğimi yaparım.' demeliydiniz.» dediler. «Susun!» dedim. (Gerçek bir güdümsüz danışmanım ben!) Sonra «Haydi şimdi dışarı çıkın, o yaprakların hepsini yerden toplayıp kovalara doldurun ve sonra içeriye getirip oturma odasına saçın.» dedim. Öğrenciler buna inanamadılar. «Ciddi misiniz?» diye sordular «Evet, çok ciddiyim. Hiç olmazsa oturma odamın döşemesinde ne olup olmaması gerektiğini bana hiç kimse söyleyemez.» dedim. Böylece, o güzel şeyleri oturma odasında yere saçıp üstlerine oturduk ve seminerimizi sürdürdük. Bakın, arasıra komşularıma gerçekten gereksinme duyuyorum ve yakınımda olmalarına seviniyorum. Bazen, küçük bir şeyden vazgeçerek büyük şeyler başarabiliriz. Hem onları kırmayıp dediklerini yaptığım için komşularım mutluydu, hem de yapraklarımdan ayrılmadığım için ben mutluydum. Çok da kolay olmuştu bu. Birçok boşanma ve ayrılma olaylarının, çok önemsiz, saçma, çılgınca nedenlerden kaynaklandığını biliyor musunuz? «Boşanmak istiyorum, çünkü karım dış macunu tüpünü tam

ortasından sıkıyor! Çıldırıyor bu beni!» Tanrım, iki t p diş macunu aliverin.

«Giysilerini yerlere atıyor hep. Ben onun hizmetçisi miyim?»

Siz istemezseniz onun hizmetçisi olmazsınız. Bırakın, giysileri yerde kalsın! Üzerlerine basmadan çevrelerinden dolaşın! «Ya komşular ne der?» Eh, komşularınız evinize geldiklerinde «Bu ne? Yerde altı tane ceket...» derlerse bu onların sorunu olur. «Ha, onlar benim kocamın. Ne sevimli insan değil mi? Ceketlerini yere koymayı sever. Ben de onları öylece bırakırım. Kocam, onları sabahları yerlerine asmayı seviyor.» deyin.

Bir daha, gerçekten sinirlenip öfkelendiğinizde durumu bir inceleyin. Genellikle çok küçük, saçma bir şeyden kaynaklanmıştır öfkeniz. şöyle bir oturup durumu yeniden değerlendirdiğinizde gülmeye bile başlayabilirsiniz. Kendi kendinize «İnsan olmak ne güzel bir şey!» diyebilirsiniz.

Kültürümüzde, beni belki başka her şeyden daha çok korkutan şey, gülmece anlayışımızın olmayışı. Her şeyi aşırı ölçüde ciddiye alıyoruz. Gülmeyi unuttuk artık. Benim yaşımda ya da daha yaşlı olanlarınız, geçmişte, evinizde nasıl g l nd ğ n  anımsayın. Çevremde pek fazla kahkaha duyamıyorum artık.

Çok olağanüstü bir kadın olan annemi anımsıyorum. Çok tombul bir kadındı. İriyarıydı! Boğazına çok düşkündü. Bana miras bıraktığı bir özellik bu. Oysa, New York'taki Madison Avenue, çekici olmak için çok ince olmamız gerektiğini söyler! Nerede olduğunuza bağlıdır bu. İtalya'ya gidin de en çok kimler  imdikle-niyor, görün! Kilo ne denli çoksa, neşe de o denli çok olur! Anımsıyorum, anem bazen öyle şiddetli gülme-ye başlardı ki, o 82 kiloluk gövdesiyle kendini yerlere

atıp yuvarlanırdı. Biz de dayanamayıp onunla birlikte gülmeye başladık.

Ama, pek fazla kahkaha duymuyorum artık. Gülmüyoruz. Hiçbir şey gülünç gelmiyor bize. Nasıl neşelenileceğini unuttuk ve daha da kötüsü kendi çılgınlığımızı unuttuk. Kabul de etmiyoruz unuttuğumuzu. Gelin, gerçeği kabullenelim: Hepimiz biraz çılgınız aslında. Ah, bu çılgınlıkla yeniden bağlantı kurabilmek ne büyük bir mutluluk olur!

Çılgınca yaşayın. Hiç olmazsa, arasıra bir çılgınlık yapın ve neler olacağını görün. O gününüzü renklendirecektir bu.

Geçenlerde, Wisconsin eyaletinde bin kişilik bir rahibe topluluğuna konuşma yapmam için bir çağrı aldım. Bin tane rahibe ve Felice! Eminim, annem bulunduğu yerde çok mutlu olmuştur: «İşte benim küçük Felice'm, bin rahibeye konuşma yapıyor!» O rahibelerle ne güzel, ne sevgi dolu bir hafta sonu geçirmiştım! Beni çağırdıklarında «Paramız yok, ama bizim yuvaya dönüş günümüz olacak bu. Kimilerimiz birbirimizi on yıldır görmedik. Çok güzel bir buluşma olacak bu ve sizin de gelip sevgimizi paylaşmanızı istiyoruz.» dediler.

Oraya gittim. Bana, 'görüp sözünü ettiğim her şeyi verdiler. Mevsim sonbahardı. Wisconsin'da sonbahar çok güzel olur. Yaprakların ne güzel olduğunu söyledim, hemen dışarı fırlayıp yaprak topladılar ve eve götürmem için kocaman bir torba dolusu yaprak verdiler. Bir kabağın, o güne dek gördüğüm en büyük kabak olduğunu söyledim. Wisconsin'in kabakları gerçekten çok büyük olur. Görkemlidirler! Bana kocaman bir kabak verdiler. Bir rahibe, tadına doyumayan nefis bir ekmek yapıp verdi. Neredeyse ağlayacaktım. Güzel yemeklerle donatılmış bir sofrada görmelisiniz beni. Duygulanır

ağlarım. Yanımdakiler «Neyin var Buscaglia?» diye sorarlar. «Ne güzel şeyler bunlar!» derim.

Bu rahibe, bana iki tane ekmek verdi. O gece, oldukça geç bir saatte, uçağa binmeden hemen önce de, 2,5 kg. Wisconsin peyniri verdiler. Uçakta, hostesler, kabağım, yaprak torbam ve peynirimle benden başka hiç kimse yoktu. Bana verilen her şeyi yanıma almıştım.

Hostesin her zamanki «Çay mı, kahve mi yoksa süt mü istersiniz?» sorusundan sonra ışıklar karartıldı. Binlerce metre yükseklikte, loş ışıklar ve sessizlik içinde, bilinmeyen bir yerden bir başka bilinmeyen yere uçmak kadar güzel bir şey yoktur dünyada. Evet... birdenbire içimden bir çılgınlık yapmak geldi. Orta koltuğun kollarını kaldırdım. Yapraklarımı koltuğa yaydım. Sonra kabağı aldım, koltuğun ortasına koydum, iki ekmeği kabağın iki yanına koydum. Peyniri de çevrelerine dağıttım. Sonra hostesi çağıran düğmeye bastım.

Zavallı yorgun hostes, çay, kahve ya da süt iste-yeceğim düşüncesiyle, ayaklarını sürüye sürüye geldi. «Bakın!» dedim. «Aman Tanrım!» deyip birdenbire canlanıverdi. «Bütün bunları sizlerle paylaşmak istiyorum. Daha önce benimle paylaşıldı, şimdi de ben onları sizinle ve isterlerse öteki hosteslerle paylaşmak istiyorum.» dedim.

Hostes «Bekleyin.» deyip gitti. Döndüğünde yanın- da öteki mürettebat ve iki şişe Kaliforniya şarabı vardı. Şarabı, o plastik bardaklar yerine gerçek cam kadehlere doldurdu. Bu, hepimizin Chicago'dan yaptığı en kısa yolculuktu! Bu kişilerle aramızda sözleştik. Her yıl, sonbaharda bir buluşma günümüz var. Her şey, bir- nin çıkıp sıradan bir şeye biraz büyü katmasından kaynaklanmıştı.

İnsan olduğunuz için büyüsel bir yönünüz de vardır. Tanıyın bu özelliğinizi. İçinizde bir çılgınlık dürtüsü

duyarsanız bastırmayın onu. Bırakın dışarı çıksın. Yalnızca bir kez. Ondan sonra da neler olduğunu bana anlatın, olur mu?

Ayrıca, sanırım, insan olmak ve daha iyi şeyler yapabilmek için, demokratik bir kişilik geliştirmek zorundayız. Bu, kendimizden daha iyi ya da daha kötü hiç kimse olmadığını anlamamız demektir. Sanırım, kimi zaman, başkalarının da insan olduğunu unutmaya eğiliminde oluyoruz.

Sık sık anlattığım bir öykü var; benim için çok anlamlı bir öykü bu. Öteki eyaletlerden gelen on beş-yirmi eğitimci, beni St. Louis'teki bir «beyin bankası»na götürdüler. Üç gün boyunca bir sürü bilimsel çalışma raporu dinledik. Aman Tanrım! Tek söyleyeceğim şey, Amerika'da, eğitimin geleceği bu çok bilgili kişilere dayanıyorsa, yandık demektir! Çalışmaların yarısına geldiğimizde, yeterince dinlediğime karar verdim. Deliliğim tuttu yine ve «Afedersiniz, afedersiniz, afedersiniz» diye diye dışarı kaçtım.

Bir gün, ırmak kıyısında yürürken, ufak tefek, yaşlı bir adam gördüm. Ağzında hiç diş yoktu ve biz kendimiz temiz olduğumuz için, bize göre çok da pis sayılırdı (biliyorsunuz, her şey görecelidir.) Yüzünde bir gülümsemeyle bir şişeden ucuz bir şarap içiyor, peynir yiyordu. Yanından geçip gidecektim ki, o «Günaydın evlat.» diye seslendi. Bana «evlat» diyen biri, benim dostum demektir. Yanına oturdum, çene çalmaya başladık. Şarabı, peyniri ve felsefemizi paylaştık. Bu yaşlı adama «Biliyor musunuz, çok mutlu, rahat, dingin bir haliniz var. Bir yaşam giziniz mi var?» diye sordum. Hiç duraksamadan yanıt verdi. «Var elbette.»

«Benimle paylaşır mısınız bu gizi?» dedim.

«Tabii evlat. Yaşamın boyunca mutlu yaşamak istersen, her zaman, kafanı dolu, mideni boş tut!» diye

yanıt verdi. İşte bilgelik! Bu adamı hiç kimse beyin bankasına çağırmanmıştı. Çağırımları gerekirdi oysa!

Ben, insan olmanın, tüm güzellikleriyle birlikte, Tanrı'nın size bir armağanı olduğuna inanıyorum. Onu değerlendirme biçiminiz de sizin Tanrı'ya armağanınızdır. Varlığınızı kusursuzluğunu Tanrı'ya armağan etmenin dışında doyum aramayın. Bunu yaparken de bayram yapın. Teşekkür ederim.

YARININ ÇOCUKLARI

Konferansınızın konusu bana büyük bir coşku veriyor. Ancak, sanırım, siz de benim gibi, yalnızca tek bir yılın Çocuk Yılı olarak saptanmasının gülünç ve saçma olduğunu düşünüyorsunuzdur. Aslında her yılın Çocuk Yılı olması gerekir. Bunu anlamamanın zamanı gelmiştir artık. Belki, bu konferans bir başlangıç olur ve biz de, çocuklarımızın bize çok gereksinme duyduklarını kabul ederek el ele verip çözümler arayabiliriz. Şimdi sizlerle, çocuk kavramı, Seven ya da Yenik bir kişi olarak Yarının Çocuğu konusunda konuşmak istiyorum.

Konuşmama, Anthony Storr'un yazdığı, *The World of Children* (Çocukların Dünyası) adlı çok güzel bir kiptan bir bölüm okuyarak başlamak istiyorum. Anthony Stor, birçoğumuzun unutmış olmasına karşın, aslında hepimizin çocuk olduğunu söylüyor. Yaşam sürecimizin başlangıç evresine dönüp, dünyayı körler gibi el yordamıyla duyumsayıp tanımaya çalıştığımız o ilk yıllarla bağlantı kurabilirsek ne güzel olur! İlk ağacımızı gördüğümüz o yıllarla! Hepimiz, ilk çiçeğimizi bulmak ve ateşi yeniden keşfetmek süreçlerinden geçmek zorunda kaldık. Çok uzun bir arayış sürecidir bu ve hâlâ içindeyiz ya da ben öyle olduğunu umuyorum. Hâlâ, dünyayı ellerimizle duyumsayıp anlamaya çalı-

şıyoruz. Bir ağacı yalnızca görmek yetmiyor bize, ona tırmanmak istiyoruz, onu koklamak istiyoruz, ona sarılmak istiyoruz, tadına bakmak, çiğnemek istiyoruz; onu tam anlamıyla duyumsamak istiyoruz. Yaşama büyü ve güzellik katan budur. Ama, bakın Storr ne diyor:

Çocuk olmak ne de onur kırıcı bir şeydir. Başka insanların istedikleri zaman kucaklarına alıp sağa sola götürebilecekleri kadar küçük olmak! Doyurulmak ya da aç bırakılmak! Temizlenmek ya da pis bırakılmak! Güldürülmek ya da ağlatılmak! Bu, kesinlikle öylesine büyük bir onursuzluk ki, kimilerimizin bundan hiç kurtulamamasına şaşmamak gerek. Çünkü, insan olarak değil, nesne olarak görülmek, insanoğlunun temel korkularından biridir. Dış güçlerce yönetilip sağa sola itelenmek, daha güçlü ve üstünlerce değersiz görülmek. Her birimiz, görkemli bir evrende küçücük bir atom tanesi olabiliriz, ama bir önemimiz olduğunun, varlığımızın ilgi gerektirdiğinin bize sezdirilmesine gereksinme duyarız. Kişi olarak tümüyle önemsenmeyip yadsınmak, hepimizin, bütün gücümüzle savaşmak zorunda olduğumuz, bir çeşit yaşarken ölme durumudur.

Sanırım, yardım işlerinde çalışanlarınız, insanın kimliğini bulup yaşatmasının ve ayağa kalkıp «Ben varım» yerine «Ben oluyorum» demesinin ne denli güç olduğunu belki başka herkesten daha iyi bilirsiniz, çünkü aslında, birçok açıdan henüz doğmuş bile değiliz. Ama, bildiğim kadarıyla, yaşamı öğreten hiç okul yoktur. Bütün içtenliğiyle kalkıp «Oluyorum, varım. Çok güzel bir şey bu. Yaşam çok iyi bir şey, dünya çok güzel.» diyebilen çok az kişi-çok az örnek vardır.

En sevdiğim kitaplardan biri, Dostoyevski'nin *Budala* adlı kitabıdır. İçinizde kaç kişi bu kitabı okumuştur, bilmiyorum, ama bir gün bol zamanınız olduğunda alıp ağır ağır okuyun bu olağanüstü güzel kitabı. Çok kalın bir kitaptır ama okumaya değer. Dos-

tojevski kitapta, günahkâr bir dünyada, yanlış yola sürüklenen bir aziz olan Prens Mişkin'in öyküsünü anlatır. Prens'in iyilikle dokunduğu her şey acı ve umutsuzluğa dönüşür gibidir ve o, bunun nedenini bir türlü anlayamamaktadır. Sara hastalığı vardır ve her kriz geçişinde büyük bir içgörü kazanmaktadır. Dostoyevski'nin usta kalemî bunu şöyle betimliyor:

Kederin, tinsel karanlığın ve baskının içindeyken, birdenbire beyinde bir ışık yanar gibi olurdu. O zaman, olağanüstü bir gücün etkisiyle, bütün yaşam kuvvetleri son hızlarıyla çalışmaya başlardı. Kafası ve yüreği olağanüstü bir ışıkla dolardı. Bütün tedirginliği, kuşku, kaygıları bir anda yok oluverirdi ve o anda bu parlamalar, yalnızca, krizin başladığı son saniyeyi haber veriyordu.

Ama her kriz gelişinde içgörü gücü kazanır Mişkin. Romanın sonlarına doğru bir yerde, birden her şeyin bilincine varır ve «Tanrım, neden çocuklara anlatmıyoruz bunu?» diye haykırır.

Ben de yineliyorum bu sözleri: «Neden çocuklara anlatmıyoruz bunu?» Seçme hakları olduğunu, seven kişiler olabileceklerini ve yenik kişiler olmaları gerekmediğini neden anlatmayalım çocuklara? Çevrenize şöyle bir bakarsanız, inanılmayacak kadar çok yenik insan görürsünüz. Sizi bilmem ama, A.B.D.'de, yılda 26.000 intihar girişiminin gerçekleşmesi beni dehşete düşürüyor. Son yapılan istatistikler, suç eylemlerinin ülke çapında yüzde yedi oranında bir artış gösterdiğini belirtiyorlar. Evlenip 20, 30, 40, hatta 50 yıl evliliğini sürdürerek çoluk çocuk yetiştiren insanlar nerede kaldı? Değişen nedir? Belki de tek fark, hepimizin duvarlarla çevrili bahçelerde yetişmiş olmamızdır. Yaşama karşı korunduk hep. Sanki yaşam çok çirkin ve korkulacak bir şeymiş ve dolayısıyla çiçek ve mucize dolu bahçe-

lerde yapay duvarlar arkasında yetişmemiz gerekiyor-
muş gibi, yaşamın özünü görmemize izin verilmedi. An-
cak ergenlik çağında, büyük bir merakla o duvarları tır-
manıp aştığımız zaman, gerçekte savaşılabilmek için ge-
rekli araçlara sahip olmadığımızı anlarız.

Acı çekmek istemeyiz, bunun için ilaçlar alıp ka-
fayı buluruz, içip sarhoş oluruz. Yaşamaktan korkarız,
ama ölmekten daha da çok korkarız. Geçmiş suçlarız.
Geçmiş, geçmişte tanıdığımız insanları suçlamayı çok
severiz. Ama, bugün ve gelecekte neler yapacağımız ko-
nusunda kendimizi yetersiz görürüz. Başkalarından kuş-
kulanırız, ama aslında çoğunlukla kendimizden kuşku-
lanırız. Kendi sesimizi nasıl dinleyeceğimizi unuttuk.
Bu günü yaşamayız; geçip gitmesine izin veririz. Seç-
me hakkımız olduğunu ve mutluluğu seçebileceğimizi
bilmeyiz. Amacımız yoktur ve yaşamın ne olduğunu ger-
çekten anlayamayız. Kendi kendimize «Benim bu dün-
yadaki işlevim nedir?» diye sormayız hiç. Bu dünyada-
ki rolünüz salt boşluk doldurmak mıdır?

Zen ve Budist manastırlarında, farklı kültürler
hakkında öğrenebildiğim kadar çok şey öğrenmek için
uzun bir zaman harcadım. Çeşitli yollar olduğunu öğ-
renebildiğim için çok şanslıyım ben. Ama Hindistan'da,
sanki bir büyü etkisiyle, başka hiçbir yerde görmediğim
bir şey gördüm. Kalküta kentine vardığımda, trenden
inip daha 400 metre yürümüşüm ki, birdenbire, aşırı
bir algı yüklemesi gibi, yaşama ilişkin görülecek her şe-
yi bir anda görüverdim. Sefaleti gördüm, acıyı gördüm,
aç çocukları gördüm, gözleri umutsuzluk dolu insanla-
rı gördüm, sevinci gördüm, coşuyu gördüm. Evet, coşu-
yu da gördüm. Çiçekler, dans, güzellik ve ölüm gör-
düm. 400 metre içinde. Oysa, yaşamın ne olduğunu öğ-
renmeye henüz başlamam bile birçok yılımı almıştı.

Çocukları yaşamdan soyutluyoruz dediğimde demek istediğim budur. Çocuklarımıza ölümü öğretmek için yetişkin kişiler olmalarını bekleriz. Çocuklarımızın yaşamı bir gül bahçesi gibi görmelerini isteriz. Ama, gerçeğin öyle olmadığını öğrendikleri gün, ne büyük bir düş kırıklığına uğrarlar! Çocuklarımızın, kusursuz olduğumuza inanmalarına izin veririz. Kusursuz olmadığımızı öğrendikleri zaman ne büyük bir üzüntü duyarlar! İnsanlığı, insan olmak yoluyla öğretmek düşüncesinin nesi yanlış?

Ancak, çocuklara yaşamı öğretebilmek için, onlarla nasıl konuşacağımızı yeniden öğrenmek zorundayız. «Çocuklarla Nasıl Konuşulur» adlı bir kitap yazmak istedim, çünkü gördüğüm kadarıyla, büyüklerin çocuklarla olan ilişkilerinde egemen olan tutum, onlarla her zaman tepeden konuşmak ve onlar aracılığıyla ya da onların dışında konuşmaktır. Çocuklarla hiçbir zaman iletişim kuramıyoruz. Onlarla gerçek anlamda iletişim kurabilmek için boylarına göre diz çökmeliyiz. Onlara sürekli olarak kendi dünyamızı anlatmaktan vazgeçip onların kendi dünyasını tanımaya çalışmalıyız. Dinleyin onları. Onlardan, gördüklerini, duyumsadıklarını ve duyduklarını size anlatmalarını isteyin, çünkü, şaşıracaksınız, ama size bir şeyler öğretebilirler. Onlardan öğreneceğiniz şeyler, bir zamanlar sizde de var olan ama unuttuğunuz o olağanüstülüğüne biraz dönmenizi sağlayabilir.

Son yıllarda neyi anladım biliyor musunuz? Öğrenmekten çok, öğrendiklerimi unutmaya çalışıyorum ben. Başkalarının kafama yerleştirdiği saçmalıkların tümünü dışlamak zorunluluğunu duyuyorum. Sizler de aynı süreç içindesiniz. Dışladığım her saçmalığa koşturarak özgürlüğüm de artıyor. Ne denli özgürleşirsem, sizler için o denli yararlı bir insan olabilirim. Zama-

nımı sürekli olarak okullarda geçiririm, çünkü, daha önce de söylediğim gibi, benim için dünyada en önemli şey öğretmenliktir. Ama hâlâ neler duyuyorum, biliyor musunuz? Hâlâ, öğretmenlerin «Şu çizgi dümdüz çizilinceye dek sınıftan dışarıya çıkmak yok!» diye bağırdıklarını duyuyorum. İyi bir pazarlık! Öğrenme olgusu gerçekleşmese de olur, ama o Allahın belâsı çizgi dümdüz olmalıdır! «Haydi söyle Johnny, niye yaptın bunu?» Tanrı aşkına, bu soruya yanıt vermeyi öğrenebilmemiz bir yaşam boyu sürer. Johnny'nin ne söylemesi gerekir? «Bilmiyorum.» Size herhangi bir şeyi neden yaptığınızı soran oldu mu hiç? Yanıtınız ne olurdu böyle bir durumda? İşte, çocuklarla iletişim kopukluğuna yol açmanın akıl almaz yolları!

Haim Ginott'un şu sözlerini çok severim:

Yetişkin kişilerden akıllı iletiler almak çocuğun hakkıdır. Ana-babaların ve öğretmenlerin çocuklarla konuşma biçimi, onların kendilerine ilişkin ne tür duygular oluşturmaları gerektiğini bilmelerine yardımcı olur. Büyüklerin sözleri çocuğun özsaygı ve özdeğer kavramlarını etkiler. Kullandıkları dil çocuğun yazgısını önemli ölçüde biçimlendirir. Ana-babaların ve öğretmenlerin, günlük konuşmalarında çok gizli biçimde saklı olan dengesizliği yok etmesi gerekir. Çocuğa algılarına güvenmemesini söyleyen iletiler, onun kendi duygularına yabancılaşmasına ve özdeğereinden kuşku duymasına yol açar. 'Normal' denilen o her zamanki konuşma biçimi çocukları deliye döndürür. Suçlamak ve utandırmak, akıl ve ahlâk dersi vermek, buyruk vermek ve yönetmek, öğüt vermek ve suçlamak, alay etmek ve küçük düşürmek, tehdit etmek ve rüşvet önermek, tahmin etmek ve tanı koymak gibi yöntemler, çocukları kaba, acımasız kılar ve insanlıktan uzaklaştırır. Akıllılık yalnızca kendi içsel gerçekliğimize güven duyduğumuzda kazanılır ve bu güven de ancak gerçek iletişim süreciyle öğrenilir.

Bir çocuğun neler bilmesi gerekir? Çocuklara öğretmemiz gerektiğine inandığım bazı şeyleri sizlerle paylaşmak istiyorum şimdi. Her şeyden önce, tümüyle onlara özgü olan o altın gibi değerli imgelem güçlerini tanımalarına yardımcı olmalıyız. Onları, bütün dünyada başka benzerleri olmadığına inandırmalıyız. Kimimiz bunu tamamen unutuyoruz sanırım.

Sanırım, toplumumuzun özelliklerinden biri, herkesi belli bir kalıba sokabildiğimizde daha büyük bir rahatlık duymamız. Oysa insan kalıplaştırılmamalıdır! Çocukların yüzlerine bakın. Şimdiye dek, birbirine benzeyen iki çocuk yüzü bile görmedim ben. Çok da hoşuma gidiyor bu. Her çocuğun, insanlık tarihinde yalnız bir kez görülecek bir bileşim olduğunu düşünüyorum ben. Bu olguyu kavrayınca kıvanç duyuyor insan. Bunun anlamına gelince: Bir düşünün, çocuklar bu dünyaya bir hiç için mi geliyorlar sanıyorsunuz? Benzerlikleri bir hiç için mi bağışlanmışlardır onlara? Dünyayı, her birimizin küçük bir bölümünü dokuyup doldurmakla yükümlü olduğumuz kocaman bir duvar halısı olarak gördüğümü bilirsiniz. Bu sorumluluğu kabullenip görevimizi yapmazsak, halı her zaman, olabileceğinden eksik olacaktır ve bizim için hiç de iyi olmayacaktır bu. Sizin ben olmanızı istemem. Tanrı bilir ya, bir tane «ben» yeter. «Guruyu izle» ilkesini de sevmem. Kendi kişiliğinizi yitirmek isterseniz, izleyin beni. Beni izlediğiniz zaman bana ulaşp kendinizi yitirirsiniz. Benim ilkem «kendini izlemek»tir, çünkü siz kendinizi izleyip içinizdeki öze ulaştığınızda ve ben de kendi içimdeki öze ulaştığımda, birbirimize yabancılaşmak yerine, bir gün birbirimizle özdeşleşebiliriz.

Öyleyse, çocuklara, her birinin dünyada bir benzeri olmadığını öğretmeliyiz. Onlara, kendilerinin en iyi biçiminin yine kendileri olacağını göstermeliyiz. Aslın-

da çok güç bir iştir bu, çünkü bize de çocukluğumuzda öğretilmez bu. Çünkü hiç kimse bizi görmez, hiç kimse bize dokunmaz.

Çocukların, bu olağanüstü benzersizliklerinin yanı sıra, önemli bir özelliklerinin daha olduğunu anlamalarını sağlamalıyız; bizim sık sık unuttuğumuz bir özellikleridir bu. Çocuklar, aynı zamanda, gizilgüçtür. Bilinmeyen yönleri bilinen yönlerinden daha çoktur. Olağanüstülükleri bundadır işte. Nerede olurlarsa olsunlar, henüz başlama aşamasındadırlar ve bu görkemli, büyüsel yaşam yolculuğu, sürekli olarak özlerindeki bütün güzellikleri açığa çıkaracaktır.

Yıllarca önce, birisi bana «Evimde çok odam var benim.» dediğinde ne demek istediğini daha yeni anlamaya başlıyorum. Çünkü ben, evimin kocaman ve rahat bir oturma odasından oluştuğunu düşünürdüm hep. Bu yeterliydi benim için. Temiz, oldukça düzenli ve iyi döşenmiş bir odaydı. Bütün ev yaşıntım o odada geçirdi. O odada oturur, iyi şeyler yapar, konuklarımı ağırlardım. Ama, bir gün, o odadaki her eşyayı bir başka kişinin yardımıyla oraya yerleştirdiğim aklıma geliverdi. O odanın döşenmesinde bir sürü dekoratör çalışmıştı. Ama birdenbire, o odanın birden çok kapısı olduğunu farkettim. İçimde büyük bir coşku duyarak gidip kapılardan birini açtım ve örümcek ağlarıyla dolu, karanlık, rutubetli bir odayla karşılaştım. Odanın hali çok ürküttü beni ve ilk düşündüğüm şey kapıyı hemen kapamak oldu. Sonra, o odanın da evimin bir parçası olduğunu ve bu nedenle onu temizleyip yeniden döşemenin, sonra da içinde yaşamamanın benim görevim olduğunu düşündüm. Böylece odaya girdim ve her şey birdenbire tümüyle değişiverdi. Şimdi çok güzel bir oda oldu ve sevdiğim insanları konuk edeceğim en az iki odam var artık. O odanın yedi kapısı daha vardı. Hepsini aç-

tını. Birisi müziğe, birisi sanata, birisi sevgiye, birisi güzelliğe, birisi sevince ulaştırdı beni. Şimdi bir sürü odam var, her odanın da yedi kapısı var. Hiç sonu yoktur bunun! Hiç kimse, evindeki odaların sonuncusunu bulamamıştır henüz. Sonsuza dek yeni odalar bulabiliriz.

Bana gerçekten çok ilginç gelen şey ne biliyor musunuz? Biz, düşünme konusunda düşünebilen tek canlı türüyüz. Bunun için simgesel simgeler kullanabiliyoruz. Kafamızda çözümleme yapabiliyoruz, düş görebiliyoruz, yaratabiliyoruz. İnsan olmak bu demektir ve dolayısıyla büyük bir olağanüstülük ve büyüsellik duygusu vermesi gerekir size.

Dünyada gerçekleşecek tek bir dileğim olsaydı, bu, **sizi size** geri vermek olurdu. Beniçincilik anlamında söylemiyorum bunu, bu kişiyi —kendinizi— dünyanın en olağanüstü, en ilginç, en açık yürekli, en güzel, en yaratıcı insanı yapabileceğinizi bildiğiniz gerçeğine dayanarak söylüyorum. Bu özellikler, biriktirip saklamak için değil, başka insanlara armağan etmek için kazanılır. Çünkü başka insanlara yalnızca sahip olduğunuz şeyleri verebilirsiniz. Bilgisizseniz, salt bilgisizliğinizi öğretebilirsiniz; öyleyse, bilgi kazanmaya çalışmalısınız. Zincirlerle bağlıysanız, salt önyargılılığınızı öğretirsiniz; öyleyse, kişisel özgürlüğünüzü geliştirmeye çalışmalısınız. Her şey sizden kaynaklanır. Eğer kendim için bir şey yaparsam, bunu sizin için de yapıyorum demektir. Kendimi ne denli çok seversem, size verecek o denli çok sevgim olacak demektir. Bu gerçeği, çocuklara daha çok küçük yaşlardayken anlatmamız gerekir sanırım.

Bunların yanı sıra, çocuklara, başka insanların da var olduğunu öğretmemiz gerekir. Size biraz garip gelebilir, ama çok ilginç bir olguyu ben daha geçen gün öğrendim: Yerkürenin yüzeyinde, 23 saatte gidileme-

yecek hiçbir yer —Kaşmir Vadisi gibi çok uzak yerler bile— kalmamış. Dolayısıyla hepimiz birbirimize komşuyuz artık. Eskiden, gözden ırak olanın gönülden de ırak olduğu düşünülürdü ve gerçekten de öyle olurdu. Ama bugün, hiç kimse birbirine o denli uzak değil. Aramızda duvarlar yok artık. Bütün duvarlar kolayca tırmanılabilir ya da bombalanıp yıkılabilir.

Geçenlerde, A.B.D.'nin orta bölümünde bir üniversitede, öğrencilerle, paylaşma ve verme konulu ilginç bir toplumbilimsel deney yapılmış. Her öğrenciden on sent getirmesi istenmiş ve «Hindistan'da açlıktan ölen insanlar var. Veba salgını var. Gerçekten yardıma gereksinimleri var. Eğer onlara yardım etmek isteği duyarsanız, parayı bir zarfa koyup zarfın üzerine 'Hindistan' diye yazın. Hindistan çok uzak bir ülke. Oysa, yakınımızdaki bir yerel gettoda, yaşamak için yiyeceğe gereksinmesi olan bir aile var. Bu aileye yardım etmek isterseniz, para onlara adınız belirtilmeden verilecek. Paranızı bir zarfa koyup üzerine 'yoksul aile' diye yazın. Ayrıca, biliyorsunuz, üniversitemizde fotokopi makinemiz yok. Metinlerini, tezlerini çoğaltması gerekenleriniz için bir tane almamız ve kolay kullanılabilir duruma getirmemi gerekiyor. Bir fotokopi makinesinin alınmasına katkıda bulunmak isterseniz paranızı zarfa koyup üzerine 'Fotokopi' diye yazın.» denmiş. Sonuçta, paraların yüzde sekseni fotokopi makinesine gitmiş!

Başka insanlarla ilgilenmeyi bıraktık artık. Kendimizce, küçücük ve ulaşılmaz çekirdekler oluşturduk. «Benim ilgilenmem gereken şeyler bunlar. Dışında, uzaklarda olanlar beni ilgilendirmez» diyoruz. Oysa, bir tek yaprak bile, bizi herhangi bir biçimde etkilemeden düşmüyor artık. Saklanacak hiçbir yer kalmadı artık! Patronunuz sizi azarladı diyelim. Siz de eve gider karınıza ya da kocanıza bağırır çağırırsınız. Karınız ya da ko-

canınız da gider çocuğu pataklar. Çocuğunuz da gider, halının üzerine çiş yapan kediyi ısırın köpeği tekme-ler. Nereden başlamıştı bu? Ben, size gereksinme duyuyorum, bu nedenle birbirimizle yeniden yakın ilişki ku-rup almak için biraz verebilme yetisini yeniden kazana-bilmemiz gerek. Birbirimize güvenip inanmayı ve bir-likte çalışmayı yeniden öğrenmemiz gerek.

Tek bir şey görmek için iki göz gereklidir. Kim olduğunuzu bilmek istiyor musunuz? Çevrenizde, sizi seven insanların gözlerine bakın. Sözgelimi, burnunuz-da bir pislik olduğunda, size bunu söyleme yürekliliği-ni yalnızca onlar gösterecektir. Başka herkes, gün bo-yu burnunuzdaki o pislikle dolaşmanıza izin verecek-tir. Sizi seven bir kişi «Baksana canım, burnunda bir pislik var, temizlesene.» der.

Çocuklara, ölümü anlatmalıyız. Onları korumaktan vazgeçmeliyiz. Onlara, ölümsüz olduğumuz biçiminde yanlış kavramlar öğretmemeliyiz. Sanki ölümsüz olduğumuza inanıyormuşuz gibi davranırız .Freud çok gü-zel şeyler söylemiş. Bunlardan biri de, sorunlarımızın ve yaşama yeteneksizliğimizin, büyük ölçüde, hiç ölme-yeceğimiz inacından kaynaklandığıdır. Sonsuza dek za-manımız olduğunu sanırız. Bir düşünün, her zaman, başkalarının öleceğini sanırsınız, kendinizin değil. Eh, öyleyse bir haberim var size. **Hepimiz öleceğiz!** Dünya-nın en demokratik gerçeğidir bu. Kim olursanız olun, ne denli zengin ya da ünlü olursanız olun, kaç tane ünvanınız olursa olsun, yaşamınızı ne denli karmaşık-laştırmış ya da güzelleştirmiş olursanız olun, bir gün öleceksiniz. Ama neden korkuyoruz ölümden? Ölümden ancak yaşamıyorsanız korkarsınız. Yaşam sürecinin içi-ne girmişseniz yas tutup çığlık atmazsınız. Çevreniz-deki insanlara, onlar yaşarken iyi davranmışsanız, öl-düklerinde tabutlarına sarılıp «Gitme! Gitme!» diye

haykırmazsınız. Tanrı aşkına! İnsanların onurlarıyla ölmelerine bile izin vermiyoruz. «Lütfen, n'olur ölme!» diye haykırarak suçluluk duygusuyla ölmelerine neden oluyoruz.

Ölüm konusunda ne saçma düşüncelerimiz vardır! Çocukları cenaze törenlerine götürmek istemeyiz. Kimileriniz, geceleri ölü bekleme törenlerinde, üstü açık bir tabutta yatan büyükbabanıza ya da büyükannenize bakıp «Güle güle» dediğinizi anımsıyorsunuzdur. Kimilerinize de ölüm, çiçeklerin kış gelince ölmesi gibi, her şeyin ölüp sonra yeniden canlanması biçiminde tanımlanmıştır. Ölüm, sürekli ve güzel bir yaşam sürecidir. Böyle düşünürseniz, ölümü gördüğünüzde korkmazsınız ondan. Ölüm iyi bir arkadaştır. Çok iyi bir arkadaştır, çünkü sonsuza dek yaşamayacağımızı ve yaşama zamanının şimdi olduğunu söyler bize; dolayısıyla, her dakikanın ne değerli olduğunu anlarız. Bunu duyunca «Evet, çok doğru.» deriz ama yaşamımıza uyguluyor muyuz bunu? Bir çiçeği gördüğümüz bir anın tadına varmak ne güzel bir şeydir! Tanrı aşkına, birisi sizinle konuşurken, içtenlikle dinleyin onu, başka neler olduğunu görmek için sağınıza solunuza bakmayın. Ah şu kokteyller! Bundan daha büyük hakaret olamaz insana! Benimle birlikte olmak istemezseniz, **olmayın!** Önemi yok, kendimi uyarlayabilirim buna. Ama, eğer benimle birlikte olacaksanız, gerçekten **benimle olun** lütfen! «Gidip okyanusa bakacağım.» dediğinizde, gerçekten gidip bakıyor musunuz? «Ne güzel bir günbatımı!» dediğinizde gerçekten içten misiniz, gerçekten görüyor musunuz ve aynı günbatımının bir daha hiç yinelenmeyeceğini biliyor musunuz?

Ölüm bize (duymak istersek eğer) yaşama zamanının şu an olduğunu öğretir. Telefonu açıp sevdiğiniz bir kişiyi aramanızın zamanı şimdidir. Ölüm bize mut-

luluğu dakikalarda yaşamayı öğretir. Sonsuza dek zamanımız olmadığını, hiçbir şeyin kalıcı olmadığını öğretir. Sıkı sıkıya tutacağımız hiçbir şey olmadığını ve vazgeçmeyi öğretir. Beklentilerimizden vazgeçmemizi, yarının kendi kendini belirlemesine izin vermemizi, çünkü hiç kimsenin bu gece evine sağ olarak dönüp dönmeyeceğini bilmediğini söyler bize. Kanımca, çok büyük bir meydan okumadır bu. Ölüm «Şimdi yaşa!» der. Gelin çocuklara anlatalım bunu.

Benim çocuklarla paylaşmak istediğim sonuncu şey, yaşamın akşam haberlerinde ve gazetelerde anlatıldığı gibi salt keder, acı ve umutsuzluktan oluşmadığı gerçeğidir. Haber programları genellikle böyle şeylerden oluşur ve yaşanan bir sürü ilginç, gülünç ve düşsel olayı duymayız. Öyle ya da böyle, çocukların bu tür olguları da tanımalarını sağlamalıyız. Bunu gerçekleştirmek için yapmanız gereken şey, kendi neşeniz ve çılgınlığınızı yeniden canlandırmaktır. Aslında hepiniz biraz çılgınsınız! Buna inanmıyorsanız, siz herkesten daha çılgınsınız demektir! Can sıkıntısı tekdüzelikten kaynaklanır. Tekdüze yaşamak can sıkıntısına yol açar ve eğer sıkılıyorsanız, kendiniz de sıkıcısınız demektir. Ondan sonra da insanların neden sizinle birlikte olmak istemediklerini merak edersiniz. Oysa bir seçim yapabiliriz. Seçme hakkımız var. Yaşamınızı nasıl yaşamak istediğiniz konusunda seçim yapabilirsiniz. Sevinci, özgürlüğü, yaratıcılığı ve sürprizi ya da duyumsuzluğu ve can sıkıntısını seçebilirsiniz. Bu seçimi hemen şimdi yapabilirsiniz!

Söylediklerimin tümünü özetleyen çok sevdiğim bir yazı var. New York Eğitim Bölümü Yönergesel Gözetim Bürosu'nda çalışan Frederick Moffet tarafından yazılmış. Frederick Moffet yazısına «How a Child Learns» (Bir Çocuk Nasıl Öğrenir) adını vermiş.

İşte çocuk böylece, el ve ayak parmaklarının kıpırtıları ile beceriler kazanarak öğrenir. Çevresindeki insanların alışkanlık ve davranışlarını özümleyerek, kendi dünyasını iteleyip kakalayarak öğrenir. Yanılmadan çok denemeyle, acıdan çok sevinçle, söz ve öneriden çok deneyimle, buyruktan çok öneriyle öğrenir. Sevgi, sevecenlik, sabır, anlayış, bağlılık, eylem ve var olma yoluyla öğrenir. Günden güne, sizin bildiklerinizin birazını ama düşündüklerinizin ve anladıklarınızın biraz daha çoğunu öğrenmeye başlar. Aslında çocuğu oluşturan, sizin düşlediğiniz ve inandığınız şeylerdir. İşte çocuk böylece, siz, bütünüyle ya da eksik algılar-ken, belirsizlik ya da açıklıkla düşünürken, akılsızlık ya da akıllılıkla inanırken, sıkıcı ya da **altın gibi parlak** (bu sözcükler çok hoşuma gidiyor) düşler kurarken, yalancı tanıklık ederken ya da doğruyu söylerken öğrenir.

Çocuklara, seven ya da yenik kişiler olma konusunda seçme hakları olduğunu söylemeliyiz. Çünkü, sevgiyi yaşamamak, yaşamı yaşamamak demektir. Thornton Wilder «Bir canlılar, bir de ölümler ülkesi vardır ve aralarındaki köprü sevgidir. Tek kurtuluş ve tek amaç budur.» diyor.

Gelin, çocuklara anlatalım bunu!

GÖNÜLDEŞLİK

Bu dünyada, gerçek anlamda, çekinip utanmadan, yaklaşıp dokunabileceğimiz tek bir kişi olsa, hiç yalnızlık duymayacağımıza içtenlikle inanıyorum. Yalnızca bir kişi! Elli, yüz ya da bin demiyorum. Bu kişinin kim olduğu önemli değildir. Bir kadın ya da erkek de olabilir. Önemli olan, sığınabileceğiniz, dertleşebileceğiniz, sizi dinleyen, size gönüldeş olabilen bir insan olmasıdır. Kaçıp saklanmak zorunda olmayacağınız bir insan. «İşte bunlar benim duygularım» dediğinizde «İyi. Pekli.», «Ben buyum» dediğinizde «Pekli. Tamam!» diyebilecek bir insan.

Sınıflarımda da sık sık sorarım: «İçinizde kaç kişinin yaşamında böyle dost bir kişi var?» Bana yanıt vermenizi istemiyorum, ama düşünün bunu biraz! Evinizde? Ailenizde? Kocanıza sığınabiliyor musunuz? Karınıza sığınabiliyor musunuz? Bitişikteki komşunuza sığınabiliyor musunuz? Onlar da size sığınabiliyor mu? Gerçek yakınlığı bilen pek fazla kişi yok ne yazık ki. Çok korkutucu bir şey bu.

Oysa, yakınlık kurma sevincini seçebiliriz. Niçin olmasın? İnsanların, yakınlıktan kaçınmalarına ilişkin öne sürdükleri gerekçelerden birkaç tanesini okuyayım size. (Çok ilginçtir, bu yanıtlarda, tıpkı sizin de kendi-

nizi göreceğiniz gibi, kendimi gördüm sanki.) Ne diyorlar, dinleyin:

«Yakınlıktan korkmuyorum; incitilmekten korkuyorum.»

«İlişkilerden hemen bıķıveriyorum. Birbirimizi tanımaya başlar başlamaz yenilik yok oluyor. Yenilik yok olunca coşku da yitip gidiyor.»

«İnsanlar yakınlık istemiyorlar, yalnızca cinsel ilişki istiyorlar.»

«Birisine gerçek kişiliğimi göstermekten korkuyorum; gösterirsem dehşete düşer.»

«Yakınlığa inanmıyorum, olanaklı olduğunu da sanmıyorum. İnsanlar birbirinden çok farklı çünkü.»

«Yakınlık, bende her zaman güvensizlik ve kıskançlık duygusu uyandırıyor. Bir insana ne denli güçlü duygular beslersem, o denli de büyük bir güvensizlik ve kıskançlık duyuyorum. Bu nedenle, acı çekmemek için ilgisiz davranmayı yeğliyorum.»

Bir başka kişi «Gülünç, ama yakınlaştığım insanlarla yalnızca kavga edip onları kırıyor gibiyim sanki.» diyor. «Ne zaman yakın bir ilişki kursam, hep aldatıldığım duygusuna kapılıyorum. Oysa, yakınlıkta daha çok şey olması gerektiğini biliyorum ve sürekli bir arayış içindeyim ama her şeyi mahvediyorum.»

«Herkesin çok büyük gereksinimleri var ve bunların tümü farklı gereksinimler. Bir başka kişinin gereksinimlerini karşılamaya çalışmak, yaşamımdaki sorunlara yeni sorunlar ekliyor. Benim yeterince sorunum var zaten.»

Bunlar çok insanca ve içten yorumlar. Yakın ilişkilerin bir risk olduğu, acı verdiği, sizden çok şey isteyeceği, değişim gerektireceği, en derin duygularınızı açığa çıkarıp kimi zamanlarda sizi çok mutsuz edeceği

doğrudur. Ama dediğim gibi, yakınlık dışındaki tek seçeneğiniz, umutsuzluk ve yalnızlıktır.

Çağdaş toplumumuz, yakınlığı desteklemez. Her dört evlilikten biri boşanmayla sonuçlanmaktadır. Güney Kaliforniya'da ise, boşanma oranı neredeyse yüzde ellidir. Çok yazık! İki evlilikten birisi başarısız olacak demektir bu. Büyük sevgi ve sevecenlik duygularıyla başlayan yüzeysel ilişkiler yalnızca üç ay sürüyor. Koşullar biraz güçleşir ya da tatsızlaşırsa kişiler buna dayanmıyor ve hemen ayrılıyorlar. Bir de, **Feel Free** (Özgür Davranın) gibi çok tutulan kitaplar da var piyasada. Bu kitabın bize ne dediğini okumak isterim size: «Eğer bir ilişkiniz duralllaşıp, sıkıcı bir hale gelirse, çekip gitmekte özgür davranın ve suçluluk da duymayın! Çünkü insanlar arasında sürekli bir ilişki kurulması olanaksızlaşmıştır artık.» Bu kitabın yazarı bir ruh hekimi! Öyleyse, herhangi bir tartışmaya ya da bir düşünce uyuşmazlığına girersek «Cehenneme kadar yolun var. Seninle hiçbir şeyi çözmem ben! Kim sorun ister ki! Neden çözüm bulmaya uğraşayım? Bir başkasını bulmak daha kolay.» mı diyelim?

George Leonard «Bu toplum, dünyayı bir yörüngeye sokabilir, aya dokunabilir, ama iki insan için, birbirini boğazlama isteği duymadan, yedi gün süreyle birbiriyle uyum içinde yaşamamanın yolunu henüz bulamamıştır.» diyor. Yakınlığın modası geçmiş bir şey olduğu söylenir bize, oysa ben, yakınlığın kesinlikle gerekli olduğunu, yoksa hepimizin çıldıracağını söylüyorum. Ama becerebilirseniz, gidin yalnız yaşayın. Ben, insanın ruh sağlığı düzeyini anlamlı ve sürekli ilişkiler kurabilme derecesiyle ölçebileceğine inanıyorum. Önemli olan, bu ilişkilerin niceliği değil, niteliğidir.

Yakınlığın çeşitli düzeyleri vardır. Örneğin, ben, «ileri düzeyde şizofren» denilen kişiler konusunda dok-

tora çalışması yaparken, böyle kişilerle hiç bağlantı kuramadığımı anımsıyorum. Kendilerine dokunulduğu anda «Çekil yanımdan!» diye bağırırlardı. Pencereden saatlerce dışarı bakıp sanki hiçlikle bağlantı kurarlardı. Bunun bir üst düzeyindeki ilişki biçimi, töresel ilişkiler —töresel etkileşim— biçimidir. Sözgelimi, yolda yürürken tanıdığınız biriyle karşılaşır «Aa, merhaba Mary. Nasılsın?» dersiniz. O da size «İyiyim.» der. (Oysa, belki de cüzzamdan ölüyordur, ama yine de «İyiyim» der!) Mary'nin ağzından kendiliğinden dökülür bu sözcükler. (Zaten nasıl olduğu sizi gerçekten ilgilendirmiyordur ki!) «Nasılsın Min?» «Ah, şu lumbagom öldürüyor beni.» Oysa siz duymak istemezsiniz ki bunu! Öyleyse neden hatır soruyorsunuz? «Merhaba Mary», deyip onunla içten ilgilendiğinizi belirtmek için gözlerinin içine baksanız ne güzel olur değil mi? Nasıl olduğunu gerçekten öğrenmek istemiyorsanız, sormayın. Sorduğunuzda da, size sorununu anlatmaya başlarsa, oturun, bir ateş yakın ve dinleyin onu!

Bir üst yakınlık düzeyi, oldukça garip bir şeydir ve ben buna «kokteyl konuşması» adını veriyorum. Gerçekten çok garip bir şeydir bu. Gerçekte hiç önemi olmayan bir sürü zararsız şey konuşur dururuz. Bir kokteylde, «Haydi gelin, gerçek sorunları tartışalım. Din, siyaset, sevgi konusunda konuşalım. Tanrı var mıdır, yok mudur?» gibi şeyler söylediniz mi hiç? Size hiç kimsenin karşılık vermeyeceğinizden kuşkunuz olmasın!

Bunun bir üstündeki yakınlık düzeyi, Berne'in «The Games People Play» (İnsanların Oynadığı Oyunlar) dediği şeydir. Bu ilginç bir eğlencedir aynı zamanda. İsteddiğiniz karşılığı almak için yakınlık oyununa başlarsınız. Sözgelimi, kocanız ya da karınız bir süredir sizinle yeterince ilgilenmiyordur. Onun için, akşam evde «Neyin var, şekerim?» diye sorarsınız. Yanıt «Hiç-

bir şey!» olur. Ama siz «Ama mutlaka bir şey var. Şu haline bak! Sıkıntıdan ölecek gibisin.» dersiniz yine. «Hiçbir şeyim yok.» «Peki öyleyse, neyi sorun ediyorsun kendine?» «Hiçbir şey yok.» «Ama şekerim, bir şey var mutlaka.» «Hayır.» -ve oyun böylece sürer gider.

Etkileşerek ilişki kurabileceğimiz en üst yakınlık düzeyi, benim bugün sözünü etmekte olduğum yakınlıktır. Gerçek yakınlıktır. Sömürsüz aldığımız ve verdiğimiz yakınlık türüdür bu. «Seni kullanmak istemiyorum, seni sevmek istiyorum. Seni denemek istiyorum. Seni tanımak istiyorum. Seni koklamak istiyorum. Seni duyumsamak istiyorum. Seninle birlikte büyümek istiyorum. Seninle dans etmek, seninle birlikte ağlamak istiyorum.» Ama, daha önce de söylediğim gibi, bütün gücünüzü harcamanızı gerektiren bir yakınlık biçimidir bu.

Yakınlık kurmaya çalışmak bir risktir. Acı verebilir. Öte yandan, kendinizi görebilmenin ve geliştirebilmenin tek yolu da budur. Love adlı kitabımda «Ben seni sevdiğimde, sen beni sevdiğinde, birbirimizin aynası oluruz ve birbirimizin aynasında yansıyarak sonsuzluğu görürüz.» demiştim. Eğer kendimi tanımak istiyorsam, yalnızlık içinde yaşayarak başaramam bunu. Kendimi ancak bana sizin — her birinizin — göstereceği tepkilerle öğrenebilirim ve hiç kimse bana ilgi göstermiyorsa, bunun nedenini kendimde aramalıyım. Kendinden başka herkesi suçlayan ne çok kişi tanırız değil mi? Bu kişilere göre, toplum onlara karşıdır, sekreter onlara karşıdır, çocuklar onlara karşıdır. Tanrı bile karşıdır onlara. Ama, bu durum, kendilerinde, insanları uzaklaştıran bir özellik olmasından kaynaklanıyor olamaz mı? Belki de, kendilerini incelemeleri gerekiyor? Kendinizi görmenin en iyi yolu, başka insanların size gösterdikleri tepkilerde yansıma biçiminizdir.

İnsanları sevip onlarla ilgilenmenin ikinci önemli koşulu, bağlılıktır. Yalnızlığın en iyi düşmanıdır bağlılık. Eve gittiğinizde sizi içeri buyur eden bir insanın var olduğunu bilmek hoş bir şey değil midir? Joan Didion'ın kitaplarını içinizde kaç kişi okumuştur, bilmem. Kitaplarını hemen hemen hiç kimsenin okumadığı, çok duyarlı, olağanüstü bir kadın yazar Joan Didion. Son kitabının adı **A Book Of Common Prayer**. Çok ilginç bir öykü bu. Yazar, en çok kadın özgürlüğü konusuna yöneliyor, ama bilinen anlamda değil. «Kadınları sömürmekten vazgeçelim; artık sömürülmeyecekleri konusunda içgörü kazanalım.» anlamında.

Yazarın daha önce yazdığı bir kitap da **Play It Like It Lays** adında. Bu kitapta, herkes tarafından kullanılıp sömürülen güzel bir Hollywood yıldız adayının öyküsü anlatılıyor. Genç yıldız adayını, yönetmen sömürür, yapımcı sömürür, müzisyenler sömürür ve genç kız yavaş yavaş dengesini yitirir. Tam anlamıyla bir eşya, kullanılıp atılacak bir nesne haline getirilmiştir. Yalnızlıktan çıldıracak haldedir, ama hiçbir yerde dürüstlük bulamaz. Her bulduğunu sandığında düşkünlüğüne uğratılır. Kitapta, size okumak istediğim çok güzel bir bölüm var. Bu bölüm, açıkça söyleyebilirsek, hepimizin ara sıra yaşadığı o korkunç yalnızlığı açıklayacaktır sanırım:

Onları süpermarkette izler ve bütün belirtileri bilirdi. Bir Cumartesi akşamı, saat yedide, kasa kuyruğunda durup beklerken fallarını ve **Harper's Bazaar**'ı okurlardı. Sepetlerinde tek bir pirzola parçası, belki iki kutu kedi maması, Pazar gazetesinin sabah baskısı ve gazeteye sarılı bir gülmece dergisi olurdu. Kimi zamanlar, uygun uzunlukta-ki etekleri, uygun renkte camları olan gözlükleri, ama biraz gergin dudaklarıyla çok da güzel görünürlerdi. Ama, bir pirzola parçası, iki kutu kedi maması ve sabah gazeteleri-

le oradaydılar işte. Maria, böyle bir görünümünden kaçınmak için, her zaman, çok kalabalık bir ailesi varmış gibi alış-veriş yapardı: şişelerle greypfrut suyu, kilolarla kuru mercimek, şehriye, makarna, kutularla konserve patates, en büyük kutularla deterjan alırdı. Yalnızlığın bütün belirtilerini bilirdi ve bu nedenle hiçbir zaman küçük boy diş macunu almaz, sepetine hiçbir yalnızlar dergisi koymazdı. Beverly Hills'deki evi, mısır unu, toz şeker, küçük sandviç ekmekleri ve soğanla dolup taşmıştı, ama Maria yalnızca peynir yiyordu.

Birbirimize ne çok gereksinmemiz var, değil mi?

Yakınlığın bir başka yönü, dünyamızı genişletmesidir. Şu anda burada bir çizim tahtası olsaydı bunu çizerek göstermek isterdim size. Düşünmesi bile çok güzel bir şey bu bana göre. İşte bir «Ben» vardır ve bu «Ben», «Sen» ile karşılaşır. Birbirimize doğru çekildiğimiz için, ortak yönlerimiz olduğu için, paylaşacak şeylerimiz olduğu için bir birliktelik oluştururuz. Bu paylaşma «Biz» haline gelir. Paylaşmayı sürdürdükçe, gitgide daha çok «Biz» kazanırız. «Sen» her zaman «Sen» olarak ve «Ben» de her zaman «Ben» olarak kalırım. Hiçbir zaman yok olmayız, ama ortak bağımız olan «Biz»i birlikte geliştiririz.

Kendinizi tümüyle öteki kişiye verirsiniz vah size! Sonsuza dek yitip gidersiniz o zaman. Başkalarının kişiliklerini korudukları gibi, siz de kendi kişiliğinizi koruyun. O zaman, «Onlar» la birleşip, «Biz» i oluşturun ve sonra bu «Biz» i geliştirin. «Sen» ve «Ben» gelişip bu ortak merkezli, görkemli ve sonsuza dek büyüyecek daireleri oluşturdukça «Biz» de gitgide gelişir, büyür. Yakınlık işte bu olağanüstü «Biz» dir. Eğer, olur ya, bu özel «Biz»i yitirirseniz, hâlâ bir «Ben»iniz ve size temel olacak güzel anılarınız olacaktır.

Çalıştığım üniversitede, kocaları öğrenci olan birçok genç kadın çalışıyor. Pek sık öğüt vermem ben,

ama birçok seçenek gösterip uyarıyorum onları: Kocanız okulda her gün yeni ve ilginç şeyler öğrenme mutluluğunu yaşarken, siz günboyu, karanlık ve sıkıcı bir büroda daktilonuzu tıkırdatıp durmayın. «Dinle Buster, bütün ilişkiler 50-50 oranında bir hak dengesine dayanır. Her Çarşamba akşamı ben gezmeye gideceğim. Sen de o gün evi temizleyerek bana yardım edebilirsin.» deyin ona.

Sürekli büyüyüp gelişmelisiniz. Her güne bir yenilik getirmelisiniz. Ancak, birincil sorumluluğunuz kendinize karşıdır. Çünkü böyle düşünmezseniz, başka hiç kimseye hiçbir şey veremezsiniz. Başkalarına yalnızca sahip olduğunuz şeyleri verebilirsiniz. Dans ederek, ağaçlara tırmanıp dallarında sallanarak, alışılmamış şeyler yaparak canlılığınızı korursanız, ilginç bir insan olur ve öyle de kalırsınız.

Gördüğünüz gibi, bizi yakınlaştıran benzerlik, ama birlikte tutan yeniliktir. Bilgili olun, uyarıcı olun, coşku verici olun, yeni düşünceler paylaşın, büyüyün, gelişin! Hiçbir zaman, ne yapacağı önceden bilinebilen bir insan olmayın!

Ana-babalara danışmanlık yaptığım sıralarda, bir karı koca, tüm içtenlikleriyle, gerçekten yaşadıkları bir öyküyü anlattılar bana. Bu çift üç çocuk yetiştirmiş. Dişlerini tırnaklarına takarak çalışmışlar ve sonunda en küçük kızlarını da evlendirmişler. Düğünden sonra evlerine döndüklerinde karşılıklı oturmuşlar. Adam, karısına «Allah aşkına, kimsin sen?» diye sormuş! Sandığımızdan daha sık yaşanıyor bu tür olaylar. Başkalarının yaşamını kurmaya o denli çabalarız ki, asıl önemli olan yaşamın kendi yaşamımız olduğunu unuturuz. Ara sıra, eşinizi alıp çılgınca bir şey yapın. Söz gelimi, mum ışığında balık dolması yiyecek. Balık seviyorsanız, hamburger yiyecek! Ama bir mum yakın, ro-

mantik bir müzik dinleyin! Bir şişe şarap açın ve tadını çıkarın! «Bu bızım gecemiz. Telefonu bile açmayalım.» deyin. Geceyarısında bile yapabilirsiniz bunu. Günün en güzel saatıdır bu zaten. Güneşin doğuşunu izlemenin ne güzel bir şey olduğunu unuttuk hepimiz.

Yakınlığı yıkan bir başka şey, değişim olmayışıdır. Değişimden korkarız. Oysa, yakınlık değişim gerektirir. Yakınlık sürekli değişir, kapsadığı her şey sürekli değişim içindedir ve başkalarından, değişmeyip hep aynı kalmalarını bekleyemezsiniz; onlar da değişecektir.

Yakınlıkta, beklenti de olamaz. Bir başka insanla etkileşim içine girdiğinizde hiçbir beklentiniz olamaz. Hiç kimse sizin istediğiniz gibi olamaz ve davranamaz. Her şey size bir sürpriz olarak ulaşır ve eğer biraz düşünürseniz, bütün düşkünlüklerinizin, insanların sizin beklentilerinize uymamasından kaynaklandığını anlarırsınız. Düşünün bunu! Her düşkünlüğüne uğrayışınızda, ya birisi size telefon etmemiştir ya da doğum gününüzü unutmuştur. Doğum gününüzü unutmazlarsa, masanın çevresinde dans edin, taklalar atın, hoplayıp zıplayın, ama unutulursa bunu da olağan karşılayın. Asıl gerekli olan, ilişkilerinize olan yaklaşımınızda doğal ve içten olmanızdır. O zaman neler olur, bir görün. Başkalarını üzecek şeylere siz gülün. «Adamcağız doğum günümü anımsayamamış, ne yapalım. Canım benim. Ben gidip kendime bir armağan alayım. Hem böylesi daha da iyi olur, tam istediğim şeyi alırım!» Ne yapacağı önceden bilinen bir insan olmak çok sıkıcı bir şeydir. Çekici bir insan olmak isterseniz şaşırtıcı olun. Bende güvенеbileceğiniz tek şey şaşırtıcılığımıdır. Ne söyleyeceğime, ne yapacağıma hiç güvenilmez. Sürekli değişirim ben ve hoşlanırım da bundan. Öğrencilerim bazen söz isteyip «Salı günü böyle dememiştiniz ama.» dediklerinde «Biliyorum. Ama ben Salı gününden bu yana

gelişip değiştim. Benim bu gün de Salı günkü Leo olmamı ister misiniz?» derim.

İlişkilerinizde, **duygularınızı** açığa vurun. İçinizden ağlamak geliyorsa, gözleriniz acıyınca dek ağlayın! İçinizden gülmek geliyorsa, çatlayınca dek gülün. Bağırarak istediğinizde bağırın. Yerlerde yuvarlanın. Şaşırtın herkesi!

Duygularınızı anlatmak için hiç **beklemeyin**, n'olur! İlişkilerde, yakın dostluklarda en yıkıcı şeylerden biri, o anda neler duyduğumuzu anlatmayı beceremememizdir sanırım. Herkese, sürekli olarak, tartışmaları kısa kesmemelerini, bir tartışmanın sonsuza dek sürebileceğini söylerim. Tartışmalarda sorun, hiçbir şeyi çözmeden, gerçekte neyi tartıştığınızı henüz iyice anlamadan sona ermeleridir. Ne denli uzun süre tartışırsanız, gerçek duygulara o denli çok yaklaşırsınız. Dolayısıyla, tartıştığınız kişi dışarıya çıkıp uzaklaşmaya kalkıştığında «Bekle! Anlayamıyorum. Konuşmanı sürdür!» deyin. Sonunda, tartıştığınız konunun aslında çok önemsiz, saçma bir şey olduğunu anlayacaksınız.

Birbirimize en çok gereksinme duyduğumuz gün bu gündür. Aile kurumu çözülmekte, boşanma oranları artmaktadır; ilişkiler rasgele ve çoğunlukla anlamsız bir niteliğe dönüşmektedir. Özellikle gençler arasında intihar olayları iki katına çıkmaktadır. Yakınlık basit değildir. Bizden büyük bir olgunluk ister. Ama en büyük umudumuzdur.

YAŞAMI SEÇİN

Bana göre, sahip olduğumuz en değerli şey yaşamdır. Eski bir deyişe göre, yaşamın olduğu yerde umut da vardır. Dolayısıyla, yaşamı seçmeyi öğrenebilmemiz, sandığımız kadar güç olmayacaktır. Ancak yine de, yaşamı seçmeyen birçok insan vardır. Geçenlerde, bir öğrencim üniversiteye geldi. Çok umutsuz, üzgün bir hali vardı. «Ah, sizin şu yaşam konusundaki düşünceleriniz! Çok sinirlendiriyorsunuz beni! ‘Yaşamı seç’ diyorsunuz. Allah kahretsin, ne diye seçeyim yaşamı? Yaşam beni seçti. Doğmayı ben istemedim. Dünyaya isteğim dışında getirildim, yaşamayı ben seçmedim. Yaşamı seçmenin neden benim sorumluluğum olduğunu bir türlü anlamıyorum.» dedi.

Her yıl, binlerce insan akıl hastanelerine gidip yaşamlarını doktorların, terapistlerin ellerine teslim ediyorlar. Kimi kişiler de, bu değerli armağanı alıp doya doya yaşamak yerine, yaşamdan vazgeçip «Benim yaşamımı benim yerine sen yaşa.» diyorlar.

Farkında mısınız bilmem, ama gitgide artan bir «çocuk dövme hastalığı» sorunumuz var. Bazı kişiler çocukları aklınızın alamayacağı kadar kötü biçimde dövüyorlar. Daha geçenlerde, Los Angeles’da, küçük bir kızın gözleri oyulmuş! İnanılması çok güç şeyler bun-

lar. Bunun yanı sıra, anlaşılması olanaksız bir hastalık daha ortaya çıkıyor: Yaşlılarımızı hırpalıyoruz. Yaşlı insanları dövüyoruz! Evet, çocuklar, yaşlı ana-babalarını dövüyorlar.

65 ve daha ileri yaşlarda olan binlerce kişiyle bir anket yapılmış ve bu insanların yalnızca yüzde 20'si «mutlu» olduğunu söylemiş. Ötekiler kendilerine «kurban» adını vermişler. Amaçladığımız sonuç bu mudur? Yaşamın amacı bu mudur? Sonunda haksızlığa uğrayıp acı çekmek için mi yaşıyoruz?

Her yerde, sürekli olarak ölümden, kederden ve umutsuzluktan söz eden bir sürü insan vardır. Eğer istediğiniz şeyler bunlarsa, her yerde bulabilirsiniz istediğinizi. Gazetenizi okuyun. Televizyonunuzu açın. Oysa, isterseniz, yaşam iyidir, yaşam güzeldir, haydi kutlayalım yaşamı demeyi de seçebilirsiniz.

Yaşam sözcüğünün sözlük anlamına bakmak aklınıza geldi mi hiç? Ben bulduğum çok güzel bir tanım size okumak istiyorum: «Yaşam, canlı ve etkin bir varlığı ölü bir varlıktan ayıran niteliktir.» Ne görkemli bir tanım değil mi? Ama pek yeterli bir tanım da değil galiba. Hoşuma giden bir başka tanım daha var: «Bir şeyin yararlılık süresi.» Kendi kendime, eğer canlı ya da ölü oluşumuzun ölçütü yararlılıkta, sağımızda solumuzda bir sürü ölü insan dolaşıyor, diye düşündüm. En çok hoşuma giden, şu üçüncü tanım: «Bir zaman dilimini geçirmek ya da harcamak.» Evet, çoğumuz, yaşam süremizi gerçekten öylece geçirip harcarız. Gerçekten, sözcüğün tam anlamıyla canlı olan, yaşamı olanca gücüyle yaşayan pek fazla kişi yoktur içimizde. Yaşamınızı başkalarının ellerine bıraktığınız sürece, hiçbir zaman yaşayamayacağınıza inanıyorum ben. Kendi yaşamınızı seçme ve tanımlama sorumluluğunu üstlenmek zorundasınız.

Ben, gerçekten birçok kişinin yaşamdan korktuğuna inanıyorum. Nedenini bilemiyorum bunun. Kendimiz olmaktan korkuyoruz! Çok güzel, çılgınca duygular oluşur içimizde, ama biz bunları eyleme dökmeyiz. Çok çekici bir kadın görür ve «Çok güzel olduğunu gidip söyleyeceğim ona.» diye düşünürsünüz, ama sonra «Yapamam bunu» dersiniz kendi kendinize. O kadın da, yaşamı boyunca güzel olduğunu hiç öğrenemeyecektir belki! Utanılacak bir şeydir bu, çünkü kendimiz tam olarak yaşamazsak, başkalarının da tam olarak yaşamalarına engel oluruz!

Yaşamı yaşamaktan korkarız. Dolayısıyla da, deneyemeyiz, görmeyiz, duyumsamayız. Risklere girmeyiz! İlgilenmeyiz! Bundan ötürü yaşamayız gerçekte. Yaşamak, yaşama etkin biçimde katılmak demektir. Yaşam ellerinizi kirletmek demektir. Yaşam her şeyin tam ortasına dalmak demektir. Yaşam yüzükoyun yere düşmek demektir. Yaşam kendinizi aşmanız —yıldızlara ulaşmanız— demektir.

Ama, kendiniz için kendiniz karar vermelisiniz. «Benim için yaşamın anlamı nedir?» sorusunu kendiniz yanıtlamalısınız. Her gün, yaşam, yaşamak ve sevmek konusunda düşünmek için, ne yemek pişireceğimizi tasarlarken harcadığımız zaman kadar (hayır, dörtte biri kadar) zaman ayırsak, olağanüstü varlıklar olurduk!

Ancak, yaşamın bu soruna ilişkin çok güzel bir çözüm yolu vardır. Bana çok büyüleyici gelir bu. Yaşam, yaşanmadığı zaman, içimizde **patlak verir**. Buhar dışarı fırlamaya hazır olduğunda kapağı sımsıkı üstüne kapamaya çalışmak gibi bir şeydir bu. Böyle bir durumda, eminim, mutlaka bir şeyler olur. Ya aşırı korkuya, keder, yalnızlığa, paranoyaya ya da duyumsamazlığa sığınırınız. Bunların tümü, canlı olmadığınızın, yaşamadığınızın belirtileridir. Bunlardan herhangi birini du-

yuyorsanız eğer, kollarınızı sıvayıp «Bırakın yaşayayım.» deyin. Yaşama katılmaya başladığınız an, **bu har dışarı çıkar** ve güvenliğe kavuşursunuz. Kolay bir şey değildir bu, ama yaşam, onu yönlendirmemiz gerektiğini söyler bize. Ne güzel!

Bana gelip «Hiçbir sorunuz yokmuş gibi görünüyorsunuz. Peki, yaşam bu denli güzelse, nasıl oluyor da ölüm, acı, üzüntü gibi bir sürü olumsuz şey var? Çocuklar neden acı çekiyorlar? Cinayetler, tecavüzler, savaslar niçin oluyor? Niçin, niçin, niçin?» diye sorarlar.

Ben de «Ben nasıl bilebilirim ki?» diye yanıtlarım. Ben de yıllarca bu soruları sorup durmuştum. Ama sonra ne yaptım biliyor musunuz? Soru sormayı bırakıp yaşayarak yanıt aramaya başladım ve o zaman her şey değişiverdi.

Ölüm niçin vardır, Bilmiyorum. Acı niçin vardır? Olmamasını isterdim, ama «niçin var?» bilmiyorum. Eğer yaşamımı bu sorulara yanıt aramakla geçirirsem, hiçbir zaman yaşayamam ki!

Ama, bu kişilere, yaşamı biraz tanıdığımı söylerim. Sevinç denen bir şey vardır, çünkü ben **duydum** onu. Tatlı **çılgınlık** denen bir şey vardır, çünkü ben **yaşadım** onu. Sevmek denen bir şey olduğunu da biliyorum, çünkü ben **sevdim**. Sevinçten **kendinden geçme** diye bir şey olduğunu biliyorum, çünkü ben **yaşadım** onu. Coşu diye bir şey olduğunu da biliyorum, çünkü bunu yaşayan insanlar tanıdım. Bu «coşu» sözcüğünü çok seviyorum! **Coşuya ulaşmaya çalışın!** Ben kendi adıma, coşunun nasıl bir şey olduğunu öğrenmeden ölmek istemiyorum!

Neyse, kesinlikle bildiğim bir şey varsa, o da bunları kendinize verebileceğinizdir. Yaratabilirsiniz bunları. Yaşamınız boyunca, size siz verildi, siz olarak **oluştunuz**, siz olmayı öğrendiniz. Ama bir eğitimci olarak,

işin en güzel yanının, öğrenilebilen her şeyin unutulup yeni yöntemlerle yeniden öğrenilebileceği olduğunu kesinlikle söyleyebilirim size. Bu nedenle, olmak istediğinizi **olabilirsiniz**. Ancak, ellerinizi bulaştırıp kirletmeye, biraz acı çekmeye, biraz savaşım vermeye ve biraz çaba harcamaya istekli olmanız koşuluyla gerçekleştirebilirsiniz bunu. Çünkü, kendiliğinden ve kolayca oluşmaz bu. Çaba harcamak zorundasınız. Her şey elinizdedir.

Doğduğunuz gün, dünyanın size doğum günü armağanınız olarak verildiğini düşünürüm ben. **Göz kamaştırıcı** bir kurdeleyle bağlanmış **çok güzel** bir kutu! Kimi kişiler, kurdeleyi çözmek sıkıntısına bile katlanmazlar ve kutuyu öylece bırakırlar. Kutuyu açarlarsa, yalnızca güzellik, mucize ve büyük sevinçler bulmayı umarlar. Yaşamda üzüntü ve umutsuzluğun da olduğunu görünce şaşırırlar. Yaşamda yalnızlık ve şaşkınlık da vardır. Bunların tümü yaşamın birer parçasıdır. Sizi bilmem, ama ben, yaşamın uzağından geçip gitmek istemem. O kutuda olan her şeyi öğrenmek isterim. Bu küçük kutunun adı Acı olabilir. Eh, o da benimdir, kutuyu açıp acı çekmeyi öğreneceğim. Bu küçük kutunun adı Yalnızlık olabilir. Onu açarsam ne olur dersiniz? **Yalnızlığı tanırım**. Böylece, bana «Yalnızım» dediğinizde, **sizin** yalnızlığınızı anlayabilirim biraz ve dolayısıyla birleşip birbirimizin ellerimizi tutabiliriz. Bunların **tümünü** öğrenmek isterim ben. Çünkü, coşuyu da **öğrenebileceğimi biliyorum** ben. Varsa bulurum onu. Üzüntüyü sevince döndürebileceğimi de biliyorum, çünkü yaptım bunu. Siz de yapabilirsiniz. Kaygıyı alıp gerçeğe dönüştürdüm ben. Siz de yapabilirsiniz bunu. Benim yapabileceklerimin içinde sizin yapamayacağınız hiçbir şey yoktur. Üstün insan değilim ben. Benim yapabileceğim her şeyi siz de yapabilirsiniz. Kimilerini belki de benden çok daha iyi yapabilirsiniz. Eğer bunu

yapacak gücünüz yoksa, gerçekten bu güce sahip değilsiniz demek değildir bu. Yalnızca, onu elde etmek için çabalamıyorsunuz demektir. O güç vardır, sizindir.

Bir büyü gibi, umutsuzluğu umuda dönüştürebiliriz. Bütün gözyaşlarını silip yerine gülümsemeyi getirebiliriz.

İçsel ve dışsal olarak iki tür güç vardır. Kasırğa, deprem, sel, kaza, hastalık ve acı gibi dışsal güçler üzerinde çok az denetimimiz vardır.

Asıl önemli olan içsel güçtür. Bu felaketlere nasıl tepki gösteriyorum? Budur önemli olan. İster inanın ister inanmayın, bunu tümüyle denetleyebiliyorum ben. Birkaç yıl önce, Los Angeles'da çok şiddetli bir deprem oldu. Güneş henüz doğmuştu. Birden korkunç bir çattırtı duydum ve o anda oturma odam çöktü. Holden kocaman bir toz bulutu yükseldi. Ben de tıpkı sizin gibi yaşamayı çok severim, onun için ilk tepkim kendi kendime «Buscaglia, bir an önce çık buradan.» demek oldu ve hemen dışarıya fırladım. Büyük bir üzüntüyle «O güzel evim, kazanıp biriktirdiğim her şey yok oldu.» diye düşündüm. Sonra epeyce yatıştım ve gidip arka verandamda oturdum. Hâlâ evin her yanından toz bulutları yükseliyordu. Hafif sarsıntılar sürüp gidiyordu. Sonra, çitin öte yanındaki komşularımı gördüm. «Merhaba!» dedim. Onlar «Leo! Evin yıkılıyor!» diye bağırdılar. Ben de «Biliyorum. Evime bir şeyler oluyor, ama henüz ne olduğunu göremiyorum. Eh, biraz bekleyebilirim de zaten.» dedim.

Hepimiz birden gülmeye başladık. Bende hiç araç-gereç kalmamıştı ama komşularımda biraz yakıt vardı, kahve yapıp içtik. Ertesi sabah güneş doğuncaya dek ağaçların altında oturduk. Sabah, içeri girip evlerimizdeki hasara baktık. Elimden hiçbir şey gelmezdi ki! Böyle bir koşulda, isterlik davranmak olağan bir tep-

kiydi, ama kendi duygularıyla bağlantı kurup dengemi koruyarak durumu kabullenmem de olanaklıydı.

Bana «Yaşamı gerçekten sevmeye nasıl başladın?» diye sorarlar. Bunun yanıtını gerçekten bilmiyorum. Bir şeyin tam olarak ne zaman başladığını nasıl bilebiliriz? Sizi düş kırıklığına uğratacağım belki ama Nepal’de bir dağın tepesine çıkıp Tanrı’dan vahiy aldığımı sanmayın. Böyle bir şey olduğunu söyleyebilmeyi isterdim. Çok da güzel bir şey olurdu kuşkusuz, ama olmadı tabii. Yaşamı sevmeye ne zaman başladım bilmiyorum, ama çok olağanüstü insanlar olan annem Rosa ve babam Tulio ile başlamış olabilirim. Dünyanın en çılgın insanlarıydılar. İkisi de. Artık yaşamamalarına çok üzülüyorum, çünkü onları sizlerle paylaşmayı çok isterdim. Çok delişmendirler. Sürekli bir dellik içinde yaşadılar ve gerçekten çok güzel bir yaşamdı onların yaşamı. Biz de, onları örnek alıp, bağlantı kurunca her şey akılsızca akıllı olduğu zaman insana güç veren o güzel çılgınlığı biraz öğrendik sanırım.

Herkes «Şu Buscaglia çılgının biri» diyor. Üniversitedeki ünümü bir duysanız ... «adam kaçık.» Ama çok hoş bir şey bu, çünkü bana davranış özgürlüğü sağlıyor! Size kaçık gözüyle bakılırsa, her şeyden yakanızı sıyırabilirsiniz, yoksa polisi çağırırırler!

Babam beş-altı yıl önce öldü. San Fransisko’ya her gidişimde, büyük bir özlem duyarım, çünkü babam bu kenti çok severdi. Annem ve babam, bazen, onlara biraz İtalya’yı anımsattığı için North Beach’e giderlerdi. Orada, çatlayıncaya kadar makarna yiyip, İtalyanca konuşarak kültürlerini yeniden yaşarlar ve sonra Los Angeles’in o büyük, ıssız topraklarına geri dönerlerdi.

Bu gezintiler bizim için güzel bir olay olurdu. Annemle babam, minik yavrularını hep yanlarında götürürlerdi; onları almadan hiçbir yere gitmezlerdi zaten.

Hepimiz, küçük, eski bir Chevrolet arabaya doluşurduk. Annem lüks içinde yolculuk yapmayı severdi; özel sandalyelerini de yanına alırdı. Yolda, insanların durup sandviç ya da fındık fıstık atıştırdıkları bir «Dinlenme Alanı»nda dururduk. Sandviç ya da fındık fıstık da neymiş! Anneme göre şeyler değildi bunlar. O gnocchi* pişirirdi! Bizim yemeğimiz neredeyse bir ziyafet olurdu. Sonra, ocağı, buzluğu ve makarna malzemelerini alıp birlikte yeniden arabaya doluşur ve eve dönerdik. San Fransisko'ya dönüşümüz günlerce sürerdi. Los Angeles'la San Fransisko arası bana sanki 3000 kilometreymiş gibi gelirdi hep.

Dilerim, hepimiz ana-babalarımız, kız kardeşlerimiz, erkek kardeşlerimiz ve sevdiğimiz başka insanlarla, onlar ölmeden önce barış içinde yaşamayı başarabiliriz. Babam, kanser olduğunu ve çok az yaşamı kaldığını öğrendiği zaman, gidip «Baba, bu süre içinde seninle birlikte bir şeyler yapmak istiyorum. Eğer istersen, bu süre boyunca seninle birlikte olmak istiyorum. Nereye gitmek istersin? İtalya'ya dönmek ister misin?» diye sordum.

«Yooo yooo, benim yurdum burası artık. Ama San Fransisko'ya gitmek isterim.» dedi.

Böylece arabaya binip San Fransisko'ya gittik. Beş gün boyunca caddelerde dolaştık durduk. Ne yemekler yedik! Günde beş öğün yemek yiyorduk! Birlikte çok çeşitli şeyler yaptık.

Başka ne yapmak istedi biliyor musunuz? Bu onun ne çılgın bir adam olduğunu gösterecektir size. Las Vegas'taki, bozuk parayla çalışan otomatik büfeleri ve oyun makinelerini çok severdi. Bu nedenle oraya gi-

* Un, patates ve sebze karışımından yapılan bir çeşit patates köftesi. (Çev.)

dip 5 sentlik oyun makineleriyle oynamak istedi. Oyle büyük bir kumarbaz değildi, yalnızca oturup para makineleriyle oynadı durdu. Makinelerin olduğu yerdeki hostese «Orada, büyük bir ciddiyetle para makinesiyle oynayan şu adamı görüyor musunuz? 5 sentlerinin bitmemesini sağlayın.» deyip biraz dolar verdim. Hostesin makineye sürekli olarak her beş dolar atışında, babam «Kazanıyorum, kazanıyorum, bu gece hep kazanıyorum!» diye sevinç çılgınları atıyordu. İşin aslını anlamadığını sanmayın, çünkü çok zeki bir insandı. Ama yine de çok eğleniyordu. Bu oyundan hiç bu kadar zevk almamıştı.

Ancak, her şeye karşın, öldüğü zaman, çok sevdiğim bir insanla vedalaşmak, size gelebileceği gibi bana da çok güç geldi. Cenazeden dönüşümde ne denli yıkılmış halde olduğumu anımsıyorum. Evime yaklaştığımda, verandada çok büyük bir çikolata kutusu ve bir buket çiçek gördüm. Bir de kart iliştilmişti. Bir arkadaşımdaydı. Kartta «Leo, bunlar dünyada hâlâ güzel şeyler, yenecek iyi şeyler olduğunu anımsatmak için.» diyordu.

Görüyorsunuz, zamanı geldiğinde babamın ölümüne engel olamamıştım, ama içimdeki güçler «evet, olağan bir şey bu.» diyebilme yardım etmişti.

Babam, her şeyini başkalarına veren bir insandı. Hiçbir zaman bir şeye sahip olamazdı. Biraz paramız olup ayakkabı ya da başka şeyler alabilecek duruma geldiğimizde hemen parasını verecek bir yer bulurdu. Bu nedenle, sürekli olarak varsılıktan yoksulluğa gider gelirdik. Ama annem çok az malzemeyle nefis yemekler pişirmeyi becerebilen bir kadındı. Yoksul günlerimizde, pan e choi pişirirdi bize. Yalnızca ekmek, et suyu ve lahanayla yapılan bir yemektir bu. Fırında pişirilir ve mideye girince öylesine yayılabir ki, açlık

nedir bilmezsiniz! Durumumuz kötüleşince hep pan e choi yerdik.

Babamın kimi zamanlar büyük bir umutsuzluğa kapıldığını anımsıyorum. Zaten, annem de, babam da, yaşamı bizden hiç saklamadılar. Umutsuzluklarını, üzüntülerini, korkularını bizden gizlemeye çalışmadılar hiç. Hiçbir zaman bize Cebelitarığın kayaları gibi güçlü oldukları izlenimini vermeye çalışmadılar. Bize her zaman, yalnızca insan olduklarını öğretiler. Bu nedenle, onlara minnet duyuyorum. Kusursuzluk simgesi değildiler; insanlık simgesiydiler! Babamın oturup bize iş ortağının onu dolandırıp paraların tümünü alarak kaçtığını ve bir sonraki yemeğimiz için bile nereden para bulacağını bilmediğini anlattığını anımsıyorum.

Annemin çok çılgın bir alışkanlığı vardı. Gülmeye bayılırdı. Gülerken çok da gülünç olurdu. Ama babam onun bu huyuna çok kızardı. Kahkahalarla gülerken gözlerinden yaşlar gelirdi annemin. Bir gün ne yaptı biliyor musunuz? Babamın çok üzgün olduğu bir günün akşamında eve döndüğümüzde, ancak bir vaftız ya da düğün töreni için hazırlanabilecek bir ziyafet sofrasıyla karşılaştık: çeşitli mezeler, makarna, et, her şey vardı!

Babam «Aman Tanrım, nedir bu?» diye sordu.

Annem «Bütün parayı bunlara harcadım.» dedi.

Babam «Sen delisin!» dedi.

Annem de «Neşeye gereksinme duyduğumuz zaman bugündür, yarın değil. Mutlu olmamız gereken zaman şimdidir. Kapa çeneni ve yemeye başla!» dedi.

Ne ilginç, değil mi?

Sonra oturup yemeğimizi yedik. Yıllar önce olmuştu bu ve inanın bana, annemin o Teselli Yemeği'ni yaşamım boyunca unutamam. Üstelik, o kötü durumdan kurtulduk ve yaşadık! Ne çılğınlık değil mi? Kurtulduk

ve yaşadık. İşte bakın, ben buradayım! Babam da 86 yaşına dek yaşadı.

Gördüğünüz gibi, dış güçler vardır kuşkusuz, ama asıl önemli olan, bu dış güçlere **kişisel** olarak nasıl tepki gösterdiğinizdir. Mutsuzluğa mutluluk katabilirsiniz. İnanın buna! Deneyin bir kez!

Emin olduğum bir şey var: Mutsuzluk arkadaşlığı çok sever. Yalnızca sevmekle kalmaz, arkadaşı olması için **istemde bulunur!** Mutsuz kişiler, sizin de mutsuz olmanızı isterler ve bunu sağlamak için de ellerinden geleni yaparlar, inanın. «Sakın mutlu olayım deme.» derler sanki. Ama **beni** hiçbir zaman ele geçiremezler. Böyle kişiler arkadaşlık etmek isteyebilirler tabii ve ben de onlarla arkadaş olabilirim. Ama, ben onların ancak **mutlu** arkadaş olurum, mutsuz arkadaş değil.

Bunları gerçekleştirmek için seçecek çok seçeneğimiz var. Bunlardan en önemlisi «kendini seçmek» tir. Seçin kendinizi.

Kendinizden nefret etmekten vazgeçin. Kendinizi küçük görmekten vazgeçin. Kollarınızı kendinize dolayıp «Her şeyin güzel. Saçların dökülüyor olabilir, ama sahip olduğum tek şey sensin!», deyin.

Güçsüzlüklerinizle barış yaptığınız zaman her şeyi başardınız demektir. Güçsüzlükleriniz o kadar da önemli değildir, sizin yalnızca küçük bir parçanızdır.

Kendinizi seçmek zorundasınız. Yaşamlarına son veren, **yaşamayan** kişilerin aslında hiç özsaygı duygusu olmayan kişiler olduğuna inanırım ben. Size bunu en son **kım** söyledi bilmem ama ben vurgulamak istiyorum: **Siz bir mucizesiniz.**

Saygı ve korku duyarım hep. Hepsi birbirinden farklı yüzler... hepsi çok olağanüstü, hepsi çok güzel. Farklı gözler, farklı burunlar, farklı ağızlar. Hepiniz birbirinizden o denli farklısınız ki, kimliğiniz ancak par-

mak izlerinizle belirleniyor! Benzersizliğinizi bu kanıtlamazsa başka ne kanıtlayabilir?

Niçin böyle benzersiz yaratıldınız dersiniz? Başkalarına benzemeniz için mi? Hiç sanmam. Tanrı'nın amacının bu olduğunu hiç sanmam. Kanımca benzersiz yaratılmanızın nedeni, her birinizin verilecek benzersiz bir iletisi olmasıdır. Yaşamınız boyunca bu iletinin ne olduğunu araştırın. Bulunca da geliştirip benimle paylaşın. Çünkü, böyle bir paylaşma sürecine girersek, ikimiz de büyür gelişiriz. Varlığınızı tam olarak geliştirmek sizin sorumluluk ve görevinizdir. Kendinizi yitirirseniz geriye hiçbir şey kalmayacaktır.

Onurunuzu koruyun; bütünlüğünüzü koruyun. Sizi sizden başka hiç kimse küçük düşüremez. Başkaları sizi farklı görebilirler, ama siz kim olduğunuzu **bilirsiniz**. Kıvanç duyarak o kişi **olun**. «Ben benim!» O güzel oyunun sonunda Medea'nın söylediklerini anımsayın. Medea'ya sorarlar: «Medea ne kaldı geride?» Medea da «Ne mi kaldı? **Ben** kaldım!» diye yanıt verir. Çok güzel bir söz bu. Çünkü insan çok yönlü, çok değerli bir varlıktır.

Her birimiz birer tarihiz! Ne ilginç değil mi? Bir ailede art arda yaptığımız birçok inceleme sonucunda, aynı ana-babanın bir çocuğunun melek, öteki çocuğunun şeytan olabileceğini görmüştük. Niçin? Özgünlüğünüz ve algılama biçiminize ilişkin bir şeyler anlatmıyor mu bu size? Bu gece, hepiniz kafanızda kendinize özgü, **farklı bir dünya taşıyarak geldiniz buraya**. Hepsiniz farklı bir geçmiş taşıyarak geldiniz. Kiminizin sevecen, duyarlı ve sevgi dolu bir ana-babası olmuştur. Kiminizin de, elinden geleni yapmasına karşın başarılı olamamış, sürekli sövüp sayan bir ana-babası olmuştur. Kiminizin henüz tamamlanmamış ve büyük boşluklarla dolu bir geçmişi vardır. Kiminizin de doya doya

yaşanmış, ilginç bir geçmişi vardır. Ama işte bu gece hepiniz buradasınız.

Bu da bir başka «niçin». Nasıl olur? Hepimizi bu gece buraya getiren nasıl bir ortak özelliğimiz var? Bunun ne olduğunu bilmiyorum ama var olduğuna eminim. Bir şey var kesinlikle. Bunun büyüsel bir şey olduğunu düşünüyorum ben. Düşünün biraz, ne büyük bir mucize bu! Hepiniz, kendinize özgü geçmişlerinizle geldiniz buraya. Salt size özgü bir duygusal geçmişiniz de vardır. Kiminiz, tam şu anda, yalnızlık ve umutsuzluk içindesinizdir belki, kim bilir? Kiminiz şaşkın, ne yapacağını bilemez durumdasınızdır; kiminiz üzgünsünüzdür; kiminiz sevinçlisinizdir; kiminiz sevinçten coşmuş haldesinizdir. Kiminiz de çok güzel titreşimler gönderiyorsunuz. Hepsi geçerlidir bunların. Hepsi iyidir. Hepsi güzeldir. Hepsini kucaklayıp benimseyin, çünkü bir parçanızdır onlar. Gizemli olan, bunların bizi biraraya getirmesidir. Gelin, nedenini sormayalım bunun.

Her şeyi çözümlememizi gerektiren bir kültürümüz var. Birisi bize «Seni seviyorum.» dese, hemen «Sözcüklerinin anlamını belirle!» deriz. Neredeyse, tam olarak nasıl duyumsayacağımızı bilemez duruma geldik. Algıladığımız her şey, garip bir eleme işleminden geçiyor ve bize ulaştığında, özgünlüğünü yitirip bizim istediğimiz biçime dönüşüyor. Dolayısıyla da gelişmiyoruz, olgunlaşmıyoruz. Her gün aynı şeyleri yapıp duruyoruz... Oysa siz birer tarihsiniz. Benzersiz bir tarihsiniz. Çok güzel bir tarihsiniz. Ancak, bu tarih ne olursa olsun, artık geçip gitmiştir. Sevip kucaklayın onu. Bağışlayıcılığı yeni baştan yaratın. Bağışlamayı öğreninceye dek yaşamayı seçemezsiniz. Bağışlamayı öğrenip size geçmişte kötülük yapan kişileri «Önemi yok» diyerek bağışlayın. Çünkü, bağışlamazsanız, öfke ve üzüntülerinizi ölü albatroslar gibi boynunuzda taşırsınız ve bun-

lar omuzlarınızı çökertirler. Bağışlamayı ve vermeyi öğrendiğiniz zaman bu yükten kurtulursunuz ve bu duyguları denetlemek için harcadığınız gücün tümünü geliştirmek ve güzelleşmek için kullanabilirsiniz. Öyleyse, ölü bir albatrosu taşır gibi geçmişinizi sırtınızda taşımayın. Bırakın gitsin geçmişiniz! Ondan öğreneceğinizi öğrenin ve sonra salıverin gitsin.

Eugene O'Neill çok güzel bir şey söylemiş:

Hiçbirimiz, yaşamın bize yaptığı kötülükleri düzeltemeyiz. Bize yapılanlar, biz daha ne olduğunu anlamadan olup bitiverirler ve sonra bunlar bize yaşamımız boyunca, sürekli olarak kendimiz ve olmak istediğimiz kişi arasına girmelerine yol açacak şeyler yaptırırlar. Böylece kendimizi neredeyse sonsuza dek yitiririz.

Siz bir geçmiş olduğunuz kadar bir geleceksiniz de. Bunu biliyorsunuz. Ama gelecekte neler olacağını kim bilebilir? Hiç kimse. Öyleyse gelecek konusunda niçin kaygı duyalım? Gelecek için kaygılanıp zengin olanlar yalnızca sigorta şirketleridir! Bu şirketler bize güvence verirler. Tanrı korusun! Eğer bize hiç güvence vermeyen bir şey varsa o da sigorta şirketleridir. Bunlar kafalarımızı, kendimizi her şeyden korumamız gerektiği konusunda o denli garip düşüncelerle doldururlar ki, sonunda kaygı konusunda kaygılanmaya başlarız!

Ama siz ayrıca, bugünsünüz. «Şimdi»sınız. Şu andan başlayarak, istenç, zekâ, istek ve coşu ile istediğiniz her şey olabilirsiniz.

Şimdi söyleyeceğim şey size çok çocukça gelebilir. Ama gerçekten inanıyorum ki, bu gece «var olmak» kararını alsanız... diyelim ki, bu gece buradan ayrılırken «Yaşamı sevmenin ne demek olduğunu öğreneceğim.» ya da «Seven bir insan olmanın ne demek olduğunu öğreneceğim ve bu gecedan başlayarak seven bir insan

gibi davranacağım. Ne zaman olumsuz bir şey söylemeye kalkışırsam, yumruğumla ağzımı tıkayacağım.» deseniz, önümüzdeki üç-dört hafta içinde, aklınıza bile gelmeyen, çok ilginç şeyler olacaktır size.

Bunu gerçekleştirecek güce **sahipsiniz**. Yapabilirsiniz bunu. Nikos Kazancakis «Fırmanız var, boyalarınız var, bir cennet **resmi** yapın ve girin içine.» diyor. Siz bir cehennem resmi yapmak isterseniz, buyrun yapın, ama bunun için beni suçlamayın, ana-babalarınızı suçlamayın, toplumu suçlamayın ve Tanrı aşkına, Tanrı'yı suçlamayın... Kendi cehenneminizi yaratma sorumluluğunu da üstlenin.

Biz bir geçmiş miyiz? Evet. Bir gelecek miyiz? Evet. Ama, eğer yaşamı **seçeceksek**, yapmamız gereken şey şu andaki yaşamı seçmektir! Hemen **şimdi**! Çünkü, her şeyin önemli olduğu an, şu andır. Çünkü biz aynı zamanda bir gizilgücüz. Ama, bu gizilgücü geliştirmek için, kendimizi «özyıkıcı kişilik»ten kurtarmalıyız. Paul Reps buna «Karşıt-kişiliğin araçları» adını veriyor. Ne de çok vardır bizde bunlardan! Kendimizi «olmaz»lardan kurtarmalıyız. «Hayır»lardan kurtarmalıyız. Ne olumsuz bir sözcüktür bu! Kendimizi «olanaksız»lardan kurtarmalıyız; hiçbir şey olanaksız değildir. «Umutsuz»lardan kurtarmalıyız; hiçbir şey umutsuz değildir. Bunlar, **akılsız insanların** kullanacağı sözcüklerdir, akıllı insanların değil. Sözcük dağarcığınızdan dışlayın bu sözcükleri. Asla, asla demeyin! «Olanaksız mı? Tabii olanaklı» deyin.

Birçok kadın ve erkeğin gerçekleştirdiği büyük düşler, başkalarının olanaksız dediği şeylerdir. Böyle kişiler çıkıp olanaksızın olanaklı olduğunu **karutlarlar** bize. Ölecekleri söylenen kimi kişiler kalkıp «Canınız cehenneme. Ölmeyeceğim **ben**.» der ve ölmezler. Böyle insanlar ölmezler. Hiç ölmezler! Norman Cousin'ın Ana-

tomy of an Illness (Bir Hastalığın Anatomisi) adlı yapısını okuyun. Norman Cousin'a, birkaç aylık yaşamı kaldığı söylenmiş ve ona artık ölmüş gözüyle bakılmaya başlanmış. Oysa şimdi, **Saturday Review** için yazılar yazıyor, dünyanın her yanında konferanslar veriyor. Bir kitabını geçenlerde tamamladı. Tam gün öğretmenlik yapıyor. Çok etkin, olağanüstü bir insan ve ölmeyi reddediyor!

Yaşama «evet» deyin! Şaşkınlığa, sevince, umutsuzluğa «evet» deyin. Acıya «evet» deyin, anlamadığınızı şeylere «evet» deyin. Deneyin «evet»i. «Her zaman»ı deneyin. «Olanaklı»yı deneyin. «Umutlu»yu deneyin. «**Yapacağım**»ı deneyin. «Yapabilirim»i deneyin.

En büyük üzüntü kaynağınızın bütünlüğe ulaşamamanız olduğuna inanıyorum. Varlığınızı bütünüyle geliştirin. Benimseyin varlığınızı. Ama bu da yeterli değildir. Şimdi, «Bu da çok fazla galiba.» diyebilirsiniz belki, ama sürekli geliştirin kendinizi, çünkü yaşam boyu sürecek bir uğraştır bu. Yeni öğrenme yolları, yeni yetenekler, yeni bir yaratıcılık yetisi keşfetme sürecidir. 500 yaşına dek yaşayabilir ve hâlâ çılgınlar gibi üretiyor olabilirsiniz!

Ancak, daha hızlı, daha büyüleyici biçimde değişmek isterseniz, şu «Ben»i değiştirip «Biz» olarak genişletmelisiniz. Beni de kapsamalısınız. «Ben» ve «Beni-Bana» kuşağından ben bıktım artık ve siz de bıkmışsınızdır sanırım.

Ama, benim sizi yaşamıma katabilmem için kendinden bir şeyler verebilmem gerekir. Hiç de kötü bir şey değildir bu, çünkü o zaman yitirdiğimden daha çok şey kazanırım.

En büyük tutkularımdan biri, ağaçlar ve yapraklardır. Bir yaprak delisiyim ben ve hiç de utanmam bundan. Doğuya, yaprakların bütün görkemli güzelliklerini

sergiledikleri o bölgeye gittiğim zaman coşkudan çıldırarak gibi olurum sanki. New England'da yaşayan bir öğrencimin, sonbaharda o bölgenin yapraklarının güzelliğini görmem için beni çağırdığını anımsıyorum. Siz de, bu gece güncenize şöyle yazın: «Ne olursa olsun, New England'ın sonbahardaki görünümünü kaçırmayacağım. İşimden bir kaçamak yapacağım. Bunu kendime bir armağan olarak vereceğim. Sevdiğim insanları da yanımda götüreceğim ve bu büyüyü onlarla paylaşacağım!»

New England'da, öğrencimle birlikte arabayla dolaşırken, ben sürekli olarak «Durdur arabayı! Aman Tanrım! Şu güzelliğe bakın!» diyordum. Aklımı yitiriyordum neredeyse! Dayanamıyordum, o güne dek böyle bir şey görmemiştim çünkü. Los Angeles'da göremiyoruz bunu. Yapraklar hemen kuruyup düşüyorlar. Oysa New England'daki ağaçlarda, kırmızı yapraklar, altın sarısı yapraklar, mavi yapraklar, mor yapraklar, kahverengi yapraklar, turuncu yapraklar ve siyah yapraklar-evet, siyah yapraklar vardı! Hepsi de aynı ağaçtaydı. İnanabiliyor musunuz buna? Bir çeşit mucize değil de nedir bu?

Bir lisansüstü öğrencisi olan bu zeki öğrencime döndüm-öğrenim düzeyi sızl yanıtmasın ama. Yıllar önce öğrendiğim bir gerçek var: Öğrenimin gerçekte hiçbir etkisi yoktur. Tanıdığım en aptal kişilerden bazılarının doktora dereceleri vardır. Benim de var! Neyse, bu zeki öğrencime dönüp «Niçin?» diye sordum. Doğduğundan beri orada yaşıyordu. «Nasıl oluyor da, bu yaprak siyah, öteki yaprak sarı olmayı yeğliyor?»

«Bilmem.» dedi. «Kendiliğinden böyle oluyor işte.»

Ben «Hayır, hiç de kendiliğinden olmuyor! Bir nedeni var bunun ve ben bu nedeni öğrenmek istiyorum. Hemen şimdi kütüphaneye götür beni!» dedim.

O «Tanrım, hiç değişmemişsiniz.» dedi.

Sonra kütüphaneye gittik ve araştırdık. Bunun bir büyü olduğunu öğrendim. Şimdi ben o nedeni biliyorum, ama size söylemeyeceğim!

Ama, yapraklardaki renk değişiminin bilimsel nedenini bilmek, bu olguyu daha az ya da daha çok kutsal kılmaz. Yine büyüsel, yine olağanüstü bir şeydir bu.

Yaşamı seçmek için yeniden riske girmeye ve sevmeye istekli olmalıyız. Daha önemli bir şey düşünebiliyor musunuz? Ne için çalışır, çabalarız? Ne için acı çekeriz? Ne için umutlanırsınız? Sevgi için. Yaşam için. Bunları yaşamamak her zaman en büyük kaybınız olacaktır.

Ama riske girmeye, incitilmeye, acı çekmeye hazır sanız, sevgiyi tanıyacaksınız demektir.

Van Gogh çok güzel bir şey söylemiş: «Yaşamı sevmenin en iyi yolu birçok şeyi sevmektir.» Ne hoş değil mi? Yaşamı sevmenin en iyi yolu birçok şeyi sevmektir. Nasıl bir seven kişi olduğunuzu anlamak için, günde kaç kez «Severim» yerine, «Nefret ederim.», «Bundan nefret ediyorum», «Aman çek şunu, nefret ederim», «Böyle insanlardan nefret ederim», «Bu tür şeylerden nefret ederim» dediğinizi sayın. Sevgi dolu bir kişi olduğunuz savındaysanız, ne kadar sık «Şunu severim», «Bunu severim», «Çiçekleri severim», «Çocukları severim» v.b. gibi sözler ediyorsunuz?

Anlaşmanız ve seçmeniz gereken bir başka şey ölümdür. Yaşamı seçmek için ölümlle barış yapmak zorundayız, çünkü ölüm, inanılmayacak kadar iyi bir dosttur. Sonsuza dek yaşamayacağımızı söyler bize. Dolayısıyla, eğer yaşamak istiyorsanız, hemen şimdi yaşamaya başlasanız iyi olur! Çünkü beklerseniz, bulamayabilirsiniz yaşamı.

Çok demokratik olan ölümün güzel yanı, hiç kim-

senin ne zaman öleceğini bilmemesidir. Bu, ölümün, karşımızda oturup «Ben buradayım, ben buradayım, ben buradayım!» diyerek bizi her anı doyasıya yaşmaya çağıran bir meydan okumasıdır sanki. Oysa, bizim kültürümüzde, ölüm kavramından daha iğrenç bir şey yoktur. Ölümden Amerikalılardan daha çok korkan bir başka ulus görmedim ben. Neden biliyor musunuz? **Çünkü biz yaşamıyoruz!** Yaşasak ölümden bu denli korkmazdık.

Tanrı'nın size verdiği her anı yaşarsanız, ölüm saatiniz geldiğinde bağırp çağırılmazsınız. Ölümü inceleyen kişilere mutlu olarak ölenlerin kimler olduğunu sorun. Yaşamı tanımaya çalışmış kişilerdir bunlar.

Ölüm bir meydan okumadır. Ölüm bize zamanımızı boşa harcamamamızı söyler. Oluşmamızı, büyüyüp gelişmemizi söyler! Birbirimizi sevdiğimizi hemen şimdi söylememizi söyler. Kişiliğimizi hemen **şimdi** açığa çıkarmamızı söyler. **Il Leopardo** (Leopar) adlı çok güzel bir kitap var. Sürekli tutku içinde yaşayan-Sicilyalı bir adamın öyküsünü anlatır. Bu adam, dünyada en güzel şeyin **la donna** (kadın) olduğuna inanmaktadır. Bütün yaşamı boyunca yalnızca güzelliğe, özellikle kadın güzelliğine değer verir. Öte yandan, aile yaşantısını da yürütmeye çalışır, ama kadınların tümünün güzelliğini, büyüsunü de hiçbir zaman göz ardı etmez. Ona göre çirkin kadın yoktur. Bir gün, çok ağır bir hastalığa yakalanır. O sırada Kuzey İtalya'dadır. Bir güney İtalyalı, bir Sicilyalı, kuzey İtalya'da ölmeyi aklına bile getirmez. O da, «Beni evime gönderin. Beni evime gönderin! Evime dönüp ailemin yanında ölmeliyim.» der. Acı ve umutsuzluk içindeki yaşlı adamı bir trene bindirip evine gönderirler. Güzel bir yolculuktur bu. Öleceğini bildiği için evine gitmek istemektedir. Tren Roma'ya varır varmaz istasyondaki dağdağayı duyar. Pencerenin perdesini açar

ve dışarıya bakar. Tam o anda, o güne dek gördüğü en güzel, en olağanüstü kadını görür. Kadın tepeden tırnağa kahverengi giysiler içindedir. Kocaman kahverengi bir tüyü olan büyük bir kahverengi şapka, dirseklerine kadar uzanan kahverengi deri eldivenler giymiştir. Yaşamı boyunca gördüğü en zarif kadındır bu. Adam kadına bakıp «Madonna mia!» (Meryem Anam benim) der. Hem de o hasta haliyle! Kadın döner ve ona gülümser. Sonra tren istasyondan ayrılıp yola çıkar. Adam, kadının görüntüsünü hiç aklından çıkaramaz.

Kitabın bir sonraki bölümünde, adam ölmek üzeredir, bütün aile bireyleri çevresinde toplanmıştır. Hepsi ağlamaktadır. Son dinsel töreni yapılmaktadır. Birden kapı açılır ve kahverengili kadın içeriye girer. Büyük bir zerâfetle aile bireylerinin arasından geçerek yatağın başucuna gelir. Kahverengi eldiven içindeki o güzel elini adama uzatır. Adam kadına bakar ve «O sensin!» der.

Ne güzel değil mi? Ölümden korkacak hiçbir şey yoktur. Yaşamımızdaki en büyük meydan okuma kaynağıdır ölüm. Sonsuza dek yaşamayacağınızı anımsarsanız, hiç beklemeden yanınızdaki kişiye dönüp «Olağanüstüsün. Sen olduğun için teşekkür ederim sana.» diyebilirsiniz belki. Telefonu açıp «Hey, anne, sık sık kavga edip birbirimize bağırıp çağırıyoruz, ama aslında seni çok seviyorum.» der, telefonu kapayabilirsiniz.

Görüyorsunuz, yaşam ve yaşamak, bütün yaşamı kapsayan bir uğraştır. Kierkegaard'ın şu sözünü anımsıyorum: «Yaşam, ancak geçmişe bakarak anlaşılabilir.» Geriye bakarak. Evet, güzel bir şey bu, ama ileriye bakarak yaşamalıyız. Böyle yaşadığımızda, yaşamı anlamayabiliriz belki, ama bunun bu denli gerekli olduğundan pek emin değilim ben. Ama yaşamı yaşamak kesinlikle gereklidir. Kutuların içine dalın, hepsini açın.

«Bunların hepsi benim. Ayrıcalığım var benim, bunlarda hakkım var benim.» deyin. Siz, Tanrı'nın size armağanısınız.

Sözlerimi, Joan Atwater'ın **The Simple Life** (Sade Yaşam) adlı kitabından çok güzel, küçük bir bölümle bitirmek istiyorum:

Yaşamımız sayısız sorunla doludur ve bu nedenle yaşamak, sık sık, çok karmaşık bir iş gibi gelir bize. Dünyanın sorunları çok karmaşıktır ve biz de hiçbir şeyin basit bir yanıtı olmadığını anlarız. Bu karmaşıklık, bizde her zaman yetersizlik ve güçsüzlük duygusu oluşturur. Ancak, çok ilginçtir, yine de her gün sürekli yarı bilinçsiz biçimde, daha basit, daha anlamlı bir şey arar dururuz.

Dolayısıyla, yaşamımızı ve yaşamayı nasıl aradığımız büyük önem kazanır. Bu gerçekliği, bu yalınlığı, bu doğrudanlığı, bu sorunsuz anlaşılabilirliği arayışımıza katmak bize bağlıdır. Yaşamı tam olarak yaşamak gibi bir şey sizi ilgilendiriyorsa (ne güzel bir anlatım biçimi değil mi? Yaşamı tam olarak yaşamak sizi ilgilendiriyorsa.) bunu öğrenmek ve yaşamak size bağlıdır.

Kuşkusuz, birlikte konuşabilir, birlikte çalışabilir, birlikte öğrenebiliriz, ama her şeye karşın, sonunda her birey kendi yaşamını kendisi biçimlendirmelidir. Çünkü yaşamınız yalnızca sizindir, bir başkasının değil. Bir başka yolu da yoktur bunun.

Seçin Yaşamı!

YAŞAMI ÖĞRETİN

İlginç bir olay anlatmak istiyorum size. Valentine* Günü'nde, nedense bir ulusal kahraman olduğumu kimleriniz bilirsiniz. Sevgi kavramına yakıştırılmak çok güzel bir şey, bu nedenle hiç yakınmıyorum bundan. O gün, ülkenin her yanından, konuşma gösterileri, gazete röportajları için çağrılar alırım. Dergi muhabirleri gelip benimle röportaj yaparlar. Yılda bir gün, bir kahraman olurum. Ancak, herkese birbirini sevmeyi anımsatmak için yılın tek bir gününün ayrılması çok üzücü geliyor bana. Yılda tek bir günün Anneler Günü olarak ayrılması gibi bir şey bu. Oysa her gün Anneler Günü olmalıdır. Her gün Kızkardeşler Günü, Erkek Kardeşler Günü, Büyükkanneler günü, Amcalar Günü olmalıdır. Bu özel günleri neden ayırırız bilmiyorum, ama arasıra kimi şeylerin anımsatılması yine de iyi oluyor sanırım.

Valentine Günü'nde insanların yaptıklarını izlemekten büyük bir zevk alırım. Evimin yakınında büyük bir alışveriş merkezi var. Bir Valentine Günü'nde, arka-

- * Her yıl 14 Şubattaki Aziz Valentine Günü'nde seçilen sevgili; bu gün için, genellikle imzasız gönderilen ve duyulan aşkı simgeleyen süslü kart. (Çev.)

daşlarım ve sekreterlerim için kart almaya gitmiştim oraya. Alacağım kartların gerçekten çok özel, çok anlamlı olmasını istediğim için bir türlü seçim yapamıyordum. Ama, aynı zamanda çevremdeki insanların davranışlarını da izliyordum.

Üzerlerinde, küçük kırmızı yürekler, çok sevimli resimler ve yazılar, «Sevgi»yi anlatan çeşitli simgeler olan kartların bulunduğu bölüme, bir adamın koşarak geldiğini gördüm. Çılgınlar gibi kartları karıştırmaya başladı. Bir yandan da, sürekli olarak «Allah kahretsin!» diyordu. Karısı için yürek resimli bir kart alacakmış. Kartları karıştırırken «Dert değil de ne bu? Bunu neden yapmak zorundayız sanki?» dedi.

Ben «Öyleyse neden yapıyorsunuz?» diye sordum.

«Ne demek neden yapıyorum? Eğer bir kart almazsam karım beni öldürür!» diye yanıtladı.

Birkaç dakika sonra, çok genç bir kadın girdi içeriye. Ona gülümsedim, o da bana gülümsedi. «Valentine Gününüz kutlu olsun» dedim. O da «Buraya neden geldim biliyor musunuz? İnanmayacaksınız, ama patronum karısına bir valentine almam için gönderdi beni buraya.» dedi. Sonra «İnanın bana, benim kocam bana bir kart alması için başka bir kadını gönderse, onu öldürürüm». diye ekledi. İşte bakın, bir sürü yürekler, sevgi simgeleri arasında duruyorduk ve yalnızca beş dakika içinde iki cinayet tasarısı duymuştuk! Birdenbire, neden sağda solda dolaşıp «sevgiyi seçme», «yaşamı seçme» konusunda konuşup durduğumu anlayıverdim.

Bildiğiniz gibi, ülkenin her yanına koşturmam ve yaptığım bütün çılgınlıkların yanı sıra, aslında bir öğretmenim ben. Mesleğim, dünyada her şeyden çok mutlu ediyor beni. Çok uzun bir zaman önce, hiç kimsenin hiç kimseye hiçbir şey öğretmediğini öğrendim ben. Öğretmek, yalnızca bir benlik doyumudur. Ben dünyanın

en bilgili insanı olabilirim ve size bildiğim her şeyi anlatabilirim, ama siz bunları bilmek istemezseniz öğrenmezsiniz. Biliyorum bunu. Öğrencilerime sürekli bağırpıp çağırırım, çünkü ilgileniyormuş gibi görünme yetenekleri olduğunu çok iyi bilirim! Bana sanki «Aman ne de ilginç bir adamsın!» der gibi bakarlar, ama hiçbir şey de olmaz. Evet, sınıfa girerler, kâğıtlara notlar alırlar, ama genellikle «Bu gece ne giysenı acaba?» diye düşündüklerini bilirim. Bilgi sunmak ayrı bir şeydir, ama öğrenmek sizin vereceğiniz bir karardır. Bu kararı sizin yerinize ben veremem. Stanford'da, öğrenme konusunda çok güzel araştırmalar yapan Bandura, vurgulaya vurgulaya, öğrenmenin **örnekleme**ye bağlı olduğunu söylüyor. **Anlatmak** yoluyla öğrenme gerçekleşmez. İzleyerek, gözlemleyerek, elimize alıp deneyerek öğreniriz. Öğrenme böyle olur. Bir istençli keşfetme sürecidir bu. Çocuklarımızdan, sevgiyi, sorumluluk duygusunu, yaşama sevincini öğrenmelerini ister ama onlara yeterince örnek sunmayız. Ama işte, yürek biçimli kartlara bağırpıp çağırın, karısına valentine alması için sekreterini gönderen örneklerimiz var!

Ticari televizyonda beni çok sinirlendiren bir reklâm var. Ana-babaların anımsanmasını konu eden bir reklâm bu. Telefon edince, bir armağan alıp nerede olurlarsa olsunlar ana ve babalarınıza gönderen bir servisi tanıtıyor. İki sevimli yaşlı insan gösteriliyor ekranda. Kapı çalınıyor, bu yaşlı insanlar kapıya koşup sevimsiz bir dalkavuğun seçtiği bu armağanı alıyorlar! **Armağan** değildir bu! Onu kendinize saklayın!

Ya şu istatistiklere ne dersiniz? Geçenlerde, ruh sağlığı üzerine yapılan bir ankette, Amerika'da görüşme yapılan kişilerin yalnızca yüzde 20'si yaşamdan zevk aldıklarını ve mutlu olduklarını söylemiş. Yüzde yirmi! Demek ki, içimizde yedi kişiden biri 40 yaşına gel-

meden psikoterapik yardıma gereksinme duyacaktır. Her üç evlilikten biri boşanmayla sonuçlanacaktır. 2000 yılına gelmeden, bu oranın yarı yarıya ulaşacağı söyleniyor. İki de bire. Beni gerçekten çok şaşırtan bir istatistiksel veri daha öğrendim. Amerika Birleşik Devletleri'nde, yılda 60 milyon Valium reçetesi yazılıyormuş. Biz bu çeşit bir örneksek, çevremizdeki kişilerin, özellikle eğitmeye çalıştığımız çocukların ne öğrenmelerini umuyoruz?

Bana sürekli olarak «Ama Buscaglia, sen böyle bir aile ortamında büyüdüğün için şanslısın.» derler. Bunu söylediklerinde gülerim. «Çok doğru. Ben şanslıydım. Olağanüstü iyi bir babam, çılgın bir annem vardı. Çok şaşırtıcı bir insandı annem. Evimize her zaman neşe, müzik, güzellik ve anlayış katardı. Ama babam çok ciddi bir insandı.» derim.

Onlardan her zaman bir şeyler öğrendim. Sözgeli mi, annemin bu denli ilginç bir insan olduğunu bilmiyordum. Hiç kimse durup bunları anlatmamıştı bana. Ama ben öğrendim işte. Onuru da öğrendim. Çok, çok yoksul bir aileydik. Kimileriniz, bunun nasıl bir şey olduğunu bilirsiniz sanırım. Ama para her şey değildir. Sahip olduğumuz paranın tümü benim öğrendiklerimi satın alamaz. Ancak, öğrendiklerimin tümü sevinçli, onurlu ve iyi şeyler değildi.

Çocukluğumda, çok sıksa ve ufacık olduğumu anımsıyorum. Beden Eğitimi dersinin olduğu gün benim için bir karabasan olurdu. Öyle yeteneksizdim ki, bir topun nasıl atılacağını bile hiçbir zaman öğrenemedim. Bir leyleğinkine benzeyen sıksa bacaklarım ve upuzun, incecik kollarım vardı. Yalnızca kocaman bir çift göz görabilirdiniz bende. Beden Eğitimi dersine, bedenimin üç katı büyüklüğünde bir şortla girerdim, çünkü benim annem çok zeki bir kadındı! «Büyüdükçe bunlar küçüle-

cek, onun için sen büyük beden al.» derdi. İşte ben de, dizlerimden aşağı sarkan o kocaman şortu giyordim! Beden Eğitimi giysisi içinde yalnızca iki tane göz! Bu halimle öteki çocuklarla sıraya girer beklerdim. İşte o iriyarı çocuk şurada durmaktadır. Takım lideri olacaktır. Öteki iriyarı çocuk da işte orada durmaktadır. O da öteki takımın lideri olacaktır. Sonra, bu çocuklar takımlarına oyuncu seçmeye başlardı, anımsıyor musunuz bunu? O iri çocuklar sıradakileri inceleyip «**Seni alıyorum**», «**Seni alıyorum**» derler. Sıra yavaş yavaş küçülür, dua etmeye başlarsınız ve «**Tanrım, n'olur birisi beni seçsin! Sonuncu olmama izin verme.**» dersiniz. Her seferinde sonucu olurdum ben! Anımsıyorum, sırada benimle birlikte çok güzel, çok iyi, şişman bir Yahudi çocuk kalırdı. Pis İtalyan ile Yahudi! Öteki çocuklar gerine gerine topu istedikleri yere fırlatırken ben sopamı sıkı sıkı tutup küçük duamı mırıldanırdım: «**Tanrım, topu yalnızca bir kez **tam sahanın dışına** atabileyim n'olur!**» Ama hayır, hiçbir zaman! Çünkü Tanrı'nın ilgilenecek daha iyi şeyleri vardı!

Ama, bu örneklerden ne öğreniyordum? Yetersiz olduğumu, öteki çocukların yaptığını yapamadığımı. Birisi çıkıp bana «**Top atabilirsin sen. Neyin var senin? Çok kolay kazanılacak bir beceridir bu. Gel, nasıl yapılacağını sana göstereyim.**» dediğinde hemen hemen on yedi yaşındaydım. Bunu bana neden daha önce söylemediler diye merak etmiştim o zaman. Onca yıl, üzüntü ve umutsuzluk içinde vücudumu küçük görmüştüm. Biçimli bir vücudum vardı oysa. Yalnızca biraz zayıftım. Şimdi de biçimli bir vücudum var. Yalnızca biraz şişmanım! Ama çok seviyorum vücudumu. Biz farkında olmayız, ama bize her zaman yetersiz olduğumuz öğretilir. Ben sürekli olarak çocuklarla çalışıyorum. Bunun yaşamımın temeli olduğunu biliyorsunuz.

dur. Çocuklardan sık sık «Ben bunu yapamam. Ben aptalım.» gibi sözler duyarım. «Aptal olduğunu kim söyledi sana?» diye sorduğumda, «Öğretmenim söyledi.» ya da «Babam söyledi.» derler.

Oh, oh. Bu kişileri bulup yakalamak isterdim. Onları, her zaman andığım o en sevdiğim öğretmenimle tanıştırmak isterdim. Bu öğretmenime bir yerde rastlarsanız, bana haber verin lütfen. Onu bir kez kucaklamak için Nepal'e bile giderim. Olağanüstü Miss Hunt! Ona göre hiç kimse aptal değildi; herkesin, tümüyle kendine özgü bir benzersizliği vardı ve bunu bilirdi o. 136 kg. ağırlığındaydı! Eşi benzeri olmayan, sevecen, sevgi dolu, herkesi kucaklayan bir insandı. Miss Hunt sarılınca insan kocaman kollarının arasında nasıl da kaybolurdu... Ona göre insan her şeyi öğrenebilirdi. Her zaman! Ne iyi bir örnekti!

Çocuklarımıza her gün örnek oluruz. Her zaman, nasıl bir örnek oluşturuyoruz, diye kendi kendime sorarım. Yeterince örnek görmemelerine karşın, çocuklarımızın sevmelerini nasıl isteyebiliriz? Hiç ilgi, özen ve sevgi örnekleri olmamasına karşın, sorumluluk duygusu taşıyan, ilgili ve sevecen kişiler olmalarını nasıl isteyebiliriz- Uygulayacakları şeyler gördükleri ve öğrendikleri olacaktır. Onlardan alacağımız karşılık budur. Bu nedenle, örnek oluşturmayı düşünebileceğimiz bazı konulardan söz etmek istiyorum. Böyle bir şey yapabilmek için «En iyi örnek olmak istiyorum. Yaşamı örneklemek istiyorum.» demeliyiz.

Amerika'da, nüfusun yalnızca yüzde yirmisinin yaşamı seçme eğiliminde olduğunu belirten istatistiksel verileri okuduğum zaman çok şaşırıyorum. Birçok kişi, bana sık sık «Dünyaya gelmeyi ben istemedim ki!» diyor. Dünyada bunca şey varken böyle düşünmek çok yazık! Ben, hiçbir zaman, hiçbir şeyin sıradan ve ola-

ğan olduğunu kabul edemem. Yoksa aklımı kaçıırım. Her şeyi çok seviyorum, çünkü öğreneceğim, göreceğim, yapacağım, tadına bakacağım ve çiğneyeceğim —özelikle çiğneyeceğim— o denli çok şey var ki!

Ne denli safyürekli olduğumu şimdi göstereceğim size. Hiç aklınıza geldi mi? Havuçta havuç tadı, turp-ta turp tadı olması ve ikisini karıştırıp bir çeşit gulas yaptığımız zaman üçüncü bir tat elde etmemiz şaşırtıcı gelmiyor mu size? İşte böyle şeyler beni büyük bir şaşkınlığa düşürür.

Geçenlerde Albany'e gittim. 29 derecelik bir hava sıcaklığından eksi 26 dereceye geçmiştim böylece. Herkes bana «Vah zavallı Buscaglia.» dedi. Ama ben «Ne diyorsunuz siz? Bakın, kar yağıyor, yerler buz tutmuş. Ben pek sık göremiyorum böyle bir şeyi.» diye yanıt verdim onlara. O zaman, Buscaglia'nın çok antika bir adam olduğuna iyice inandılar.

Çocuklara ilk öğretmemiz gereken şeylerden birisi, her insanın «kutsal» bir varlık olduğudur. Ama, buna önce kendimiz inanmazsak öğretemeyiz. Bir dinleyici kitlesine baktığımda, ya da çeşitli insanlarla tanıştığımda, karşılaştığım altın madeni bende korkuyla karışık bir saygı uyandırır. Şu anda, size bakarken gördüğüm bu olağanüstü yüzler, pırl pırl gözler, kızıl saçlar, sarı saçlar, kahverengi saçlar, saçsız başlar, hepsi hayranlık uyandırıyor bende. Hiçbirinizin birbirinize benzemediğinizi düşünmek bile saygı uyandırıyor. Bunu çocuklarımıza, bireyselliklerini yitirmeden çok önce anlatmalıyız.

Çocukları neden yaşamdan koruyoruz? Yaşamaktan korkmamıza hiç şaşmamak gerek. Yaşamın gerçekte ne olduğu anlatılmaz bize çünkü. Yeterince içine girilebilirse, yaşamın, sevinç, mucize, büyü ve hatta coşu olduğu anlatılmaz. Yaşamın, acı, keder, umut-

suzluk, mutsuzluk ve gözyaşı olduğu da anlatılmaz. Sizi bilmem, ama ben bunların hiçbirini kaçırmak istemem. Ben yaşamı kucaklamak, ne olduğunu öğrenmek isterim. Ağlamanın nasıl bir şey olduğunu öğrenmeden yaşayıp gitmek istemem. Gözyaşı bezlerimin olmasının bir nedeni vardır kesinlikle, değil mi? Ağlamam gerekmesi olmazlardı. Biraz ağlamanın hiçbir sakıncası da yoktur. Ben her zaman, gözyaşlarının gözlerimi temizlediğini düşünürüm!

Martin Buber'ın yapıtını, özellikle «Ben» ve «Siz» kavramını çok severim. Buber, her birimizin bir «Siz» olduğunu ve birbirimizle etkileşim içine girdiğimizde, kutsal varlıklarımız gibi etkileşmemiz gerektiğini, çünkü gerçekten benzersiz varlıklar olduğumuzu söylüyor. Öyleyse, sizlerle etkileşim içine girdiğimde, benim için karşıdakiler bir «Siz» dir. Buber, birbirimizle sık sık «Ben» ve «O» (nesne) olarak etkileşim içine girdiğimizi söylüyor. Size bu denli sık bir «O» olarak davranılması bazen çok kızdırmıyor mu sizi? Bana böyle davranıldığı zaman ben hiç susmam. «Ben bir nesne değilim! Ben benim. Ben Felice Leonardo Buscaglia'yım. Bir insanım! Görmezlikten gelmeyin beni. Onurum var benim.» diye bağırımdan hiç kaçınmam. İnsanlarla «Ben» ve «Siz» olarak ilişki kurduğumuz sürece karşılıklı bir iletişim kurabiliriz, diyor Buber. Ama, insanlara «Ben» ve «O» olarak yaklaşırsak bu tek yanlı bir iletişim olur. Ben kendi kendimle konuşmak istemem. Sizinle konuşmak isterim. Sizin de benimle konuşmanızı isterim. Onuru olan varlıklarıdır. Çocukların bunu çok küçük yaşta öğrenmeleri gerekir.

Çocukların, kendilerini, kendilerinin dışında bulamayacaklarını ve içe bakmak zorunda olduklarını da öğrenmeleri gerekir. Benzersizliğinizi bulup ortaya çıkararak başkalarıyla paylaşmak hiç de kolay bir serüven

değildir, çünkü yaşamınız boyunca, size kim olduğunuzu hep başkaları söyler. Gerçekten kendiniz olmadığınız aklınıza geldi mi hiç? Birçoğunuz, aslında başkalarının oluşturduğu kişilersiniz. Belki kimileriniz, size yakıştırılan rolden hoşnut olmadığınız için, başkalarının amacının iyi olduğu, ama söylediklerinin sizin gerçek kişiliğinize uygun olmayabileceği gerçeğini kavrayarak bu yapay kişiliği değiştirme savaşımına girmişsinizdir. «Kim olduğumu ben kendim bulacağım.» diyorsunuzdur. Bu sizin en büyük savaşımınız olacaktır. Hiç huzura kavuşamayacaksınız belki, ama hiç can sıkıntısı da duymayacaksınız. Özkeşif, tüm öteki keşifler gibidir. Hiçbir zaman kolay değildir, ama içgörü konusunda başkalarına güvenemezsiniz.

Sokakta, yere diz çökmüş bir halde bir şeyler arayan Molla'yı anlatan Sofi öyküsünü çok severim. Yoldan geçen bir arkadaşı Molla'yı görür ve «Hey Molla, böyle dizlerinin ve ellerinin üstünde yerde ne arıyorsunuz?» diye sorar.

Molla «Evlmin anahtarını kaybettim, onu arıyorum.» der.

Arkadaşı «Öyle mi? Anahtarını nerede kaybettiğini göster bana, ben de dizlerimin üstüne çöküp aramana yardım edeyim.» der.

Molla «Evde kaybettim.» der.

Arkadaşı «Allahın cezası, ne diye burada arıyorsun öyleyse?» diye sorunca, Molla «Burası daha aydınlık da ondan.» diye yanıt verir.

Birçoğumuz kendimizi, dışımızdaki aydınlıkta ararız. Aradığınızı orada bulamazsınız. Kendinizi, içinde, kimi zaman karanlık ve korkutucu olan o yerde, dizlerinizin üstüne çökerek arayıp özünüzdeki tüm güzellikleri keşfetmek zorundasınız. Gerçekleştirilmişten çok gerçekleştirilmemiş durumdasınız. Bu savaşım sonsu-

za dek sürebilir. Einstein, ölmek üzereyken, varlığının çok az bir bölümünün gerçekleşmiş olmasını kınamıştı. Bu hepimiz için geçerlidir. Bir Einstein olmak zorunda değiliz. Ama, sınırsız olduğunuzu bilmeniz en büyük savaşım kaynağınızdır. Bütün olağanüstülüğünüzü keşfedip geliştirin ve sonra kıvançla doğrulup arayışınızı sürdürün. Başarısızlığa uğramaktan da korkmayın. Önemi yoktur bunun. Çünkü kusursuz olmak zorunda değilsiniz.

Kürsüye çıkmadan önce, birisi çok nazık davranıp «Dikkat edin, şurada bir kablo var. Sonra da iki basamak var, ayağınız takılabilir.» diyerek beni uyardı. Ben de ona «Bu binlerce insanın önünde bütün görkemimle yürürken ayağım takılıp ...mun üstüne düşüversem ne eğlenceli olur değil mi? O zaman, dinleyiciler arasında benim çok farklı bir insan olduğumu düşünenler varsa, bu düşüncelerini değiştirirler.» dedim. İşte böyle, kendim gibi, öğrenen bir insan olduğum için çok mutluyum.

Çocuklara, başka insanların da önemi olduğunu ve başka insanları yaşamlarına katmadan bu dünyada gelişemeyeceklerini de öğretmeliyiz sanırım. Ne denli çok dünyayı, bu eşsiz dünyaları kendi dünyalarına katarlarsa, o denli oluşup gelişebilirler. Onlara, başkalarına yeniden güven duymayı öğretmeliyiz, çünkü birbirimizden neredeyse ödümüz kopuyor artık. Gitgide daha yüksek duvarlar ve daha sağlam kilitler oluşturuyoruz. Yıkın bu duvarları! Her gün, birbirimize ne denli güvensiz olduğumuzu görmek bana üzüntü veriyor.

Yeniden güvenmeyi, yeniden inanmayı öğrenmeliyiz. Bu bir risktir kuşkusuz, ama her şey bir risk değil midir zaten? Yeniden salt «varoluş»u aşmaya başlarız. İnsan oluşla bağlantı kurmalıyız. Budistlerin, bir su fıçısının içine giren bir karıncaya yöneltlen çeşitli

yaklaşımlardan söz eden çok güzel bir öyküleri vardır. Birinci kişi içeri girer, fıçıya bakar ve fıçıda bir karınca görür. Karıncaya «Su fıçımda ne işin var senin?» diyerek onu ezer. Karınca yok olur. **Bencillik!** İkinci kişi gelir, fıçıya bakar ve karıncayı görünce «Evet, çok sıcak bir gün, karıncalar için bile çok sıcak. Hiçbir şeye de zarar vermiyorsun. Haydi, fıçımda otur bakalım.» der. **Hoşgörü!** Üçüncü kişi gelir. Ne kızmak gelir aklına ne de hoşgörülü davranmak. Fıçıdaki karıncayı görür görmez ona hemen bir avuç şeker uzatır. Bu **sevgi**dir! Artık çözümleme yapmak zorunda olmayacağınız bir aşamaya ulaşmış doğal tepki gücünü kazandığınız zaman her şeyi başardınız demektir. Yolda birisi benden yardım isterse dururum. Yolda birisi beni geçmek isterse yol veririm. Birisi ağlıyorsa «Yardım edebilir miyim?» derim. Bir röportaj sırasında birisi bana «Peki, ya birisine gidip bir şey söylediğinizde, o bunun sizi ilgilendirmediğini söylerse?» diye sormuştu. Evet, böyle bir karşılık almanız olasıdır. Ancak, insan **karşılığında** sevilmek için sevmez. **Sevmek için sever.** Fıçının içine uzanıp karıncaya şeker vermek doğal bir davranış olduğu için yaparsınız bunu. Böyle davranınca ne yitirmiş olursunuz? Gizilgücü olan birçok kişi, gerçek kişiliğini göstermekten korkar. Birçok güzellik yitip gidiyor, çünkü korkuyoruz.

Çocuklara, yaşamın süreklilik özelliğini de öğretmemiz gereklidir. Sınıflandırılmış bir toplumda yaşıyoruz. Küçük çocuklar hep küçük çocuklarla biraradadır. Ergenlik dönemindekiler hep ergenlik dönemindekilerle biraradadır. Yeni evliler hep yeni evlilerle biraradadır. Evlenmezseniz en iyi dostlarınızı bile yitirirsiniz. Ne yazık ki, yaşlılar da hep yaşlılarla birarada tutulur. Peki ama, çocuklar yaşamın bir yolculuk, bir süreklilik olduğunu nereden öğreneceklerdir?

Ben çok şanslı bir çocuktum, çünkü evimiz her zaman bir sürü insanla dolup taşardı. Büyükbabalar, büyükbabalar, yeni doğmuş bebekler, gebe kadınlar, yeni evliler. Tümü aynı evde yaşanan bir sürü öykü anlatabilirim size. Yaşamın süreklilik içeren bir süreç olduğunu, sınıflara bölünmüş olmadığını çok küçük yaşta öğrendik biz. Yaşlı insanlar görüp bir gün bizim de yaşlanacağımızı öğrendik. Ölmekte olan insanlar görüp yaşamın değerini anlamaya başladık. Ölümü görmezseniz var olduğunu öğrenemezsiniz ve ondan ödünüz kopar. Ölüm çoğumuzu dehşete düşürür. Onurlu olarak yaşamayı ya da ölmeyi bilmiyoruz. Onurlu yaşarsanız onurlu ölürsünüz. Bu konuda kaygılanmanıza gerek yoktur.

Geçen yıl aldığım en ilginç mektuplardan biri, bir kaç aylık yaşam süresi kalmış, hasta bir kadından gelmişti. Mektubundaki her iki sözcükten biri «ben» ya da «beni-bana» idi. Ama, çok duygusal ve güzel bir insan olduğunu sezmiştim. Yalnızca, ölümle nasıl başa çıkacağını bilmiyordu. Şansımı deneyip ona yanıt verdim: «Hiçbir şey yapmadan oturup ölümü beklemek yerine, şu son birkaç gün ya da ayınızdan yararlanın ve yaşayın! Bir şeylerle uğraşırsanız neler olacağını görün. Çocuk Hastanesine gidin. Orada, ölüme mahkûm küçük çocukların bulunduğu bir koğuş vardır. O çocukları ziyaret edin.» dedim.

Tanrı'ya şükür, dediğimi yapmış. Çok büyük bir mucize de gerçekleşmiş: Çocuklar ona nasıl ölüneceğini öğretmişler. Koğuştan içeri girer girmez, çocuklar ona doğru koşup «Sen de mi öleceksin?» diye sormuşlar. Hiçbir yetişkin kişi ona bu soruyu sorma yürekliliğini gösteremezdi. Bu kadın yalnızca bedensel yönden ölmüyordu, yalnızlıktan da ölüyordu. Nedendir bilmem, çocuklara «Evet öleceğim.» diye yanıt vermiş. Çocuklardan bi-

ri «Korkuyor musun?» diye sorunca «Evet» demiş. Çocuk «Neden korkuyorsun? Ölünce Tanrı'yı göreceksin.» demiş. Ne ilginç değil mi? Birçoğumuz ölünce Tanrı'yı göreceğimizi söyleriz. Ama ölüm anı gelince korku içinde bağırır, çığlıklar atarız. İncelemeye değer çok ilginç bir dinamiktir bu.

Küçük kız çocuğu «Oyuncak bebeğini getirir misin?» demiş. Bu kadın hâlâ yaşıyor ve çalışıyor. Ölümün ne zaman geleceğini düşünüp kaygılandığını da sanmıyorum. Hâlâ yapacak şeyler vardır. Hâlâ zaman vardır. Yaşın yaşlanmayla hiç ilgisi yoktur. İnsanı yaşlandıran şey, artık hiçbir seçeneğin kalmadığı duygusuna kapılmaktır. Yaşamınız olduğu sürece, son ana, ölüme dek yaşayabilirsiniz. Ama çocuklar bunu bilmek zorundadırlar. Bu gerçeği anlamak zorundadırlar. Oysa biz onları cenaze törenlerinden uzak tutarız. Ölüleri görmelerine izin vermeyiz. «Köpeğime ne oldu?», «Büyükanneme ne oldu?» diye sorduklarında yanıt vermeyiz. «Bir yolculuğa çıktı.» deriz. Küçük çocuklar onlara öğrettiklerimizi öğreneceklerdir. Çocuklar ana ve babalarının davranışlarına öykünürler. Ana ve babaları ölümden korkuyorsa, onlar da korkacaktır. Bunu söylerken sözcük oyunu da yapıyorum.

Çok gerekli olan şeylerden biri, çocukların, seçme hakları olduğunu öğrenmeleridir. Çocuklar, seçme hakları olduğuna, ancak siz onlara seçenekler sunduğunuz zaman inanacaklardır. Sözelimi, intihar eden kişiler, yaşama en dar açıyla bakıp hiç seçme haklarının olmadığını sanan kişilerdir. Üniversitede her yıl, bitirme sınavları sırasında intihar girişimleri olur. Başarısızlığa uğrama korkusuyla bileklerini kesen genç, güzel kız ve erkek öğrenciler her zaman vardır. Bir sınav için yaşamdan vazgeçmeye yol açacak kadar az özkavramının olmasına inanabiliyor musunuz? Öğrencilerime her za-

man, Tanrı aşkına, başka neler yapabilirsiniz, düşünün, derim. Kuşkusuz intihar da bir seçenektir, ama başka yapabileceğiniz şeyler yok mudur? Yaratıcı olun!

Her zaman, para, mal, mülk sahibi olmayı sevmemizin nedenlerinden birinin, bunların bize daha çok seçenek sağlaması olduğu söylenir. Çok saçma bu! En yüksek intihar oranı zengin kişiler arasındadır. Eğer şu anda seçeneğiniz yoksa, dünyanın tüm parasına sahip olsanız bile, yine de seçeneğiniz olmayabilir.

Çocukluğumda, her hafta yaptığımız önemli bir şeyi anımsıyorum. Önceden sezinlerdik bunu. Eski bir Chevrolet marka arabanın içine doluşmaktı bu önemli şey. Bizimki gibi kalabalık bir ailenin bireylerinin tümünü bir Chevroletin içinde düşünebiliyor musunuz? Arabanın üstü yüklediğimiz bir yığın garip şeyle neredeyse çökerdi, çünkü annem saltanat içinde, rahat yolculuk yapmayı severdi. Her hafta Long Beach'e giderdik. Oraya varmamız, hemen hemen iki saat sürerdi. Yol boyunca şarkılar söylerdik. Hep opera şarkıları söylerdik. Bütün operaları ezbere bilirdik. Annem şarkıcıydı ve şarkıları bize o öğretirdi. Kimi yolculuklarımızda **La Boheme**'i, kimi yolculuklarımızda da **La Traviata**'yı söylerdik. Kocaman bir plaj şemsiyesi, birkaç sandalye ve kutuyla yolculuk yapan çılgın bir aile! Annem hiçbir zaman sandviçle yetinmezdi. Plajda spagetti pişirirdik. İnanabiliyor musunuz? Çeşitli mezeler de yapardık! Çevremizdeki insanlar dehşetle izlerlerdi bizi! Plaja vardığımızda, getirdiğimiz şeyleri indirmemiz yaklaşık iki saat sürerdi. Annem rüzgârın durumuna bakar «Şimdi, şemsiyeyi buraya koyun, sandalyeleri tam şuraya, rüzgârsız yere, güneşe doğru koyun.» derdi. Hepimiz yerleştikten sonra okyanusa dalıp ıslanırdık. Ondan sonra da kurulanır, üstümüzü değiştirirdik. Ne eğlenirdik! Parasal açıdan çok yoksulduk. Hiçbir şeyimiz

yoktu. Çevremizdeki o çok şeyi olan insanlar bizi süzüp «Kim bu deliler?» diye merak ederlerdi. Ama bizim yoksulluğa karşı seçeneklerimiz vardı. Seçme hakkımız vardı, ya da safyürekli yoksulluğumuzla öyle sanıyorduk. Ama yaşıyorsanız, canlıysanız, safyürekli ve aptal olmak ne farkedebilir ki? Ancak, çok da aptal olduğumuzu sanmıyorum. Yaşıyorduk ve eğlenceli bir yaşamdı bu.

Ölümünden önce babamı Hawai'ye götürmek istediğimizi anımsıyorum. Öleceğini biliyorduk. Uçaklarda çok ucuz bir mevki olduğunu öğrendik. «Gösterişi olmayan» bölüm diyorlardı buna ve yiyecek vermek bir yana, insanın yüzüne bile bakmadıkları bir bölümdü. İnsanı uçağın arka tarafına tıkıştırıyorlardı. Biz aldırış etmedik. Önemi yoktu. Birinci mevkiden geçip uçağın arka tarafına geçtik. Uçakta, parayla paket yemek satın alınabiliyordu. Anımsıyorsunuz değil mi bunu? Bu denli kibar olmayın canım! Şu anda sahip olduğularınıza her zaman sahip değildiniz. Babam «N'olur yani? Biz kendi yemeğimizi pişiririz!» dedi. O yolculukta yediğimiz yemeği hiçbir zaman unutamam, çünkü müthiş bir şeydi. Kızkardeşim, yeğenim, ben, babam ve ötekiler yanyana oturuyorduk; bir sıra koltuğu kaplamıştık. Babam kutusunu açtı. Biberli, sarımsaklı bir tavuk yemeği yapmıştı! Sekiz sıra öndeki Birinci Mevki yolcularının ağzının suyu akıyordu! Hostesin ikide bir arka tarafa gelip «Ne var orada?» diye soruşunu anımsıyorum. Babam sarımsaklı mantar salamurası da yapıp getirmişti. Gerçekten çok özel bir yemek olmuştu bu. Uçakta hiç kimse bizim kadar iyi bir yemek yememişti. Yemeğimizi herkesle paylaştık. Yolculardan hangisi dönüp bize doğru baksa «Buyurun, bir parça tavuk eti alın.» diyorduk. Seçme hakkınız vardır. Üzüntü yerine sevinç seçebilirsiniz. Gözyaşı yerine mutluluğu seçebilirsiniz. Duyumsuzluk yerine eylemi seçebilirsiniz. Du-

rallığa karşı gelişmeyi seçebilirsiniz. Kendinizi seçebilirsiniz. Yaşamı seçebilirsiniz. Size, dışınızdaki güçlerin elinde olmadığınızı söyleme zamanı gelmiştir artık. Gerçekten de, sizin için en büyük güç kaynağı yine sizsiniz. Bunu benim için gerçekleştiremezsiniz belki ama kendiniz için gerçekleştirebilirsiniz.

Bana «Çok safyürekliisin Buscaglia. İnsanların mutluluğu seçebileceğini söylüyorsun!» diyorlar. Siz de deneyin bir kez. Bundan sonra, birisine bağırıp çağırmanıza yol açabilecek bir durumla karşılaştığınız zaman, gülümsemeyi deneyin bir de. Çok şaşırtıcı olacaktır bu. Kimileriniz, şiddetli bir tipi nedeniyle olanaksız olmasına karşın, havaalanından çıkmak zorunda olduğunu söyleyip herkese bağırıp çağıran bir adamdan söz ettiğimi duymuşsunuzdur. Havaalanında, bütün çocukları yanına toplayıp sınırları iyice gerilmiş durumdaki annelerin rahatça yemek yemelerini sağlayan ufak tefek bir kadın da vardı. İşte yapabileceğiniz bir seçimdir bu. O adama «Öteki insanları mutlu etmek yerine, neden sizi suçlu duruma düşüren ve ülser olmanıza yol açabilecek böyle bir bağırıp çağırma tepkisini seçiyorsunuz?» diye sormuştum. Bu olaydan sonra tanıştığım bir adam, bu söylediğim şeyin daha önce hiç aklına gelmediğini söylediğinde çok şaşırmıştım. Bu öyküyü duyduktan sonra, bir gün, Chicago'ya, bu olayı yaşadığım yere gitmiş. İlginç deneyimler kentidir Chicago. Bu kentten yeterince sık geçerseniz, kesinlikle bir şeyler olur. Bu adam, Chicago'ya yine bir tıpi sırasında varmış. Kendisine, gldeceği yere otobüsle götürüleceği, o gece havaalanından başka türlü çıkmanın olanaksız olduğu söylenmiş. Uçağın yolcuları arasında, tekerlekli sandalyede oturan, iki sakat kadın varmış. Bu iki kadın birbirlerini tanımıyorlarmış bile. Biri bir köşede, ötekisi bir başka köşedeymiş. Adam «Sanki Buscaglia'nın ba-

na 'Oturup durma öyle, bir şeyler yap.' dediğini duyar gibi oldum.» dedi. (Aslında annemin sözleriydi bunlar.) Bu kadınların tek tek yanına gidip «Siz de benim gideceğim yere mi gidiyorsunuz?» diye sormuş.

Kadınlar «Evet» demişler.

Adam «Ya bavullarınız?» diye sormuş.

Kadınlar «Bu sandalyeden kalkmamız olanaksız. İlgilenecek bir görevli de yok.» demişler.

Adam «Ben sizinle ilgilenirim.» demiş. Gidip kadınların bavullarını otobüse yerleştirmiş ve otobüse binmelerine yardım etmiş. Bu adam sonra «Yaşamım boyunca böyle güzel anlar yaşamamıştım. Çok güzel, sevinç verici bir deneyimdi.» dedi bana. İşte bir seçim!

Gelin şimdi risk konusunda konuşalım, çünkü riske girmek çok hoş bir şeydir. Bir kez riske girmeye alıştınız mı, bütün yaşamınız değişir. Değişim ve gelişim, ancak yaşamınızı riske ve deneye sokmayı göze almayarak istekli olursanız gerçekleşebilir. Hiçbir şeyden hiçbir zaman emin olamazsınız. Her şey bir risktir. Anımsıyorum, yıllar önce, hiç kimsenin uyarısını dinlemeyip sahip olduğum her şeyi satmıştım. Dünyayı dolaşmak istiyordum. Nepal'de bir tapınağın billur sesli-çanını dinlemek istiyordum. Tayland'da bir pirinç tarlasında oturup insanlarla konuşmak ya da hiç olmazsa kucaklaşmak istiyordum. Bu isteklerimi gerçekleştirdim de. Evi mi, arabamı, sigorta poliçemi, sahip olduğum her şeyi sattım ve gittim. Tanıdıklarım bana «Aman Tanrım! Güvenli bir işi bıraktın. Başka bir iş bulamazsın artık. Eve döndüğünde aç kalacaksın.» dediler. Eve döndüğümde yaklaşık on sentim vardı. Açlık çekmemiş, öğrenmişim. Öğrendiklerim çok daha önemliydi. Çeşitli insan davranışları öğrenmişim. Sözelimi, Bangkok'da, mah-pen-lai diye bir şey söylüyorlar. Her yerde «mah-pen-lai» sözcüklerini duyuyordum. Bunun ne demek ol-

duğunu çok merak ediyordum. Sonra, Taylandlı bir kaç kişi tanıyınca «Pazarda, havaalanında, müzelerde, kanallarda, ırmaklarda, her yerde duyduğum bir deyim var: mah-pen-lai. Nedir bunun anlamı?» diye sordum. Gülümsediler ve «‘Tamam, önemi yok.’ anlamındadır.» dediler. Birdenbire anlayıverdim. Tanrım! Bu denli çok insan «Tamam, önemi yok.» diyebiliyorsa, bu ülkeye gülümseyenler ülkesi denmesine hiç şaşmamak gerek. Sonra bir de, **her şeyin önemli olduğu** kendi kültürümüzü düşündüm. «Ne demek önemi yok?! Önemli olmadığını düşünüyorsan, sen kendin önemsizsin demektir!» Gerçekten önemi yoktur. Dünya, siz olmadan da var olacaktır. Kaygılarımızın yüzde doksanı gerçekleşmez nasıl olsa. Ama biz yine de sürekli kaygılanır, kaygılanır, kaygılanırız. Sonra da, kaygı konusunda kaygılanmaya başlarız.

Biriyle ne zaman konuşmaya başlasam bir riske giriyorum demektir. Ben, insanlara her zaman kollarımı açarak gidip «Beni tanıyor sunuz.» derim, «Tanıştığımıza çok memnun oldum.» demem! Dekanı kucaklama riskini göze alan çılgın bir insanım ben. Dekanı hiç kimse kucaklayamaz! İki kilometre uzunluğunda ve üç kilometre eninde bir masanın arkasında oturur hep! Siz de masanın öteki ucunda oturup «Evet Dekan Bey, evet Dekan Bey.» dersiniz. Bir Dekana böyle davranılır. Ona **sarılmazsınız**. Bir gün, odasında oturuyordum ve o çok güzel şeyler söylüyordu. «Ne tatlı bir insan! Eminim, kucaklanmak çok hoşuna gidecektir.» diye düşündüm. Yerimden kalkıp «Dekanım, çok güzel bu!» dedim ve döner koltuğunda oturan Dekanın üstüne atıldım. «Ahhh!» diye bağırdı. Kollarımı boynuna dolayıp kucakladım qnu. Orada bulunan meslektaşlarım dehşete düşmüşlerdi. «Tanrım, Leo sandığımızdan da deliymiş!» Eh, ben tutarlı bir insanım. O günden sonra, Dekanı her

görüşümde «Merhaba Dekanım» deyip yine kucakladım. Bunun hoşuna gittiğini de biliyordum, çünkü bir süre sonra o da bana sarılmaya başladı. Hiç kimse kucaklanamayacak kadar iri değildir! Herkes kucaklanmak ister. Herkesin kucaklanmaya gereksinmesi vardır. İnsanın metabolizmasını değiştirir kucaklanma. Girin riske!

Size şu sözleri okumak istiyorum:

«Gülmek, aptal gibi görünme riskini göze almaktır.» Ee, ne olur peki? Aptallar çok eğlenirler.

«Ağlamak, duygusal olarak nitelendirilme riskini göze almaktır.» Elbette duygusalım. Çok da hoşuma gidiyor bu! Gözyaşı yararlı bir şeydir.

«Bir başkasına elini uzatmak, bağıllık riskini göze almaktır.» Kim bağıllık riskini göze alıyor? Ben bağıl olmak istiyorum.

«Duyguları açıklamak, gerçek kişiliğinizi gösterme riskini göze almaktır.» Gösterecek başka neyim var ki?

«Düşünceleri ve düşleri bir topluluğa sunmak, saf-yürekli olarak nitelendirilme riskini göze almaktır.» Ah, bana bundan çok daha kötü şeyler söylediler.

«Sevmek, karşılığında sevilmememe riskini göze almaktır.» Ben, karşılığında sevilme amacıyla sevmem.

«Yaşamak, ölme riskini göze almaktır.» Ben hazırım buna. Bir gün, Buscaglia'nın havaya uçtuğunu ya da düşüp öldüğünü duyarsanız bir tek gözyaşı bile dökme-yin sakın. Biliriz ki, o coşkunculukla yapmıştır bunu!

«Umut etmek, umutsuzluğu ve denemek, başarısızlığı göze almaktır.» Ama kesinlikle riske girmeliyiz, çünkü yaşamdaki en büyük risk, hiçbir riske girmemektir. Hiçbir riske girmeyen insan, hiçbir şey yapmayan, hiçbir şey olmayan, bir hiç olan insan demektir. Bu kişi, acıdan ve kederden koruyabilir ken-

disini, ama ne öğrenebilir, ne duyumsayabilir, ne değişebilir, ne gelişebilir, ne sevebilir, ne de yaşayabilir. Kattı ilkelerinin zincirleriyle bağlanmış bir tutsaktır o. Cezası da özgürlüğünü yitirmektir. Yalnızca riske giren insan gerçek anlamda özgürdür. Deneyin riske girmeyi ve neler olacağını görün.

SEVGİYE GELİNCE

Yalnızca bir saatlik süremiz var, onun için hemen başlayalım. Bu konuşmanın uydulara ulaşması ne olağanüstü bir şey değil mi?* Şimdi, sizler ve ben birlikte uyduya girmeden önce, ilkin, artık gördüğünüze göre yeni ceketimi çıkaracağım.

Kısa bir süre önce, komşularımdan biri evimin yakınlarında bulunan ve tinsel güzelliklerin yaşandığı küçük bir kiliseden söz etti. Bu kiliseyi gidip görmemi önerdi. Ben de kabul ettim ve birlikte bu kiliseye gittik. Daha kilisenin kapısını açar açmaz içerde bulunan herkes bana doğru koştu. Ellerimi tuttular, omuzumu okşadılar, saçlarıma dokundular. Daha kapıdayken! Sonra, bizi içeriye götürdüler. İçerde, dans ediliyor, şarkılar söyleniyordu. Tam bir kutlama töreniydi bu. Ama, papaz ayağa kalkıp «Dostlarım, bugünkü vaazı Jonathan Kardeş verecek ve inanç konusunda konuşacak.» dediği zaman coşku doruğuna ulaştı. Küçük Jonathan Kardeş ayağa kalktı. Boyu yaklaşık 1.60 cm. kadardı. Topluluğun karşısında bir süre durdu, ellerini kavuşturdu ve «İnanç, inanç, inanç, inanç, inanç, inanç, inanç.» dedi. Sonra

* Bu konuşma PBS televizyon istasyonlarından uydu aracılığıyla yayımlanmıştır.

yerine oturdu! Papaz gülümseyerek yerinden kalktı ve «İnanç konusunda verdiğin bu güzel vaaz için teşekkürler Jonathan Kardeş.» dedi. Ben de kendi kendime, bir gün aklımı başıma toplayıp bu akşamki gibi, sevgi konusunda bir konuşma yapacağım zaman, ellerimi kavuşturarak «Sevgi, sevgi, SEVGİ, SEVGİ, SEVGİ, sevgi, sevgi,» diyeceğim ve sonra evime döneceğim dedim. Birlikte geçireceğimiz en güzel akşam olurdu bu! Ama, benim henüz bu denli özgüvenim yok, dolayısıyla Jonathan Kardeş'in bir dakikada anlattığını ben ancak bir saatte anlatacağım.

Hepimizin sevgiye büyük bir gereksinme ve özlem duymamıza karşın, çevremizde bu denli az sevgi olmasının nedenini gerçekten çok merak ediyor ve kaygı duyuyorum. Bir zamanlar, oyunla tedavi konusunda bir kursa katılmıştım. Küçük çocuklara yönelik bir yöntemdi bu, çünkü biz yetişkinler tedavi için dilimizi kullanarak sorunlarımızı anlatıp sağlığımızı koruyabiliriz. Ama küçük çocuklarla iletişim kurabilmenin en doğal yolu onlarla oyunlar oynamaktır. Çocuklar bir odada toplanır, onlara oynayarak korku ve saplantılarını açığa vurup rahatlamalarını sağlayacak küçük oyuncaklar verilir ve «Haydi görelim, konuşalım, birlikte olalım, paylaşalım.» denir. Eylem yoluyla gerçekleştirilir bu. Bana, duygusal yönden sorunlu olan küçücük bir kız çocuğu verilmişti. İlk kez bu denli küçük bir çocukla çalışacaktım. Beş yaşındaydı. Ama çok olağanüstü şeyler başarıyordu. Tanrı'ya şükür, bugün artık beşikteki bebeklerin bile çevrelerinde neler olup bittiğini anladığını görüyoruz. Oysa öte yandan, «bebek uyarılması» gibi laflar ediyoruz. İyi anneler, uzun yıllar önce, şımarmalarından korkup çocuklarından uzak durmak yerine, onları kucaklarken, severken, sallarken, zıplatıp havaya fırlatırken bunu çok iyi biliyorlardı.

Her neyse, Lelani adındaki bu çocuk çeşitli deneylerden geçiyordu. Birkaç gündür de beni çok kaygılandıran bir şey yapıyordu. Kıl parçalarını alıyor, küçük kardan adamlar yapıyor, sonra bu kardan adamlara PAT diye vurup parçalıyordu onları. Bunu yaparken de «Anne!» diyordu. Sonra yeniden bir tane kardan adam yapıyor, yine onu da ezip parçalıyor ve bu kez de «Baba!» diyordu. Böylece, bütün yakınlarına vurup onları parçalıyordu. Sonra benim de aynı şeyi yapmamı istiyordu! Çok kötü, gerçekten çok kötü bir çocuk tedavisi uzmanıydım, çünkü bu çocuklara çok büyük bir ilgi duyuyordum. Aslında, orada yalnızca oturup «Ah, Lelani annesini ezdi.» diye düşünmem bekleniyordu benden. Ama ben böyle davranamadım. İlgilenmek gereğini duydum ve «Lelani neden sevdiğin bütün kişileri parçalıyorsun?» diye sordum. Bana, sanlı «aptal adam» der gibi öfkeyle baktı ve «çünkü bunlar beni hep üzen insanlar.» dedi.

Beş yaşındaydı! Sonra ben yine kötü bir tedavi uzmanı olarak «Ama ben seni seviyorum ve seni üzmüyorum.» dedim. Bana «Çünkü sen delisin.» dedi. Henüz beş yaşındaydı ama sevginin acı verebileceğini öğrenmişti. Henüz beş yaşındaydı ama koşulsuz sevmek için insanın deli olması gerektiğini öğrenmişti.

O günden bu yana, yetişkin kişilere birçok konuşma yaptım. Şu anda bile durum değişmiş değil. Bazen telefonum çalar, «Merhaba.» derim. Telefon eden kişi «Hey Buscaglia, sevgi denen bu şey nerede acaba? Melrose'da küçük bir apartman dairesinde oturuyorum, yapayalnızım. Bundan kurtulmak için ne yeterli bilgim ne de yürekliliğim var. Sevgi nerede?» der.

Dolayısıyla, bir yere gidip «Gelin, sevgi konusunda konuşalım.» demek hiç güç gelmez, hiç sıkıntı vermez bana. Eğer bir çılgın olduğumu düşünüyorsanız, bu ba-

na büyük bir davranış özgürlüğü verecektir. Çünkü çılgın insanları bağışlar, kabulleniriz! Ama, şimdi sevgi konusunda beni çok kaygılandıran ve sizleri de kaygılandıracağını umduğum, bazı pek-çılginca-olmayan istatistiksel verileri paylaşmak istiyorum sizinle.

Amerika Birleşik Devletleri'nde, her yıl 26.000 kişinin intihar ettiğini biliyor muydunuz? Özellikle benim gibi dünyanın en büyük kaybının insan gizilgücü olduğuna inanan bir insan için korkunç bir şey bu. «Hey, **durun bir dakika!** Başka seçenekler olduğunu bilmiyor musunuz?» diye bağırarak istiyorum. Bu intihar olaylarının çoğunun 65 yaşın üstünde olan kişiler tarafından gerçekleştirildiğini de biliyor muydunuz? Belki bu olgu, yaşlı insanlara nasıl davrandığımızı, onlar için neler düşündüğümüzü ve yaşlanan her şeyden ne denli nefret eden bir toplum olduğumuzu gösterir bize. Çevremizde yaşlılık istemeyiz. Yok ederiz yaşlılığı. Yaşlılığın güzel olabileceğinin, tarih anlayışını yitiren kişilerin tarihi yeni baştan yaşamak zorunda kalacağının bilincine varıp yaşlılığı benimsemek yerine, görmemek için uzaklaştırırız onu kendimizden. Bir gün siz de yaşlanacaksınız ve eğer şimdiden bu konuda birşeyler yapmazsak, siz de bir kenara itilip bırakılacaksınız. En yüksek intihar oranının 65 yaşın üstündeki kişiler arasında olmasına karşın, intihar girişimlerinde en hızlı artışın ergenlik çağındaki gençler arasında görülmesi de çok kaygılandırıyor beni. Henüz yaşamın ne olduğunu bile bilmeyen ve kendilerine yaşamın ne denli güzel, ne denli büyümlü, ne denli ilginç, ne denli kutsal, ne denli coşku verici olduğu hiç anlatılmamış, on üç, on dört ve on beş yaşındaki gençler! Her şeye son veriyorlar. Her şey bitiyor onlara göre ve bir başka şansları olduğunu düşünmüyorlar.

Bunların yanı sıra, Amerika Birleşik Devletleri'nde,

her yedi kişiden birinin, daha kırk yaşına varmadan ruhsal tedaviye gereksinmesi olacağını biliyor musunuz? Bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi-siz! Böyle olması gerekmez oysa, olmamalıdır da. Kendinizi tedavi etmek için gerekli tüm güç kaynakları içinizdedir. Nasıl olsa eninde sonunda kendinize yardım etmek zorunda kalacaksınız. Bu süreci hemen şimdi başlatabilirsiniz.

Sevgiden yoksun bırakmayın kendinizi. Olağanüstü bir armağandır sevgi. Doğduğu gün, dünyanın insana bir doğum günü armağanı olarak verildiğini düşünmek çok hoşuma gider benim. Ancak, armağan pakedinin kurdelesini çözme sıkıntısına bile çok az kişinin katlanması beni dehşete düşürüyor. **Kesip açın o kurdeleyi! Koparıp atın kutunun kapağını!** Armağanınız salt sevgi, büyü, yaşam, sevinç, mucize, acı ve gözyaşı doludur. İnsan olduğunuz için size armağan edilen her şey. Yalnızca mutluluk verici şeyler değil. «Ben her zaman mutlu olmak istiyorum.» Hayır, o kutuda bir yığın acı ve gözyaşı da vardır. Bir yığın büyü, bir yığın mucize, bir yığın şaşkınlık da vardır. Yaşamın anlamı budur. Yaşam budur. Tümü de çok coşku vericidir. Girin bu kutuya, hiç can sıkıntısı duymayacaksınız.

Sürekli olarak, «Ben seven bir insanım, ben seven bir insanım, ben sevgi doluyum. Sevgiye yürekten inanıyorum. Ben görevimi yapıyorum.» diyen insanlara rastlarım. Ama sonra kadın garsona «St. nerede kaldı?!» diye bağırır bu kişiler. Ancak davranışlarınızla kanıtladığınız zaman inanabilirim sevginize. Herkesin herkese her an sevmeyi öğrettiğini anlayabildiğiniz zaman inanabilirim. Kendinize «En iyi öğretmen ben miyim?» diye sorduğunuzda, «Evet» yanıtını verebildiğiniz zaman inanabilirim. Şöyle bir dolaşp günde kaç kez «Nefret ederim» yerine «Seviyorum» dediğinizi dinleyin. Çocukların dil öğrenme süreci içinde, «hayır» sözcüğünü

«evet »sözcüğünden yıllar önce öğrenmeleri ne ilginçtir değil mi? Dilbilimcilerle sorun bunu. Oysa çocuklar, «Seviyorum, seviyorum, seviyorum»u daha sık duysalar, bu sözcüğü daha küçük yaşta ve daha sık söylemeye başlarlar.

Çok uzun bir süredir, sevgi konusuyla ilgilendiğim için, ruhbilim ve toplumbilim alanlarında yazılmış yüzlerce kitap karıştırıp bu konuyla gerçekten ilgilenmesi gereken uzman kişilerin neler söylediğini öğrenmeye çalıştım. Biliyor musunuz, sevgi sözcüğü dizine bile alınmamıştı! İşte sevgiye bu kadar değer veriyoruz. Love (Sevgi) adlı kitabımı yazdığımda, gülünç bir şey olmuştu. Yayımcım, «Leo, kitabının adını değiştirmek zorundasın, çünkü daha önce bu başlığı bir başkası kullanmıştır mutlaka.» dedi. Ben de «Bir araştır, bak bakalım ne olacak.» dedim. Araştırdık ve sonunda ben kitabım için telif hakkımı aldım! Sevgi ve Nefret, Sevgi ve Arzu, Sevgi ve Korku, Sevgi Sevinci ve Gücü gibi kitaplar yazılmıştı, ama hiç kimse salt Sevgi başlığıyla bir kitap yazmayı düşünmemişti. S-E-V-G-İ. Ne güzel bir sözcük! Ne sınırsız bir sözcük! Ne sınırsız bir kavram!

Kimdir seven kişi? Seven kişi kendini seven kişidir. Bunu çok sık yinelerim ve bana «Aa, evet çok haklısın.» derler ama hiç de uygulamazlar bunu. Kendinizi sevmeyi öğreninceye dek hiç kimseyi sevemezsiniz. Olağanüstü, Yahudi bir yazar olan Wiesel, *Souls on Fire* (Coşkun Ruhlar) adlı kitabında çok güzel bir şey söylüyor:

Ölüp Tanrı katına çıktığımız ve Yaratıcımızla karşılaştığımız zaman, Yaratıcımız bize neden bir mesih* olmadın diye sormayacaktır. Filan şeyin çaresini neden bulmadın diye sormayacaktır. O kutsal anda, bize sorulacak tek soru, neden **kendin** olmadın, olacaktır.

* Kurtarıcı anlamına gelen ve İsa Peygambere verilen bir ad. (Çev.)

Birinci sorumluluğunuz budur, yoksa neden bu denli inanılmayacak ölçüde benzersiz bireylersiniz? Herkes birbirinden farklıdır. Herkesin, dünyada başka hiç kimsenin sahip olmadığı bir özelliği vardır. Kendi varlığınızın size coşku vermesi için yetmez mi bu? Kendi kendinize «Tanrım, bunun ne olduğunu öğrenmeliyim.» demeniz için yetmez mi?

Bunu öğrencilerime söylediğim zaman bana «Ben mi? Yararlı hiçbir yanıml yok ki!» diyorlar bazen. Eh, siz kendiniz buna inanırsanız ve üstelik başkalarının sözlerini de dinlerseniz onlar böyle olduğuna inandırabilirler sizi. İnsanların neden her zaman, bizi varlığımızı oluşturup geliştirmemiz için yüreklendirmek yerine sürekli küçük düşürmek istediğini anlayamıyorum, çünkü oluşup geliştiğiniz zaman başka türlü erişemeyeceğim bir dünya sunarsınız bana. Ben, kucaklama konusunda **Guinness Book of Records** (Guinness Rekorlar Kitabı)na geçmişimdir sanırım! Aynı biçimde kucaklayan iki kişi bile olmadığını biliyor musunuz? Sizi incitmekten korkar gibi kollarınızın arasına yavaşça kayan nazik kucaklayıcılar vardır. Üstünüze rrrroouuu diye atılan coşkulu kucaklayıcılar vardır. Sırtınızı PAT! PAT! PAT! diye okşayan kucaklayıcılar vardır. Kollarınızın arasında kaybolup kıpır kıpır kıpırdayan seven kucaklayıcılar vardır. Kucaklaşmanın can sıkıcı bir şey olduğunu sakın söylemeyin bana.

Ancak, yapmak zorunda olacağınız en güç şeylerden biri (en kolay olması gerekir aslında) **kendiniz** olmak, kim olduğunuzu ve paylaşacak neyiniz olduğunu öğrenmektir. Sonra, bulduğunuz şeyi geliştirme sürecine başlayın ki onu başka insanlara verebilesiniz, çünkü dünyada herhangi bir şeye sahip olmanın tek nedeni budur. Kişilik denen şeyin olağanüstülüğü somut bir şey olmasıdır. Ardınızda bırakacağınız şey maddesel bir şey

değildir. Güzel olan da budur. Büyük, tinsel bir şeydir bu. Siz busunuz. Geliştirirseniz, dokunduğunuz herke-
se verebilirsiniz bunu ve böylece onlar da gelişebilirler.
Ama güç bir savaşın olacaktır bu.

Sevgi görünümü altında, sık sık en büyük saldırılar yöneltilir insana, çünkü sevgimizi koşullar öne sürerek sunarız: «Eğer iyi notlar getirirsen seni çok seveceğim.», «Güzel davranırsan ve benim ölçütlerime uyar-san seni seveceğim.» Bu dünyada salt «Seni seveceğim.» diyen hiç olmazsa bir kişi olmasını isterdim. Aile ilişkilerinin de böyle olması gerekir. Robert Frost «Yuva, gittiğinizde her zaman içeriye alındığınız bir yerdir.» diyor. Bu yuvada «Söylemiştim sana. Bunu yapmaman gerekirdi.» denmez, tam tersine, anne ve baba çıkıp bir sargı bezi getirerek «Haydi otur, yararı saracağım... bir kez daha dene.» der. Evet, tek bir kişi! Çok fazla şey istemek değildir bu. Bir başkası için bu tek kişi olun. Size de sunulduğu zaman kabul edin onu, çünkü veril-mesi kadar alınması da güçtür. Kimilerimiz için almak vermekten daha güçtür.

Dolayısıyla, vereceğiniz en büyük savaşım, salt kendiniz olma savaşımıdır. Bunu gerçekleştirmek için, yaşamınız boyunca, sizi kendilerine uymaya zorlayan kişilerin yaşadığı bir dünyada savaş vermek zorunda ka-lacaksınız. Ama, «kendiniz»den vazgeçerseniz, geriye hiçbir şeyiniz kalmayacaktır. Ancak sahip olduğumuz özelliklerin tümünü biraraya getirebilirsek tam olarak kendimiz olabiliriz. Ancak bundan sonra «Ben varım. Oluşuyor, gelişiyorum. Ben seven bir insanım, çünkü bütün varlığımı hiçbir sıs perdesi koymadan sunuyorum size. Kendimi özgürce sunuyorum.» diyebilirsiniz. Söy-lenebilecek ne güzel sözlerdir bunlar! Kendinizi yoksun etmeyin bundan. Kendinizi kendinizden yoksun etme-yin. Yaşamınızın akışı içinde bir gün kendinizle karşı-

laşın ve el sıkışıp «Tanrı aşkına bunca yıl neredeydin? Neyse, şimdi birlikte olduğumuza göre yolumuza devam edebiliriz.» deyin. O zaman sizi sınırlayan hiçbir şey olmadığını göreceksiniz. Gizilgücünüz sınırsızdır. İnsan gizilgücüne henüz bir sınır bulunamamıştır. Daha önce hiç dokunmadığınız gibi dokunmayı öğrenebilirsiniz. Daha önce hiç bakmadığınız gibi bakın. Daha önce hiç duymadığınız gibi duyun. Daha önce hiç duyumsamadığınız gibi duyumsayın. Daha önce hiç olmadığınız gibi olun! Böyle yapınca hiçbir belirli noktada olmadığınızı anlayacaksınız. Gitgide daha çok geliştirip vereceğiniz özelliğiniz olacaktır. Ne güzel! Böylece, o geçide varlığınız zaman, size «Sen oldun mu? Kendin oldun mu?» diye sorulunca «Evet!» diyebilirsiniz.

Geçenlerde bir uçak yolculuğu yaptım. Çok sık seyahat ederim ve havaalanlarını da çok severim. Kimi kişiler nefret ederler havaalanlarından. Ben yalnızca havaalanlarına gitmekten nefret ederim. Ama yine de sevdiğim yerlerdir, çünkü bir havaalanında, insan davranışlarını dünyanın başka hiçbir yerinde öğrenemeyeceğim kadar yakından öğreniyorum. Havaalanlarına gittiğiniz zaman çevrenizdeki insanları gözleyin! Can sıkıntısı çekmeyin. Sürekli uçuş saatlerini belirten ekrana bakıp durmayın. Orada olup bitenleri, yaşam dinamiklerini izleyin.

Uçağa binince, her şeyi varmış gibi görünen bir çocuğun yanına oturdum. Colorado'da bir üniversitede okuyormuş. Konuşmaya başladı. Her iki sözcüğünden biri «ben» ve «beni-bana» idi. «Şunu sevmem», «okullar çok saçma şeyler», «profesörler çok kötü», «dünya berbat durumda», «Amerika ...» Sonunda, iyi bir güdümsüz danışman olarak «Kapa çeneni! Son 500 km. boyunca kaç kez 'ben', 'beni-bana' dediğinin farkında mısın? Ya **biz** ve **bizi-bize** demeye ne dersin?» diye çı-

kıştım. Uzunca bir duraklamadan sonra «Kimsiniz siz?» diye sordu.

Bunun karşıtı bir olayı, O'Hare havaalanında, çok karlı bir günde yaşadım. Tam iki gün boyunca çok yoğun biçimde kar yağmıştı. Ben de o sırada oradaydım. Şimdi bir şey anlatacağım bakın. Bizim uçak, havaalanına inmesine izin verilen son uçaktı. Sonra, bütün uçuşların iptal edilmesinin yanı sıra, çok şiddetli bir tipi olduğu için havaalanından ayrılmamızın da olanaksız olduğu anons edildi. Havaalanında kapalı kalmıştık. Ama, yeme ve içmenin ücretsiz olduğunu da söylediler. Barlar da açıktı. Eh, havaalanı bir cennete dönüşmüştü! Ama buna karşın, sağa sola koşturup hosteslere «Çıkarın beni bu havaalanından! Cincinatti'ye gitmek zorundayım ben!» diye bağırp çağırانlar da vardı. Hosteslerin yüzünde oluşan ifadeyi okuyabiliyordum «Ben de sizi Cincinatti'ye geri götürmeyi istemez miyim sanki!»

Bağırp çağırarak havaalanından hemen çıkarılmalarını isteyen bu kişilere karşıt, olağanüstü bir kadın da vardı. Çocuklarıyla yola çıkmış olan annelere gidip «Çocuklarınızı bana verin. Ben hep bir anaokul öğretmeni olmak istedim. Yakında bir anaokul açacağım. Onlara ilginç bir öykü anlatırım, siz de gider, bir şeyler yiyip içersiniz.» dedi.

Bu kadını çevresine topladığı, çocuklara öykü anlatırken görmeliydiniz. Koşullar aynıydı, tipi sürüyordu. Bağırp çağırان o adamlarla orada bir anaokulu oluşturan bu kadın arasındaki fark neydi? Yapılan seçim. İşte buydu fark. Olağanüstü güzel, büyüsel, kişisel bir seçim: «Ben sizi kabulleniyorum ve size yardım etmek istiyorum, çünkü bu bana da sevinç verecektir.» Ancak, her zaman böyle olmamalıdır. Sürekli vermek

de kimi zaman çok zararlı olabilir. Kimileriniz bunu biliyorsunuzdur. Bazen, verebileceğiniz en büyük armağan vermemektir. Ama bu anlattığım olayda vermek çok güzel bir armağan olmuştu. Vermek. Paylaşmak. Verecek, paylaşacak bir şeyiniz olduğu için. «Size verecek her şeyimi verip sizin için yaşamı kolaylaştırmaya çalışacağım.» biçiminde bir seçimdi bu.

Tibet Budistlerinin baş rahibini (Dalai Lama) görme şansını elde edebilen kişilerden biriyim ben de. Hepinizin bu adamı tanımanızı isterdim. İnanç, inanç, inanç diye konuşmak! Başrahip kürsüye çıktı ve tıklım tıklım dolu Kutsal Salona baktı ve o anda varlığından öyle bir sıcaklık yayıldı ki hepimiz bu sıcaklıkta erir gibi olduk. Sert davranma hakkına sahip olmak diye bir şey varsa ve sert davranmaya hakkı olan bir kişi varsa, bu adamın buna hakkı vardı. Ne dedi biliyor musunuz? «En büyük ve birincil görevimiz başkalarına yardım etmektir.» dedi. Sonra hafifçe gülümseyerek «Eğer yardım edemezsiniz, onları üzmekten vazgeçer misiniz lütfen?» diye ekledi.

Bu akşam, hepimiz içimizden, gidip insanlara yardım etmek benim elimde değil, yapamam bunu, ama hiç kimseyi, hiç olmazsa istençli olarak hiç kimseyi incitip üzmeyeceğime söz veriyorum diyebilsek, dünya ne güzel bir yer olurdu! Ne zaman içinizden kötü bir söz söylemek gelse, yumruğunuzu ağzınıza dayayın! Kısa bir süre sonra, gözle görülmeyen bir yumruk, içgüdüsel olarak ağzınızı kapamaya başlar ve bunu artık siz yapmak zorunda kalmazsınız. Olumlu olmanın karşılığı budur, çünkü olumluluk, olumluluk üretir. Bunu duyar ve güleriz, ama seven insanları herkes sever. Böyle kişilerin biraz deli olduğunu düşünürüz, ama yine de çevremizde olmalarını isteriz. İnsanlara el uzatabilmek çok güzel bir şeydir, çünkü elinizi uzatıp insanları yaşamınıza

kattığınız zaman, gerçekten olumlu bir ayna yaratmış olursunuz. Kendinizi görüp geliştirmenin tek gerçek yolu budur.

İki, sonra üç, sonra dört kişi olduğumuzda ne çok şey kazanabileceğimizi düşünebiliyor musunuz? Sizi yaşamıma aldığım zaman iki yerine dört kolum olacaktır. İki baş. Dört bacak. İki sevinç kaynağı. Kuşkusuz iki gözyaşı kaynağım da olacaktır, ama siz ağladığınız zaman ben sizin yanınızda olabilirim, ben ağladığım zaman da siz benim yanımda olabilirsiniz. Hiç kimse tek başına ağlamamalıdır.

Hiç kimse tek başına ölmemelidir de. Los Angeles'da, tek başına ölmek istemeyenlerin, son anlarında yanlarında oturması için saatine 7,5 dolar vererek birini kirledikleri bir servis olduğunu biliyor muydunuz? Çok iğrenç bir şey bu! Ölüm noktasına ulaştığınızda, yanınızda elinizi tutacak tek bir kişi bile yoksa, bütün yaşamınızı bir gözden geçirin. Hiç kimse yalnız ölmemelidir. İnsanların yaşamınıza katılmasını istiyorsanız, onlara elinizi uzatıp riske girmeyi göze almak zorundasınız. Güvenmeyi yeniden öğrenin!

Çok sevdiğim bir öykü var: Bir adam dağların arasında, yalnızca iki şeritlik dar bir yolda arabasıyla giderken, birden çok tehlikeli bir viraja gelir. Virajı tam dönmek üzereyken, karşıdan hızla gelen bir arabanın kadın sürücüsü, adamı görünce başını camdan uzatıp «Domuz!» diye bağırır. Adam şaşırıp «Ne?» der ve «Dişi domuz!» diye bağırarak karşılık verir. Sonra virajı döner ve bir domuza çarpar!

Bize iyilik etmek isteyen insanlara inanmıyoruz artık. Los Angeles'ın bir çevre yoluna girin bir kez. Bu yollarda arabamla giderken, çevremdeki arabalarda kararlı olarak sanki «Ölüm sana Buscaglia! Hırr, Hırr,

Hırr!» diyen yüzler görürüm. Ben hiçbir zaman telaş içinde olmadığım için başka arabalara yol vermeyi çok severim. Ama, sözgelimi bir rampada yavaşlayıp başka arabaların çevre yoluna girmesi için yol vermeye kalkıştığım zaman çok gülünç bir şey olur. Sürücülere «Haydi girin» derim, ama bana inanmazlar! Beni neredeyse dövecek gibi olurlar, çünkü büyük bir şaşkınlık duyarak «Ben mi, ben mi?» diye düşünürler. «Girin! Girin! Evet!» Bu davranışım, o günü güzelleştirir onlar için. Çünkü birisi onlara çevre yolunda yol vermiştir!

Ancak, insanları yaşamımıza katmak için, elimizi uzatıp riske girme ve güvenme aşamasına ulaştığımız zaman gerçek anlamda insan olabiliriz. Daha önce de, hem yazılı hem de sözlü olarak anlattığım bir öyküm var. O denli güzel bir öykü ki bu, sözünü etmek bile keyiflendiriyor beni. Derslerimde, benim istençli zorunluluklar diye adlandırdığım birçok etkinliklerimiz var. Birçoğunuz bunları iyi biliyorsunuzdur. Çok istençli zorunluluklardan birisi, herkesin bir başkası için bir şey yapmasıdır. Bazen bana «Birisi için bir şey yap demekle ne demek istiyorsunuz? Yapacak ne var ki?» diye sorar kimi öğrencilerim. İçimden neredeyse bunu söyleyenı boğazlamak gelir, ama kendimi tutarım tabii. «Yapacak ne mi var!?» derim.

Öğrencilerimden biri beni görmeye geldi. Adı Joel' di. Çok da ünlü oldu Joel, çünkü çok sık anlatıyorum bu öyküyü. Onun da çok hoşuna gidiyor bu, dolayısıyla öyküyü dilediğim zaman anlatmama izin veriyor. Bu çocuk gelip bana «Yapacak ne var ki?» diye sordu. Ben de «Joel gel benimle» dedim. Üniversiteye pek uzak olmayan bir huzurevi vardı. Onu oraya götürdüm. Herkesin, arasıra böyle yerlere gitmesi gerekir. Geleceğinizi görmek isterseniz bir huzurevine gidin. Joel'i içeriye gö-

türdüm. İçerde, eski pamuklu gecelikleriyle, gözleri tavana dikilmiş bir halde yatan birçok yaşlı insan vardı. Yaşlılık ve bunaklık, yaştan ilerlemesinden kaynaklanmaz. Sevilmemekten ve kendini yararsız görmekten kaynaklanır. Yararlı olduğunuz sürece hiçbir zaman yaşlanmazsınız! Bu konuda başkalarına bağımlı olmayın. Kendiniz gerçekleştirin bunu. Sürekli canlı ve etkin olun. Kendinize yapacak şeyler **bulun!** Anlamlı şeyler. O zaman 170 yaşına geldiğinizde «Buscaglia haklıymış.» dersiniz!

Neyse, içeriye girdiğimizde, Joel çevresine bakınarak «Burada ne yapacağım ben? Jerontoloji* konusunda hiçbir şey bilmiyorum ki!» dedi. Ben «Peki. Oradaki şu yaşlı kadını görüyor musun? Git, ona merhaba de» dedim.

«Bu kadar mı?» «Evet bu kadar.»

Bu kadını Tanrı göndermiş olmalı. Joel gidip kadına «Şey, merhaba,» dedi. Kadın bir süre ona kuşkulu kuşkulu baktı ve «Bir akrabam mısın?» diye sordu. Joel «Hayır değilim.» deyince «İyi! Akrabalarımın nefret ederim! Otur evlat.» dedi.

Joel oturdu ve konuşmaya başladılar. Tanrım, kadın neler anlatıyordu Joel'e. Daha önce de dediğim gibi, tarih olgusunu önemsemesek, her şeyi yeni baştan yinelenmek zorunda kalmamız kaçınılmaz olur. Bu kadın, yaşam, sevgi, acı, keder konusunda çok güzel şeyler biliyordu. Bir çeşit barış yapmak zorunda olduğu ölüme yaklaşmak konusunda bile. Ama hiç kimse onu dinlemek sıkıntısına katlanmıyordu. Joel haftada bir gün oraya gitmeye başladı. O gün «Joel'in günü» olarak bilinmeye başladı. Joel geldiği zaman bütün yaşlılar çevresinde toplanıyormuş.

* Yaşlılık ve onunla ilgili konuları inceleyen bilim dalı. (Çev.)

Bu olağanüstü kadın bir gün ne yapmış biliyor musunuz? Kızından kendisine güzel bir gece giysisi getirmesini istemiş. Joel'in geldiği bir gün, yakası oldukça açık, güzel bir saten gece giysisi giymiş olarak yatağında oturuyormuş! Yıllardır ilk kez saçını yaptırmış. Hiç kimse sizi görmeyecekse saçınızı yaptırtmanın ne anlamı vardır? Bir huzurevinde insana bakmazlar. Yalnızca **bakımını** yaparlar. Ben istemem bunu. Bana hiç iyilik etmeyin. Bunun yerine, bana bakıp içtenlikle «Nasılsın Buscaglia?» demenizi yeğlerim.

Joel'in gününde çok güzel şeyler olmaya başlamış. Bir gün, kampüste yürürken, Joel'i, Fareli Köyün Kavalcısı gibi, arkasında 30 kadar küçük yaşlı insanla bir futbol maçına giderken gördüğüm zaman, meslek yaşamımın belki de en kıvanç verici anını yaşamıştım.

Yapacak ne mi vardır? Çevrenize şöyle bir bakın. Yapacak ne mi vardır? Tam yanınızda, dokunabileceğiniz yalnız bir insan vardır belki. Çok iyi ve başarılı olduğunu söylemenizi bekleyen, yorgun bir tezgâhtar kız vardır belki. Yapacak ne mi vardır? Çok büyük şeyler değil. Her şeyi değiştirecek olan, **küçücük, ufacık** şeylerdir. Yan yana, iç içe küçük şeyler.

Size, Elizabeth Kübler-Ross'un **Death: The Final Stage of Growth** (Ölüm: Büyümenin Son Aşaması) adlı son kitabından bir bölüm okumak istiyorum. Şöyle diyor:

Önemli olan, kim olduğumuzu ya da öldüğümüzde neler olacağını, amacımızın insan olarak gelişmek, kendi içimize bakıp kişiliğimizi oluşturan barış, anlayış ve güç kaynağını bulmak ve geliştirmek olduğunu tam olarak anlayıp anlamadığımızın bilincine varmaktır. Önemli olan, **sonra** (bu sözcüğü ben vurguluyorum) birlikte gelişebilmek umudu içinde, sevgi, anlayış ve sabırlı bir yol göstericilikle **elimizi** uzatıp başkalarına ulaşmaya çalışmaktır.

Bunu tek başıma başaramam. Bir şeyi görmek için iki tane göz gerekir. Dört tane göz daha iyi görür. Bu salonda bulunan kişilerin tümü birlikte bakarsa daha da iyi görür. Sevme gücümüzü bir çalıştırsak, Sacramento kentini uzaya fırlatabiliriz! Dünyada, salt insan gücüyle uzaya fırlatılan ilk kent!

İşte, çılgın Buscaglia çılgınca şeyler söylüyor yine! Ama ben gerçekten inanıyorum buna! Seven insan olmak için yapmamız gereken bir başka şey, kendimizi sözcüklerden kurtarmaktır. Sözcüklerin egemenliğinden. Sözcükler birer tuzaktır. Henüz kendi sözcük dağarcığınızı oluşturacağınız yaşa gelmeden öğrenip yakalanırsınız bu tuzaklara. Kimden nefret edip kimi sevmeniz gerektiğini, neyin önemli olduğunu, neden önemli olduğunu, bütün sözcükleri her zaman başkaları öğretir size. Siz de inanırsınız onlara. HÂLÂ da aynı süreç içindedesiniz.

Bir sözcük kafanızda her çeşit imgeyi oluşturabilir. Bunun salt bir beyin jimnastiği olduğunu mu sanıyorsunuz? Ne saçma! Ne zaman bir sözcük duysanız, bir sözlük tanımı duymuş olursunuz, ama içinizde bir şeyler de duyarsınız. Bir düşünün bunu. Sözelimi, Komünist, Katolik, Yahudi, Zenci, İspanyol... Görüyor musunuz? Yıllar önce öğrendiğiniz ve hiçbir zaman yeniden tanımlamaya çalışmadığınız bu tür sözcükler, zihninizde o zaman ne tür imgeler oluşturmuşsa, bugün de aynı türde imgeler oluşturur. Böyle sözcükler, onları yeniden tanımlama sıkıntısına hiç girmedığınız için, genellikle nefret, önyargı ve yıkım doludur.

Bu olguyu ben çok küçük yaşta öğrendim. Çünkü annem ve babam İtalyan göçmenleriydi. Bu ülkeye geldikleri zaman hiçbir şeyleri yoktu. Kesinlikle hiçbir şey. Los Angeles'da yerleşip bizi orada yetiştirdiler. Uzun bir

süre, yiyeceğimizin nereden kaynaklandığını bile bil-medik. Annem ve babam, her ikisi de gece gündüz çalıştılar. Onları izlemek çok güzeldi. Bize çalışmayı, sorumluluk duymayı öğrettiler. Hiçbirimiz boş durmuyorduk. Hepimizin yapacak bir işi vardı. Ailemizin gerçek birer parçasıydık.

Ama İngilizce konuşamıyorduk. Çevremizin «Pis İtalyan»larıydık ve komşularımız bizim yüzümüzden emlak fiyatlarının düşeceğinden korkarlardı! Çok az bir İngilizce bilgisıyla okula gittiğimi anımsıyorum. Ama İtalyancayı çok iyi biliyordum! Yedi operanın şarkılarını ezbere biliyordum! Yine de okula gittim, ama çocuklar bana «Pis İtalyan» diyorlardı. Eve gidip babama «Baba, Pis İtalyan nasıl olur?» diye sorduğumu anımsıyorum. Babam «Boş ver Felice, aldırma. Hiçbir anlamı yok bunun. Adlar sana zarar vermez.» derdi. Oysa adlar insana zarar veriyordu. Çok üzüliyordum, çünkü hiç kimse yanında istemiyordu beni. Bir de ne oldu biliyor musunuz? Çok bilgili eğitimciler bana bazı testler uyguladılar ve İngilizce konuşamadığım için geri zekâlı olduğuma karar verdiler! İşte güzel bir ad daha! Beni zekâca gelişmemiş çocukların eğitim gördüğü sınıfa verdiler. Gördüğüm en iyi eğitimdi bu! Öğretmenlerimin çok azını anımsarım, ama o sınıftaki öğretmenimini çok iyi anımsıyorum. Çok şişman, çok iriyarı, çok görkemli bir kadındı. 235 -95 -245 cm. ölçülerinde bir kadın! Ne sevgi dolu bir insandı! Bir pis İtalyan olmama hiç aldırmaz etmezdi. Yanıma gelir üstüme eğilirdi hep. Kocaman gövdesinin altında kaybolduğumu anımsıyorum. Her yanından sıcaklık fışkırırdı. Beni kucaklardı, duyumsardı, görürdü. Ben de onun için ne çok çalışırdım! Her çeşit yazı çalışmasını başardım sonunda ve o adamlar büyük bir yanlış yaptıklarına karar ve-

rerek beni o sınıftan alıp «normal» eğitim adını verdikleri o can sıkıntısına gönderdiler!

Ama, asıl üzücü olan, komşularımızın bizi hiç ziyaret etmemesiydi. Oysa annem ve babam, İsviçre-İtalya Alpieri'nin eteklerinde bulunan, herkesin herkesi sevdiği, Felice hastalanırsa komşularının tavuk çorbası pişirdiği, kiliseye gidip mum yakarak dua ettiği ve Felice iyileştiği zaman da herkese bir ziyafet verildiği güzel, küçücük bir köyden gelmişlerdi. «Ben var mıyım?» biçiminde bir varoluş sorunu yoktu orada. Oysa, burada komşularımızın kim olduğunu bile bilmiyoruz ne yazık ki. Kim oldukları umurumuzda bile değil zaten! Arkadaşlarımızı görmek için kilometrelerce yol gideriz, ama bitişliğimizdeki komşumuza merhaba bile demeyiz. Çok garip bu.

Ama biliyor musunuz, bu insanlar bana ve aileme birtakım adlar yakıştırarak çok şey kaçırıyorlardı. Sözgelimi, annemin çok güzel bir büyücü doktor olduğunu bilmiyorlardı! Her derde deva olan bir ilacı vardı annemin. Sarımsak! Ne yapardı biliyor musunuz? Her sabah okula giderken, heplimizi sıraya dizer, küçük keseciklere koyduğu sarımsakları bir mendille boynumuza bağlardı. Ben «Anne, n'olur, yapma bunu, çok kötü kokuyor.» deyince «Sus bakayım.» derdi. Dünyanın ilk güdümsüz danışmanıydı annem! Ben de sarımsağımla okula gider ve hiç hastalanmazdım. Okula devam oranım % 100 olduğu için özel sertifikalar verilirdi bana. Benim buna ilişkin bir kuramım var tabii: Hiç kimse hastalık bulaştıracak kadar bana yaklaşmıyordu ki! Şimdi çok daha kültürlü, görgülü bir insan oldum. Sarımsak yok, ama soğuk algınlıkları, sıtma, her şey var! Annem, soğuk algınlığına yakalandığımız zaman, polenta adlı bir şey pişirirdi. Bunu kaynattıktan sonra bir tülbente sürer, üstüne biraz zeytinyağı döküp göğsümüze koyar-

dı. Çünkü bizi çok severdi. Sürekli şarkı söylerdi. Operaya bayılırdı. Bir gün «Carmen» i, bir gün «Traviata» yı söylerdik. Büyülü müziğimiz, nefis yemeklerimiz, neşemiz, kahkahalarımız! Öyle kalabalık bir aileydik ki, yemek masasının çevresine sığabilmek için, üzerlerine düz tahta parçaları koyarak tahta atlarımızı bile sandalye olarak kullanırdık.

Babamın olağanüstü bir eğitim yöntemi vardı. O gün öğrendiğimiz yeni bir bilgiyi anlatmadan yemek masasından kalkmamıza hiçbir zaman izin vermezdi. Bizim için çok korkunç bir şeydi bu. Yemekten önce, kızkardeşlerimle birlikte banyoda ellerimizi yıkarken «Bugün ne öğrendiniz?» diye sorardım. «Hiçbir şey.» derlerdi. Ben «Ama bir şey öğrenmek zorundayız!» derdim. Sonra masaya oturup, salt kokuları bile komşularımızın ağzının suyunu akıtan nefis yemeklerimizi yerdik. Sonra babam, arkasına yaslanıp şarabını içerken küçük bıyığını burarak (bıyığının küçük, güzel bir kıvrımı vardı) «Felice bugün ne öğrendin?» diye sorardı. Ben de biraz önce ansiklopediden ezberlediğim bir şeyi söylerdim. «Nepal'in nüfusu bir milyon dört...» O da «Nasıl?» derdi. Çocuk aklımla, ne garip bir adam, diye düşünürdüm! Arkadaşlarıma «Sen babana her gün yeni bir şeyi anlatmak zorunda mısın?» diye sorardım. «Ben babamı görmüyorum bile.» derlerdi. Babam sonra gözlerini masaya dikip anneme «Rosa, sen biliyor muydun bunu?» diye sorar, annem de «Ben Nepal'in nerede olduğunu bile bilmiyorum.» derdi. Biz de koşup ansiklopediyi getirir, Nepal'in nerede olduğunu bulurduk. Çok eğlenirdik. Hepimizin, her zaman paylaşacağı bir şeyi vardı. Bugün bile, Felice o gün yüzlerce saat çalışmış olmasına karşın, yatağına girip sırtüstü uzanınca babasının «Felice bugün ne öğrendin?» dediğini duyar gibi olur. Hiçbir şey bulamazsa, babasının «Ansik-

lopediye bak.» dediğini duyar ve ancak yeni bir şey öğrendikten sonra uykuya dalar.

Yaşam salt bir yolculuk değildir. Bir erek değildir. Bir süreçtir yaşam. Adım adım, aşama aşama ulaşırsınız ona. Her adımınız olağanüstü ve büyüğü olursa yaşam da öyle olacaktır. O zaman, hiç yaşamadan ölüm noktasına ulaşan insanlardan olmazsınız. Çünkü hiçbir şeyin dışında kalmamış, hiçbir şeyden yoksun yaşamamış olursunuz. Başka insanların omuzlarından ötelere bakmayın, gözlerinin içine bakın. Çocuklarınızla tepeden konuşmayın. Yüzlerini avuçlarınızın içine alıp karşılıklı konuşun onlarla. Ruhsuz bir bedenle değil, bir insanla sevişin. Hemen şimdi yapın bunları. Çünkü şu an sonsuza dek sürmeyecektir. Hızla yok olacak ve bir daha da geri gelmeyecektir. Birçoğumuz, yaşamımızı geçmiş için üzülmekle geçiririz. Çok geç! Ama, daha yaşayacağımız milyonlarca dakikamız var!

Geçenlerde, bir meslektaşım ciddi bir kalp krizi geçirdi. 52 yaşlarındaydı. Karısı, Arizona'da yaşayan kızlarına haber göndererek hemen gelmesini istedi. Kızları 22 yaşındaydı. Los Angeles Uluslararası Havaalanı'ndan bir araba kiralamış. Los Angeles çevre yolunda giderken korkunç bir kaza yapmış ve o anda ölmüş. Daha 22 yaşındaydı, ama bugün yaşamıyor artık. Arkadaşım iyileşti! Hiç belli olmuyor böyle şeyler. Çok büyük, olağanüstü bir gizem bu ve sahip olduğumuzu kesinlikle bildiğimiz tek şey, şu anda burada olandır. Kaçırmanın, yaşayın onu. Şu anın tümünü yaşayıp tüketmeniz sevgiyi yaratacaktır.

Sözlerimi, henüz üzerinde çalışmakta olduğum bir şeyle bitirmek istiyorum. Bu çalışmama «A Start» (Bir Başlangıç) adını verdim.

Her gün, kendi kendime, bütün yaşam sorunlarımı aynı anda çözmeye çalışmayacağıma ve sizden de bunu yapmanızı beklemeyeceğime söz vereceğim.

Biraz ağırdan alın, hemen yarın kusursuz bir seven insan olamazsınız. Ama belki gelecek hafta...

Her güne, kendim, siz ve içinde yaşadığım dünyaya ilişkin yeni şeyler öğrenmeye çalışarak başlayacağım. Böylece, her şeyi yeni doğmuş gibi duyumsamayı sürdürebilirim.

Hiçbir zaman aynı insan olarak kalmazsınız. Bu gecedan sonra farklı olacaksınız. Bu gece, buradan giderken, şu yaprakların arasında yürürken farklı olacaksınız. Yarın sabah, kahvaltıdan sonra farklı olacaksınız. Tek fark biraz şişmanlamanız olsa bile!

Her güne, birbirimizi daha iyi tanıyabilmemiz için, size üzüntümün yanı sıra sevincimi de iletmeyi düşünerek başlayacağım. Her güne, her ikimizin de yüzlerce farklı biçimde gelişip değiştiğimizi anımsayarak, sizi can kulağıyla dinleyip görüş açınızı öğrenmeye çalışmayı ve kendi görüş açımı sizi en az korkutacak biçimde aktarma yolunu bulmayı kendime anımsatarak başlayacağım. Her güne, bir insan olduğumu ve ben kusursuz oluncaya dek sizin kusursuz olmanızı isteyemeyeceğimi kendime anımsatarak başlayacağım.

(Dolayısıyla güvenliktesiniz.)

Her güne, dünyamızdaki güzellikleri daha çok farketmeye çalışarak başlayacağım.

Dünyada çirkinliğin de var olduğunu biliyorum. Ama güzellik de vardır. Hiç kimsenin bunun tersini söylemesine izin vermeyin. Ben çiçeklere bakacağım, kuşlara bakacağım, çocuklara bakacağım. Rüzgârın serin

esintisini duyacağım. Güzel yemekler yiyip zevk alacağım bundan. Bunların tümünü sizlerle paylaşacağım. Birisine yöneltilecek en büyük övgü «Şu günbatımına bakın.» demektir.

Her güne, ellerimi uzatıp sevecenlikle size dokunmayı kendime anımsatarak başlayacağım. Çünkü sizi duyumsamaktan yoksun kalmak istemiyorum. Her güne, yeniden seven insan olma sürecine girerek başlayacağım ve sonra neler olacağını izleyeceğim.

Sevgiyi tanımlamak gerekirse, tüm anlamını kapsayacak büyüklükteki tek sözcüğün «yaşam» olacağına içtenlikle inanıyorum. Sevgi her yönüyle yaşamın ta kendisidir. Sevgiden yoksun kalırsanız, yaşamdan da yoksun kalırsınız. N'olur yapmayın bunu.

LEO BUSCAGLIA İLE BİRLİKTE

Sizlerle, çok önem verdiğim bir kavram konusunda konuşmak istiyorum. Birliktelik kavramı. Birbirimizden bu denli uzak oluşumuz beni gerçekten çok kaygılandırıyor. Albert Schweitzer, yıllar önce, bu denli büyük topluluklar içinde birlikte yaşamamıza karşın, hepimizin yalnızlık çektiğini söylemişti. Bugünün insanları için de geçerli bir olgu bu. Birbirimize el uzatmayı, birbirimizi tutmayı, birbirimizi çağırmayı, aramızda köprü kurmayı bilmiyormuş gibiyiz sanki. Bu nedenle, birliktelik, birlikteliğimiz konusunda konuşmak ve bizi birbirimize biraz daha yaklaştıracak köprülerin nasıl kurulacağına ilişkin bazı çığınca düşüncelerimi sunmak istiyorum size.

Geçenlerde, ülkenin bir ucundan öteki ucuna yaptığım bir uçak yolculuğu sırasında yaşadığım bir olay, bu yabancılaşmayı, yalnızlığı ve acıyı çok iyi yansıtıyordu sanırım. Uçak yolculuklarında çok ilginç şeyler olur. Bundan ötürü çok severim uçakları. Uzun süredir görmediğiniz arkadaşlarınızla karşılaşsınız, bir daha karşılaşma olasılığı olmadığı için yeni dostlar edirsiniz; insanlar size içlerini dökerler. Kocaları ya da karılarıyla ilgili sorunlarını anlatırlar. Bildiğiniz gibi insanları çok seviyorum, dolayısıyla kocalar, karılar, çocuklar,

başarı, gözyaşı gibi bizi insan yapan şeyleri dinlemek çok hoşuma gider.

Bir 747 jetinde, ben ve bir başka adam, iki kişilik bir bölüme oturabilen şanslı yolculardandık. Daha doğrusu ben bunun bir şans olduğunu düşünmüştüm. Öteki adam pencere yanında oturuyordu. Ona doğru yürürken, her zaman yaptığım gibi tanışmamızı sağlaması için ona «Merhaba» dedim. Bir insanla beş saat boyunca birlikte olacaksak, kimi kişiler bazen hiç yanıt vermeseler bile, hiç olmazsa bir «Merhaba» dememizin gerekli olduğu kanısındayım ben. Ben «Merhaba» deyince, adam «Hay Allah kahretsin, ben de yanımdaki koltuk boş kalır da şöyle rahatça uzanabilirim diye düşünüyordum.» diye karşılık verdi. Ben de «Peki söz veriyorum, havalanır havalanmaz başka bir boş koltuk bulursam oraya geçer, bu koltuğu size bırakırım.» dedim.

Yanına oturdum. Kemerimi bağlarken uçağa kucağında küçük bir bebek olan bir kadının bindiğini gördüm. Elimde olmadan «Uçakların olması, bebekleriyle yolculuk yapmak zorunda kalan anneler için ne büyük bir şans.» diye düşündüm ve annemin İtalya'dan bu ülkeye ilk gelişinde, kucağında Vincenzo'sunu taşıyarak ülkeyi bir uçtan öteki uca geçmesi aklıma geldi. Bu yolculuk tam 7 gün sürmüştü! Oysa işte bu kadın beş-altı saatte New York'a gidiverecekti. Ben böyle olumlu şeyler düşünürken, yanımdaki adam «Allah kahretsin. Bakın şimdi de bebekli bir kadın bindi. Şimdi bebek New York'a dek yol boyunca viyaklayacak.» dedi. Bu iki! Uçak henüz havalanmamıştı bile! Üçüncüsü, hostes uçakta bir «sigara içilmeyen bölüm» olduğunu anons edince oldu. «Sigara içenlerin hepsini vurmali.» dedi. Ben «Hepsini mi? Sigara içen çok hoş birkaç kişi tanıyorum ben. Ben kendim sigara içmem, ama bütün sigara içenlerin vurulmasını da istemem doğrusu.» de-

dim. Sonra, yolculara yemek listesi verildi. Ülkeyi uçakla baştan başa aşabilmenin yanı sıra, insanı doyurmaları, üstelik seçim yapması için üç çeşit yemek içeren bir de liste vermeleri ne güzel bir şey, değil mi? Müthiş bir şey bu! Adam, yemek listesine baktı ve «Bu Allahın belası uçaklarda hiçbir zaman iyi bir yemek olmaz.» dedi. Düşünün, henüz havalanmamıştık bile! Sonra hostes ayağa kalkıp arkadaki iki çıkış kapısıyla öndeki iki çıkış kapısını göstermeye başladı. Hosteslerin bunu nasıl yaptıklarını bilirsiniz değil mi Bu onların görevidir. Yanımdaki adam «Şu aptal kadınlara bakın. Hiçbir işe yaramazlar. Yalnızca zengin koca bulmak için girerler bu işe. Doğru dürüst çalışmazlar. Yalnızca birer süslü garsondur bunlar.» dedi ve konuşmasını bu biçimde sürdürdü. Büyük bir şaşkınlık içindeydim. Bütün bunlar uçak henüz pistten ayrılmadan olmuştu!

Havalandığımız zaman (yerimi değiştiremedim, o koltukta oturmak zorunda kaldım, ama New York'a varmadan önce bu adamı seven bir insana dönüştürmeye kararlıyım.) bana dönüp «Ne iş yapıyorsunuz?» diye sordu. «Bir üniversitede profesörüm.» dedim. «Ne öğretiyorsunuz?» diye sordu. «Danışmanlık, insanları sevmek, insanlarla ilişki kurmak konularında ders veriyorum.» dedim. O zaman, «Tanrı'ya şükür, insanlar konusunda benim gibi düşünen birisi daha varmış.» dedi! Görüyorsunuz işte, herkes kendisinin seven bir insan olduğunu sanıyor. New York'a varmadan önce, karısının onu terkedip gittiğini öğrendim. Çocuklarını da «nankör serseriler» olarak tanımladı. Ne garip değil mi?

Uzatın elinizi insanlara. Elinizi uzatmayı öğrenin. Kendinizi dinleyip kaç kez «Ben seven bir insanım» dediğinizi duyun. Sorarım size, günde kaç kez «Nefret ediyorum, nefret ediyorum, nefret ediyorum» yerine «Se-

«iyorum» diyorsunuz? Çok ilginç bir olgu bu. Yaşama yönelik, bu denli «ben» ve «beni-bana» kavramlarına dayanan bu tür yaklaşım biçiminden bıktım usandım artık ben. İnsanların sürekli olarak «ben» ve «beni-bana» demesinden bıktım artık. Salt bir değişiklik olsun diye insanların «biz» ve «bizi-bize» dediğini duymayı çok isterdim. Ne hoş sözcükler değil mi? «Biz» ve «bizi-bize». «Ben» de önemlidir kuşkusuz, ama bir de «bizi» ve «bizi-bize» nin ne büyük bir güç kaynağı olacağını düşünün! Siz ve ben, birlikte, tek başımıza olduğumuzdan daha güçlü oluruz. Birlikte olduğumuz zaman, yalnızca vermem, alırım da. Birlikteliğimizde, ikisi sizin, ikisi benim, dört tane kolum olur. İki tane kafam olur; çeşitli yeni düşünceler üretebiliriz demektir bu. Birisi sizin, birisi benim, iki farklı dünyamız olur. İşte bu nedenle, sizin yaşamıma katılmanızı istiyorum.

İnsanların «ben» ve «beni-bana» kavramının tuzağına yakalanmalarının bir sonucu olduğunu düşündüğüm çok ilginç olgular öğrendim. **On An Average Day In America** (Amerika'da Sıradan Bir Gün) adlı bir kitaptan öğrendim bunları. Bakın şimdi: Amerika'da günde ortalama 9077 bebek doğuyor. Çok güzel bir şey bu. Ama bu bebeklerin 1282'si gayri meşru olarak doğuyor ve istenmiyor. Amerika'da günde 2740 çocuk evinden kaçıyor. Amerika'da günde 1986 çift boşanıyor. Amerika'da günde yaklaşık 69 güzel, yetenekli insan intihara kalkışıyor. Her 8 dakikada bir, birisine tecavüz ediliyor; her 27 dakikada bir, birisi öldürülüyor; her 76 saniyede bir, birisi soyuluyor; her 10 saniyede bir, bir eve hırsız giriyor; her 33 saniyede bir, bir araba çalınıyor ve Amerika'da bugün ilişkiler ortalama üç ay sürüyor. Bu rakamlar sizi şaşırtmazsa başka ne şaşırtabilir? İşte kendimiz için yarattığımız dünya bu! Ben ve beni-bana dünyasıdır bu. Ama ben böyle

bir dünyanın bir parçası olmak istemiyorum. Ben farklı bir dünya yaratmak istiyorum. Bunu birlikte başarabiliriz. Güzel olan da budur.

Benim gerçekten satacak hiçbir şeyim yok; ama paylaşacak çok şeyim var. Kesinlikle inanıyorum ki, aramızda bir bağ kurabilirsek, yalnız yaşayamayacağımızı, yalnızlığın ve benliğimizin ölüme ve yıkıma yol açacağına bilincine vararak bu eğilimi nasıl değiştirebileceğimize ilişkin yeri görüşler verebilirsiniz bana.

Öğrenmek konusunda da çok şey öğreniyoruz artık. Ben bir öğretmenim, bütün yaşamım boyunca öğretmen oldum ve öğretmen olduğum için çok mutluyum. Ama kısa bir süre önce, aslında hiç kimseye bir şey öğretmediğimin bilincine vardım. Eğer birisine bir şey öğretebileceğinize inanıyorsanız, bilin ki, salt bir benlik doyumudur bu. Yapabileceğim tek ve en iyi şey, coşkulu, ilginç ve büyümlü bir yol gösterici olmaktır. Bilgiyi yalnızca sunabilirim size, ama siz onu öğrenmek istemezseniz benim bu konuda yapabileceğim bir şey yoktur. Ancak, bilgiyi ilginç ve çekici kılabilirsem, bir kaç kişinin ilgilenip «Bu antika adam neden söz ediyor acaba? O yaşamı bu denli seviyorsa, yaşam, yaşamaya değer belki.» diye merak etmesinin olası olduğunu da görüyorum. Sık sık yaptığım gibi yaprakların içinde dans ettiğim zaman, beni gören başka insanların da yüreklenip kendi yaprakları içinde dans etmeye başladığını görüyorum. Çok iyi bir şey bu. Birisine, yaprakların içinde dans etmeyi öğretebilirsem, bana deli denmesi riskini göze almaya razıyım ben. Üstelik bana deli denmesi çok hoşuma gidiyor, çünkü daha önce de söylediğim gibi, insana deli denmesi ona büyük bir davranış özgürlüğü sağlar. O zaman hemen her şeyi yapabilirsiniz. Herkes «Hah, işte o deli Buscaglia yaprakların içinde dans ediyor.» der. Ne güzel! Bütün akıl-

lı insanlar can sıkıntısından patlarken ben çılgınca eğleniyorum.

Görüyorsunuz, davranış değiştirimcilerin de belirttiği gibi, gerçekte gereksinme duyduğumuz şey iyi örneklerdir. Sevgi örneklerine, bunları bize gösterebilecek insanlara gereksinmemiz var. Love adlı kitabımı okumuş olanlarınız, bu kitabımı annemin ve babamın adlarına (Tullio ve Rosa Buscaglia) sunduğumu bilir. Çünkü onlar bana sevmeyi öğretmediler, nasıl seveceğimi gösterdiler. Davranış değişimi konusunda da hiçbir şey bilmiyorlardı. Ama, Stanford'da çahşan Bandura gibi kişiler, en iyi öğretme yönteminin örnek oluşturmak olduğunu kanıtlıyorlar. En iyi öğretme yöntemi, hiç kimseye bir şey anlatmadan, hiç kimseye bir şey öğretmeden, kendiniz çocuklarınızın olmasını istediğiniz gibi olup sonra onların büyüüp gelişmesini izlemektir.

Birçoğunuz, çok büyük, çok ilginç, çok güzel ve sevgi dolu bir İtalyan ailede, bagna calda ve pasta fasule, polenta ve bütün o nefis yemeklerle beslenip çok sağlıklı ve mutlu olarak büyüdüğümü biliyorsunuzdur. Bu örneklerden çok şey öğrendim. Birçoğunu da hiç farkında olmadan öğrendim. Ailemin bana öğrettiği şeylerden biri, dokunulmaya ve sevmeye gereksinmemiz olduğuydu. Ben de şimdi sürekli dokunuyorum, sürekli seviyorum ve dokunarak, severek alabildiğine mutlu yaşıyorum. Büyük bir mutluluk veriyor bu bana. Ancak, çocukken «dış dünya» da dokunmamak, sevmemek gerektiğini, bunların koşula bağlı olduğunu bilmiyordum. Amerika'da bir öğretmenden aldığım ilk not anneme yazılmış bir nottu. İngilizceyi güçlükle konuşan zavallı bir İtalyan göçmeni kadına yazdığı şu nottan, bu kadının ne duyarlı bir insan olduğunu anlayabilirsiniz! «Sev-

gili Bayan Buscaglia, oğlunuz aşırı dokunsal.» * İnanabiliyor musunuz? Notu eve getirip anneme verdim. Annem nota bakıp o bozuk İngilizcesiyle «Hey, bu dokunsal da ne demek? Bana bak Fehce, eğer kötü bir şey yaptıysan kafanı kırarım senin!» dedi. «Dokunsalın ne demek olduğunu bilmiyorum anne, vallahi. Ne yaptığımı da bilmiyorum.» dedim. Sık sık yaptığımız gibi, gidip sözlüğe baktık. «Dokunsal» sözcüğünün karşılığında «dokunum ile ilgili; duyumsamak; dokunmak» gibi açıklamalar vardı. Annem «Ne varmış bunda? Çok güzel bir şey bu. Senin öğretmenin deli.» dedi. Benim, var mıyım, yok muyum biçiminde bir varoluş sorunu hiç olmadı. Sıze dokunabiliyorsam ve siz de bana dokunabiliyorsanız, varım demektir. Birçok insan, hiç kimse onlara dokunmadığı için yalnızlık çekiyor.

Annem ve babam, paylaşmayı da öğrettiler bana. Küçükük bir evde yaşayan çok kalabalık bir aileydik. Paylaşmayı ister istemez öğrendik! Şimdi kocaman evlerimiz var, herkesin neredeyse yolunu yitirebileceği kocaman evler. Bizim evimizdeyse, bir sürü insan, ama bir tane tuvalet vardı! Nasıl unutabilirim o günleri? Tuvalet evin merkezidi! Günboyu hiç boş kalmazdı, sürekli birileri girip çıkardı. İçeri girip oturduktan hemen 30 saniye sonra kapıda «Haydi çık artık, benim sıram geldi» diye bir ses duyulurdu. Vermeyi öğreniyorduk böylece, paylaşmayı öğreniyorduk, işimizi çabucak bitirip dışarıya çıkmayı öğreniyorduk, aynı odada yatmayı öğreniyorduk. Öğrenmek çok güzel bir şeydir. Tuvalette birlikte giden bir ailenin birlikte yaşayacağına, parçalanmayacağına inanıyorum ben. Oysa şimdi, Mary için

Dokunsal (tactile): Yazar, bu sözcüğü, duygusal ilişkilerinde dokunma duyusuna öncelik ve ağırlık veren kişi anlamında kullanmaktadır. (Çev.)

ayrı, Sally için ayrı, Baba için ayrı bir tuvaletimiz, Anne için özel bir soyunma odamız var! Çok kötü bu, çünkü bu denli büyük evlere gereksinmemiz yok aslında. Çok da gülünç ama, dişimizi tırnağımıza takıp çalışarak kocaman, görkemli evler kurar, bunu çocuklarımız için yaptığımızı söyleriz ve çocuklarımızı bu çok güzel eşyalarla döşenmiş evlere yerleştiririz, ama orada yaşamalarına izin vermeyiz! Düşünün. «Buna dokunma!», «Şuna dokunma!», «Dikkat et, onu kıracaksın!» Tanrı aşkına, o ev kimin için kurulmuştur? Komşular için mi? Bizim evimizde durum böyle değildi. Evimiz bizim içinde yaşamamız için kurulmuş bir yerdi.

Dolayısıyla, paylaşmayı öğrendim ben. Çok otoriter bir kadın olan annemden olağanüstü bir sorumluluk anlayışı öğrendim. Annem bir şey söylediği zaman, kesinlikle yerine getirilirdi. Annemin bu özelliği, üniversitede, danışmanlık kuramları ve özgür bırakma gibi konuları çalışırken de hep ilginç gelirdi bana. Annem, dünyanın en güdümsüz, en özgür kılıcı danışmanıydı! Bize hep «Susun!» derdi. Bunun ne anlama geldiğini her zaman anlardık. Aile bireyleriyle güzel bir iletişim kurma yöntemiydi bu. Dolayısıyla, hiçbirimizin ruhsal bir sorunu olmaması pek şaşırtıcı olmasa gerek.

Anımsıyorum, çocukken Paris'e gitmek istemiştım. Annem «Felice, böyle bir seyahat için çok küçüksün.» demişti. «Ama Anne, ben gitmek istiyorum.» dedim. O yıllarda Jean Paul Sartre ve Simone deBeauvoir, varoluşçuluk adlı çok güzel bir kavramla ilgileniyorlardı. Felice de Paris'e gitmek istiyordu, çünkü orada herkesin acı çektiğini duymuştu ve o da oraya gidip acı çekmek istiyordu! Her şeyi denemek, tanımak istiyordum. Annem «Peki, tamam git, ama eğer gidersen, artık yetişkin bir insan olduğunu ilan ediyorsun demektir. Bundan sonra benden hiçbir şey bekleme artık. Koca-

man bir adamsın. Özgürsün, gidebilirsin.» dedi. Düş gibi bir serüvendi! Fazla param yoktu. Çok az bir parayla gittim Paris'e ve herkesin düşünüyorduğu bir serüven yaşadım. Küçük bir dairede oturuyordum. Tavandaki pencereden Paris'teki evlerin tümünün çatılarını görebiliyordum. Sartre ve deBeauvoir gibi kişilerin dizlerinin dibinde oturdum. Söylediklerinin hiçbirini anlamamıştım aslında, ama yanlarında geçirdiğim her dakikadan büyük zevk aldım. Acı çekmeye gelince, hem de nasıl acı çektim! Kamamber peyniri ve Fransız şarabıyla yaşamak çok zevkliydi, ama kısa bir süre sonra paralarım suyunu çekti. Gerçek bir para kavramım yoktu çünkü. Paramı herkesle paylaşıyordum; en büyük hovardaların sonuncusuydum! Şarabı hep ben alırdım, içmek için de herkes hep benim evime gelirdi. Böyle yetişmişim ben, gördüğüm örnekler böyleydi. Postacı evimize geldiğinde, babam ona bir bardak şarap sunar, «Eh, zavallı adam bütün gün çalışıyor. Bir bardak şaraba gereksinmesi vardır.» derdi. Biz «Baba şarap verme ona.» derdik. Bir öğretmenim ziyaretimize geldiğinde, babam ona şarap sununca utancımızdan yerin dibine giriyorduk neredeyse. «Öğretmenler şarap içmez!» Ama sonra, öğretmenin şarabı içtiğini görünce şaşkınlıktan donakalmıştık. Öğretmen hanım hiç de akılsız değildi, çünkü şarap çok güzeldi! Neyse, Paris'te, çok az paramın kaldığını anımsıyorum. Hemen hemen hiç param kalmamıştı. Yapılacak tek şeyin eve bir telgraf çekmek olduğunu düşündüm. Paris'in telgraf bürosuna gittim ve fazla para harcamamak için telgrafa yalnızca «Açlıktan ölüyorum, Felice.» diye yazdım. Az ve öz! Yirmi dört saat sonra annemden bir telgraf aldım. «Açlıktan öl! Annen.» diyordu. İşte gerçeği görme zamanı gelmişti! Sonunda yetişkin bir insan olmuştum artık işte. Peki ama, ne yapacaktım şimdi ben?

Bu olayın bana neler öğrettiğini söyleyeyim size. Bu bana, açlığı öğretti. Bir evin, yalnızca fiziksel açıdan değil, bir zamanlar «dost» olan kişilerin, artık kendilerine sunulacak şarap kalmadığı için, semtine bile uğramamasından ötürü ne denli soğuk olabileceğini öğretti. Evet, bu olay bana çok şey öğretti ve eğer annem yumuşayıp bana bir çek gönderseydi bunları hiçbir zaman öğrenemezdim. Eve dönmedim, salt anneme bunu başarabileceğimi kanıtlamak için Paris'te kaldım. Aylar sonra eve döndüğüm zaman, annem «Yaşamım boyunca yapmak zorunda kaldığım en güç şeydi bu. Ama eğer böyle yapmasaydım, hiçbir zaman büyüüp Felice olamazdın.» dedi. Doğruydı bu. Böylece, annem ve babam, örnek oluşturarak birlikte yaşamak ve sevmek konusunda çok şey öğretiler bana.

Sık sık konuşma gösterileri yapmam istenir. Tüm olmasa bile, her iki çağrıdan birinin yalnızlıkla ilgili olması her zaman ilgimi çeker. «Ne yapayım? Bir zamanlar evliydim, çocuklarım vardı. Oysa şimdi yapayalnızım. Eski bir apartman dairesinde, tek başıma yaşıyorum. Ne oldu bana? Komşularım la dost olmayı çok istiyorum, ama kapılarını çalmaya korkuyorum.» «Yolda yürürken çekici insanlar görüyorum, onlara gülümsemeye çalışıyorum ama korkuyorum.» Temel olan dışında, başka bir deyişle, nasıl sevinç ve mutluluk içinde yaşanacağı, kişisel değer ve onur duygusunun nasıl oluşturulacağı dışında, herkese her şeyi öğretiyoruz. Oysa bunlar öğretilir ve öğrenilebilir. Bunları, uygulayarak, riske girerek, merhaba diyerek, o adamın yanına oturarak, ona hosteslerin de onun gibi insan olduğunu ve o kadının bir bebeği olmasının çok güzel bir şey olduğunu anlatmaya çalışarak öğretecek daha çok kişiye gereksinmemiz var.

Geçenlerde yaptığım bir konuşma sırasında, bir ka-

dın dinleyicim çok ilginç bir şey söyledi. «Biliyor musunuz, son yirmi yıl boyunca, hep kocamı değiştirmeye çalıştım. Beni çok düşkırıklığına uğrattı. Artık o evlendiğim adam değil.» Ne ilginç değil mi?

İçinizde kaç kişi Rodney Dangerfield'ı tanır bilmem. Çok çılgınca şeyler söylüyor Dangerfield. Şu sözleri benim anlattıklarımın doruğunu oluşturuyor: «Ayrı odalarda uyuruz, yemeklerimizi ayrı yeriz, tatillerimizi ayrı geçiririz, başka bir deyişle, evliliğimizi yürütebilmek için elimizden gelen her şeyi yaparız.» Ne korkunç değil mi bu? Ama ne yazık ki, neredeyse bu duruma geldik.

Gerçek mutluluk kaynağı, «ben» ve «beni-bana» dan uzak olan ve «biz» ve «bizi-bize» kavramlarına dayanan sevgi ilişkileri ve birlikteliktir. Tek başına iyi bir yemek yemek hoş bir şeydir, ama bu yemeği sevdiğiniz birkaç kişiyle paylaşmak büyük bir mutluluktur. Tek başına parka gidip ağaçlara bakmak da güzel olabilir, ama kolunuza girip siz mavi yapraklara bakarken «Şu mor yapraklara bak» diyen birinin olması ve böylece hem mavi hem de mor yaprakları görebilmeniz olağanüstü güzel bir şeydir. Birliktelikten yoksun etmeyin kendinizi. Sizindir birliktelik, elde edebilirsiniz onu. Birliktelik ve sevgi konusunda çok güzel şeyler yazan Erich Fromm «İnsanın en büyük gereksinmesi yalnızlığını yenmek, yalnızlığının kafesinden kurtulmaktır. Bu amacı gerçekleştirmeye çalışırken tam bir başarısızlığa uğramak insanı delillğe götürebilir.» diyor. Erich Fromm bir ruh hekimidir.

Ruhsal açıdan hasta olan kişileri incellerseniz, bu kişilerin başka insanlardan en çok uzaklaşan kişiler olduğunu görürsünüz. Sağlıklı kişiler, ne olursa olsun yaşamın tam ortasına dalan kişilerdir. Sevgi dersimde, dışa açılma ve riske girme konusunda konuştuğum zaman, öğrencilere «Neden böyle yapmıyorsunuz?» deyince

«Evet ama kırılmaktan korkuyorum.» derlerdi. Çok yazık. Ne saçma bir tutum! Kırılmak, arasıra yaşamımıza tat bile verebilir. Ağlamak, hiç olmazsa canlı olduğunuzun bir göstergesidir. Acı çekmek duyumsamazlıktan daha iyidir. Başka insanlara ulaşmaya çalışmak, onları yaşamımıza almak, korku duymadan yaşamak bizim için gereksinmedir. Biyoloji bilimi de böyle söylüyor. Ashley Montague'nun yazdığı çok ilginç bir şey okudum: «Karşılıklı bağımlılık olmazsa, hiçbir canlı organizma topluluğu yaşamını sürdüremez.» diyor. Düşünün, bütün yaşam biçimleri için geçerli bu. «Herhangi bir organizma topluluğu doğal işlevinden ve karşılıklı bağımlılık gereksiniminden uzaklaştığı ölçüde çarpık işlevli ve etkisiz hale gelir.» Ama Montague şunu da ekliyor: «Organizmalar, gereken biçimde etkileşim içine girerlerse, birbirlerine yaşam vererek yaşamı sürdürme olanağı sağlarlar.» İşte ben de yaşam verme süreciyle ilgileniyorum. En olağanüstü armağandır yaşam. Sizindir, alın onu.

Bütün bunlar öğrenildiğine göre, bizi birbirimize yaklaştıracak şeyler, birliktelik, ilişkiler, ilgilenme ve sevgi konusunda bilmemiz gereken şeyler nelerdir peki? Birincisi çok önemli bir konu. Kültürümüzde romantik aşk denen çok saçma bir kavram vardır. Bu yüzden birçok kişi sık sık düş kırıklığına uğruyor! Müzikal güldürülerde bize anlatılanlara, kalabalık bir salonda sağa sola bakınırken, birden 20 yıldır bizi arayan o özel bir çift gözle karşılaşacağımıza hâlâ inanıyoruz. Bir güç bizi birbirimize itecek, birbirimize sarılıp dışarıya, günbatımına doğru yürüyeceğiz ve hiçbir sorunumuz olmayacak! Ne utanç verici bir şey! Ya kadının da, erkeğin de iyi davranışlarını sergiledikleri o güzel flört dönemine ne demeli? Ne zaman evine gitseniz, kadın en güzel görünümüyle karşılar sizi. Siz

de ona her zaman şık görünürsünüz. Ona çikolatalar, çiçekler bile götürürsünüz. Ona çok güzel olduğunu söylersiniz. Sonra evlenirsiniz ve evlendiğinizin ertesi gününü, yüzüne bakıp «Kimsin sen?» dersiniz. Çünkü, nasıl olduysa, birdenbire kafasında bigudilerle ortaya çıkmıştır. Kendi kendinize «Tanrım! Uzaydan gelen biriyle evlenmişim ben galiba.» dersiniz. Oysa, flört döneminde, hiç olmazsa bir kez, kapıyı bigudili olarak açıp «Bak, ben bigudi kullanırım. Dolayısıyla, bu seni kızdıracaksa, bunu şimdiden öğrenmelisin.» demek daha iyi olmaz mı? Niçin olmasın? Kendimizi olduğumuz gibi göstermektir bu! Bir ilişkinin, sürekli ve kusursuz bir balayı olmasını beklerseniz büyük düş kırıklığına uğrarsınız.

Ancak, birçok balayı türü vardır. Yaşlı insanlarla söyleşmeyi çok severim, çünkü balayı türleri konusunda çok şey anlatabilirler. Öğrenmek için geçmişe bakmak. İşte bunu yapmıyoruz. Sürekli olarak ileriye bakıyoruz. Oysa geriye bakmak insana çok şey öğretebilir. Eskiden, ilkin, birbirini tanımanın oluşturduğu balayı vardı. Sonra alınan ilk dairenin ve bütün o kullanılmış mobilyaların alınışının oluşturduğu balayı vardı. Kutulardan kitaplık oluşturulurdu belki, ama o günlerde kim aldırıyordu ki buna? Çok mutlu bir balayı olurdu bu. Sonra meslek yaşamındaki ilk başarının oluşturduğu balayı. İlk çocuğun doğuşunun oluşturduğu balayı. Çocukların büyümesini izlemenin oluşturduğu balayı. O 12, 15 yılın büyük bir hızla geçip gitmesini şaşkınlıkla izlemenin oluşturduğu balayı. Balayı ardından balayı. Elisabeth Kübler-Ross, «ölüm» denen o son balayının bile, onu, hiçbir beklentimiz olmadan, öteki balaylarını benimsediğimiz gibi benimsersek, görkemli bir balayı olabileceğini söylüyor. İşte ölüm orada duruyor, duyumsamam için beni bekliyor ve ben de zamanım gel-

diğinde onu tanımak istiyorum. Ben böyle yaşamak istiyorum.

Sürekli olarak annemden ve babamdan söz etmek istemiyorum, ama bana bu denli yakın olduğuna göre... biliyor musunuz, annem babamı evlendikten ancak beş gün sonra gördüğünü söylediler bize. Babamla görücü usulüyle evlenmişler. İtalya'da böyle bir evlilik düzenlenirken, erkek kız evine gelir. Annemin evinde de, bütün kadınlar bir masada oturan damat adayına hizmet ederken annem de aralarındaymış tabii. Ama utancından babamın yüzüne hiç bakamamış. Kızkardeşlerine «Nasıl biri?» diye sormuş. Onlar da «Ah, çok yakışıklı. Ona bayılacaksınız.» demişler. Annem, babama bakma yürekliliğini gösteremediğini söylediler bize. Düğün boyunca da sürekli yere bakmış. Evliliklerinin o güzel beşinci gününde, annem başını kaldırıp babamın yüzüne bakmış ve «Ne iyi etmişim!» demiş. Babam da zaten böyle düşünüyormuş. Ama, birbirlerine delice aşık olma dönemini yaşamayan bu iki insanın, 55 yıldan daha uzun bir süre, sürekli gelişen, çok güzel bir ilişkiyi sürdürmeyi başarmaları ne ilginç değil mi? Ölüm onları ayırdığı zaman birbirlerine ne denli yakın olduklarını görmeliydiniz. Sanki ölüm onları ayırmayacak, yalnızca geçici olarak ayrı kalacaklar ve sonunda kesinlikle birleşeceklermiş sanırdınız. Dolayısıyla, bir ilişkide en önemli şeyin bir artı birin iki etmesi olduğunu ve eğer ilişkinizi sürdürmek istiyorsanız, kendi kişiliğinizi her zaman koruyup değişim yoluyla gelişmenizi sürdürmeniz gerektiğini hiçbir zaman unutmayın. İki ayrı, büyü, olağanüstü bireysiniz. Sizin kendi yaşamınız vardır, onun da kendi yaşamı ve aranızda sizi birbirinizle birleştirecek köprüler kurarsınız. Ama bütünlüğünüzü ve onurunuzu her zaman korumalısınız, çünkü bütün ilişkiler, ne denli görkemli olurlar-

sa olsunlar, hatta 65 yıl bile sürseler, geçicidirler ve sonunda yine kendinizle başbaşa kalırsınız. En üzücü şeylerden biri, her şeyini bir ilişkiye bağlayan bir insanın, ilişki sona erdiğinde «Ne yapacağım şimdi ben?» diye sormasıdır.

Bir insanı severseniz, o kişinin varlığını her yönüyle geliştirmesini istersiniz ve bunu gerçekleştirmesi için her adımında onu yüreklendirirsiniz. Sevdiğiniz kişi, ne zaman büyümesini sağlayacak bir şey yapsa, ya da gelişmesine katkıda bulunacak bir şey öğrense, onunla birlikte dans edip kutlarsınız bunu. Birbirinizden ayrı değil, birlikte gelişirsiniz. Ama, yan yana, el ele gelişebilirsiniz ancak, birbirinizin varlığında eriyerek değil. Siz benzersiz bir varlıksınız, bir başka insanın varlığında eriyip yok olmanız düşünülemez bile.

Kimileriniz, Gibran'ın ilişkiler konusundaki güzel şiirini bilirsiniz sanırım. Ben şimdi yalnızca iki dizeyi okuyacağım size. Çok güzel dizeler bunlar. Şöyle: «Birlikte şarkı söyleyin, dans edin, neşelenin, ama birbirinizi yalnız da bırakın. Aynı ezgi için titreşmeler bile, bir udun telleri bile yalnızdır.» Ne hoş değil mi? Birine gidip «Seninle birlikte titreşmek istiyorum.» deyin. Birbirinize yüreklerinizi verin, ama birbirinizin yüreğine sahip çıkmayın, çünkü yalnızca Yaşam'ın eli yüreğinize sahip çıkabilir. Birlikte ayakta durup sevgi tapınağınızın sütunlarını oluşturun, ama tapınağı ayakta tutmak için birbirinize çok fazla yaklaşmayın, ayrı ve bağımsız olarak durun. «Meşe ve selvi ağaçları birbirlerinin gölgesinde büyümeyiz.» Hiçbir zaman bir başkasının gölgesinde büyümeyin. Bu olanaksızdır. Kendi gün ışığınızı kendiniz bulun ve olabildiğiniz kadar büyük, olağanüstü ve görkemli olun. İnsanlara «Gelin iletişim kuralım, konuşalım ve birliktelik oluşmasını sağlayalım.» diyerek tüm özelliklerinizi onlarla paylaşın. An-

cak, bir başkasının gölgesinde olmaz bu. O gölgede solarsınız, kim olduğunuzu unutursunuz, kendinizi yitirirsiniz ve kendinizi yitirirseniz, sahip olduğunuz en önemli şeyi yitirmiş olursunuz. Öyleyse, siz bir kişisiniz, o bir kişidir, ama birlikte iki kişi olursunuz. Siz bir «ben»-siniz, o bir «ben» dir ve birlikte bir «biz» oluştursunuz.

İkincisi, ben sevgi ilişkilerinin ve birlikteliğin gökyüzünde oluşturulduğunu, ama yeryüzünde uygulanmasının zorunlu olduğunu ve bunun bazen çok güç olduğunu düşünüyorum. Aslında bundan daha güç bir şey olduğunu da sanmıyorum. Şu sıralarda sevgi ilişkileri konusunda bir kitap yazıyorum. Bu nedenle, insan davranışının en devingen (dinamik) yönü olduğuna inandığım bu konuda çok geniş çaplı araştırmalar yaptım, ama çok fazla şey bulamadım. Sevgi ilişkileri konusunda bir şeyler öğrenmek isterseniz, büyük güçlüklerle karşılaşacaksınız demektir. Kuşkusuz, sevgi ilişkileri insana acı verebilir. Bir insanla birlikte olmak ve varlığınızın bir parçasından vazgeçmek zorunda kalmak acı verebilir. Toplumumuzda, hiç kimsenin acı çekmek istememesi çok öfkeliendiriyor beni. Acı çekmeye başlar başlamaz, en büyük öğrenme olgusunun acı ve umutsuzluk anlarında gerçekleştiğini bilmeksizin, hemen haplara ya da alkole sarılırsınız. Önemli olan, acıyı tattıktan sonra, ona sıkı sıkıya tutunmamaktır. Mutsuzluğa tutunmak hastalıklı bir davranıştır. Dayar, sonra salıverirsiniz onu. Hepimiz, yaşamımızda çok mutsuz anlar yaşamışızdır. Geçmişinizi düşünüp böyle anlarınızı iyi değerlendirirseniz, gelişmenize ve çok daha büyük bir insan olmanıza yardımcı olacaklardır.

Birbirimize ne denli yabancılaşmış olduğumuzdan daha önce de söz etmiştim. Kültürümüzde, insanlarla tanışmanın tek yolunun, dimdik durup «Memnun ol-

dum.» demek olduğunu öğreniriz. İşte size yabancılaştırıcı bir davranış! Eğer şanslıysanız, tanıştığınız kişi «Memnun oldum» derken elinizi sıkar Genellikle alelacele yapılır bu da. Dolayısıyla, birbirimize bu denli özlem duymamıza karşın, birbirimizin yakınlığını kazanamayışımıza, birbirimize dokunamayışımıza hiç şaşmamak gerek. Kültürümüzde, bir çocuk beş ya da altı yaşına gelince «Bu kucaklaşma saçmalığını bırak, sen bir erkeksin artık. Erkekler böyle kucaklaşmazlar.» denir. İnsanların «Kim demiş bunu?» dedikleri bir evde büyüdüğüm için çok mutluyum ben. Bizim evimizde hiç kimse «Memnun oldum» demezdi. Kapı açılıp içeriye birisi girdiğinde evde bulunan herkesi öperdi. Herkesi! Hiç kimse dışlanmazdı, herkese dokunulurdu. Birinin sevgiyle dokunması ne güzel bir duygu veriyordu! Dokunmanın çok çeşitli yolları vardır. Bir odaya girdiğinizde, odada bulunan kişilerin sizi gördükleri için sevinç duyduklarını görmenin ne büyük bir mutluluk olduğunu bilir misiniz? Dünyanın en güzel olayıdır bu. Yüzlerinde «Hay Allah, yine o geldi.» diyen bir ifade yerine, içeriye girdiğiniz için sevinçli bir gülümseme belirir. Sizinle birlikte bütün evi aydınlatan bir ışık da girer içeriye. Bu duyguyu bilir misiniz? Tadın bu duyguyu!

Bugün, dokunmanın bedensel ve ruhsal açılarından yaşamsal önemi olduğunu bilimsel olarak öğrenmemiz çok sevindiriyor beni. UCLA'da, bir klinikte çalışan Bresler adında bir doktor var. Ağrı kesme konusunda, alışlagelmiş biçimde reçeteler yazmıyor artık Bresler. Sözgelimi «günde dört kez kucaklaşma» gibi reçeteler yazıyor! Bu adama deli denecektir belki. Ama o «Hayır, bir kez sabah kucaklaşın, bir kez öğle zamanı, bir kez akşam ve bir kez de yatmadan hemen önce. O zaman iyileşeceksiniz.» diyor. Menninger Vakfı'nda başhekim

olan Harold Falk adında bir ruh hekimi şöyle diyor: «Kucaklaşmak, vücudun bağışıklık sistemini düzene sokarak çöküntü (depresyon) tedavisinde yardımcı olabilir. Kucaklaşmak, yorgun vücutlara taze bir yaşam soluğu verir, insanı gençleştirir ve daha canlı kılar. Aile ilişkilerini de güçlendirip gerginlikleri önemli ölçüde azaltabilir.» diyor. Helen Colton **Joy of Touching** (Dokunma Mutluluğu) adlı kitabında, birisi dokunup okşadığı ya da kucakladığı zaman, insanın kanındaki hemoglobin oranının önemli ölçüde arttığını öne sürüyor. Hemoglobin, kanın, kalbe ve beyine yaşam için gerekli oksijeni taşıyan ögesidir. Helen Colton, sağlıklı yaşamak istiyorsanız, birbirinize dokunmalısınız, birbirinizi sevmelisiniz, birbirinize sarılmalısınız diyor. Kültürümüzde, en üzücü şeylerden birisi, bir ilişkinin cinsel yönünün aşırı ölçüde vurgulanmasıdır. Çok yazık, çünkü bundan ötürü sevecenlikten, sıcaklıktan yoksun kalıyoruz genellikle. Beklenmediği bir anda geliveren bir öpücük, en çok gereksinme duyduğunuz bir anda omuzunuzun okşanması! İşte bu, «duyusal doyum» dur. Los Angeles Times gazetesinde sütun yazarı olan Jim Sanderson, geçenlerde çok ilginç bir mektup almış. Çok hoşuma gitti bu mektup. Adını yalnızca Margaret olarak imzalayan bir kadından gelmiş. 71 yaşındaymış Margaret. Bir gece, oğlu eve gelmiş ve kapıyı çalmadan içeriye girivermiş. Ne yüreklilik! İçeriye girince annesi Margaret'i, bir divanın üstünde yaşlı bir adamla flört ederken görmüş! Genç adam, annesinin divanda bir adamla öpüşmesinden öyle dehşete düşmüş ki, «Ne iğrenç!» demiş ve arkasını dönerek çıkıp gitmiş. Ne saçma! Zavallı Margaret de «Yanlı mı davrandım?» diye soruyor. Sanderson ona nasıl yanıt vermiş biliyor musunuz? Bunu mutlaka okumalıyım size, çünkü gerçekten çok güzel. Şöyle diyor:

Margaret, yaşıamdaki en iyi şeyler sonsuza dek sürer. Her insanın dostluğa, söyleşmeye gereksinmesi vardır. Neden insanların yaşlanınca bu tür gereksinmelerinin yok olduğunu varsayarız acaba? Yaşlanınca beden biraz güçsüzeleşebilir, ama duygularda hiçbir zaman arterioskleroz (damart sertliği) olmaz. Yaşlı insanların da, başka insanlar gibi, ilgiye, sevecenliğe ve bedensel dokunuşa gereksinimleri vardır. Büyüyen çocuklar ve ailenin öteki bireyleri, ara sıra verdikleri bir öpücük dışında bu konuda çok cimri davranırlar. Sağlıklı olma koşuluyla cinsel ilişkinin her yaşta olanaklı olduğunu biliyoruz, ama çeşitli nedenlerle bu uygun görülmezse, niçin yaşa uygun küçük bir romantizm, küçük bir aşk serüveni, saf bir ilişki, çalınan bir öpücük, nazik bir okşayış, yanağa bir dokunuş, bir elin başka bir eli tutması gibi güzellikler yaşanmasın? Margaret, senin yaşındaki birçok kadın, sık sık içinde anlaşılmaz, uyarıcı kıpırtılar, yıllarca açığa çıkmamış duygular duyar. Bu, insanın imdadına koşup ona, yalnızca kendisinden yararlanan, yaşlı bir emekli kişi değil, bir kadın ya da erkek olduğunu anımsatan yaşam gücüdür. Buna sevin Margaret, yeterince üzölmüşsün zaten.

İnsanın, yüzlerce farklı biçimde, varlığının tanı nıp kabul edilmesine duyduğu gereksinme hiçbir zaman bitmez. Yakınlık ve birliktelik şimdi yaşanmalıdır. Şimdi yaşamalısınız, yaşamdan şimdi tat almalısınız, insanlarla şimdi ilgilenmelisiniz. Geçen yıl duyduğum en üzücü olaylardan birisi, bir meslektaşımın karısının çok genç yaşta, birdenbire ölmesiydi. Ölüm çok demokratik olduğu için, ne zaman geleceğini söylemez. İster inanın, ister inanmayın, hepimiz bir gün bize de geleceğini bilebiliriz yalnızca. Ama her anınızı yaşayarak ölüme hazır olabilirsiniz. Ölürken bağırıp çığlıklar atan kişiler, yaşamı hiç yaşamayan kişilerdir. Şimdi yaşarsanız, ölüm geldiği zaman «Haydi canım, kim korkar senden?» diye bilirsiniz. Bu meslektaşımın bana anlattığına göre, karısı hep kırmızı bir saten giysisi olsun istermiş. «Ben

bunun çok saçma ve kötü bir beğeni olduğunu düşünürdüm.» dedi. Sonra gözyaşları içinde «Acaba onu kırmızı bir saten giysiyle gömdürsem uygun olur mu dersin?» diye sordu. İçimden annemin dediği gibi «Stupido!» (aptal) demek geldi.

Karınız, kırmızı bir saten giysi istiyorsa, şimdi alın onu! Tabutunu güllerle donatıncaya dek beklemeyin. Yaşarken, bir gün eve kucak dolusu gülle gelip sevindirin onu. Gül yağmuruna tutun onu. Özellikle sevdiğimiz insanlar için bir şeyler yapmakta her zaman gecikiriz. «Başkaları ne der?» e kim aldırır? Aslında, başkaları sizin ne yaptığınızı o denli önemsemezler zaten. «Ona, onu sevdiğimi söylemem çok gereksiz. O zaten biliyor bunu.» Emin misiniz bundan? Siz, size «Seni seviyorum» denmesinden bıkar mısınız hiç? Kahve fincanınızı kaldırdığınızda, altında «Harika bir insansın.» diyen bir not bulmak gibi bir şeyden bıkar mısınız hiç? Doğum gününüz ya da Valentine Günü olmasa bile «Sen olduğun için, yaşamım daha anlamlı» diyen bir kart almaktan bıkar mısınız hiç? Giysiyi almanın zamanı şimdidir. Çiçek vermenin zamanı şimdidir. Notu yazmanın zamanı şimdidir. Telefon etmenin zamanı şimdidir. Elinizi uzatıp dokunmanın zamanı şimdidir. Hiçbir kurdele ilıstirmeden «Benim için önemlisin. Ara sıra bunu unutmuş görünsem bile, aslında hiç unutmu-yorum. Sen olmasan yaşamım bomboş olurdu.» demenin zamanı şimdidir. Sevdiğimiz bir insanı yitirmek, sevginin şimdi yaşanması gerektiğini öğrenmenin acımasız bir yoludur. O giysiyi şimdi almanın, o notu şimdi yazmanın gerektiğini öğrenmenin acımasız bir yoludur. Bizim henüz başka şansımız var, ama o meslektaşımın yok artık.

Sevgi ilişkisi, içten, dürüst ve güzel bir iletişime dayanır. Hiçbir tartışmanızı kısa kesmeyin. Hiçbir za-

man! Dünyanın en kötü tartışması, içeriye girip «Neyin var canım?» dediğinizde, «Hiçbir şey», «Haydi canım var bir şey», «Hayır hiçbir şey yok.» gibi soru ve yanıtlardan oluşan tartışma biçimidir. Ben, bir sonraki tartışmayı sonsuz bir tartışmaya dönüştürmek için güzel bir yöntem buldum: «Çok sevindim. Bana sanki bir sorunun var gibi gelmişti. Olmayışına çok sevindim. Hoşça kal.» demek! Bir sonraki tartışmada «Neyin var?» diye sorduğunuzda, o kişi sorununu anlatacaktır size. Aslında, kendimizi, söylediklerimizi dinlemiyoruz.

Kendi konuşma biçimimizi dikkatle dinlemeliyiz, çünkü nasıl konuşacağımızı başkalarından öğreniriz hep. Bu, öğretmenlerin «Sally'yi bekliyorum!» deyişine benzer. Sally'nin de «Bekle, seni moruk...» demesine şaşmamalı. Biz de böyle çirkin sözler söyleriz. Sözelimi, kimi zaman «Senin sorunun...» gibi şeyler söylersiniz. Benim sorunum genellikle sizinledir. «Bir gün pişman olacaksın.» Yoo, hayır olmayacağım. «Sana bir değil bin kez söyledim.» Öyleyse ne diye bir kez daha söylüyorsunuz? «Sana yaşamımın en güzel yıllarını verdim.» Eğer bunlar en güzel yıllarsa, özlemle bekleyeceğim ne kaldı geriye? «İstedğini yap, bu senin yaşamın.» Eh, madem ki bu benim yaşamım, öyleyse onu yaşamama izin verir misin lütfen?

Birliktelik. «Ben» ve «beni-bana» dan «biz» ve «bi-zi-bize» ye. Siz ne denli canlı ve güçlüyseniz, ilişkileriniz de o denli canlı ve güçlü olacaktır. Siz cansızsanız, ilişkileriniz de cansız olur. İlişkileriniz sıkıcı ve yetersizse, siz sıkıcı ve yetersizsiniz demektir. Canlanın! Dünyanın ve insanların yalnızca sizin için yaratılmadığının bilincine varın. Başka insanlara huzur vermeye, onları rahatlatmaya çalışın. Gerçekten ve kesin olarak tersini öğrenmedikçe, insanların iyi olduğunu varsayın. Bunun tersi olsa bile, değişmek için gerekli gizilgüçleri oldu-

ğunu ve onlara yardım edebileceğinizi bilin. «Ben» ve «beni-bana» yerine, «biz» ve «bizi-bize» olarak düşünüp bu sözcükleri kullanmaya çalışın. Yoğun duygularla **birçok** şey sevin, çünkü ne denli seven bir insan olduğunuzun ölçütü, ne denli çok şeyi, ne denli çok sevdiğinizdir. Her şeyin, özellikle insan ilişkilerinin **değiştiğini** ve onları korumak için **bizim** de onlarla birlikte değişmemiz gerektiğini unutmayın. Gelişip olgunlaşarak **değişin**. Her zaman **birlikte** ama **ayrı** bireyler olarak gelişin. Yaşamınızda, gülmeyi, ağlamayı, sevmeyi henüz unutmamış **sağlıklı** kişiler bulmaya çalışın. Mutluluğun yalnızca arkadaşlık etmekten hoşlanmakla kalmayıp arkadaşı olması için **istemde** bulunduğunu hiç unutmayın. Siz uzak durun ondan.

Son olarak, geçen yıl bir konuşmasını dinlediğim Tibet baş rahibinden (Dalai Lama) söz etmek istiyorum. Baş rahibi bir sözü çok etkileyiciydi. «Birbirimize çok yakın yaşıyoruz. Dolayısıyla yaşamımızın birinci amacı başkalarına yardım etmektir.» dedi. Sonra hafifçe gülümseyerek «Onlara yardım edemezseniz, hiç olmazsa onları **üzmeyin**» dedi. Kendi kendimize, insan ilişkilerimiz ve birlikteliğimizde, birbirimizin gelişmesine yardımcı olmaya çalışacağımıza, bunu yapamazsak bile, hiç olmazsa birbirimizi **üzmeyeceğimize** söz versek, ne büyüğü bir şey olurdu bu! Nobel şiir ödülü alan, Quasimodo adlı bir İtalyan şair, küçük bir şiirinde şöyle diyor: «Hepimiz yapayalnız yaşarız bu kocaman dünyada, her an bir günışığı demetiyle yıkanarak, ama birden gece olur.» Şiirin adı «Ed é Subito Sera» (Birden Gece Olur). Yanımda, benimle birlikte olursanız, günışığını paylaşabiliriz ve inanın bana, o zaman gece de o denli korkunç gelmeyecektir.

KARŞIT-KİŞİLİĞİN ARAÇLARI: ÖZYIKICI KİŞİLİK

Bu akşam, çok önem verdiğim bir konuda söyleşmek istiyorum sizlerle. Ben işim gereği, sürekli olarak insanlarla çalışırım, sürekli olarak yeni insanlar tanırım. Karşılaştığım birçok kişinin, güzelliğini, olağanüstülüğünü sergilemekten korktuğunu görmek giderek daha çok kaygılandırıyor beni. Güzelliklerinden, olağanüstülüklerinden sürekli kuşku duyuyor bu insanlar. Oysa, seven insanlar olma umudunu yaratmak için, ilginizi, sevgimizi hiç korkmadan, tüm içtenliğimizle dışavurup anlatmak zorundayız. Dolayısıyla, konuşmamı, tümüyle kendileri olduklarına henüz inanmayan, bu konuda şuskun duran kişilere yöneltmek istiyorum. Bu konuşmama, «Karşıt-Kişiliğin Araçları: Özyıkıcı Kişilik» adını veriyor ve sevgiyle sunuyorum size.

Çok ilginçtir, belki farkında değilsiniz, ama varlığınızın büyük bir bölümünü gerçekleştiremiyorsunuz, çünkü kendi oluşum ve gelişim yolunuzu kendiniz engelliyorsunuz. Size yalvarıyorum, yolunuzdan çekilin! Hemen çekilin, çünkü yaşam da sevgi de sizi beklemektedir. Bütün yapmanız gereken şey, bu sorumluluğu üstlenip yaşamı ve sevgiyi sıkı sıkıya yakalamaktır. Ama birçok kişi kendine güvenmiyor, kendine inanmı-

yor, hatta kendini sevmiyor bile. Geçenlerde, bir gün, büromda oturuyordum. Derslerimde, bazı istençli zorunluluklar olduğunu birçoğunuz biliyorsunuzdur. Bu zorunluluklardan biri, bütün öğrencilerin benimle görüşmeye gelmesidir. Çok fazla şey istemek değil bu aslında, ama kimi zamanlar, her yanı korkuyla titreyen öğrenciler de gelir büroma. O gün, çok güzel bir kız öğrencim büroma gelip karşıma oturdu. «Bana kendinden söz et. On altı hafta boyunca derslerde birlikte olacağız ve ben senin bir yabancı olarak kalmanı istemiyorum. Şimdi sen bana kendini anlat, sonra da ben sana kendimi anlatırım.» dedim.

«Söyleyecek hiçbir şeyim yok.» diye yanıtladı.

«Ne demek istiyorsun? Bütün olağanüstülüğünü anlat bana.» dedim.

«Olağanüstülüğümü mü?» dedi. Uzunca bir suskunluktan sonra «Şey, çok kısa boyluyum.» dedi.

Oysa, o söylemeden önce kısa boylu olduğunun hiç farkına varmamıştım. Kendi kendime, işim güç, zorlu bir savaşım vereceğim, diye düşündüm. «Evet ama çok iyi bir öğrencisin. Dönem ortası sınavında tam not aldığını biliyor musun?» dedim.

«Tümüyle şans eseri.» dedi.

Ne dersiniz buna şimdi? «Ama bütün dünyada bir benzeri olmayan bir varlıksın.» dedim.

«Hayır değilim! Benzersiz değilim ben.» diye karşı çıktı. «Bırakın bu saçma sözleri. Güzel olmadığımı biliyorum, pek arayan soran da olmuyor beni. Çoğunlukla yalnızım hep.»

Kendi kendime, bu kız kendisi, gerçekten kısa boylu, çirkin ve aptal olduğuna, verecek hiçbir şeyi olmadığına inanıyorsa, niçin onu arasınlar, diye düşündüm. Ne çok uğraştım onunla! Sonunda büromdan çıktığın-

da, boyu en az on cm. uzamıştı! Onu bir daha böyle güvensiz ve güçsüz görürsem, elinden çekeceği var!

Jack Paar'ın çok güzel bir sözü vardır: «Yaşamım, kendim en büyük engel olmak üzere, tek ve uzun bir engeller dizisi gibi görünüyor.»

Ne güzel değil mi? Şimdi size, çok sevdiğim ve konumuza ışık tutacağını düşündüğüm bir şey okumak istiyorum. Adı «Locked In» (İçerde Kalmış) Gustavson adında biri yazmış, Şöyle diyor:

Yaşamım boyunca bir hindistancevizinin içinde yaşadım.

Yaşamak için ne görkemli bir yer değil mi?

Özellikle sabahları, tıraş olmam gerektiğinde, içerisi bana çok küçük, çok karanlık geliyordu. Ama en çok üzüldüğüm şey, dış dünya ile bağlantı kurma olanağımın hiç olmamasıydı. Eğer dış dünyadaki insanlardan biri, hindistancevizime rastlayıp kabuğunu kırarak açmazsa, bütün yaşamımı bu hindistancevizinin içinde geçirmek ve belli de orada ölmek yazgım olacaktı.

Sonunda o hindistancevizinin içinde öldüm. Birkaç yıl sonra cevizi buldular, kabuğunu kırıp açtılar ve beni içinde, küçülmüş, kıvrılıp büzülmüş bir durumda buldular. 'Ne utanç verici' dediler. 'Onu daha önce bulsaydık belki kurtarabilirdik. Onun gibi içerde kapalı kalmış başkaları da vardır belki.'

Sonra çevreyi dolaşıp bulabildikleri hindistancevizlerinin tümünü kırıp açtılar. Ama yararı yoktu bunun. Anlamsızdı. Zaman kayıydı yalnızca. Bir hindistancevizinin içinde yaşamayı seçen bir kişi için daha bir milyon hindistancevizi vardır. Ama biliyor musunuz, onlara bir meşe palamudu içinde yaşayan bir kayınbiraderim oluğunu söyleyemedim.

Gelin, hindistancevizleri, meşe palamutları içinde yaşamayalım. Değerlendireceğimiz koskoca bir dünya-

mız var. Göreceğimiz, duyumsayacağımız, istek duya-
cağımız, amaçlayacağımız, gerçekleştireceğimiz çok şey
var dünyada. Olağanüstü bir armağansınız siz! Siz, si-
zinsiniz! Yaşamınızı bir meşe palamudu ya da bir hin-
distancevizi içinde geçirmek için yaratılmadınız. İşle-
yeceğiniz en büyük günah, gerçekte olduğunuzdan daha
az kendiniz olmaktır.

Weisel'in yazdığı *Souls on Fire* (Coşkun Ruhlar)
adlı kitabı çok severim. Kitapta çok güzel bir önerme
var: Ölüp yaratıcınızla karşılaştığınız zaman, size ni-
çin bir mesih olmadın, niçin kanserin çaresini bulma-
dın diye sorulmayacaktır. Size sorulacak tek şey, niçin
sen olmadın, niçin tümüyle kendin olmadın, olacaktır.

Öyleyse, bu karşıt-kişilik araçlarını bırakın bir ya-
na. Kendi kendinize kaç kez «Ben bir hiçim.» demişsi-
nizdir kim bilir? Eh, siz kendiniz bir hiç olduğunuzu
düşünüyorsanız, bir hiçsiniz demektir.

Annem her gece beni bir köşeye çeker, «Felice, sen
günün birinde büyük bir adam olacaksın.» derdi. Ben
de yüzüne bakıp «Sahi mi?» diye sorardım. O da «Bek-
le de gör.» diye yanıtlardı. Aynı şeyi bütün erkek ve
kızkardeşlerime de söylerdi. Bazen, bir süpermarkette,
yanında küçük çocuğu olan bir kadının bir komşusuy-
la «Bu aptal olanı. Kızkardeşi bir dâhi.» biçiminde ko-
nuştüğunu duyunca büyük bir üzüntü duyuyorum.

Sanki o küçük çocuk sağırmış gibi! Kendini hoş-
nut edici bir yargıdır bu. Çocuk bunu duyacaktır kuş-
kusuz ve duyduğu da nedir? Aptal olduğu. İnsan ne
olduğuna inanıyorsa, öyle olur. Ben bızım evde «Ne
demek yapmam? Git ve yap!» sözlerini duyardım hep.
Ben de, öyle ya da böyle, söylenen şeyi yapmanın bir
yolunu bulurdum. Bugün de böyle yapıyorum. Bazen,
bana çalışma izlenceleri verilir. Sanki bütün o işleri ya-
pamayacakmışım gibi gelir önce. Ama günün bitiminde

bir de bakarım ki, yapmışım, başarmışım! Ne demek yapamam?

«Yapmayacağım.» İşte bu bir çıkmaz sokaktır. «Yapmayacağım.» Biz babamın elinin tersini tatmak istediğimiz zaman «Yapmayacağım.» derdik. Yapmayacaksın ha? PAT!

Ben «Evet» sözcüğünü çok seviyorum. Bunun ne denli güzel bir sözcük olduğunu düşündünüz mü hiç? Herkese «Dilimizdeki en güzel sözcük hangisidir?» diye sorarım. Bana göre «evet» dir bu. Uzatılabilen bir ünlüsü bile var. Sonsuza dek uzatılabilir. Eeeeeeeet...

«Hayır» yolun sonu demektir. «Hayır» dediğiniz zaman bütün kapılarınızı, pencerelerinizi kapayıp hindistancevizinin içine kaparsınız kendinizi. Eğer «evet» diyemiyorsanız, bu sözcük sizi korkutuyorsa, hiç olmazsa «belki» yi deneyin. O zaman, hiç olmazsa bir şans, bir olasılık olur! Ama «Yapmayacağım?» Çok üzücü bu. Ondan sonra da «Bunun başka yolu yok. Bu konuda yapılabilecek hiçbir şey yok.» gibi sözler duyuyorum. Bunun başka yolu vardır. Bu konuda yapılabilecek bir şey her zaman vardır. Yalnızca işe girişip deneyin bir kez!

Nefret ettiğim bir söz var: «Ben bunun için çok yaşlıyım.» Parka gidip yaprakların içinde dans etmek için çok yaşlı olduğumu duydunuz mu benden hiç? Bir deneyin bunu ve ne denli genç olduğunuzu görün! Yaş konusunda aşırı ölçüde duyarlı davranıyoruz. Ben, kaç yaşında olduğumu, hiç kimseye hiçbir zaman söylemeyeceğim. Yaş kavramı bir engeldir bana kalırsa. Sağlıksız bir şeydir! Çünkü, insana bir yaş yakıştırıldı mı, hemen davranışlarını o yaşa göre ayarlaması gerekir. Altmış yaşındaysanız, parkta dans edemezsiniz. Kim demiş bunu? Gazeteciler bana sürekli olarak «Buscaglia, kaç yaşındasınız?» diye sorarlar, ben de «Kimi yönler-

den henüz doğmadım bile. Kimi yönlerden henüz ergenlik dönemindeyim, savaşım veriyorum, başkaldırıyorum, kıyametleri koparıyorum. Kimi yönlerden de 190 yaşında bir bilgeyim. Öyleyse yaşımı nasıl sorabilirsiniz bana? Yılların yaşımla ne ilgisi var?» diye yanıt veririm. «Bunu yapamayacak kadar yaşlıyım.» dediginiz zaman, bütün kapıları kapamış olursunuz. Hiçbir şey için çok yaşlı değilsiniz. Çünkü yaş, yalnızca insanın kafasındadır, başka bir yerde değil.

Şu özyıkıcı düşünceye de bayılıyorum: «Köpeğin köpeği yediği bir dünya bu.» Sizi bilmem ama ben bir köpeğin bir başka köpeği yediğini hiç görmedim. Köpekleri sevmek? Evet. Köpekleri yemek? Hayır.

Sonra bir de şu söz çok hoş: «Daha önce çok acı çektirildi bana. Onun için, hiç kimseye hiçbir zaman güvenmeyeceğim artık.» Küçük bir yara nedir ki? Acıdan çok şey öğrenebilirsiniz. İnsanların, her şeyin, her zaman en iyi, en sevindirici düzeyde olması gerektiğine inandığı ne saçma bir dünyada yaşıyoruz! Çok sinirleniyorum buna. Bütün bunları yayın araçlarından öğreniyoruz. Televizyonu açıyoruz ve yeni marka bir mısır gevreğini yediği için mutluluktan başı dönen insanlar görüyoruz! Bir mısır gevreği için tam anlamıyla kendinden geçen insanlar! Geçenlerde izlediğim bir reklâmda gözlerime inanamadım. Kadınları çok küçük düşüren bir reklâmdı kanımca. Reklâmda, «Binlerce Pırıltı» adında yeni bir deterjan için çıldıran bir kadın vardı! Banyosunda «Ah, bu deterjana bayılıyorum!» ve «Yaşamım çok güzelleşti şimdi!» diyordu. Aman Tanrım, eğer mutluluğunuz «Binlerce Pırıltı» ya dayanıyorsa, hastasınız demektir!

Ama hepimiz, bu insanlar bir banyo deterjanıyla bu denli kendilerinden geçiyorsa, benim neyim var, diye soruyoruz kendi kendimize. Ben de her zaman mut-

lu olmalıyım öyleyse, diyoruz. Oysa, biraz acı çekmek hiç de o denli kötü bir şey değildir. Ben yaşamım boyunca, çektiğim acılardan çok güzel şeyler öğrendim. Aslında, bazen yaşam, ölüm pahasına öğrenilir; mutluluk, mutsuzluk pahasına öğrenilir. Öyleyse geldiği zaman kucaklayın acıyı. Acının yaşamın bir parçası olduğunu söyleyin. Kollarınızı dolayın ona. Yaşayın onu. Acı çekmeyi yeniden öğrenin. Yadsımayın acıyı. Belki sizi gerçekten çok üzecektir. Üzülmenin de olağan olduğunu söyleyin. Bağırıp çağırın, duvarları tırmalayın. Masayı yumruklayın! Öfkelenin. Dışavurun acınızı ve sonra da unuttun onu! Yoksa sonsuza dek içinizde taşırsınız acıyı. O zaman da ne olur biliyor musunuz? Bunu size pahalıya ödetir acı. Ülsere, migrene yakalanan siz olursunuz.

Bizi sınırlayan, yalnızlığa iten bu özyıkıcı düşünceleri nereden öğreniyoruz peki? Bizi sürekli can sıkıntısı içinde bırakan düşünceleri? Doğallığı, sürprizi yok eden düşünceleri? Bunlar yaşamın düşmanlarıdır. Bunlar gelişim ve değişimin düşmanlarıdır. Öyleyse yok edelim onları. Nereden öğreniyoruz bu düşünceleri?

Bu tür düşünceleri, kimi zaman en sevdiğimiz kişilerden öğreniriz. Ailemizden öğreniriz. Kişilik gelişimini ve onuru öğrenecekseniz, başlangıç için kendi evinizden daha iyi bir yer bulamazsınız. Bazen, en az sevgi gösterdiğimiz kişiler, en çok sevdiğimiz kişiler olur. İş yerimizdeki arkadaşlarımıza övgüler yağdırırız, ama çocuklarımızdan, karımızdan, kocamızdan esirgeriz bunu. Hiçbir gününüzü çevrenizdeki insanların iyi bir yönünü görmeden geçirmeyin. Bunu söyleyin onlara! Kimi gün çok güç olabilir bu, çok aramanız gerekebilir. Ama mutlaka iyi bir şey bulun ve «Çok iyiydi bu.», «Çok başarılıydı.» deyin.

Öğretmenlere her zaman, çocukların elli sorunun kırk dokuzunu yanlış yaptıklarını belirtmek biçiminde bir yaklaşımla başarılı olmalarının olanaksız olduğunu söylerim. Çocuklara neden «Bir soruyu doğru yanıtlamışsın! Bravo!» demiyoruz? «Yarın bunu ikiye çıkaracağız!» Ninelerimizin bir sözünü anımsayın: «Bal-la, sirkeyle yakalayacağından daha çok sinek yakalayabilirsin.» Öyleyse neden sürekli olarak sirke kullanmakta diretiyoruz? Neden hep ne olmanız ve ne yapmanız gerektiği üzerinde duruyoruz? Her zaman «Sana bunu seni çok sevdiğim için söylüyorum.» aldatmacası içindeyiz. Bu sürekli eleştirir, bizim kendi iyiliğimiz içinmiş. Oysa, övgü de iyiliğimiz için olabilir. Beni seviyorsanız, bana güzel bir şey söyleyin. Evet, sevimsiz bir insan olabilirim ben. Evet, aptal olabilirim. Ama hiç mi hoş bir yanımda yok benim? Düşünün biraz. Çok gülünç bir durum bu, ama çok da gerçek. Çok sevdiğimiz için en çok güçlendirmemiz gereken insanlardan bunu esirgeriz ne yazık ki! Kişisel onur kavramını oluşturacağınız ilk yer evinizdir. Geçenlerde, ilkokulda sınıf arkadaşım olan bir kadından bir mektup aldım. Beni bir TV gösterisinde görmüş. İşte televizyona çıkmanın iyi yanı bu. Bütün eski arkadaşlar ortaya çıkıyor. Mektup «Yalnızca bir kişi bu denli antika olabilirdi.» diye başlıyor ve «Çocukken bile çığırının biriydin, şimdi de yetişkin bir insan olduğun halde değişmemiş olduğunu görüyorum. Kesinlikle bir tek kişinin Felice Leonardo Buscaglia gibi bir adı olabilirdi. Seninle ilgili ne anımsıyorum biliyor musun?» diye sürüyordu. Sonra benim hiç anımsayamadığım bir olayı anlatıyordu. «Bir gün, herkesin çevrende toplanıp seninle alay ettiğini anımsıyorum, çünkü kızkardeşinin paltosunu giymiştin. Mevsim kıştı ve sen kızkardeşinin paltosunu giymiştin.»

O zaman, birdenbire o olay gözümün önüne geli-

verdi. O günlerde ne denli yoksul olduğumuzu anımsadım. Çok soğuk bir gündü. Annem kızkardeşimin paltosunu aldı. Paltonun kürklü bir yakası vardı ve ilikleri de sağ taraftaydı. Paltoyu bana giydirmek isteyince, ben «Ama anne istemiyorum...» dedim. Ama annemin müthiş bir güdümsüz danışman olduğunu daha önce de söylemiştim sanırım.

«Sus!» dedi. «Seni sıcak tutacak bir şey bulduğun için şükret. Ya giyecek bir paltosu bile olmayan insanlar ne yapsın? Kızkardeşinin paltosu olmasına kim aldırır ki? Onu üstünde kıvançla taşırsan, görünümün de iyi olur.»

Oysa işler annemin dediği gibi yürümemişti. Ama ben çoktan unutmuştum bu olayı. Geriye baktığımda, o olayda bana güzel gelen şey, çektiğim acı ya da çocukların «Şuna bak, kız paltosu giymiş.» diyerek benimle alay etmeleri değil. Anımsadığım tek şey, annemin «Paltoyu üstünde kıvançla taşırsan...» ve «Giyecek bir paltosu bile olmayan insanlar var.» sözleriydi. Gördüğünüz gibi, yaşam için gerekli ve olumlu bir şey öğrenme biçimidir bu. Yapmamız gereken de budur, çünkü çoğunlukla çevremizdeki insanlar tarafından biçimlendiriliriz. Her gün birbirimizi biçimlendiririz. Bunu çevremizdeki insanlara her zaman söylerim. «Ama sevmek çok güç bir şey.» derler bana. Ben de «Ne denli kolay olduğunu bilmiyor musunuz? Sevmek kolaydır. Karmaşık olan biziz.» derim. Sevmek, koşturmaktan yorgun düşmüş bir garson kıza «Teşekkür ederim. Her şey çok iyiydi.» demektir. Geçenlerde, Arizona'da, çok kötü, ucuz bir lokantada yemek yedim. Kapıdan girer girmez berbat bir yağ kokusuyla karşılaşılan yerlerden biriydi. Fareler bile tarketmişti lokantayı. Ama yemekler gerçekten çok iyiydi. Pirzola ısmarladım. Lokanta-

da bulunan bir müşteri «Dellisiniz siz. Olürsünüz! Böyle bir yerde hiç kimse pırzola yemez.» dedi.

Ben «Ama çok güzel kokuyor.» dedim. Lokantanın bir köşesinde, birisi kocaman bir tabak dolusu pırzola yiyordu. Pırzoları çok görkemliydi! Ben de özenip pırzola ısmarladım. Pırzolarım gerçekten nefistil! Yemeğimi bitirdikten sonra garson kıza «Aşçıyla görüşmek istiyorum?» dedim. «Bir sorun mu var?» diye sordu.

«Hayır, ona yemeğin çok güzel olduğunu söylemek istiyorum.» dedim.

«Aman Tanrım! Bunu şimdiye dek söyleyen olmanıştı hiç.» dedi. Birlikte arka tarafa gittik. Aşçı terlinde orada duruyordu. İriyarı bir adamdı.

«Ne var?» dedi.

«Hiçbir şey. Pırzolar harikaydı. Hele patatesler! Çok nefistil! Ben dünyanın en iyi birkaç lokantasında yemek yedim. Sizin yemeğiniz onlarınkiler kadar iyiydi.» dedim.

Bana sanki «Bu adam aklını kaçırmış.» der gibi baktı. Sonra da ne dedi biliyor musunuz? «Bir tabak daha ister misiniz?» (Böyle bir övgü duymak onun alışkın olmadığı bir şeydi çünkü.) Ne güzel değil mi? Sevgi budur işte. Sevginin anlamı budur. Sevinçli insanlarla paylaşmaktır. Güzel bir şey gördüğünüzde gidip bunu söylemektir. Güzel bir insan gördüğünüz zaman gidip ona «Güzelsiniz.» deyin. Ondan sonra da hemen uzaklaşın yanından! Çünkü korkudan ödü patlayacaktır!

Yaşadığım en gülünç olaylardan biri aklıma geldi şu anda. Bunu belki bazılarınıza daha önce anlatmışımdır. Çok ilginç bir örnektir bu. Bir gün kampüste yürürken çok güzel bir kız gördüm. Gün ışığında ıslıl ıslıl parlayan, altın sarısı saçları vardı. Gerçekten çok

güzel bir görünümü vardı saçlarının. Yanından geçerken, bu kızın ne güzel saçları var, diye düşündüm. Sonra yürüyüp giderken, bunu ona söylemem gerekir, diye düşündüm. Geriye dönüp arkasından koştum. Ona doğru gittiğimi sezer gibi oldu. Bilirsiniz, insan bazen böyle şeyleri sezebilir. Korkuyla arkasına döndü. Sanki «AAAAAAAAAAY!» diye çığlık atacak gibiydi. Ben «Korkmayın. Yapmak istediğim tek şey, güneşin ısıldattığı saçlarınızın dünyanın en güzel saçları olduğunu söylemek. Saçlarınız gerçekten büyüleyici. Çok hoşuma gittiler. Çok teşekkür ederim.» dedim.

Bunu söyler söylemez uzaklaştım yanından, çünkü sokulma-kaçınma denen ruhbilim terimini bilirim! Bunun, korkulan şeyden uzaklaşmak demek olduğunu bilirsiniz değil mi? Ben de yavaşça yürüyüp gittim. Ben uzaklaştıkça, o, birinin ona bir övgü yönelttiğini anlamaya başladı ve gülümsedi. Hatta, üniversitenin kapısına geldiğimde, bana el sallayıp «Teşekkür ederim» dedi. Yürürken, boyu daha bir uzamış, güneşe daha bir yaklaşmış gibi geldi bana.

Bunun neresi güç? Yaşamımızın her gününde böyle fırsatlarla karşılaşırız, ama değerlendirmeyiz bu fırsatları. Yakın çevremizdeki insanlarla işe başlayalım. Onlara özsaygıyı öğretilim ve her gün bizden bir övgü duyarak ayrılmalarını sağlayalım. Bana «Ama Buscaglia, yapmacık bir şey bu» diyorlar. Güzellikleri gerçekten görmesini bilerseniz, yapmacık olmaz. Çevrenizdeki insanların, arada sırada bir övgüyü hak etmediğini söylemeyin sakın bana. Bunun neresi yapmacık?

Annemin, pişirdiği yemeklerin övülmesinde, çok hoşlandığını anımsıyorum. «Anne çok güzel olmuş bu» derdik.

O da «Biliyorum, biliyorum, söylemeniz gerekmez.» derdi. Ama hele bir söylemeseydik...

Sevildiğini duymak, birisine «Seni seviyorum» demek hiç kimseyi incitmez. Birçok kişi, özellikle erkekler «Onu sevdiğimi zaten biliyor. Söylemesem de olur.» der. Öyle midir gerçekten? Sonra da sevdiğiniz kişi sizi terkettiği zaman bunun nedenini merak edersiniz. «Seni seviyorum» demek çok kolay bir şeydir. Sözle anlatamazsanız, yazıyla anlatın sevginizi. Yazamazsanız, dans ederek anlatın! Ama ne olursa olsun söyleyin sevdiğinizizi. Hem de sık sık söyleyin. İnsan hiç bıkmaz bundan. Birisi çıkıp «Bana bunu anlatmaya uğraşma hiç. Biliyorum...» diyebilir. Ama yine de kulağa çok hoş gelen sözcüklerdir bunlar.

Evimizin yanı sıra, okulda da özyıkıcı düşünceler öğreniriz. Bunu ben de söyleyebilirim, siz de. Geçenlerde küçük bir çocukla konuştum. Konuşmamız şöyle oldu:

«Yapamam bunu.»

«Nereden biliyorsun?» dedim.

Çocuk «Çünkü ben aptalım.» dedi.

«Aptal olduğunu nereden biliyorsun?» dedim.

«Çünkü öğretmenim aptal olduğumu söyledi.» dedi.

Öğretmenler bize aptal olduğumuzu söylerse, başka ne umudumuz kalır geriye? Bana öyle geliyor ki «Gizil-gücün var senin. Bir şeyler var sende. Gel bunu birlikte bulalım.» diyerek bir başlangıç yapmak zorundayız.

Kültürümüz bize sürekli olarak kuşku duymayı öğretir. Güvenmemeyi, inanmamayı, her şeyden korkmayı öğretir. Bu nedenle, kendimizi birbirimizden korumak için gitgide daha yüksek duvarlar örüyoruz! Ben sizden korunmak istemiyorum hiç. Sizin aranıza katılmak istiyorum. Sizi duyumsamak istiyorum. Kendimi size karşı korumak istemiyorum. Güveneceğim size. İçinizde, bana tokat atacak birkaç kişi olacaktır belki,

ama olsun, önemi yok. Sizden yoksun kalmak istemiyorum. Hiçbir zaman. En korktuğum şeydir bu. Ama kültürümüz bize sürekli olarak «Yanınızdaki kişiye güverilemez.» gibi düşünceleri benimsettirmeye çalışıyor. Komşularımızı bile tanımıyoruz. Utanç verici bir şey bu. Çünkü böyle davranmakla aslında ne yapıyoruz biliyor musunuz? Çocuklarımıza da güvenmemeyi öğretiyoruz. Böylece, giderek birbirimize yabancılaşıyoruz. Aramızda küçük köprüler kurma zamanı geldi artık.

Yılar önce, dünyanın öteki ülkelerinin nasıl olduğunu görmek istedim. Her şeyimi sattım. Temel olarak kabul edilen her şeyi. Asya'ya gidip dünyanın hiç bilmediğim öteki yarısını görebilmek için arabamı, giysilerimi, para edecek neyim varsa tümünü sattım. O ülkelerdeki insanlar ağlıyorlar mıydı? Birbirlerini kucaklıyorlar mıydı? Bana benziyorlar mıydı? Bunları öğrenmek gereğini duyuyordum. Gidip Endonezya'nın bir köşesinde, küçük bir hurma palmyesinin altında oturmak için önüne geçilmez bir istek duyuyordum. Nepal'de bir dağın tepesine tırmanmak istiyordum. Böylece, herkesin bir çılgınlık yaptığım, döndüğümde iş bulamayacağım ve işsiz kalacağım gibi şeyler söylemesine karşılık olarak «Öyle mi? Ben hepsinin çaresini bulup yaşamımı sürdüreceğim.» dedim. Sürdürdüm de. Görüyor musunuz?

Bali adasına da gittim. Bali'ye vardığım günü anımsıyorum. Güzel kültür iletileri mi istersiniz? Küçük evime geleli henüz iki saat olmamıştı ki, en az yedi-sekiz kişi ziyaretime geliverdi. Bana armağanlar getirmişlerdi. Evimi süslemem için bir batik parçası, çiçekler. Armağanlar! Oysa benim onlara verecek hiçbir şeyim yoktu. Ama, kuşkusuz bizim kültürümüzün etkisiyle, salt armağan vermenin yeterli olduğunu düşünmeden, onların armağanlarına, armağan vererek karşı-

lık vermek zorunluluğunu duydum. Onlara çamaşırlarımı, tişörtlerimi verdim! Şimdi o günü anımsadığım zaman, kendi kendime «Né saçmalık etmişim. Endonezya batikleri giymiş o güzel insanlara tişört vermek ha!» diye düşünüyorum. O gün bana saat altı ya da yedi sularında, bütün köy halkının ırmak kıyısına indiğini ve herkesin birlikte yıkandığını söylediler. Bu onların toplumsal buluşma saatleriymiş. Büyükkanneler, büyükbabalar, küçük bebekler. Herkes ırmak banyosundaydı. Bu konuda sorun yaratan tek kişi kimdi biliyor musunuz? **BEN!** Utangaç utangaç orada oturup durdum. **Kızkardeşiniz de mi suya girecek?** Bana sanki, neyin var, diye sorar gibi baktılar. Niye olmasındı?

Noel gecesini de anımsıyorum. Birçoğu, Noel öyküsünü bilmiyordu. Bunu onlara anlatmanın hoşlarına gideceğini düşündüm. «Bu gece Noel gecesi» dedim. «Noel gecesi nedir?» diye sordular.

Ben de onlara Noel öyküsünü anlattım. Bu öykü, Hristiyan olmayan bir ülkede anlatıldığı zaman daha da olağanüstü oluyor. Beni büyük bir dikkatle dinlediler ve çok hoşlandılar öyküden. «Ne görkemli!» dediler. Ama anlayamadıkları bir şey vardı. Ne ilginç bir şey bakın: «Meryem'i hana almamışlar ne demek?»

«Eeee, handa hiç yer yokmuş.»

«Bunun onunla ne ilgisi var? Bir kadın ne kadar yer kaplar ki? Bir handa **her zaman** yer vardır.»

Bir gün bunu düşünüp açıklamaya çalışın. Meryem, çocuğunu bir ahırın yemliğinde doğurmak zorunda kalmış. Cakarta'ya gitmek için beni otobüse bindirdikleri zaman, çocuklardan birinin bana söylediği son sözler «Onu neden içeriye almadığınızı hâlâ anlayamıyorum.» olmuştu.

Komşularını hiç tanımayan insanlar vardır. Oysa, belki de on iki yıldır orada oturmaktadırlar. Birisi ka-

pıyı çalınca açmaya korkarız. Neler oluyor bize? Bunun üzücü yanı, bu alışkanlıkları, bu inançları bir kez edindik mi, ondan sonra öğrendiğimiz her şeyi bu kuşku ve korku duygularının süzgecinden geçirip elememiz ve dolayısıyla da değişemememizdir. Bunlar bizim gerçek kişiliğimizi oluşturmamızı engellemektedir. Size bütün söyleyeceğim şey, bunlardan kurtulmanızdır, çünkü kurtulmazsanız, dünyanız çok sınırlanacak, kuşku ve çirkinlikle dolacaktır.

Gençliğimde, iki dil bildiğim için, İtalya'ya giden Amerikalı turistlere rehberlik yapardım. Böylece oradaki akrabalarımı ziyaret edebiliyor ve para kazanıyordum. Venedik gibi çok güzel yerleri de geziyordum. Çok güzeldi bu gezintiler. Venedik'i görün mutlaka. Turistleri yalnızca ünlü yerlere, yalnızca Büyük Kanal'a değil, küçük arka kanallara da götürürdüm. Venedik'de, Vaporetto ile gidilen küçük bir ada vardır. Gondola binmeyin. Çok pahalıdır. Vaporetto, deniz otobüsüne benzeyen ufak bir vapurdur, çak-çak-çak diye sesler çıkararak adaya gider. Turistleri buna bindirip adaya götürürdüm. Onlar da, adada çok rahatsız bir halde dolaşıp çevrelerine bakınırlardı. Bir turist bana ne demişti biliyor musunuz? «Venedik'in iyi bir badanaya gereksinmesi var.» Oysa İtalyanlar o adaya ne derler biliyor musunuz? Gökkuşağı adası. Bütün boyalar solmuştur. Renkleri solmakta, duvarlardan dökülmektedirler. Ama suda mor, sarı ve yeşil renklî yansımalar yaparlar. Bu insanlar güzelliği görmeye hazır değillerdi henüz. Tek görebildikleri şey, Venedik'in iyi bir badanaya gereksinmesi olduğuydu.

İtalya'nın güneyinde, büyük bir merdiveni olan Positano diye bir yer vardır. Bu merdivene Scalinatella derler. Ne hoş değil mi? Büyük, uzun merdiven! Bin-

lerce basamağı vardır bu merdivenin. Bu basamaklardan inmeye bayılırdım ben. Çok eğlenceli olurdu. Oysa turistler yuvarlanır gibi güçlüklerle inerlerdi. Yarı yoldaiken de «Tanrı aşkına, bu insanların nesi var? Onlara iyi bir yürüyen merdiven gerek.» derlerdi. Alışkanlıklarımızı, önyargılarımızı kendimizle birlikte taşımaktan, salt çirkinliği görmekten kaçınmalıyız. Her şeyi, çirkinliğin süzgecinden geçirip gerçekte olanı görmüyoruz. Salt kendi yansıtıklarımızı görüyoruz. Dolayısıyla neye baksak kuşku duyuyoruz. Korkuyoruz. Çekiniyoruz. Böylece de ne yapıyoruz? Kendimizi güzellikten, yaşamdan soyutluyoruz. Kendinize karşı olmayı bırakın. Gelin, bu dondurulmuş kişilikten uzaklaşalım. Kutsal bir varlık olduğunuzu unutmayın.

Siz Tanrı'nın armağanısınız. Öyleyse can verin kendinize. Oluşturun kendinizi. Bütün bu özyıkıcı düşüncelerden, başka insanlara yönelttiğiniz, bizi birbirimizden uzaklaştıran o özyıkıcı düşüncelerden kurtarın kendinizi. Yeniden güvenmeyi öğrenin. Bağışlamayı öğrenin. Benim de sizden farklı olmadığımı, sizin gibi olduğuma inanmayı öğrenin.

Beni hangi konuma yerleştirirsiniz bilmem, ama inanın bana, ben sizin olduğunuz yerden başka bir yerde değilim. Ben de sizin kadar şaşkıyım. Sizin kadar yalnızım. Sizin kadar umutsuzluk içindeyim. Sizin kadar sık ağlıyorum. Benim sizden daha çok yanıyım yok. Ancak, soru sormayı bıraktım artık ben. Yaşam sürecinin içine girdim. Yanıt aramıyorum bile artık. Yalnızca var olmanın çok güzel bir şey olduğunu düşünüyorum. Bana mektuplar yazılır. Ölüm neden var? Acı neden var? Çocuklar neden ölüyor? Neden acı çekiyoruz? diye sorarlar. Onlara yanıt yazıp «Ben nasıl bilebilirim ki?» derim. Benden çok daha önemli birçok

kişi, bu soruları yüzyıllardır soruyorlar. Bunların nedenini bilmiyorum ben. Ama çok iyi anımsıyorum, yıllar önce birisi bana, «Bazen sorularla o denli uğraşıyoruz ki, yanıtları hiç yaşayamıyoruz» demişti. Ben çok etkin biçimde yaşamın içindeyim. Her şeyi yaşamak istiyorum! Her şeyi öğrenmek istiyorum. Yaşamın her yönünü yaşamak istiyorum. Sizden de korkmuyorum. Çünkü bu yarattığınız yapaylığın (özyıkıcı yapaylığın) altında benim gibi soru soran, korkan, yalnız olan, yalnızlık çeken, sevinçli olan, yaşamak isteyen, ölmekten önce kendisini tanımak isteyen bir kişi olduğunu biliyorum.

Ancak «Ben kırılabilirim, yanlışlar yaparım. Kursesiz değilim. Korkuyorum. Başka bir deyişle, bir insanım ve bu benim en değerli varlığım. Olmak istediğim tek şey bu.» diyebilmek çok daha kolay olduğu halde, sanki hiçbir sorunumuz yokmuş, güvenlik içindeymişiz, hiçbir gereksinmemiz yokmuş izlenimini verecek biçimde davranmaya çalışırız.

Birkaç yıl önce, birisi bana bir yazı vermişti. Çok hoşuma gider bu yazı. Adı «Don't Be Fooled by Me.» (Bana Aldanma) Şöyle diyor:

Benim için ne denli önemli olduğunu ve eğer istersen, özümde var olan kişinin yaratıcısı olabileceğini bilmeni istiyorum. Yalnızca sen, arkasında titremekte olduğum duvarı yıkabilirsin. Yalnızca sen, maskemin altında olanı görebilirsin. Yalnızca sen, beni ürkü, kuşku ve yalnızlıktan oluşan karanlık dünyamdan kurtarabilirsin. Bu nedenle, ne olursun yanımdan geçip gitme. Bunun senin için kolay olmayacağını biliyorum. Çünkü değersizlik inancı güçlü duvarlar örer. Sen bana ne denli yaklaşırsan ben de o denli bilinçsizce geriye kaçabilirim. Görüyorsun, en çok gereksinme duyduğum şeye karşı savaşıyor gibiyim sanki.

Ne ilginç değil mi?

Ama sevginin duvarlardan daha güçlü olduğunu söyle-
diler. Tek umudum da bu. Öyleyse, güçlü ama sevecen el-
lerinle yık bu duvarları. Sevecen ol, çünkü iimdeki ocuk
Çok duyarlıdır ve duvarların gerisinde de büyüyemez. y-
leyse vazgeçme. Sana gereksinmem var.

Farklı olmaktan çok, birbirimize benliyoruz. Hepi-
miz de bu benzerliği görüyoruz. Aramızda, köprüler kur-
mamız gerek, çünkü birbirimize gereksinmemiz var.
Gerçek kişiliğinizi, ancak benimle, bir başkasıyla, ya-
nınızdaki kişiyile kuracağınız köprülerle oluşturup geliştirebilirsiniz. Hepimiz bu gereksinmeyi duyuyoruz. Şu birbirinize güven duymamak işinden de vazgeçin. Güvenmek, bir kumardır kişkusuz. Ama her şey bir ku-
mar değil midir zaten? Geçen akşam, bromdan ayrıldıktan sonra, park alanında bir kadın gördüm. Bu park alanında daha önce bazı zc olaylar olmuşt. Kadın arabasının bir lastiğiyle uğraşıp duruyordu. Bunu görünce, çantamı arabama bırakıp yanına gittim ve «Yardı-
m edebilir miyim?» dedim. Sanki birisi ona vurmak istemiş gibi sert bir sesle «Hayır, hayır, ben kendim yapabilirim, teşekkür ederim.» dedi.

«Gerçekten size yardım etmek istiyorum.» dedim.

O yine «Hayır. Teşekkür ederim. Hayır!» dedi. Kendi kendime, birisinin gelip «Size yardım edebilir miyim?» demesinin insanları korkudan dehşete dşrdğu ne biçim bir dünya bu, diye düşündüm.

Kendimiz için en iyi şeyin ne olduğunu bilecek kadar akıllı olmadığımız biçimindeki özyıkıcı düşüncelerden de uzaklaşmalıyız. Kendi sesinizi dinlemeyi ve kendinize güvenmeyi yeniden ğrenin. Sizin için doğru olanı sizden daha iyi hiç kimse bilemez. Babam her za-

man «Felice, eğer sen kendi yaşamını yönetmezsen, birisi çıkıp senin yerine yönetecektir.» derdi. Doğrudur bu Sürekli olarak, özünüdeki kusursuzluğu açığa çıkaracak yeteneğiniz olmadığına inanırsanız, bir başkası bu rolü üstlenir ve siz de tümüyle yitip gidersiniz. «Guruyu izle» oyununu oynamayın. Tanrım, «Bu kişinin dediklerini izlersem, sorunlarımı çözebilirim.» sahnesini ne çok oynarız! Bu kişiyi izlerseniz ne olur biliyor musunuz? Kendiniz değil, o kişi olursunuz ve yalnızca o kendini geliştirebilir. Siz kendinizi yitirirsiniz. Öğretmenler, gurular, yalnızca yol gösterici olabilirler, kendi yaşam serüveninizi yalnızca kendiniz yaşayabilirsiniz. Onlar yalnızca size seçenekler sunabilir.

«Çözüm yolu budur.» diyen bir insana güvenmeyin. Bir değil, birçok çözüm yolu vardır. Tümü, yıkıma değil, iyiliğe, sevecenliğe, güzelliğe, sevince, gelişmeye yönelik olması koşuluyla, sizin yollarınız da benimsedikler kadar geçerlidir. Gazete ve dergilerde okuyucuların sorunlarına çözüm öneren dert sütunları vardır bilirsiniz. Bu sütunun yazarı size ne önereceğini nasıl bilebilir? Böyle sütunları okumak çok eğlenceli değil mi? İnsan bunları okuyunca «Şu öğüde de bakın hele!» diyor. Bana böyle biri mektup yazıp sorununu anlatarak «Ne yapayım?» diye danışınca, «Kendinizi dinleyin. Aradığınız yanıt kendi içinizdedir. Çünkü, siz zaten kendi kusursuz biçiminizsiniz. Bunun ne olduğunu ben bilemem. Ama siz kendinizle bağlantı kurabilirsiniz bilebilirsiniz.» diye harplik veriyorum. Bildiğinizi bilin ve bildiğinize kulak verin. Sonra da ona göre davranın.

Kendi sesinize güvenmeyi öğrenin. Yeniden duymayı öğrenin. İnanmayı öğrenin. Kendi yeteneklerinizi sınavın! Sinamazsanız, yeteneklerinizi hiçbir zaman öğrenemezsiniz. Bunları öğrendiğiniz zaman, kendinizle

uyum içinde olduğunuzu ve sizin için doğru olanın, Emily Post Ablâ'nın ya da Ann Landers Ablâ'nın önerileri değil, kendi yaptıklarınız olduğunu görürsünüz. Onların yazdıklarını okumak çok eğlenceli. Tıpkı «Peanuts»* (Fıstık) okumak gibi bir şey. İnsanın kendini «Peanuts»ın güdümüne bırakması ne üzücü bir şey! Ama, aslında kendimi «Peanuts»ın güdümüne bıraksam çok daha iyi durumda olurum belki! Çünkü «Peanuts» oldukça iyi öğütler veriyor! Sizin aradığınız yanıtları bildikleri savında olan kişilere güvenmeyin. Hiç kimse sizin aradığınız yanıtları bilemez. Başkalarının, kendi aradıkları yanıtları bulmalarına sevinin. Ama kendi yanıtlarınızın sorumluluğunu kendiniz üstlenin ve ondan sonra neler olacağını görün. Böyle yaptığınız zaman, yalnızca kendinizi kurtarıp özgür kılmakla kalmaz, başka insanları da özgür kılarırsınız, çünkü o zaman tüm yaptıklarınızdan, tüm eylemlerinizden kendiniz sorumlu olursunuz. Başarısızlığa uğramaktan da korkmayın. Kusursuzluğu bu denli zorunlu kılan bir toplumda yaşıyoruz, ama unuttun bunu!

Julia Child'dan sık sık söz ederim. Yaptıkları çok hoşuma gidiyor. Yazıştım da onunla. Çok olağanüstü şeyler yaptığı için izliyorum onu televizyonda. Bir gün «Bu akşam bir sufle yapacağız.» der. Filan şeyi çırpır, falan şeyi çalkalar, yerlere bir şeyler atar. Elindeki peçeteyle yüzünü siler. Böyle çok tatlı, insanca şeyler yapar. Sonra suflesini alır, fırına atar ve bir süre sizinle konuşur. Sonra «Şimdi bir tanesi hazır.» der. Fırını açar, bir de bakar ki, sufle dibine çökmüştür. O zaman ne yapar biliyor musunuz? Kendinizi öldürmez. Elindeki mutfak bıçağıyla Harakiri yapmaz! «Eh, insan her şeyi başaramaz. Afiyet olsun!» der. Bayılırım buna! İşte yaşa-

* Karikatürize edilmiş bir çizgi roman. (Çev.)

mumuzu böyle sürdürmeliyiz. Her şeyi başaramazsınız. «Afiyet olsun. Buyrun oturun!»

Ancak, hâlâ yirmi yıl önce yaptıkları yanlışlar için üzüлp dövuен insanlar tanırım. «Şöyle yapmalıydım», «Böyle yapmalıydım». Evet, yanlış davranmanız üzücü, ama yarının ne gibi sürprizlerle dolu olduğunu kim bilebilir? «Afiyet olsun» demeyi öğrenin. Oturun ve kendinize ziyafet çekin. Yaşam bir pikniktir. Bazı yanlışlar yapabilirsiniz. Kusursuz olduğunuzu hiç kimse söylemedi size. Yanlış yapmak daha ilginç bile olabilir. Yemeği mi yaktınız, öyleyse dışarı çıkın.

Ya yaş konusundaki bu saçma özyıkıcı düşünceler? Yaşlılığa böylesine garip bir konum yakıştıran bir toplumda yaşamamızın ne denli üzücü olduğunu daha önce de söylemiştim. Bir büyü gibi birdenbire belli bir yaşa geldiğinizde, hiçbir işe yaramadığınızı görüverirsiniz. İzin vermeyin buna! İnanmayın buna! 87 yaşında, kırmızı pullu bir elbise giyip saçınızı mora mı boyamak istiyorsunuz? Tekerlekli paten ayakkabısı mı giymek istiyorsunuz? Yapın bunları! Emekli adam gibi sıfatlardan nefret ediyorum ben! Erkek ya da kadın denmesi çok daha iyi, çünkü biz buyuz; bir kadın ya da erkeğiz. Galileo'nun son kitabını yazdığı zaman 74 yaşında olduğunu, Michaelangelo'nun Sistine Kilisesine denetmen olarak atandığında 71 yaşında olduğunu unutuyoruz. İster inanın ister inanmayın, doğru bunlar. Büyükannem ilk resmini 71 yaşında yapmış. Duke Ellington'un öyküsünü çok severim. 66 yaşındayken, Pulitzer Ödülü Danışma Komitesi'nce aday gösterilmeyince «Eh, Tanrı benim çok genç yaşta çok ünlü olmamı istemedi.» demiş. Ne olağanüstü değil mi? Öldüğünde 75 yaşındaydı. Pablo Casals, 85 yaşındayken Beyaz Saray'da bir konser vermişti. Olağanüstü bir kadın olan Susan B. Anthony, 80 yaşına dek, kadınların oy hakkını

savunan derneğin başkanlığını yapmış ve sokaklarda davul çalarak yürüyüşler yapmıştı. 52 yaşındayken oy kullandığı için tutuklanmıştı. Oy verme kulübesine gidip «Oy vermek istiyorum. Ne demek kadınlar oy kullanamaz?» Ona yeni bir deneyim sunulmuştu: Tutuk-evil!

Yapabileceğiniz çok şey vardır. George Bernard Shaw'ın 94 yaşında bacağı kırma biçimi çok hoşuma gider. Nasıl kırmış bacağına biliyor musunuz? Budamak için çıktığı ağaçtan düşmüş! Öyleyse siz de başkaldırın!

Bu saçma özyıkıcı düşüncelerden vazgeçerek tümüyle Tanrı'nın olmanızı amaçladığı gibi olmaya hemen bu akşam karar verebilirsiniz. Tanrı için hiç olmazsa bunu yapabilirsiniz. Hangi yüreklilikle, kendinizi tümüyle oluşturmada ölmeğe kalkışabilirsiniz? Kendiniz olmayı, kendiniz olmaya karar vererek başarabilirsiniz. Bu denli kolaydır bu. Değişim böyle olur ve değişim her zaman olanaklıdır. Beni çok kızdıran bir özyıkıcı düşünce daha var: «Yaşlı bir köpeğe yeni beceriler öğretilemez.» Ben yaşlı köpeklerle birçok yeni beceri öğrettim. Seçme hakkınız var. Yaşam bir seçimdir ve seçim hakkı sizindir. Mutlu olarak da yaşayabilirsiniz, mutsuz olarak da. Yaşamı çok hafife de alabilirsiniz, çok ciddiye de. Ama yaptığınız seçimin bütün sorumluluğunu üstlenin.

İçinde yaşadığınız ortamı sevmiyorsanız, orada sıkılıyor, korkuyorsanız, çıkıp gidin o ortamdaki. Orada olmanız gerektiğini kim söylüyor? Yüreğiniz, kafanız çalıştığı sürece, yürek gücünüz büyük olduğu sürece, istediğiniz her ortama girebilirsiniz. Kendi ortamınızı kendiniz seçebilirsiniz. Yeni bir ortam yaratın. O zaman, yarından başlayarak her şey değişecektir. Sonra eyleme geçin, çünkü yaratı yalnızca eylemle gerçekleştirilir. Konuşmak yalnızca bir başlangıçtır. İçgörü yarı çö-

züm demektir. Geriye kalan, işe başlayıp eyleme geçmektir.

Yaşam yolunu seçin. Sevgi yolunu seçin. İlgilenme yolunu seçin. Umut yolunu seçin. Yarına inanç duyma yolunu seçin. Güvenme yolunu seçin. İyilik yolunu seçin. Her şey size bağlıdır. Seçim 'sizindir. Umutsuzluğu da seçebilirsiniz. Üzüntüyü de seçebilirsiniz. Yaşamı başka insanlar için tatsız hale getirmeyi de seçebilirsiniz. Bağnazlığı da seçebilirsiniz. Ama niçin? Anlamsız bir şeydir bu. Kendini cezalandırmaktır yalnızca. Ama sizi uyarıyorum, yaşamınızın tüm sorumluluğunu üstlenmeye karar verirsiniz hiç de kolay olmayacaktır bu ve riske girmeyi yeniden öğrenmek zorunda olacaksınız. Risk. İşte değişimin anahtarı!

Size şu tümceleri okumak istiyorum: Gülmek, aptal gibi görünme riskini göze almaktır.» Öyle olsa ne olur? Birçok kişinin, Buscaglia'ya kaçık gözüyle baktığını sık sık söylerim! Adam çılgın! Ama akıllı insanlar sıkıntıdan patlarken ben bir şenlik içinde yaşıyorum.

«Ağlamak duygusal görünme riskini göze almaktır.» Ben ağlamaktan korkmuyorum. Her zaman ağlarım. Sevinçten de ağlarım, üzüntüden de. Kimi zaman, öğrencilerimin kâğıtlarını okurken de ağlarım. İnsanların mutlu olduğunu gördüğüm zaman ağlarım. İnsanların birbirini sevdiğini gördüğüm zaman ağlarım. Duygusal görünüp görünmediğime aldırmış etmiyorum ben. Güç bir şey bu. Severim ağlamayı. Gözlerimi temizliyor!

«Başka insanlara el uzatmak bağımlı olma riskini göze almaktır.» Yaşamda bağımlı olmaktan daha önemli başka ne var ki? Ben tek başıma ıssız bir adada yaşamak istemem. Birlikte olmamız, böyle olmamız

amaçlandığı içindir. Gelin, birlikteliğimizi mutlu bir olaya dönüştürmenin yollarını arayalım.

«Duyguları göstermek insanlığınızı açığa çıkarma riskini göze almaktır.» Eh, ben insanlığımı açığa çıkarmaktan mutluluk duyuyorum. Benim insanlığımdan başka, açığa çıkarılacak çok daha kötü şeyler olabilir.

«Düşünceleri ve düşleri bir topluluğa sunmak onları yitirme riskini göze almaktır.» Olsun. Hepsini kazanamazsınız zaten. Herkesin sizi sevmesi olanaksızdır. «Bu adam kaçık. Yeterince dinledik onu. Haydi canım, eve gidelim.» diyen birisi her zaman olacaktır. Bu da iyidir, bu da geçerlidir. Herkes tarafından sevilemezsiniz elbette.

Sık sık anlattığım ve yazdığım, çok sevdiğim bir olayı anlatayım size. Birçoğunuz belki de binlerce kez duymuşsunuzdur bunu. Sevgi dersimde bir akşam, bir kız öğrencim «Neden her zaman bu denli mutsuz olduğumu biliyorum. Çünkü ben, herkesin beni sevmesini istiyorum. Oysa, insanlar için olanaksız bir şey bu. Ben dünyanın en tatlı, en lezzetli, en olağanüstü şeftalisi olabilirim ve bunu herkese sunabilirim. Ama şeftaliye allerjisi olan insanlar vardır. Bu kişiler benim bir muz olmamı isteyebilirler.» dedi. Sık sık da, şeftali isteyen başka insanlar için muz oluruz! Ne karışık bir meyva salatası! Oysa o kişilere «Muz olmadığım için beni bağışlayın. Elimden gelseydi sizin için muz olmak isterdim. Ama ben bir şeftaliyim.» demek doğru olmaz mı? Bir de ne var biliyor musunuz? Eğer yeterince beklerseniz, şeftali seven bir insan bulursunuz. O zaman bir şeftali olarak yaşayabilir ve bir muz olarak yaşamak zorunda olmazsınız. Şeftali olduğunuz halde, muz olmak için boşa harcayacağınız enerjili bir düşünün.

«Sevmek, karşılığında sevilmemeye riskini göze al-

maktır.» Bu da önemli değildir. Karşılık almak için değil, sevmek için sevilir, yoksa sevgi olmaz bu.

«Ümit etmek acı çekme riskini göze almaktır.»
«Denemek başarısızlığa uğrama riskini göze almaktır.»
Ama risklere girmeliyiz/kesinlikle, çünkü yaşamdaki en büyük risk, hiçbir riske girmemektir. Hiçbir riske girmeyen kişi, hiçbir şey yapmaz, hiçbir şeyi yoktur ve bir hiçtir. Bu kişi, acıdan, kederden koruyabilir kendini ama kesinlikle öğrenemez, duyumsayamaz, değişemez, gelişemez, yaşayamaz, sevemez. Önyargılarının ya da alışkanlıklarının zincirleriyle sınıksız bağlanmış bir tutsaktır o. Ceza olarak en büyük özelliğini —bireysel özgürlüğünü— yitirmiştir. Yalnızca riske giren insan özgürdür.

Özyıkıcı düşünceler yüzünden kendinizi gizlemeniz, kendinizi yitirmeniz, ölmek demektir. Buna izin vermeyin. En büyük sorumluluğunuz, kendinizi her şeyinizle oluşturup geliştirmektir. Yalnızca kendiniz için değil, benim için de.

Kahramanlığa karşı çıkan ve baskı yanlısı eğitimcilerin egemen olduğu bir çağda, Dr. Buscaglia, coşkuyla ayakta alkışlayan, sürekli olarak «Seni seviyoruz Leo!» diye bağırان insanar arasında konuşmasına başlıyordu. On dakika gibi gelen bir saatlik konuşmasının sonunda, herkes yanına koşup çevresini sarmıştı. Eğer orada olsalardı, sandalyelerinde dayanılmaz bir kıskançlıktan ölecek birçok politikacı tanıyorum. Ama ne yazık ki orada değillerdi.

— Sentinel Star
(Orlando, Florida)

Buscaglia'nın salondaki kişileri kucaklamasını izlerken, yüzünde tam bir mutluluk ifadesi olduğunu gördüm. Herkes onun varlığından etkilenmiş, neredeyse yücelmiş gibiydi.

— St. Louis Post - Dispatch

Güney Kaliforniya Üniversitesi Profesörünü gören herkes...dinleyicilerini sevgiyi denemeye, kullanmaya ve sevgiye güvenmeye zorlarken, onlara öğüt verirken, yalvarırken coşku veren ve tüm engellere karşı koyan konuşmacının kişiliği ve yaklaşımının etkisiyle sandalyelerine çivilenmiş gibiydi.

— Albuquerque Journal

Bağırıyor, taklit yapıyor, gülüyor, neredeyse ağlıyor. Buscaglia'nın konuşmasını izlemek, eski bir dostla, ikinizce de bilinen ve önemli olan bir konuda söyleşmek gibi bir şey.

— The Albany Knuckerbocker News
(Albany, New York)

KDV dah